

Effectief Bijbellezen

de *taal* van

de *Bijbel*

Rudolf Rijkeboer

Colofon

Deze uitgave werd in 2006–2012 onder dezelfde titel gepubliceerd in het tijdschrift *Met Open Bijbel*.

Effectief Bijbellezen is een uitgave van:
Broeders in Christus Nederland.

Contact

Met Open Bijbel, Postbus 520, 3800 AM Amersfoort.
Telefoon 0318 845120 (ma-vr van 9-13 en 15-20 u)
E-mail info@metopenbijbel.nl

Kopierecht

Artikelen mogen ongewijzigd worden overgenomen, mits met bronvermelding.

Inhoud

1. Liefhebben	5
2. Testament	7
3. Elohim	9
4. Zuurdesem	11
5. Lafhartigheid	13
6. De derde hemel	15
7. De antichrist	17
8. Door de Vader geleerd	19
9. Een juk dragen	21
10. Muren van water	23
11. Verderven	27
12. De tussenmuur	29
13. Overmoed	32
14. Punt-streep	37
15. Vrede of het zwaard	41
16. Het is geschied	45
17. De zekere toekomst	49
18. Het profetische woord	53
19. De wijzen uit het Oosten	57
20. Strijd en wedstrijd	61
21. Balk en splinter	65

22. De tegenstander	69
23. Gods Naam aanroepen	73
24. Stof bent u	77
25. Naar Gods beeld	81
26. Ik heb de sleutels	89
27. De dag van de HEER	93
28. Dit is mijn lichaam	97
29. Voorbestemd	101
30. Water en vuur	105
31. Vurige kolen	109
32. Welzalig	113
33. Steden en tenten	117
34. Gemeen	122
35. Zien en inzien	125
36. Bekering en doop	129
37. Licht en duister	133
38. De eerste steen	137
39. Geesten in de gevangenis	141
40. Aan de satan overgeleverd	145

Alle Bijbelpassages zijn genomen uit de NBG'51 en NBV Vertalingen, tenzij anders aangegeven.

De Taal van de *Bijbel*

---

1. Liefhebben

Moderne ‘Bijbeluitleggers’ vertellen ons dat de Bijbel een product en daarmee van het denken van zijn tijd is. Wij geloven echter dat de Bijbel het Woord van God is, die daarom waarheden verkondigt die voor alle tijden zijn. Maar wij geloven wèl dat de Bijbel de *taal* van zijn tijd spreekt, en dat wij daarom alleen ten volle in die waarheden kunnen doordringen wanneer wij die taal begrijpen.

Neem bijvoorbeeld het woord ‘liefhebben’. Voor ons, moderne westerlingen, is liefhebben vóór alles een zaak van emotie. Je zou, bij wijze van spreken, in een hoekje kunnen gaan zitten en zeggen: Ik heb God lief. Maar voor de Israëliet lag dat totaal anders. Hij dacht bovenal praktisch: voor hem was liefhebben in de eerste plaats een zaak van doen. In het begin van Maleachi 1:2 lezen we:

“Ik heb jullie lief” — zegt de HEER — en jullie zeggen: ‘Waaruit blijkt die liefde dan?’”. (Mal 1:2, NBV)

Dit is typisch Hebreeuws denken: “waaruit blijkt dat?”. Voor de Israëliet was in een hoekje zitten geen liefde. Pas wanneer je iets doet voor wie je zegt lief te hebben, mag je zeggen dat je hem werkelijk liefhebt. Wanneer je dat beseft, herken je dit principe op andere plaatsen. Jakobus gebruikt in zijn brief net zo’n benadering van ‘geloven’:

“Broeders en zusters, wat heeft het voor zin als iemand zegt te geloven, maar hij handelt er niet naar? ... Als een broeder of zuster nauwelijks kleren heeft en elke dag eten tekort komt, en een van u zegt dan: ‘Het ga je goed! Kleed je warm en eet smakelijk!’ zonder de ander te voorzien van de eerste levensbehoeften — wat heeft dat voor zin? Zo is het ook met geloof: als het zich niet daadwerkelijk bewijst, is het dood””. (Jak 2:14-17, NBV)

Dood! Zo’n geloof schiet niet slechts tekort, nee volgens Jakobus is het *dood*, *morsdood*. Het is nergens meer toe in staat, en wel het allerminst om de ‘gelovige’ eeuwig leven te bezorgen. Dat is, tussen twee haakjes, niet in strijd met wat Paulus beweert door te zeggen dat je niet gered kunt worden door ‘werken’, want Paulus heeft het daar over ‘werken van de wet’, dus over het stipt naleven van regels.

In de evangeliën kunnen we meermalen zien hoe juist die mentaliteit leidt tot het verwaarlozen van de noden van de behoeftigen. Ook Paulus is er wel degelijk van overtuigd dat geloof moet ‘blijken’, dat je dat moet ‘tonen’. En net als geloof, moet ook liefde ergens uit blijken; je moet iets doen voor degene die je beweert lief te hebben. En dat ‘iets’ moet uiteraard nut hebben voor die ander. En dit geeft ons meteen een betere kijk op dat gebod van Jezus in de Bergrede:

“... heb je vijanden lief en bid voor wie jullie vervolgen”. (Mat 5:43,-44, NBV)

Mensen vragen vaak: ‘hoe kan ik dat nu, mijn vijanden liefhebben?’ Jezus draagt ons echter niet op dat wij onze vijanden de aardigste mensen op aarde vinden, maar dat wij, ondanks hun vijandigheid, doen wat voor hun bestwil is. Vandaar: bid voor wie jullie vervolgen. Het gaat er niet om wat wij van die mensen vinden; het gaat erom wat wij voor ze doen. En dan komen we nu bij één van de meest geciteerde verzen van het Nieuwe Testament:

“Want alzo lief heeft God de wereld gehad, dat Hij zijn eniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een ieder, die in Hem gelooft, niet verloren ga, maar eeuwig leven hebbe”. (Joh 3:16, NBG’51)

Wij citeren hier met opzet de NBG’51, omdat de uitleg dan wat duidelijker is. Bijna iedereen is van mening dat Jezus hier aangeeft hoe *groot* Gods liefde is. Maar is dat correct? Op basis van wat we hiervóór gezien hebben, weten we nu dat liefde betekent dat je iets doet. En Jezus vertelt ons hier wat God doet: Hij geeft Zijn eniggeboren Zoon. Met andere woorden: Hij vertelt ons niet hoe groot Gods liefde is, maar op welke wijze God die liefde toont. De oude vertalers hebben dat ook zo gezien, want het Oudnederlandse woord ‘alzo’ betekent ‘op die wijze’ en niet ‘in die mate’. De befaamde spreuk ‘alzo sprak Zaratoestra’ vertelt ons niet *hoeveel* Zaratoestra te zeggen had, maar *wat* hij te zeggen had. En wanneer God zijn volk in Deuteronomium vermaant in hun eredienst niet de afschuwelijke praktijken van de Kanaänieten na te volgen met de woorden: “Niet alzo zult gij de Here, uw God, dienen” (Deut 12:31, NBG), bedoelt Hij niet dat zij aan dat dienen minder moeite moeten besteden, maar dat zij dat niet op die wijze moeten doen. Dat wordt nog duidelijker wanneer we het vers in Johannes in zijn verband bekijken (ter verduidelijking is de vertaling wat aangepast):

“De Mensenzoon moet hoog verheven worden,
zoals Mozes in de woestijn de slang omhoog geheven heeft,
opdat iedereen die gelooft, in hem eeuwig leven heeft.
Want *op dezelfde wijze* [alzo] had God de wereld lief
doordat hij zijn enige Zoon heeft gegeven,
opdat iedereen die in hem gelooft niet verloren gaat,
maar eeuwig leven heeft”. (Johannes 3:14-16)

Jezus trekt eerst een parallel tussen de koperen slang in de woestijn (Numeri 21) en zijn eigen kruisiging, en zegt dan: Zo (op die wijze) heeft God ook de verlossing aangepakt van wie Hem dienen; Hij heeft op dezelfde wijze Zijn Zoon gegeven, om te bewerkstelligen dat wie in die Zoon gelooft niet verloren gaat. Maar daaruit volgt een uiterst belangrijke conclusie. Wanneer *dit* de manier is waarop God voor een oplossing heeft gezorgd voor het probleem van zonde en dood, dan is er kennelijk geen andere manier. En dus hebben zij ongelijk die menen dat elk ‘op zijn wijze’ zalig kan worden, dat er ‘vele manieren zijn’ waarop je God kunt dienen en het eeuwige leven beërven. Volgens Jezus is *dit* de manier die God heeft gekozen, die Hij heeft aangeduid met de koperen slang in de woestijn. En is daarmee niet elke andere weg automatisch een dwaalweg?

De Taal van de *Bijbel*

---

2. Testament

Hoe komen we eigenlijk aan de uitdrukkingen Oude Testament en Nieuwe Testament? Om dat te begrijpen moet u weten dat het woord eigenlijk geen testament aanduidt, maar een contract. Het Hebreeuwse woord is *berith*. Het Griekse woord in het Nieuwe Testament is echter *diathèkè*, dat in klassiek Grieks 'testament' betekent: een laatste wilsbeschikking. Voor een contract was er in het Grieks het verwante woord *sunthèkè*. Zo'n contract heeft bepalingen ('termen') waar beide partijen zich aan dienen te houden. Maar het verbond dat God met zijn volk sloot (zie Exodus 24) was geen normaal contract: God had de termen daarvan eenzijdig opgesteld; het volk had daarin geen zeggenschap gehad. Wel traden zij vrijwillig toe. De Joodse vertalers, die het Oude Testament in het Grieks vertaalden, hebben daarom dat laatste woord niet willen gebruiken. In Israël was het erfrecht echter al in de Mozaïsche wet geregeld, en bestond een testament als laatste wilsbeschikking niet. Het woord *diathèkè* was daarom nog 'vrij', en zij hebben dat gebruikt voor het Verbond, omdat een testament ook een eenzijdig opgesteld contract is. En het Nieuwe Testament heeft dat woord overgenomen. Als onze Bijbel is verdeeld in een Oude en een Nieuwe 'Testament', zijn dat de boeken van het Oude en het Nieuwe *Verbond!* De Statenvertaling vertaalt *diathèkè* consequent met 'testament', maar nieuwere vertalingen met 'verbond'. Er zijn echter twee passages in het Nieuwe Testament waar ook alle nieuwere vertalingen het vertalen met 'testament'. Eén daarvan is deze:

"Bij een testament is het noodzakelijk dat de dood van de erflater wordt vastgesteld. Een testament is immers pas geldig na overlijden, het heeft geen rechtskracht wanneer de erflater nog leeft". (Heb 9:16,17, NBV)

De schrijver wijst hier op de overeenkomst tussen het ritueel in Exodus 24 en dat van de sluiting van het Nieuwe Verbond, maar de vertalers geven toch de voorkeur aan de vertaling 'testament'. Zij wijzen er hooguit op dat hier sprake zou zijn van een woordspeling. Hoe zit dat?

Mozes begint, zoals een notaris, met het volk de Wet voor te lezen (de termen van het contract), en het volk verklaart plechtig zich daaraan te zullen houden. Dan wordt het verbond bekrachtigd, niet door het zetten van handtekeningen, maar met een offerritueel dat het rechtskracht verleent (Ex 24:7,8, NBV):

"Mozes nam het boek van het verbond en las dit aan het volk voor, en zij zeiden: "'Alles wat de HEER gezegd heeft zullen we ter harte nemen.' Toen nam Mozes het bloed en besprenkelde daarmee het volk. 'Met dit bloed, 'zei hij, 'wordt het verbond bekrachtigd dat de HEER met u heeft gesloten'".

De schrijver van de Hebreeënbrief verwijst hiernaar door het woord ‘erflater’, dat letterlijk de ‘verbinder’ betekent, en in feite het verbondsoffer aanduidt, zonder welk het contract geen rechtskracht zou bezitten. Er staat dus eigenlijk:

“Bij een verbond [hier het Nieuwe Verbond] is het noodzakelijk dat de dood van het verbondsoffer wordt vastgesteld. Een verbond is immers pas geldig na het slachten, het heeft geen rechtskracht wanneer het verbondsoffer nog leeft [vrij vertaald: ‘tenzij er bloed gevloeid is’]. Daarom is ook het eerste verbond niet zonder bloed ingewijd. Want nadat Mozes alle voorschriften van de wet aan heel het volk had voorgelezen, nam hij het bloed (van de offers) ... en verklaarde: ‘Dit is het bloed van het verbond dat God aan u heeft opgelegd’”. (Heb 9:16-20, NBV)

En de conclusie is dan:

“Als dus de afbeeldingen van de hemelse dingen door zulke ritens gereinigd moeten worden, dan vereist het hemelse origineel ongetwijfeld een voortreffelijker offer [namelijk: dat van Christus]”. (vs. 23, Willibrord vertaling)

De andere passage waar ten onrechte met ‘testament’ is vertaald, is:

“Broeders en zusters, ik geef u het voorbeeld van een rechtsgeldig testament, een testament dat door een mens bekrachtigd is. Niemand kan zo’n testament ongeldig verklaren of er iets aan toevoegen”. (Gal 3:15, NBV)

Paulus verwijst naar Genesis 15, waar God met Abram een verbond sloot. Abram moest allerlei dieren nemen en offeren, de karkassen in tweeën delen en ze op twee stapels leggen. Dan lezen we:

“Toen de zon ondergegaan was ... was daar plotseling een oven ... en een brandende fakkel die tussen de dierhelften door ging. Die dag sloot de HEER een verbond met Abram”. (Gen 15:17,18, NBV)

Door tussen de delen van de offers door te gaan gaf een partij aan een contract te bekrachtigen. Hij heeft zich vrijwillig akkoord verklaard met de ‘termen’ daarvan. We vinden een verwijzing hiernaar in Jeremia 34:18:

“Ik zal de mannen ... die de bepalingen van de verbintenis welke zij voor mijn aangezicht gesloten hadden, niet hebben gestand gedaan, maken als het kalf dat zij in tweeën deelden en tussen welks stukken zij doorgingen”. (NBV)

Maar in dit geval is het God Zelf die op deze ‘symbolische’ manier tussen de stukken doorgaat en het ‘contract’ (verbond) van Zijn kant bekrachtigt. Als de ‘procedure’ al geldt voor een menselijk contract, zegt Paulus, hoeveel te meer dan voor een ‘contract’ (verbond) dat door God Zelf is bekrachtigd:

“Broeders en zusters, ik geef u het voorbeeld van een rechtsgeldig contract, een contract dat door een mens bekrachtigd is. Niemand kan zo’n contract ongeldig verklaren of er iets aan toevoegen. Nu gaf God zijn beloften aan Abraham en zijn nakomeling ... Ik bedoel dit: de wet, die vierhonderd dertig jaar na de belofte werd gegeven, maakt het verbond dat door God Zelf bekrachtigd is niet ongeldig”. (Gal 3:15-17, vrij vertaald)

Ook hier is dus sprake van een verbond en niet van een testament.

De Taal van de *Bijbel*

---

3. Elohim

Het Hebreeuwse woord voor God is 'el', dat zoiets als 'machtige' betekent. Maar God wordt meestal aangeduid met: *elohim*. Het is kenmerkend voor het Hebreeuws, dat wat als onbegrensd wordt gezien vaak in meervoud (*im*) wordt aangeduid. Water is onbegrensd, en wordt daarom aangeduid met *mayim*. De NBG'51 vertaalt dat in de eerste hoofdstukken van Genesis consequent met 'wateren', maar de NBV water. Evenzo vinden we voor 'hemel' een meervoud, dat in Genesis echter in beide vertalingen met een enkelvoud is vertaald, al vinden we dat meervoud in de NBG'51 later weer wel (zie bijv. Deut 32:1).

En zo vinden we dus ook God aangeduid met een meervoud, omdat ook Hij wordt gezien als onbegrensd. Let overigens wel op dat dit iets wezenlijk anders is dan het zogenaamde majesteitsmeervoud dat we vinden in koninklijke proclamaties: "Wij Beatrix ...". Dit laatste is geen weerspiegeling van de onbegrensdheid van de vorst/vorstin, maar een uitdrukking van zijn/haar verhevenheid. Het Hebreeuws kent dat majesteitsmeervoud niet, maar wel het meervoud van het onbegrensd. Overigens is er dan weer wel een overeenkomst gelegen in het feit dat noch de vorst, noch God op zichzelf meervoudig is.

Maar anders dan over water en hemel, valt er over *elohim* nog wel meer te vertellen. Het kan namelijk ook allen aanduiden die namens God optreden, of namens Hem taken uitvoeren. Zoals wij ook wel zeggen dat 'de kroon' iets heeft beslist of geregeld, waarbij dat dan niet slaat op de koningin zelf, maar op personen of instellingen die namens haar optreden. In de Bijbel zijn dat in de eerste plaats Gods engelen, maar bijv. ook de priesters van het Oude Verbond, die namens Hem de Wet uitlegden en toepasten, zonodig als rechters. Een voorbeeld van het eerste (God met Zijn engelen) vinden we kennelijk in Genesis 1:

"God zei: 'Laten wij mensen maken die ons evenbeeld zijn, die op ons lijken ...' God schiep de mens als zijn evenbeeld, als evenbeeld van God schiep hij hem, mannelijk en vrouwelijk ...". (Gen 1:26,27; 3 x *elohim*)

Eenzijds vinden we hier 'laten wij mensen maken' en 'die op ons lijken, maar anderzijds 'God schiep ...' en 'zijn evenbeeld', hoewel het woord voor 'God' in alle gevallen het meervoud *elohim* is. Het lijkt daarom het meest logisch dat dat 'wij' en 'ons' slaat op de medewerking van Gods engelen. Maar zelfs zonder de aanwezigheid van God Zelf kunnen wezens (zowel engelen als mensen) die Zijn taken uitvoeren, worden aangeduid als *elohim*. Wanneer Mozes bij herhaling weigert namens God tot Farao te spreken, besluit God dat zijn broer Aäron dat dan maar moet doen, en dat Mozes dan ten opzichte van zijn broer als 'opdrachtgever' (dus als *elohim*) moet fungeren:

“Dan zult gij tot hem spreken en de woorden in zijn mond leggen ... Hij zal voor u tot het volk spreken en zo zal hij u tot een mond zijn en gij zult hem tot god [*elohim*] zijn”. (Ex 4:15,16)

En over Manoach, de vader van Simson, lezen we in Richteren 13:21 en 22:

“Nu besefte Manoach dat het een engel van de HEER was geweest. Hij zei tegen zijn vrouw: ‘We hebben God [*elohim*] gezien. Dat wordt onze dood!’”

De meest gebruikelijke toepassing van het woord *elohim* voor anderen dan God Zelf, betreft zijn priesters, die Hem vertegenwoordigen bij het volk:

“De goden [*elohim*] zult gij niet vervloeken ...”. (Ex 22:28, NBG’51)

Dit gaat niet over de Kanaänietische afgoden, maar over Gods vertegenwoordigers in hun midden. De apostel Paulus verwijst hiernaar wanneer hij terecht staat voor de Joodse Raad (de vergadering van de *elohim*):

“Daarop zei Paulus tegen hem [de hogepriester]: ‘God zal ú slaan, huichelaar! U zit daar om volgens de wet recht over mij te spreken, en toch overtreedt u zelf de wet door bevel te geven mij te slaan?’ De omstanders zeiden: ‘Scheld je de hogepriester van God uit?’ Toen zei Paulus: ‘Ik wist niet, broeders, dat hij de hogepriester is. Er staat inderdaad geschreven: “Een leider van je volk mag je niet verwensen”. (Hand 23:3-5)

Daarmee verwijst hij dus naar dit vers uit de Wet van Mozes in Exodus 22. En in datzelfde hoofdstuk van de Wet lezen we in de verzen 8 en 9 (NBG’51) ook:

“Indien de dief niet gevonden wordt, zal de heer des huizes tot de goden [*elohim*] naderen, om te zweren, dat hij zijn hand niet uitgestoken heeft naar de have van zijn naaste. Bij elke zaak van verduistering, ... zal hun beider zaak tot de goden [*elohim*] komen. Hij, die de goden [*elohim*] schuldig verklaart, zal aan zijn naaste het dubbele als vergoeding geven”.

De *elohim* zijn ook hier de priesters, die door de Wet, of op grond van goddelijke leiding, recht moesten spreken. Ook Jezus verwijst naar de gewoonte om de priesters (als leiders van het volk, namens God) aan te duiden als *elohim*:

“Staat er in uw wet niet geschreven: ‘Ik heb gezegd: U bent goden [*elohim*]?’

De Schrift blijft altijd van kracht; als mensen tot wie God spreekt goden [*elohim*] genoemd worden, hoe kunt u mij ... dan beschuldigen van godslastering wanneer ik zeg dat ik Gods Zoon ben?” (Joh 10:34-36)

Hij refereert hier aan Psalm 82, waar we lezen:

“God staat op in de hemelse raad [vergadering van de *elohim*], hij spreekt recht in de kring van de goden [*elohim*]: ‘Hoe lang nog oordeelt u onrechtvaardig en kiest u partij voor wie kwaad doen? Doe recht aan weerlozen en wezen, kom op voor verdrukten en zwakken, bevrijd wie weerloos zijn en arm, red hen uit de greep van wie kwaad wil. U toont geen inzicht, geen begrip, en doolt in duisternis rond, de aarde wankelt op haar grondvesten. Ooit heb ik gezegd: ‘U bent goden [*elohim*], zonen van de Allerhoogste, allemaal.’ Toch zult u sterven als mensen, ten val komen als aardse vorsten”.

Elohim heeft dus een veel bredere betekenis dan alleen maar God Zelf.

De Taal van de *Bijbel*

---

4. Zuurdesem

Eén van de woorden die we in oudere Bijbelvertalingen kunnen tegenkomen, is het ‘zuurdesem’, ook wel ‘zuurdeeg’. Zuurdeeg werd in Bijbelse tijden gebruikt om brood bij het bakken te laten rijzen. Moderne vertalingen (maar de NBV dus weer niet) neigen er daarom naar het te vertalen met ‘gist’, omdat dat is wat wij nu voor dat doel gebruiken. Maar je kunt je terecht afvragen of dat toelaatbaar is. In de eerste plaats is het een stukje geschiedvervalsing, maar er is meer.

Zuurdeeg is oud deeg dat je zuur hebt laten worden. Als je dat vervolgens door een nieuw deeg heen kneedt, en dat een tijdje wegzet, hebben de organismen die de verzuring veroorzaken zich zodanig vermenigvuldigd dat het gehele deeg is ‘doorzuurd’. Tijdens het bakken veroorzaakt dit vervolgens een mate van gasvorming die het brood doet rijzen en luchtig maakt. Maar vóór het broodbakken werd een deel van dat deeg opzij gezet, om de volgende dag te dienen als zuurdeeg voor het volgende baksel. Dat opzij gezette deeg was dan al zuur, zodat je niet zo lang hoefde te wachten tot het de gewenste mate van verzuring had bereikt. Dit was dus een continue productiecycclus: elk dagelijks gezuurd deeg leverde de basis voor het volgende, doordat een deel ervan opzij werd gezet voor het volgende deeg. Een moderne hygiënist zal je vertellen dat wanneer het deeg, om wat voor reden dan ook, verontreinigd raakt, je die verontreiniging dan ook continu doorgeeft aan elk volgend deeg.

Maar de Wet van Mozes voorzag daarin met een voorschrift dat tijdens het Paasfeest (*pesach* in het Hebreeuws), en de daarop volgende week, uitsluitend ongezuurd brood mocht worden gegeten. Dit heette ‘het feest van de ongezuurde broden’, dat niet het eigenlijke Paasfeest zelf was, maar er wel mee samenviel. Die week mocht niet alleen geen gezuurd brood worden gebakken of gegeten, er mocht ook geen laatste restje zuurdeeg in huis zijn. Het uitdrukkelijke gebod was zelfs dat er die week totaal niets ‘gezuurds’ in hun huizen gevonden mocht worden. Dit hield daarom in dat er vooraf grote schoonmaak diende te worden gehouden, om zelfs de laatste kruimels te verwijderen. Na die week moest er natuurlijk eerst weer nieuw zuurdeeg worden gemaakt, voordat er een nieuwe cyclus kon beginnen. Wanneer we dan ook nog bedenken dat het Paasfeest het begin markeerde van een nieuwe oogst (bij dat feest werden de ‘eerstelingschoven’ van de gerst aangeboden, waarmee de totale oogst begon), dan wordt duidelijk dat dit symbolisch is voor een totaal nieuw begin: met het Paasfeest werd een radicaal nieuw begin gemaakt, met nieuw graan (en dus meel) en nieuw zuurdeeg. De oude cyclus was beëindigd en een nieuwe begon. Het geeft een beeld van totale reiniging en een volledig nieuw begin.

Ook in de evangeliën vinden we zuurdeeg, als een vorm van beeldspraak door Jezus, zoals in dit voorbeeld uit Matteüs (met parallellen in Marcus en Lukas):

“Wees terdege op je hoede voor de zuurdesem van de Farizeeën en de Sadduceeën’ ... Toen begrepen ze dat hij niet bedoelde dat ze op hun hoede moesten zijn voor de zuurdesem in het brood, maar voor het *onderricht* van de Farizeeën en de Sadduceeën.” (Mat 16:6,12)

Zuurdeeg wordt daarom vaak gezien als een symbool van zonde of onreinheid, maar de werkelijke relatie is minder direct. Zuurdeeg staat voor continuïteit, voor het voortdurend mengen van het nieuwe met het oude. En wanneer dat oude niet deugt, of in elk geval tekortschiet, werkt dat onvermijdelijk door in het nieuwe. Maar op zichzelf hoeft het oude niet verontreinigd te zijn, en dan wordt het nieuwe er niet door verontreinigd, zoals Jezus in een gelijkenis zei:

“Zo lijkt iedere schriftgeleerde die leerling in het koninkrijk van de hemel is geworden op een huismeester die uit zijn voorraadkamer nieuwe en oude dingen te voorschijn haalt”. (Mat 13:52)

En we hoeven dus ook niet te schrikken van die andere gelijkenis van Jezus:

“Het koninkrijk van de hemel lijkt op zuurdesem die door een vrouw met drie zakken meel werd vermengd tot alle meel doordeesemd was.” (Mat 13:33)

Dit vertelt ons alleen dat het Koninkrijk net zo volledig doorwerkt als zuurdesem in een deeg. En zolang we begrijpen dat zuurdeeg hier geen beeld is van zonde, maar van volkomen doorwerking, is er ook met dit beeld dus niets mis.

Paulus berispte de gemeente te Korinte dat die te laks was om op te treden tegen iemand in hun midden, die zich buitengewoon schandelijk gedroeg :

“U hebt geen enkele reden om zo zelfvoldaan te zijn. Weet u niet dat al een beetje desem het hele deeg zuur maakt? Doe de oude desem weg en wees als nieuw deeg. U bent immers als ongedesemd brood omdat ons pesachlam, Christus, is geslacht. Laten we daarom het feest niet vieren met de oude desem van kwaad en ontucht, maar met het ongedesemde brood van reinheid en waarheid”. (1 Kor 5:6-8)

Korinte was een havenstad waar een losse moraal eerder regel was dan uitzondering, en zijn gedrag, zei Paulus, behoorde tot de aller-slechtste heidense levensstijl. Hier had iemand zijn leven in Christus vermengd met een stuk zwaar verontreinigd ‘oud deeg’ uit zijn heidense periode. En dat ging niet alleen hemzelf aan, maar ook de gemeente. Het beeld dat Paulus hiervoor gebruikte, gaat uit van dat Paasfeest (*pesach*) en het bijbehorende feest van de ongezuurde broden. Christus is ons Paaslam, zei hij, en Hij heeft voor ons een nieuw begin gemaakt. Maar jullie hebben verzuimd je huis naar behoren te reinigen. Je viert het feest met het oude Griekse zuurdesem van kwaad en ontucht nog in de keukenkastjes, in plaats van daadwerkelijk een nieuw begin te hebben gemaakt. Maak dat verzuim dan nu eerst eens goed, dan zijn jullie pas echt een nieuw verbondsvolk. Dat is dus de ware symbolische betekenis van zuurdeeg; en in dat licht gezien mist een vertaling met ‘gist’ dus volledig het doel.

De Taal van de *Bijbel*

---

5. Lafhartigheid

Er is een woord dat in de Bijbel alleen in het Grieks voorkomt. Dat wil dus zeggen: in de Septuaginta en in het NT: *deilos*. De NBG'51 vertaalt het in het NT met 'lafhartig', maar in het OT met iets als 'vrees' of 'bevreesd'. De NBV vertaalt het aanzienlijk zwakker (de moed verliezen), maar dat is ten onrechte, want het duidt integendeel juist een zeer sterk begrip aan. De sterkste afgeleide betekenis in klassiek Grieks is: nietswaardig.

Het woord in de Septuaginta

In de Septuaginta komen *deilos* en zijn afleidingen 22 maal voor. Dat zijn dan vertalingen van diverse Hebreeuwse woorden, die zelf veel vaker voorkomen. Dus de rabbijnen die destijds de Septuaginta-vertaling hebben geproduceerd, zijn in die speciale gevallen van mening geweest dat het gebruikte Hebreeuwse woord hier een veel sterkere betekenis heeft dan normaal, en daarom door een veel sterker Grieks woord moest worden weergegeven. En daar hebben ze dan *deilos* voor gekozen. Het meer gebruikelijke Griekse woord voor vrees is *phobos* (dat we kennen van het ook in onze taal voorkomende woord 'fobie'). We vinden *deilos* bijvoorbeeld enkele malen in de Wet in de bepaling dat vlak voor een veldslag moet worden aangekondigd dat ieder die 'bang' is (NBG'51: bevreesd) mag weggaan, om niet ook anderen aan te steken met hun angst. Wie 'lafhartig' is kan niet in Gods dienst staan. Gideon brengt dit later (op Gods aanwijzing) in de praktijk. Maar de belangrijkste verzen waar we het woord vinden hebben te maken met de intocht in het beloofde land. In zijn overzicht van de woestijnreis herinnert Mozes het volk aan de eerste, mislukte poging het land binnen te trekken. Hij had toen tot het volk gezegd:

"Zie, de HERE, uw God, heeft het land tot uw beschikking gesteld, trek op, neem het in bezit, zoals de HERE, de God uwer vaders, tot u gesproken heeft; vrees niet en wees niet verschrikt". (Deut 1:21).

Er ligt nadruk op dat God hun dat land had beloofd. Wanneer zij geen vertrouwen in de afloop van de strijd zouden hebben (wat inderdaad zo was) dan betekende dit dat zij geen vertrouwen hadden in God, dat zij eraan twijfelden of Hij Zijn belofte wel waar zou kunnen maken. Dat was ook de reden waarom zij zo zwaar voor die 'lafhartigheid' gestraft werden. Aan het eind van zijn toespraak komt hij dan op de komende nieuwe poging het land in bezit te nemen. En hij vermaant ze in Deuteronomium 31:6 om niet opnieuw dezelfde fout te maken:

"Weest sterk en moedig, vrees niet en siddert niet voor hen, want de HERE, uw God, zelf gaat met u; Hij zal u niet begeven en u niet verlaten".

En tot Jozua zelf zegt hij:

"vrees niet en word niet verschrikt". (Deut 31:8)

Het woord heeft hier alles van doen met vertrouwen op God en op Zijn belofte.

Het woord in het NT

In het NT komt het woord (en zijn afgeleiden) maar vier of vijf maal voor. De eerste tweemaal in de beschrijving van de storm op het meer, in de evangeliën van Matteüs en Markus. De twaalf varen naar de overkant, met Jezus slapend aan boord. Onderweg steekt een plotselinge storm op. Het vissersbootje krijgt het zwaar te verduren en begint water binnen te krijgen. De toestand wordt zo kritiek dat de toch niet onervaren vissers het benauwd krijgen en zij maken Jezus wakker. Jezus stilt dan zowel de storm als de golven. Maar vervolgens verwijt Hij ze hun gebrek aan vertrouwen: “Waarom hebben jullie zo weinig vertrouwen, kleingelovigen?” (Mat 8:26). De NBV geeft hier ‘moed’, maar het gaat niet om hun moed maar om hun vertrouwen op God. Zij hadden de door God aangewezen Messias aan boord, en daarom zou hun niets hebben kunnen gebeuren. Vervolgens vinden we het woord gebruikt door Jezus in de bovenzaal, wanneer Hij zijn discipelen waarschuwt niet hun vertrouwen in God te verliezen wanneer Hij de volgende dag aan het kruis zal hangen: dat gebeurt allemaal volgens Gods plan (Joh 14:27, de NBG’51 vertaalt dit met ‘versaagd’).

De derde keer is Paulus’ tweede brief aan Timoteüs. Paulus zit gevangen in Rome en verwacht spoedig te worden omgebracht om het geloof. In zijn brief waarschuwt hij Timoteüs niet, zoals sommigen, te proberen zich te onttrekken aan het werk van verkondiging, nu in Rome de christenvervolging op gang begint te komen. Want het gaat niet om dit leven, maar om het toekomstige. Juist onder deze omstandigheden blijkt wie op God vertrouwt en wie niet:

“God heeft ons niet gegeven een geest van lafhartigheid, maar van kracht, van liefde en van bezonnenheid. ... wees mede bereid voor het evangelie te lijden in de kracht van God, die ons behouden heeft en geroepen met een heilige roeping”. (2 Tim 1:7-9)

En de laatste keer is in Openbaring, waar mensen die bij het oordeel niet aanvaardbaar worden bevonden in de vuurpoel zullen worden geworpen:

“Maar voor hen die laf zijn geweest [NBG’51: de lafhartigen] en trouweloos, die zich hebben ingelaten met gruwelijke dingen, met moord, ontucht [een beeld van afgoderij], toverij of afgodendienst, voor allen die de leugen hebben gediend: hun deel is de vuurpoel met brandende zwavel, dat is de tweede dood”. (Op 21:8)

De vuurpoel is een beeld van vernietiging dat ons ook wordt aangeduid als ‘de tweede dood’ De verworpenen die daarin terecht komen worden omschreven met een hele reeks negatieve eigenschappen, maar op de eerste plaats daarvan staan de ‘lafhartigen’.

We zien dat lafhartigheid een eigenschap is die een mens als eerste onaanvaardbaar maakt voor God en ongeschikt om Jezus te dienen in Zijn Koninkrijk. En dat is zo, omdat de lafhartigen niet durven vertrouwen op God. Een discipel mag daarom best angst voelen (*phobos*), maar hij mag niet lafhartig zijn.

De Taal van de Bijbel

---

6. De derde hemel

“Ik ken een volgeling van Christus die veertien jaar geleden tot in de derde hemel werd weggevoerd ... ik weet dat deze man ... werd weggevoerd tot in het paradijs”. (2 Kor 12:2-4)

Over deze woorden van Paulus is heel wat afgefantaseerd. Er zouden drie verschillende hemelen zijn, als het ware ‘op elkaar gestapeld’. De onderste zou dan die zijn die wij aanduiden als ‘de hemel’ wanneer wij omhoog kijken: de aardse atmosfeer met vogels en wolken, en het heelal met zijn sterren en ‘hemellichamen’. De middelste zou de hemel zijn waar de gestorven gelovigen na hun dood zouden heengaan. En de bovenste Gods eigen woonplaats. Dit zou dan meteen een goede verklaring geven voor Johannes’ uitspraak “Er is toch nooit iemand opgestegen naar de hemel behalve degene die uit de hemel is neergedaald: de Mensenzoon?” (Joh 3:12), terwijl algemeen wordt aangenomen, o ironie, dat de gelovigen dat na hun dood nu juist wel doen. Johannes, zo redeneert men dan, zou daar spreken over de bovenste hemel, terwijl de gelovigen naar de middelste gaan. Het bezwaar is uiteraard dat we daar nergens in de Bijbel iets over lezen. In zulke gevallen is het daarom noodzakelijk, dat je op zoek gaat naar eerdere passages in de Schrift, die Paulus daarbij in gedachte zou kunnen hebben gehad.

Gelukkig komt de apostel Petrus ons hier te hulp in zijn tweede brief. Hij vermaant zijn lezers de verwachting van Jezus’ wederkomst levend te houden, en waarschuwt hen daarbij voor mensen die dat zullen beginnen te ontkennen: naar hun mening zal alles altijd zo blijven als het altijd al is geweest:

“Vergeet vooral niet dat er ... spotters zullen komen, die ... smalend vragen: ‘Waar blijft hij nu? Hij had toch beloofd te komen? ... maar alles is nog steeds zoals het sinds het begin van de schepping geweest is’”. (3:3 en 4)

Zulke mensen, zegt Petrus, vergeten (hoewel ze het kunnen weten!) dat alles *niet* vanaf de schepping altijd al zo is geweest als het nu is:

“Ze gaan er dan willens en wetens aan voorbij dat er in het begin al eens een hemel is geweest en een aarde die door Gods woord gevormd was uit water ... en dat de toenmalige wereld vergaan is toen ze door het water werd overspoeld”. (vzn 5 en 6)

Hij betoogt dus dat God in het begin ‘een hemel en een aarde’ heeft geschapen. Maar die zijn vergaan, vernietigd door het water van de zondvloed, teruggekeerd tot de staat van ‘woest en ledig’. De wereld waar we nu in leven, zegt hij, is dus al het tweede ‘stel’. Dat valt af te leiden uit de beschrijving in Genesis 8 en 9:1-7, van de toestand na de vloed en de opdracht de aarde opnieuw te bevolken, die grote overeenkomsten vertoont met de beschrijving van de

situatie onmiddellijk na de schepping en de eerste opdracht om de aarde te bevolken. Met andere woorden: in Petrus' beschrijving zijn er na de vloed een nieuwe hemel en een nieuwe aarde ontstaan. Niet dat de aarde en hemel fysiek zijn vernietigd, zodat God in plaats daarvan nieuwe heeft moeten scheppen. Wat God vernietigde was de volslagen goddeloos geworden menselijke *maatschappij* van die dagen. En na de vloed is er een *nieuwe maatschappij* ontstaan, afstammend van de rechtvaardige Noach. Maar na een relatief korte tijd is ook die nieuwe maatschappij weer dezelfde verkeerde kant opgegaan. Hieruit trekt hij vervolgens zijn waarschuwendende conclusie: zoals God destijds die volslagen goddeloze maatschappij heeft vernietigd, zo zal Hij dat weer doen met de huidige (nu door vuur), want dat hebben de profeten aangekondigd:

“Maar de tegenwoordige hemel en aarde worden door datzelfde woord bewaard om op de dag van het oordeel, waarop de goddelozen ten onder zullen gaan, te worden prijsgegeven aan het vuur”. (2 Pet 3:7)

Daarbij zal hij denken aan Jesaja 24 dat qua taalgebruik aansluit bij Genesis 1:

“Zie, de HERE ontledigt en verwoest de aarde, keert haar onderstboven en verstrooit haar inwoners ... Daarom verslindt een vloek de aarde en moeten haar bewoners boeten; daarom worden de bewoners der aarde door een gloed verteerd en blijven er weinig stervelingen over”. (Jes 24:1,6, NBG'51)

“Het onschuldige bloed dat op haar is vergoten wordt door de aarde aan het licht gebracht, ze zal het niet langer verbergen”. (Jes 26:21)

En die vernietiging staat ons te wachten bij Jezus' terugkeer (2 Pet 3:10):

“De dag van de HEER zal komen als een dief. De hemelsferen zullen die dag met luid gedreun vergaan, de elementen gaan in vlammen op, de aarde wordt blootgelegd en alles wat daarop gedaan is komt aan het licht”.

‘als een dief’ wijst onmiskenbaar op Jezus' terugkomst, zie bijv. Mat 24:43 (en het gehele verband van dat hoofdstuk). Maar ook dat zal niet het einde zijn:

“Maar wij vertrouwen op Gods belofte en zien uit naar een nieuwe hemel en een nieuwe aarde, waar gerechtigheid woont”. (vs. 13)

En bij dat woord ‘belofte’ denkt hij ongetwijfeld aan Jesaja 65:17 en 66:22.

Petrus heeft het hier dus over drie stel ‘hemel en aarde’. Niet gestapeld, maar elkaar opvolgend in de tijd. En als *dat* de leer is van het OT, want dat is de essentie van zijn betoog, zou het dan niet logisch zijn dat het ook *dit* is waar Paulus over spreekt wanneer hij het heeft over ‘de derde hemel’? Vooral als we dan ook nog opmerken dat hij die ‘derde hemel’ nader aanduidt als ‘het paradijs’? We weten dat het oorspronkelijke paradijs zich op aarde bevond, en dat de nieuwe aarde van het komende Koninkrijk wordt beschreven als een hersteld paradijs. Paulus' ‘derde hemel en het paradijs’ zijn dan niets anders dan Petrus' (en Jesaja's) ‘nieuwe hemel en nieuwe aarde’. Paulus' ‘volgeling van Christus’ is in zijn visioen dan tijdelijk weggevoerd naar een toekomst waarin er die nieuwe situatie zou zijn; zoals de profeet Ezechiël in zijn visioen al heeft rondgelopen in de nieuwe tempel van die tijd. Wanneer we zijn uitspraak zo lezen, staan we in elk geval weer met beide benen op vaste Bijbelse grond.

De Taal van de *Bijbel*

---

7. De antichrist

“Kinderen, het laatste uur is aangebroken. U hebt gehoord dat de antichrist zal komen”. (1 Joh 2:18)

Veel christenen menen op grond van deze woorden dat er kort voor Jezus' wederkomst (in de 'eindtijd') een satanische macht zal opstaan, om over de wereld te heersen, die door Christus bij zijn komst zal worden overwonnen. Maar Johannes heeft het hier over zijn eigen dagen: “Nu al treden er veel antichristen op, en daardoor weten we dat dit (zijn tijd!) het laatste uur is” (vs. 18b).

Wie waren dan die *antichristen* van zijn tijd? Hij schrijft in 2 Joh 4:1-3:

“vertrouw niet elke geest. Onderzoek altijd of een geest van God komt, want er zijn veel valse profeten in de wereld verschenen ... iedere geest die belijdt dat Jezus Christus als mens gekomen is, komt van God. Iedere geest die dit niet belijdt, komt niet van God; dat is de geest van de antichrist”

Hij verbindt antichrist dus met valse profeten. In het OT waren valse profeten mensen die beweerden een profeet van God te zijn, maar in werkelijkheid niet door God waren gezonden. Zo ook hier in de verzen 4 en 5:

“U, kinderen, komt uit God voort ... Die valse profeten komen uit de wereld voort. Daarom spreken zij de taal van de wereld ...”.

In hoofdstuk 2:19 had hij ook al gezegd:

“Ze zijn uit ons midden voortgekomen maar ze hoorden niet bij ons, want als ze werkelijk bij ons hadden gehoord, zouden ze bij ons gebleven zijn”.

Het gaat dus om voormalige leden van de gemeente, die haar hebben verlaten en nu een afwijkende (valse) leer prediken. Die leer is kennelijk gebaseerd op menselijke redenering, want Johannes zegt dat zij ‘de taal van de wereld’ spreken, omdat zij ‘uit de wereld voortkomen’, dus werelds (menselijk) denken.

We hebben hier te maken met de Griekse voorvoegsels *pseudo* en *anti*. *Anti* heeft de betekenis van ‘tegen’, zoals in *tegenstander* of *tegenpartij*, maar wordt ook gebruikt in niet-vijandige betekenis, zoals voor gasten die je later uitnodigen voor een ‘tegenbezoek’ (Luc 14:12). Dat brengt ons op de betekenis van ‘in ruil voor’ of ‘in plaats van’. En die betekenis heeft het in dit woord *antichrist*: iemand die de plaats probeert in te nemen van de echte Christus. Die valse leraars proberen dus te spreken met een gezag als van Christus zelf. Dit vinden we weerspiegeld in 1 Joh 4:1-3 (zie boven), en in 2 Joh 7:

“Want er zijn vele misleiders uitgegaan in de wereld, die de komst van Jezus Christus in het vlees niet belijden. Dit is de misleider en de antichrist”.

Dit woord ‘misleider’ (Grieks: *planos*) betekent iemand die anderen op een dwaalweg voert. Het valt echter op dat hij in 2:18 zegt ‘u hebt gehoord dat er

een antichrist zal komen'. En in 4:3: '... de antichrist, waarvan u hebt gehoord dat hij zal komen'. Zij hebben daar eerder van gehoord, en zien dat nu vervuld. Nu is het altijd zo, dat wanneer we in de Schrift vinden dat de lezers van iets hebben gehoord, wij dat ergens eerder in de Schrift kunnen lezen. De vraag is dus: waar verwijst Johannes naar? Het antwoord is: Jezus' rede op de Olijfberg:

"Er zullen talrijke valse profeten [*pseudoprofeten*] komen die velen zullen misleiden [*Grieks: planaō*] ... Want er zullen valse messiassen [*pseudochristussen*] en valse profeten komen, die indrukwekkende tekenen en wonderen zullen verrichten om ook Gods uitverkorenen zo mogelijk te misleiden. Let op, ik heb jullie dit van tevoren gezegd". (Mat 24,11 en 24:

Matteüs gebruikt in zijn weergave het woord *pseudochristus* in plaats van dat *antichrist* van Johannes. Maar in beide gevallen vinden we die koppeling met valse profeten en het gebruik van dat woord 'misleiden' of 'misleider'. Dus ook zo is het voldoende duidelijk dat Johannes verwijst naar deze uitspraak van Jezus. 'Pseudo' duidt alles aan dat zich ten onrechte voordoet als iets anders. We vinden het regelmatig voor 'valse profeten', maar ook voor 'schijnapostelen' (2 Kor 11:13), 'valse broeders' (2 Kor 11:26, Gal 2:4), en 'pseudo-kennis' (1 Tim 6:20). Petrus gebruikt het om 'valse leraars' aan te duiden, die hij ziet als de tegenhangers van de 'valse profeten' ten tijde van het Oude Verbond (2 Pet 2:1). Dus die 'in-plaats-van christussen' van Johannes zijn dezelfde als die 'schijn-christussen' van Matteüs. Maar wat bedoelt Johannes dan met 'dit is het laatste uur'? Paulus schrijft aan de Korintiërs over afvalligen in het OT, en zegt dan "Dit is ... opgetekend ter waarschuwing voor ons, over wie *het einde der eeuwen* gekomen is" (1 Kor 10:11, NBG'51). De NBV vertaalt dat met 'voor wie de tijd ten einde loopt'. Petrus schrijft: "Het *einde van alles* is nabij. Kom daarom tot bezinning en wees helder van geest" (1 Pet 4:7). Ook zij beiden spreken dus, ieder in zijn eigen bewoordingen, over een einde dat nabij is, en zien daarin een reden tot extra waakzaamheid. Met de verlossing die Jezus tot stand heeft gebracht, en het einde van het Oude Verbond met zijn tempeldienst en de daarbij behorende offers, en daarom de aanstaande verwoesting van Jeruzalem en de tempel, was het inderdaad het einde van een tijdperk. De schrijver aan de Hebrëeën verwoordt dat zo: "[Jezus] heeft zich bij *de voltooiing van de tijden* eenmaal geopenbaard, om met zijn offer de zonde teniet te doen" (Heb 9:26). In die zin was het dus een 'einde'.

Betekent dit dat we geen 'antichrist' meer hoeven te verwachten? Het antwoord is: nee, de *komst* daarvan niet, want we hebben er altijd al mee te maken. Valse leer is al vroeg in het christendom ingeslopen. Het is *die* antichrist die door Jezus bij zijn wederkomst zal worden weggedaan. (Op 16, 19, 20). Maar de ware gelovigen zijn al door Jezus' rede op de Olijfberg gewaarschuwd zich verre te houden van zulke menselijke 'aanpassing' van de ware leer, om niet mee te worden vernietigd. Het enige dat zij daar voor hoeven te doen is zich serieus verdiepen in de 'gezonde leer', dus in Gods Woord, de Bijbel.

De Taal van de *Bijbel*

---

8. Geleerd door de Vader

“Waarom kijk je naar de splinter in het oog van je broeder of zuster, terwijl je de balk in je eigen oog niet opmerkt?” (Mat 7:4)

Hoe vaak zal Jezus als kind niet bij Jozef zijn gekomen met een stukje zaagsel in zijn oog, en zal Jozef dat er weer voorzichtig uit hebben moeten halen. Want hoe werd je timmerman in die dagen? Je moest als leerling in de leer bij een vakman: je eigen vader. En die zou je het vak stap voor stap hebben geleerd. Eerst de makkelijkste klusjes, en geleidelijk aan de moeilijkeren. En die leerde hij je door ze eerst voor te doen, en je het dan zelf te laten proberen. Waar nodig zou hij je corrigeren met aanwijzingen, of door het nogmaals voor te doen, Tot je het tenslotte zelf kon. Wanneer we dat gaan beseffen, zien we dat Jezus dat beeld van die timmermanswerkplaats nog een keer gebruikt (Joh 5:19,20):

“Waarachtig, ik verzeker u: de Zoon kan niets uit zichzelf doen: hij kan alleen doen wat hij de Vader ziet doen; en wat de Vader doet, dat doet de Zoon op dezelfde manier. De Vader immers ... laat hem alles zien wat hij doet”.

We zien hier dat beeld van een vader die zijn zoon opleidt in zijn eigen vak, voor de manier waarop God Jezus heeft ‘opgeleid’ om Hem geschikt te maken voor zijn werkelijke taak. Want zijn bestemming was niet om het vak van Jozef uit te oefenen in het dorp Nazaret, maar om het ‘vak’ van zijn echte Vader uit te oefenen op aarde. En dat verklaart die uitdrukking ‘zien doen’ en ‘laten zien’: dat is dat beeld van de ambachtsman die het zijn zoon voordoet. Alleen was zijn echte Vader *elohim*, wat betekent ‘God’. Natuurlijk is God een persoon, maar in de hier bedoelde betekenis is het een functie. Zoals de koningin weliswaar een persoon is, maar het woord duidt feitelijk een functie aan. Want wanneer de koningin sterft, of afstand doet van de troon, neemt een ander die functie over. Zo wordt ook Jezus ons (uiteraard in menselijke termen) beschreven als de troonopvolger, die voor dat ambt wordt opgeleid. Natuurlijk zal God niet sterven of afstand doen van de troon, maar een toekomstige troonopvolger kan wel tijdens de regering van zijn vader optreden als zijn plaatsvervanger, en dat is het aspect dat Jezus wil benadrukken. Maar het feit dat Hij juist *dit* beeld gebruikt wil ons kennelijk nog iets extra leren: het vertelt ons dat ook Jezus zijn ‘vak’ heeft moeten leren! Eigenlijk konden we dat al weten, want in Jesaja lezen we dat ‘de Knecht’ (een beeld van de Messias) zegt:

“De Here HERE heeft mij als een leerling leren spreken (NBG’51) ... Elke ochtend wekt hij mijn oor, zodat het toegerust is om aandachtig te horen. God, de HEER, heeft mijn oren geopend en ik heb geen verzet geboden, ik ben niet teruggedeinsd”. (Jes 50:4,5)

Ook dit vertelt ons dat de Zoon als een leerling heeft moeten leren, voordat Hij zijn taak kon opnemen. En in zijn geval betekende dat: intensieve Schriftstudie, want alles wat zijn taak op aarde betrof was te vinden in de geschriften van de profeten. Hij heeft daarom door zorgvuldige Schriftstudie moeten leren begrijpen wat die taak was, en wat het van Hem zou vergen. Daar is Hij kennelijk al vroeg mee begonnen, want op twaalfjarige leeftijd was Hij al uitgeleerd bij zijn dorpsleraar in Nazaret. Hij greep de gelegenheid van zijn eerste bezoek aan Jeruzalem meteen aan om zijn nog onbeantwoorde vragen beantwoord te krijgen door de theologische kopstukken van zijn dagen, in de tempel (Luc 2:46,47). Alleen door zulke Schriftstudie heeft Hij (als enige) begrepen dat de taak die vóór Hem lag eerst de weg van het kruis zou zijn, voordat Hij het koningschap zou mogen aanvaarden. En ook dat de vervulling van die taak complete gehoorzaamheid zou vergen:

“... en zo heeft Hij, hoewel Hij de Zoon was, de gehoorzaamheid geleerd uit hetgeen Hij heeft geleden”. (Heb 5:8)

Dat verklaart ook waarom Hij over de dag van zijn wederkomst moet zeggen:

“Niemand weet wanneer *die dag en dat moment* zullen aanbreken, ook de hemelse engelen en de Zoon niet, alleen de Vader weet het”. (Mat 24:36)

Want wat niet in de Schrift is geopenbaard kon ook Hij niet weten. We komen die gedachte opnieuw tegen wanneer Hij in Handelingen 1:17 zegt:

“Het is niet jullie zaak om te weten wat de Vader in zijn macht heeft vastgesteld over *de tijd en het ogenblik* waarop deze gebeurtenissen zullen plaatsvinden”.

En opnieuw bij Paulus:

“Broeders en zusters, ik hoef u niet te schrijven [lett: het heeft geen zin u te schrijven] over *het moment* waarop dit zal gebeuren, want u weet zelf maar al te goed dat de dag van de Heer komt als een dief in de nacht”. [Dus: volledig onverwacht; daar is ons niets over geopenbaard] (1 Tess. 5:1,2)

Het is feitelijk een echo van de Mozaïsche Wet (Deut 29:29, Willibrord Vert):

“Wat verborgen [d.w.z. niet geopenbaard] is gaat (alleen) de HEER onze God aan; maar wat geopenbaard is gaat voor altijd ons en onze kinderen aan”.

De Schrift openbaart ons alleen wat we moeten weten, en wat niet is geopenbaard gaat alleen God Zelf aan. Anderzijds: alles wat de Schrift ons wel openbaart, dienen we ook te weten en na te komen. En dat betekent dat wij, net als Hijzelf, die Schrift zullen moeten bestuderen, want alleen zó kunnen we die dingen te weten komen. Maar als we dat doen zullen *ook wij* wijsheid vinden, want er staat in Jesaja: ‘Al je kinderen worden onderricht door de HEER’ (Jes 54:13). Hier slaan dat op de ‘kinderen’ van Jeruzalem, maar met het NT in de hand weten we dat we voor Jeruzalem mogen lezen: het ‘nieuwe Jeruzalem’, dus Gods Koninkrijk. Jezus citeert dat in de synagoge in Kafarnaüm (Joh 6:45):

“Er staat geschreven in de Profeten: ‘Zij zullen allemaal door God onderricht worden.’ Iedereen die naar de Vader luistert en van hem leert komt bij mij”.

Wie zich laten leren, zullen ook tot die kinderen behoren.

De Taal van de *Bijbel*

---

9. Een juk dragen

“Kom naar mij, jullie die vermoeid zijn en onder lasten gebukt gaan, dan zal ik jullie rust geven. Neem mijn juk op je en leer van mij, want ik ben zachtmoedig en nederig van hart. Dan zullen jullie werkelijk rust vinden, want mijn juk is zacht en mijn last is licht”. (Mat 11:28-30)

Velen in ons van oorsprong boerenland stellen zich bij het woord ‘juk’ iets voor als illustratie 1. Sommige zuivelfirma’s gebruiken zo’n beeld (maar dan met een boerenmeisje met twee melkemma’s) nog steeds als beeldmerk. Het Bijbelse beeld zou dan moeten slaan op het dragen van een last. Dat is op zichzelf niet ondenkbaar, en we vinden het beeld in de Bijbel ook inderdaad wel in die vorm terug. Alleen moeten we dan meer denken aan een lange stok, die over één schouder wordt gedragen, met de beide ‘lasten’ respectievelijk voor en achter. En in een afgeleide betekenis betekent het woord voor juk dan ook een weegschaal (balans), zoals in Openbaring 6:5. Maar in Bijbelse tijden sloeg het woord ‘juk’ toch in de eerste plaats op het koppelen van twee trekdieren, zoals op de illustraties 2 en 3. En dan gaat het in de eerste plaats om het trekken van een last, maar in de meeste gevallen vooral ook om het samengaan van die twee dieren.

Om die reden wordt het woord ook gebruikt voor het begrip ‘span’, als in ‘een span ossen’ (bijvoorbeeld in Luc 14:19), of zelfs gewoon maar een tweetal dieren (zoals een ‘paar’ duiven, als offer, in Luc 2:24). Zo’n span dieren zou bijvoorbeeld, zij aan zij, samen een kar moeten trekken, of op het veld voor de ploeg moeten lopen. En dan is het van belang dat het om twee dezelfde dieren gaat, omdat dieren van verschillende soort dat eigenlijk niet goed kunnen. Daarvoor zijn hun loopeigenschappen te verschillend. De Mozaïsche Wet verbodt daarom ook een dergelijke ongelijke combinatie (Deuteronomium 22:10):

“U mag een rund en een ezel niet samen voor de ploeg spannen”.

De apostel Paulus nam dit principe op in zijn tweede brief aan de Korintiërs:

“Loop niet in een en hetzelfde span met ongelovigen”. (6:14)

Een gelovige kan wel omgaan met ongelovigen, mensen in ‘de wereld’, maar niet in een zodanig hechte relatie dat het wordt als twee trekdieren die, als in één span, samen dezelfde last zouden trekken. Daarvoor is hun ‘loop’ te verschillend. Ze baseren hun leven immers op totaal verschillende principes.

Pas in tweede instantie wordt het woord (overdrachtelijk) gebruikt voor de ‘last’ van een slavendienst. De slaaf wordt daarbij dus voorgesteld als een werkdier dat, goedschiks of kwaadschiks, diensten moet verrichten voor zijn meester.

In het NT komen we deze betekenis tegen in 1 Timoteüs 6:1: 'Wie het slavenjuk draagt, moet zijn meester hoogachten'. Letterlijk staat daar: '... die onder een juk zijn, slaven, in eigendom ...' We moeten ons dus niet laten misleiden door dat woord 'dragen'. Dit slaat weliswaar op het dragen van dat juk, maar niet op het dragen van een last. Paulus gebruikt dit beeld van een slavenjuk, wanneer hij de Mozaïsche Wet vergelijkt met een slavendienst:

"Christus heeft ons bevrijd opdat wij in vrijheid zouden leven; houd dus stand en laat u niet opnieuw een slavenjuk opleggen". (Gal 5:1)

Hij ontleent dit beeld aan de uitspraak van de apostelvergadering in Jeruzalem:

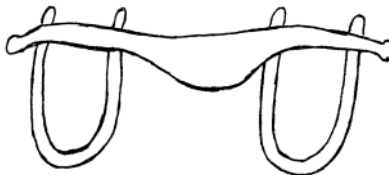
"Waarom wilt u God dan trotseren door op de schouders van deze leerlingen [uit de niet-Joden] een juk te leggen dat noch onze voorouders noch wijzelf konden dragen?" (Hand 15:10)

Toch moeten we ook hier op de achtergrond nog steeds dat beeld blijven zien van die trekdieren voor de ploeg. De nadruk ligt niet op het torsen van een last, maar op het feit dat een slaaf, net als dat dier, het volle eigendom is van een meester die volledig gezag over hem heeft; dat je niet 'van jezelf' bent en dus niet de vrijheid hebt om je eigen leven in te richten. Onder de Wet waren de gelovigen op zo'n manier 'dienstbaar' aan die Wet, maar Christus heeft ons van die 'slavernij' bevrijd, zoals Paulus de Galaten voorhoudt.

En nu gaan we naar die uitspraak van Jezus. In tegenstelling tot de Wet is *Zijn* juk 'zacht', omdat de last maar licht is. Waarom? Omdat (en hier ligt de essentie van zijn betoog) we niet in ons eentje voor de ploeg staan, maar *in een span*, gekoppeld aan het dier naast ons. En wie is dan die 'spangenoot'? Dat is Hij zelf! **Hij** is het lastdier (die slaaf) dat samen met ons dat span wil vormen. Hij spreekt hier weliswaar als meester tot zijn slaaf of zijn werkdier, maar tegelijkertijd als de spangenoot die naast ons gaat. *Daarom* is Zijn last licht, want als wij minder kunnen trekken, trekt Hij meer, en kom je toch vooruit. Maar ... zoals *wij* geen 'ongelijk' span moeten vormen met mensen die hun leven baseren op andere principes, zo kan *Hij* dat ook niet. Dus kan Hij alleen maar zo'n span met ons vormen, wanneer wij ons leven baseren op Zijn principes. Alleen dan kunnen wij, als twee trekdieren met gelijke tred, samen de last trekken. Alleen zo zullen wij de taak kunnen vervullen die God ons heeft gegeven.

1

2

3

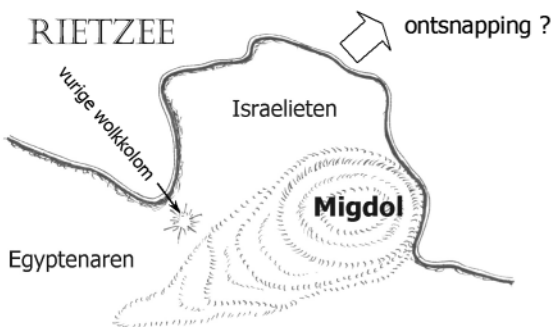
De Taal van de Bijbel

10. Muren van water

“De HEER liet de zee terugwijken door gedurende de hele nacht een krachtige oostenwind te laten waaien. Hij veranderde de zee in droog land. Het water spleet, en zo konden de Israëlieten dwars door de zee gaan, over droog land; rechts en links van hen rees het water op als een muur”. (Ex 14:21,22)

Dit citaat uit de NBV roept het beeld op dat we kennen van de plaatjes uit onze kinderbijbels: een lang lint van vluchtende Israëlieten tussen twee verticaal oprijzende, torenhoge muren van water. Maar klopt dat beeld wel?

Laten we eerst eens zien wat het verhaal ons feitelijk heeft te vertellen over wat er die dag gebeurde. God beval Mozes het volk een onverwachte route te laten nemen, naar een nauwkeurig aangeduide plaats aan de oever van de ‘Rietzee’ (Ex 14:2). De Farao denkt dan dat ze verdwaald zijn, en probeert hen terug te halen. Maar wanneer hij ze bereikt, beschermt God hen, doordat de engel van God en de vurige wolkkolom tussen Israël en de Egyptenaren gaan staan (vs. 19). Kennelijk is het voor de Egyptenaren niet mogelijk om die wolkkolom heen te trekken, en de Israëlieten van opzij aan te vallen. En het waarom daarvan valt mogelijk af te lezen uit de gegeven plaatsnamen. We lezen dat de plaats *Pi-Hachiroth* heet, en dat zij zich moesten legeren ‘tussen *Migdol* en de zee’ (vs. 2). Deze locaties zijn nu niet meer bekend, en we weten dus niet met zekerheid hoe de situatie er heeft uitgezien. Maar *Pi-Hachiroth* betekent ‘mond’ of ‘uitmonding van grotten’, en *Migdol* betekent ‘toren’. Het lijkt daarom

De situatie voorafgaand aan de doortocht door de ‘Rietzee’ (NBG’51: Schelfzee). Let op dat deze situatieschets weliswaar uitgaat van de tekst maar voor het overige geheel op fantasie berust.

aannemelijk dat het kamp van de Israëlieten zich bevond op een stuk laaggelegen oever, tussen een rotswand aan de ene kant, met daarop een ‘torenvormige’ bergtop, en de zee aan de andere. De ‘ingang’ is nu afgesloten door het Egyptische leger, maar wordt bewaakt door de vurige wolkkolom. Ze beseffen dat ze daar niet meer weg kunnen, al zijn ze tegelijkertijd veilig voor een directe aanval. Maar ze zitten daar volledig in de val (vzn 11,12).

Dan gebiedt God Mozes om zijn hand, met zijn staf, uit te strekken in de richting van de zee (vs. 16). En vervolgens lezen we (in vs. 21) dat de HEER de zee liet terugwijken door 'gedurende de hele nacht een krachtige oostenwind te laten waaien. Hij veranderde de zee in droog land'. De enige manier om dit te lezen, is dat het droogvallen van de zeebodem daar ter plaatse de hele nacht in beslag nam. Het gebruikelijke beeld, dat het water onmiddellijk spleet zodra Mozes zijn staf uitstreckte, wordt door de tekst beslist niet ondersteund. Het vermelden van een 'krachtige oostenwind' duidt er voorts op dat we moeten denken aan een sterke verlaging van de totale waterstand daar. Blijkbaar was dit een ondiep gedeelte tussen deze oever en de overkant, ter plaatse van *Baäl-Sefon* (vs. 2). *Sefon* betekent 'verborgen' of 'verborgen hoek'. De naam Rietzee (13:18) suggereert ondiep water langs de oever met veel Papyrusriet. Door deze tijdelijke verlaging van de waterstand valt een strook over deze ondiepte droog, en hebben de Israëlieten ineens wèl een uitweg. Dit doet uiteraard niets af aan het wonder dat God daar verrichtte. Hij had zijn volk opzettelijk naar deze plaats toe geleid (vzn 1,2), en nadrukkelijk aangekondigd dat Hij zijn grootheid daar zou manifesteren, op het moment dat de situatie hopeloos zou lijken.

Maar er staat toch dat het water aan beide zijden was 'als een muur'? Ja, dat klopt. We moeten alleen wel begrijpen wat dat zegt. Het Hebreeuws kent een aantal woorden voor 'muur', maar in het overgrote deel van de gevallen vinden we maar één van de twee woorden: *chomah* en *qir*. *Chomah* komt ruim 130 maal voor, en met enkele uitzonderingen duidt het altijd een stadsmuur aan, een verdedigingswerk dat een stad moet beschermen tegen aanvallers. Wanneer het niet rechtstreeks over een stadsmuur gaat, wordt het overdrachtelijk gebruikt, maar nog steeds in die betekenis van verdediging. Zoals wanneer de knecht van de schapenboer Nabal over David en zijn mannen zegt: 'Ze zijn dag en nacht *als een muur* om ons heen geweest, al die tijd dat we in hun buurt onze kudde hoedden' (1 Sam 25:16).

Qir wordt bijna steeds gebruikt voor de muur van een huis of een gebouw, hetzij de buitenmuur, hetzij een binnenwand. Een enkele keer wordt ook dat woord gebruikt voor een stadsmuur, maar ook dan is het van belang zijnde element steeds het verticale karakter daarvan. Met andere woorden, wanneer de tekst de nadruk had willen leggen op die loodrechte watermuren aan beide zijden, zoud dat woord *qir* er hebben moeten staan. Maar wat we in werkelijkheid vinden is dat andere woord: *chomah*. En dat betekent dat het om hun verdediging en bescherming gaat: de Israëlieten gingen op het droge midden door de zee en het water was hun rechts en links als een 'vestingmuur' (vs. 29). God beschermde daarmee Zijn volk, zodat de Egyptenaren het nog steeds niet van opzij konden aanvallen, terwijl de vurige wolkkolom hen van achteren beschermde. Een dergelijk gebruik van het woord 'muur' vinden we ook bij de profeet Nahum, die over de Egyptische stad Thebe zegt dat zij is 'omgeven door water, met de zee als bescherming, met *als stadswal de zee*' (Nah 3:8). God

Zelf gebruikt helemaal aan het eind van het OT dit beeld van zijn bescherming gedurende de uittocht nog een keer, wanneer Hij over het toekomstige Jeruzalem zegt: 'Ik zelf ... zal haar een vurige muur zijn rondom en heerlijkheid binnen in haar' (Zach 2:5, NB'51). Maar dat betekent wel dat de NBV er volledig naast zit, met die weergave dat het water 'oprees als een muur'.

Wanneer het water echt als twee loodrechte wanden langs de vluchtweg had gestaan, zouden de Egyptenaren zich nog wel twee keer bedacht hebben voor zij de Israëlieten daarlangs gevolgd waren. Maar nu leek er geen enkel risico aan verbonden te zijn, en dat was uiteindelijk waar het God om te doen was. Het was namelijk Gods opzet de Farao met zijn leger te vernietigen:

“Ik zal de Egyptenaren onverzettelijk maken zodat ze hen achterna gaan, en dan zal ik mijn majesteit tonen door de farao en zijn hele leger, zijn wagens en zijn ruiters, ten val te brengen. De Egyptenaren zullen beseffen dat ik de HEER ben als ik in mijn majesteit de farao, met al zijn wagens en ruiters, ten val heb gebracht”. (Ex 14:17,18)

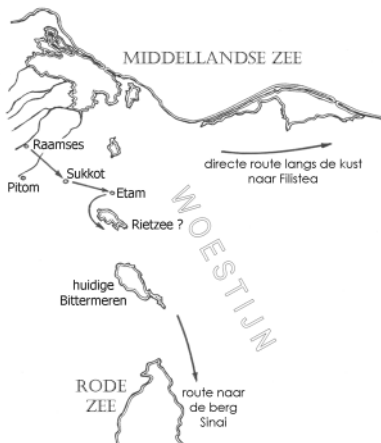
Dat was de reden dat Hij Mozes opdroeg het volk schijnbaar te laten 'terugkeren' (Ex 14:2). De Farao zou dan denken dat ze verdwaald waren en de achtervolging inzetten, waarna God met hem zou afrekenen (vzn 3,4). Hun route staat globaal hiernaast weergegeven. Het volk trok van Raämses via Sukkot naar Etam, aan de rand van de woestijn. Want God wilde het niet de directe kustroute laten volgen, om ze niet meteen in conflict te laten komen met de Filistijnen (Ex 13:17,18) meren en zeeën.

Toen Israëel aan de overkant van de Rietzee was, verliet de vurige wolkkolom zijn plaats aan het begin van de doorgang. De Egyptenaren zien het volk dan binnen hun bereik. Met hun paarden en strijdagens stormen ze de doorgang op, maar voordat ze ook aan de overkant zijn wordt het moeilijk. Hun wagens beginnen vast te lopen. Ze zien dat ze de overkant niet gaan halen en keren om (14:25). Maar dan komt het water terug en overspoelt ze voordat ze weer op het land staan. Het leger van Egypte verdrinkt en bestaat dus niet meer. Het kan nu op Israëls verdere tocht geen bedreiging meer voor ze vormen. Dat dit vanaf het begin Gods bedoeling was, lezen we al in 14:4, en vooral in 14:17,18. Mozes heeft ook beseft dat God dit van plan was, want hij zei al in 14:13 tot het volk: “Wees niet bang, wacht rustig af. Dan zult u zien hoe de HEER vandaag voor u de overwinning behaalt. De Egyptenaren die u daar nu ziet, zult u hierna *nooit meer* terugzien”.

De Egyptenaren worden verrast, niet door een snel stijgende waterspiegel, maar door een muur van water. Maar in hun geval een muur die ze aanvalt, in plaats van beschermt zoals eerder bij Israëel. Zwemmen helpt dan echt niet meer, en hun lijken spoelden later aan op de oostoever: 'Zo redde de HEER de Israëlieten die dag uit de handen van de Egyptenaren. Toen ze de Egyptenaren dood langs de zee zagen liggen en het tot hen doordrong hoe krachtig de HEER tegen Egypte was opgetreden, kregen ze ontzag voor de HEER en stelden ze hun

vertrouwen in Hem en in zijn dienaar Mozes' (Ex 14:30,31). Later, tijdens hun tocht door de woestijn, zou Mozes nog iedere keer wanneer het volk zijn kamp opbrak, zeggen: 'Sta op, HEER, en uw vijanden stuiven uiteen, uw tegenstanders vluchten voor u!' (Num 10:35).

De sleutel tot een goed begrip van wat hier gebeurde, is het besef dat het er niet in de eerste plaats om ging Israël veilig aan de overkant te krijgen, maar om Farao's leger in de val te lokken en het te vernietigen; Israël was op dat moment het lokaas in die val. De vernietiging moest zo overweldigend zijn, dat de wereld zich die nog decennia lang zou herinneren. Dat is volledig gelukt, want 40 jaar later staat de bevolking van Jericho deze gebeurtenis nog helder voor ogen (Joz 2:10). Farao's troonopvolger was omgekomen bij de tiende plaag, en de Farao zelf in de Rietzee. De regerende dynastie was plotseling ten einde gekomen. Door de plagen was het land economisch volledig geruïneerd. Nieuwe machthebbers van elders grepen de macht, en het eens zo machtige land was voor decennia gedestabiliseerd. Veertig jaar later kon het volk zich, nog steeds ongestoord, in Kanaän vestigen. Vóór dit (voor Egypte) zo rampzalig verlopen jaar zou dat niet hebben gekund, omdat Egypte de kuststrook beheerste en hun vestiging daar niet zou hebben toegelaten. Op die dag werd Israël dus niet alleen maar gered uit een acute noodsituatie, maar bevrijdden Gods 'muren van water' hen voor altijd van hun Egyptische overheersers.

*Een mogelijke ligging van de Rietzee
(ingetekend bij wijze van voorbeeld)*

De Taal van de *Bijbel*

---

11. Verderven

“Weest niet bevreesd voor hen, die wel het lichaam doden, maar de ziel niet kunnen doden; weest veeleer bevreesd voor Hem, die beide, ziel en lichaam, kan verderven in de hel”. (Mat 10:28, NBG’51)

Verderven is zo’n typisch Oudnederlands Statenvertalingwoord. Het ademt typisch die sfeer van ‘hel en verdoemenis’ die velen in deze tijd van de Bijbel vreemdtd. Maar wat betekent het nu eigenlijk? Het OT heeft meerdere woorden die zo zijn vertaald, maar het meest gebruikt daarvan zijn *abad*, dat bijna 200 keer voorkomt, en *shachath*, dat bijna 150 maal voorkomt (andere woorden 10-40 maal). Beide betekenen in principe vernietigen (van zaken) of doden (van mensen). *Shachath* heeft daarbij meer de betekenis van ‘veranderen in ongunstige zin’, en dus bederven of verwoesten, maar ook moreel bederven van mensen. *Abad* heeft meer de nuance van verloren doen gaan, en wordt vaak gebruikt voor het omkomen of ombrengen van mensen. *Abad* wordt in de Septuaginta meestal vertaald met *apollumi*. En dat woord *apollumi* komen we dan weer tegen in het NT, waar we het zo’n 90 maal vinden. In de Septuaginta is *shachath* gewoonlijk vertaald met *diaphtheirō*, maar dat komt in het NT maar zes maal voor, dus daar zullen we verder geen aandacht aan besteden.

Apollumi wordt in het NT in verschillende betekenissen gebruikt, en daarom ook op verschillende manieren vertaald. In de meest ‘milde’ vorm wordt het gebruikt voor loon dat je ontgaat (Mar 9:41), of beschrijft het de vergankelijkheid van dingen: voedsel dat vergaat (Joh 6:27), de schoonheid van een bloem (Jak 1:11), goud, dat in vergelijking met het geloof maar ‘vergankelijk’ is (1 Pet 1:7). Maar meestal heeft het een grimmiger betekenis: iets dat volledig verloren gaat. Het vergaan van een schip (met zijn opvarenden), het ten prooi vallen aan de wolf van schapen die van de kudde zijn afgedwaald (Lucas 15). Maar spreker is daar (in dit verband) de verloren zoon (Luc 15:17 en 23,24):

“Toen kwam hij [de zoon] tot zichzelf en dacht: De dagloners van mijn vader hebben eten in overvloed, en ik kom hier om (*apollumi*) van de honger ... Laten we eten en feestvieren, want deze zoon van mij was dood en is weer tot leven gekomen, hij was verloren (*apollumi*) en is teruggevonden”.

Dat brengt ons bij Paulus die bepaalde broeders te Korinte berispt, die onvoldoende rekening houden met medegelovigen die zwakker in het geloof zijn. Hij vermaant ze te bedenken dat het er niet om gaat of ze wel of niet gelijk hebben, maar of dat leidt tot opbouw van hun medebroeders of. En indien niet:

“... dan gaat er immers iemand, die zwak is, ten gevolge van uw kennis verloren, een broeder, om wiens wil Christus gestorven is”. (1 Kor 8:11)

Ja, Christus is wel voor hem gestorven, maar door jouw toedoen zou dat absoluut en volledig voor *niets* zijn geweest! Dat is *apollumi*. Dit woord beschrijft dus zowel een passief als een actief ‘verloren’ gaan (omkomen of ombrengen). Maar in beide gevallen ligt de nadruk op een volledig ophouden te bestaan:

“... zul je allemaal op dezelfde wijze omkomen”. (Luc 13:3)

“... hoe ze hem uit de weg zouden kunnen ruimen”. (Mar 3:6)

Johannes gebruikt het woord in de keuze die de hogepriester Kajafas de Raad voorhoudt. Ze moeten kiezen: óf Jezus volledig kwijtraken, óf het gehele volk:

“Besef toch dat het in jullie eigen belang is dat één man sterft voor het hele volk, zodat niet het hele volk verloren gaat” ... “Het is goed dat één man sterft voor het hele volk”. (Joh 11:50 en 18:14)

In beide gevallen zou dat het volledige einde betekenen voor de betrokkene(n).

Deze gedachte van volledig ophouden te bestaan, zien we ook in situaties waar God Zelf ergens een compleet einde aan maakt. In de tijd van Lot:

“regende het vuur en zwavel uit de hemel en kwamen allen om” (Luc 17:29).

“(het water van de zondvloed) waardoor de toenmalige wereld is vergaan, verzwolgen door het water”. (2 Pet 3:6, NBG’51)

En dit ligt dan ook ten grondslag aan Jezus’ waarschuwingen, dat we moeten kiezen tussen een ‘vergankelijk’ leven nu en een duurzaam leven straks:

“Wie zijn leven probeert te behouden zal het verliezen, maar wie zijn leven verliest omwille van mij, die zal het behouden”. (Mat 10:39)

De tekst van Matteüs 10:28, waar we mee begonnen, luidt in de NBV:

“Wees niet bang voor hen die wel het lichaam maar niet de ziel kunnen doden. Wees liever bang voor hem die in staat is én ziel én lichaam om te laten komen in de Gehenna”.

Dit maakt nadrukkelijk onderscheid tussen het ‘doden’ dat mensen maximaal kunnen doen en het volledig vernietigen (*apollumi*) dat God kan doen. *Gehenna* wordt algemeen opgevat als een naam voor het Hinnomdal ten zuiden van Jeruzalem, waar in OT-tijden afgoderij werd gepleegd, totdat koning Josia het zozeer verontreinigde dat het alleen nog geschikt was als gemeentelijke vuilstort. Veel afval werd daar verbrand, want waar je vanaf wilde, werd altijd verbrand; vuur maakt nu eenmaal overal een definitief einde aan. In de tijd van het NT werden ook de lichamen van terechtgestelde misdadigers daar verbrand. Dat zou zelfs met het lichaam van Jezus zijn gebeurd, wanneer Jozef van Arimatea het niet in zijn eigen graf had begraven. Vuur is in zo’n context daarom altijd een beeld van volkomen vernietiging. En wanneer het wordt omschreven als ‘onblusbaar’ legt dat extra nadruk op het feit dat het niet voortijdig geblust kan worden, zodat er nog iets zou kunnen overblijven dat dan aan die totale vernietiging zou kunnen ontsnappen. Mensen kunnen iemand uit de weg ruimen, maar alleen God kan een mens zo volledig vernietigen. Jezus had dus geen duidelijker en indringender beeld kunnen gebruiken om de keuze, waar we voor staan, te beschrijven.

De Taal van de *Bijbel*

---

12. De tussenmuur

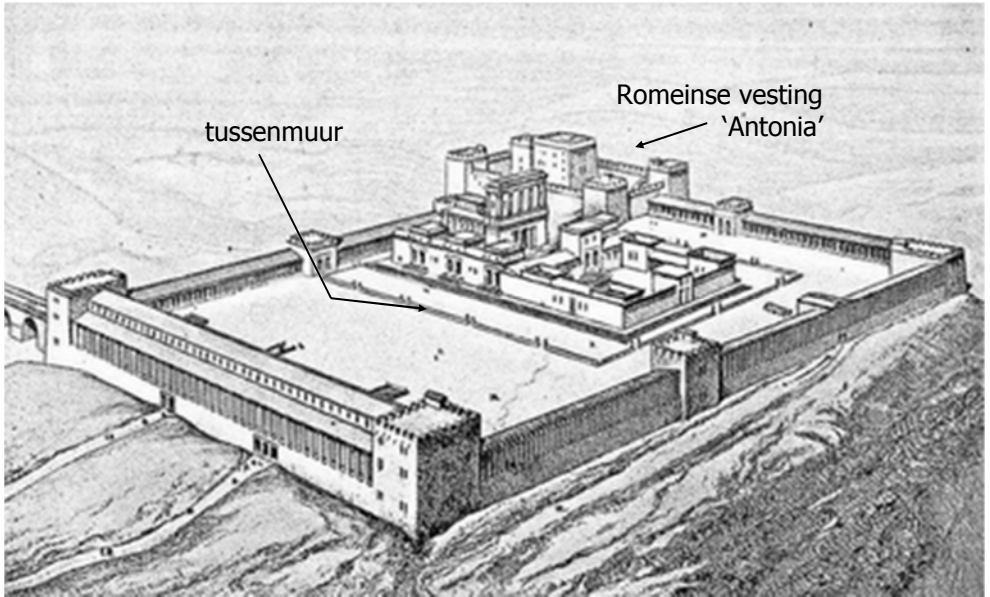

“Maar thans in Christus Jezus zijt gij [heidenen], die eertijds veraf waart, dichtbij gekomen door het bloed van Christus. Want Hij is onze vrede, die de twee één heeft gemaakt en de tussenmuur, die scheiding maakte de vijandschap, weggebroken heeft”. (Efez 2:13,14, NBG'51)

De tempel in Jeruzalem was in Jezus' tijd van oorsprong de zogenoemde 'tweede tempel', zoals die na de ballingschap was herbouwd, maar dan in de vorm die Herodes de Grote daar later aan had laten geven. Herodes' bouwwerkzaamheden hadden er een indrukwekkend complex van gemaakt, dat moest kunnen wedijveren met de fraaiste bouwwerken elders in de Grieks-Romeinse wereld. De voornaamste kenmerken waren het ongekend grote tempelplein en het meer dan indrukwekkende heiligdom midden daarop. Maar we doen er goed aan te bedenken dat het woord 'tempel' in het NT de ene keer dat totale complex aanduidt, en de andere keer het centrale heiligdom met zijn directe omgeving, dat een hoofdrol speelde in de Joodse eredienst.

Het tempelplein

Het grote plein stond bekend als 'de voorhof van de heidenen' (niet-Joden), want daar mocht iedereen komen. In de zuilengangen daar omheen gaven de beroemdste schriftgeleerden van hun tijd onderwijs in de Wet. Toen de jonge Jezus, uitgeleerd bij zijn dorpsleraar in Nazaret, op twaalfjarige leeftijd voor het eerst meeging naar Jeruzalem voor de Paasviering, nam Hij de gelegenheid te baat zijn nog onbeantwoorde vragen af te vuren op de daar aanwezige theologische kopstukken. De 'wetstudent' Saulus van Tarsus ontving er zijn theologische opleiding van de beroemde en alom gewaardeerde leraar Gamaliël. Na Jezus' hemelvaart was het de plek waar zijn volgelingen dagelijks bijeenkwamen. Maar het was ook een plek waar grootschalig handel werd bedreven. De verkopers van de offerdieren, die de Israëliet nodig had om zijn offers te kunnen brengen, hadden er hun verkoopplekken gepacht, en ook de geldwisselaars, die het Romeinse geld omwisselden in tempelgeld, hadden daar hun werkplek gepacht van de priesters die het daar voor het zeggen hadden. Die pacht was schandalig hoog (de priesters verdienden daar goed aan). Maar diezelfde priesters moesten de dieren die de Israëliet wilde offeren, keuren op aanvaardbaarheid; en het was een koud kunstje daar een gebrek aan te vinden, wanneer ze niet bij een handelaar op het plein waren gekocht. Hetzelfde gold voor de wisselaars, want de priesters accepteerden geen Romeins geld voor het betalen van de verplichte tempelbelasting. Deze hele opzet was alleen maar bedoeld om priesters en pachters aan extra inkomsten te helpen, over de

rug van het volk dat geen keus had zolang het wilde voldoen aan zijn religieuze verplichtingen. En daarmee was het een kopie van de situatie onder het hogepriesterschap van Eli, zoals beschreven in de eerste hoofdstukken van 1 Samuël. En we weten dat God daar toen een radicaal einde aan had gemaakt.

De tussenmuur

Het centrale heiligdom met zijn voorhoven, en in die voorhoven onder andere het brandofferaltair, was uitsluitend toegankelijk voor Joden, want 'onbesnedenen' zouden het 'verontreinigen' wanneer zij dat deel betraden. En om te voorkomen dat een onbesneden heiden zelfs maar per ongeluk een stap in dat gebied zou zetten stond er op enkele tientallen meters afstand een muur met doorgangen, die alleen Joden mochten passeren. En bij elke doorgang was in het Grieks een inscriptie aangebracht, die de niet-Jood waarschuwde dat hij zijn leven op het spel zette wanneer hij toch verder ging. Het is *die muur* die Paulus bedoelt in het citaat in zijn brief aan de Efeziërs, bovenaan deze studie. We komen daar aan het eind van dit hoofdstuk weer op terug.

Hoe gevoelig dat betreden van het centrale deel lag, zien we in Handelingen 21. Wanneer de Joden van Jeruzalem ten onrechte menen dat Paulus 'Grieken' (dus niet-Joden) in de tempel heeft gebracht (vs. 28), gaat dat om dat centrale deel. En het gevolg is dat er een gigantisch oproer ontstaat, en Paulus

en zijn metgezellen de tempel uitgesleurd worden. De poorten van dat centrale (religieuze) deel worden onmiddellijk gesloten, de menigte probeert Paulus te lynchen, en het tumult is zo groot dat de Romeinen in de ‘burcht Antonia’, die uitkijkt over het grote plein, het raadzaam achten in actie te komen.

Een bedehuis voor alle volken

Deze ijver voor het centrale heiligdom, en hun vrees voor ontheiliging daarvan, zou echter niet in groter contrast hebben kunnen staan met de activiteiten op het grote plein daaromheen. Want wat daar plaats vond kan alleen maar worden omschreven als uitbuiting en pure corruptie. En dat alles werd zonder problemen geduld, want het ging ‘maar’ om de voorhof der heidenen. Hoe hoog de woekerprijzen daar werden opgedreven, blijkt bijvoorbeeld uit het feit dat Jozef en Maria zich slechts het offer van een koppel duiven kunnen veroorloven (Lucas 2:24). Dat was eigenlijk bedoeld als offer voor de allerarmsten (zie Leviticus 12:8). Maar Jozef zal als timmerman, een geschoold ambachtsman, goed zijn brood hebben kunnen verdienen; dus ze zullen heus niet zo onbemiddeld zijn geweest. Wanneer Jezus daar ruim dertig jaar later terugkomt, is één van de dingen die Hij daar doet, het schoonvegen van dat tempelplein, met de woorden ‘Staat er niet geschreven: “Mijn huis moet een huis van gebed zijn voor alle volken”? (Jesaja 56:7) Maar jullie hebben er een rovershol van gemaakt!’ (Jeremia 7:11). Het ging nog niet eens zozeer om dat verkopen als zodanig, maar om het feit dat het volk hier op de meest onbeschaamde manier geld werd afgeperst, met als stok achter de deur dat zij anders niet in staat werden gesteld te voldoen aan hun rituele verplichtingen. En dat daarvoor de ‘voorhof van de heidenen’ werd gebruikt, omdat in hun ogen die heidenen daar toch al niets te zoeken hadden. Terwijl God Zelf iets totaal anders had aangekondigd.

De kamerling

En dat brengt ons bij de kamerling uit Ethiopië. Hij was een eunuch, en zou als zodanig niet in de eigenlijke tempel zijn toegelaten (Deuteronomium 23:1). Hij zal een proseliet (een bekeerling tot het Jodendom) zijn geweest, dus eigenlijk wel ‘officieel’ Joods. Om die reden was hij helemaal naar Jeruzalem gereisd – een reis over land per reiswagen van meer dan 2500 km. En toch zou hij in Jeruzalem, eindelijk in de tempel, niet verder zijn gekomen dan die tussenmuur. Want daarin waren de tempelwachters onverbiddelijk. Toch had God door Jesaja aangekondigd:

“En laat de eunuch niet zeggen: ‘Ik ben maar een dorre boom.’ Want dit zegt de HEER: De eunuch die mijn sabbat in acht neemt, die keuzes maakt naar mijn wil, die vasthoudt aan mijn verbond, hem geef ik iets beters dan zonen en dochters: een gedenkteken en een naam in mijn tempel en binnen de muren van mijn stad. Ik geef hem een eeuwige naam, een naam die onvergankelijk is”. (Jesaja 56:3-5)

We kunnen ons zijn vreugde indenken wanneer Filippus hem, op zijn terugweg, Jesaja uitlegt (Handelingen 8:35,39), en de toekomst van de gelovige onder het Nieuwe Verbond van de Messias. Maar zo'n belofte gold ook voor de vreemdeling, de heiden, de niet-Jood:

“En de vreemdeling die zich met de HEER heeft verbonden om hem te dienen en zijn naam lief te hebben, om dienaar van de HEER te zijn — ieder die de sabbat in acht neemt en niet ontwijdt, ieder die vasthoudt aan mijn verbond — hem breng ik naar mijn heilige berg, hem schenk ik vreugde in mijn huis van gebed; zijn offers zijn welkom op mijn altaar. Mijn tempel zal heten ‘Huis van gebed voor alle volken’”. (Jesaja 56:6,7)

De tussenmuur weggebroken

Dat laatste is het wat Paulus in gedachte heeft wanneer hij, in het citaat boven deze studie, spreekt van die ‘tussenmuur’ tussen Joden en heidenen, die in Christus is weggebroken. Hij wijst zijn lezers (heidene) erop dat zij vroeger geen deel uitmaakten van het verbondsvolk. Zij hadden ‘geen deel aan het burgerschap van Israël’, en waren ‘niet betrokken bij de verbondssluitingen en de beloften die daarbij hoorden’. Zij ‘leefden in een wereld zonder hoop en zonder God’ (Efeziërs 2:12). Maar nu is dat, in Christus, radicaal veranderd:

“Maar thans in Christus Jezus zijt gij, die eertijds veraf waart, dichtbij gekomen door het bloed van Christus. Want Hij is onze vrede, die de twee één heeft gemaakt en de tussenmuur, die scheiding maakte [tussen hen en God], de vijandschap, weggebroken heeft”. (vzn 13 en 14)

Daardoor zijn er nu geen Joden en heidenen meer, maar is er nu nog maar één verbondsvolk, dat in zijn geheel met God verzoend is. En dat geldt niet alleen voor die eunuch, maar voor elke ‘onbesneden’ heiden. Dus ook voor ons!

De Taal van de *Bijbel*

---

13. Overmoed

“Zeg tegen de vorst van Tyrus: “Dit zegt God, de HEER:

Je bent hoogmoedig geworden,

je hebt gezegd: ‘Ik ben een god ...

... terwijl je een mens bent, en geen god. Daarom ... zal ik vreemde volken op je afsturen, de wreedste van alle ... Ze zullen je het graf in drijven, je zult een gewelddadige dood sterven”. (Ezech 28:2, 6-8)

Regelmatig zien we in de Schrift mensen die het op willen nemen tegen God. Dat heet dan meestal ‘overmoed’ of ‘hoogmoed’. Het Hebreeuws heeft daar geen vast woord voor, maar een regelmatig terugkerende woordstam is *ge* of *ga*. Die Hebreeuwse woorden betekenen soms majesteit (vooral van God Zelf), maar als het om mensen gaat, gewoonlijk trots, of hoogmoed. Als werkwoord is het: ‘verheven worden’ of ‘verheven zijn’. Het beschrijft vaak een situatie waarin iemand zich aanmatigt meer te zijn dan hij is, en in het meest extreme geval dus iemand die zich verheft tot een positie alsof hij God Zelf is (maar let op: er bestaat ook een totaal ander werkwoord voor deze vorm van ‘zich verheffen’!) De Septuaginta (de Griekse vertaling van het OT) gebruikt steeds het woord *hubris* (en wat verwante woorden).

Hubris

In klassiek Grieks beschrijft *hubris* onder andere precies die mens die zich wil meten met de goden (en daar zwaar voor gestraft wordt). Een bekend voorbeeld is Tantalus, die de alwetendheid van de goden op de proef stelde door hun bij een feestmaal het vlees van zijn zoon voor te schotelen, om te zien of ze dat zouden merken. Voor straf moest hij in de onderwereld, staande in een meer, voor eeuwig honger en dorst lijden — omdat het water zakke, telkens wanneer hij zich bukde, en de takken van de vruchtbomen boven zijn hoofd terugweken wanneer hij er naar greep. Dat is uiteraard slechts Griekse mythologie, maar ook die komt voort uit het besef, dat je als mens niet moet proberen je met de goden te meten. En dat geldt des te meer voor de ware God van de hemel.

Overmoed in het OT

In 2 Kronieken zien we bijvoorbeeld de Judese koning Amasja, die met Gods hulp Edom verslaat, maar die dan vervolgens de machtige koning wil spelen en daarom de koning van Israël uitdaagt om als het ware een wedstrijd aan te gaan. Hij heeft geen conflict met hem dat hij noodzakelijk met de wapens moet uitvechten, maar wil gewoon laten zien hoe ‘goed’ hij wel is, zoals een jongetje

op een schoolplein dat met andere jongens begint te vechten om te laten zien dat hij de sterkste is. En hij krijgt van koning Joas van Israël het enig juiste antwoord:

“De distel op de Libanon zond tot de ceder op de Libanon de uitnodiging: geef toch uw dochter aan mijn zoon tot vrouw. Maar de wilde dieren op de Libanon kwamen voorbij en vertraptten de distel”. (2 Kron 25:18, NBG’51)

En hij geeft een haarscherpe uitleg van Amasja’s denkfout:

“U denkt: zie, ik heb Edom verslagen; daardoor heeft uw hart u overmoedig gemaakt en zoekt u eer. Blijf nu thuis. Waarom zou u het ongeluk tarten en ten val komen en Juda met u?” (vs. 19)

Wanneer Amasja dan toch doorzet, wordt Juda verpletterend verslagen. Want niet hijzelf had die overwinning op Edom behaald, maar God. En dat had hij niet meegenomen in zijn plan.

In het volgende hoofdstuk zien we Uzzia, die met Gods hulp een aantal overwinningen behaalt. Maar wanneer hij machtig is geworden, stijgt de roem ook hem naar het hoofd. Hij wil laten zien dat hij dichter bij God staat dan alle andere mensen en matigt zich, in strijd met Gods voorschriften, aan de taak te vervullen van de hogepriester:

“Maar toen Uzzia het toppunt van zijn macht had bereikt, werd hij hoogmoedig, en dat leidde tot zijn ondergang. Hij overtrad het gebod van de HEER, zijn God, door de tempel van de HEER binnen te gaan om daar zelf een reukoffer te brengen op het reukofferaltaar”. (2 Kron 26:16)

God straft hem dan met melaatsheid, want de mens mag God nooit uit het oog verliezen. Amasja was overmoedig geworden tegenover mensen. De goed begonnen Uzzia werd zelfs overmoedig tegenover God.

De overmoed van heidense koningen

Bij de profeten vinden we enkele voorbeelden van heidense koningen die zich met God wilden meten, als het ging om de vraag wie het lot kon bepalen van zijn volk. We zien in het boek Daniël bijvoorbeeld de koningen van Babylon, die vier keer in Hem hun meerdere moeten erkennen, wat terugkeert in het spotlied in Jesaja 14. En we zien hetzelfde in het klaaglied op de koning van Tyrus, aan het begin van dit hoofdstuk. En in Daniël 6 zien we een Perzische koning ‘onbedoeld’ in de fout gaan: Darius.

Zijn hoge ambtenaren hadden een plan uitgedroefd om Daniël in de val te laten lopen, om van hem af te komen. En dat plan begon met een koninklijke verordening, die Darius moest uitvoeren. En ze benaderen hem daartoe met de gebruikelijke vleierij (Daniël 6:6-8):

“Daarop richtten de rijksbestuurders en satrapen zich tot de koning met een dringend verzoek: ‘Koning Darius, leef in eeuwigheid! Alle rijksbestuurders van het koninkrijk, stadhouders en satrapen, raadsheren en gouverneurs, zijn van mening dat er een koninklijk besluit moet worden uitgevaardigd waarin wordt vastgelegd dat eenieder die de komende dertig dagen een verzoek *tot enige god of een mens* richt in plaats van tot u, majesteit, in de leeuwenkuil zal worden geworpen. Welnu, majesteit, vaardig dat verbod uit en stel het op schrift, zodat het niet veranderd kan worden, zoals geen enkele wet van de Meden en de Perzen kan worden herroepen’”.

De koning trapt er in, en wanneer hij door heeft voor welk karretje ze hem hebben gespannen, is het te laat. Want een ‘wet van Meden en Perzen’ kon niet worden herroepen, zelfs niet door de koning die hem had uitgevaardigd. Was dat fout van hem? Ja, natuurlijk was dat fout. Hij wist weliswaar niet wat de achtergrond van dat plan was, maar ook dan had hij beter moeten nadenken. Wanneer het bevel was geweest dat niemand een verzoek had mogen richten tot enig mens behalve tot Darius, was dat aanmatigend geweest maar niet meer dan dat. Maar om erbij te zeggen dat ook niemand een verzoek mocht richten tot enige god was (letterlijk) de goden verzoeken. Dat *kon* niet goed aflopen, ongeacht of je nu wel of niet in Daniëls God geloofde. Daarmee stelde je jezelf immers boven de goden. En ook in de godenwerelden waar de Perzen en de Grieken in geloofden, ging dat nooit goed. Dit was nu precies waar die Grieken dat woord *hubris* voor gebruikten. En de God van Daniël zou het niet voor minder doen. Dus ook al had Darius niet tijdig door welke val hier voor Daniël werd opgezet: hier had hij nooit in mogen trappen. Uiteindelijk laat hij de bestuurders die hem deze streek geleverd hebben, daarvoor terecht stellen. Maar hijzelf heeft wel eerst een benauwde nacht moeten doorbrengen, en hij zal zijn dwaasheid best wel beseft hebben.

Overmoed in het NT

In het NT zien we Ananias en Safira die zich schuldig maken aan zulke overmoed. Petrus verwijt eerst Ananias:

“Ananias, waarom is je hart vol van de satan om de heilige Geest te bedriegen [letterlijke vertaling] en een deel van de opbrengst van het stuk grond achter te houden? Je had het immers niet hoeven te verkopen, en nu je het wel verkocht hebt, had je met de opbrengst toch kunnen doen wat je wilde? Wat heeft je bezield om je zo te gedragen? Niet de mensen heb je bedrogen, maar God zelf” (Hand 5:3,4)

En dan Safira, enkele uren later:

‘Hoe hebben jullie durven besluiten om de Geest van de Heer te trotseren? Kijk, degenen die je man begraven hebben staan voor de deur, en ze zullen ook jou naar je graf dragen.’ (vs. 9)

Ook zij probeerden het op te nemen tegen God zelf. En in het volgende hoofdstuk begint het verhaal over Stefanus, een door God aangestelde ‘profeet’, waar sommige Joden het tegen wilden opnemen. En daar maken we dan kennis met de jonge Saulus, waarvan we weten dat juist hij de waarschuwing van Gamaliël in de wind sloeg door te proberen ‘tegen God te strijden’ (Hand 5:39) in zijn pogingen de gemeente uit te roeien. Alleen: waar Uzzia goed begon en hoogmoedig eindigde, was Saulus/Paulus iemand die hoogmoedig begon, maar nederig eindigde. En daarmee is hij een nog krachtiger les voor ons.

Hubris in het Nieuw Testament

Tot slot moeten we nog wat taalkundige opmerkingen maken. Het gaat hier over hoogmoed, de houding van mensen die zich — bewust of onbewust — proberen te meten met ‘de goden’ of met de God van de schepping Zelf. Zoals gezegd, gebruikten de Grieken daarvoor het woord *hubris*. Maar het woord *hubris* dat we in het NT tegenkomen heeft een wat andere betekenis. Het betekent achtereenvolgens: (1) overmoedig zijn, (2) smaden of beledigen, (3) geweld gebruiken of mishandelen. De in ons land gebruikelijke vertalingen concentreren zich op de tweede en derde hiervan, maar aarzelen dan vaak weer tussen dat beledigen en mishandelen. Daarom zien we bijvoorbeeld in de passage in 1 Timoteüs 1:12, waar Paulus zichzelf in zijn vroegere benadering een *hubristès* noemt, dat de NBG⁵¹ dat vertaalt met ‘geweldenaar’ (kennelijk tegenover de vroege christenen), terwijl de NBV het houdt op het ‘beschimpen’ van Christus zelf. Beide opvattingen lijken goed te passen binnen het directe verband van de passage. Maar wanneer je de uitdrukking beschouwt in het kader van het totale beeld dat we in Handelingen en de brieven van Paulus krijgen, lijkt de betekenis ‘hoogmoed’ toch meer voor de hand te liggen. Want zowel dat geweld als die beschimping waren maar symptomen; hoogmoed was de diepere oorzaak. En niemand beseftte dat beter dan Paulus zelf.

De Taal van de *Bijbel*

---

14. Punt-streep

Nee, dit gaat niet over het Morse-alfabet, het gaat over taal. Het NT is geschreven in het Grieks, en dat verschilt taalkundig nogal van talen als ons Nederlands. Vertalers proberen dat uiteraard op te vangen in hun vertaling, maar toch wil dat niet altijd goed lukken. Wat velen niet zullen weten is bijvoorbeeld dat het Grieks twee verschillende vormen kent voor het werkwoord. De 'normale' vorm geeft een voortdurende handeling aan, en de 'alternatieve' (de zogenaamde *aoristus*) een eenmalige handeling (eventueel een herhaalde handeling). Je kunt het eerste illustreren met een doorgetrokken streep en het tweede met een punt (of een stippellijn). De verleden tijd van 'vluchten' moet je dan vertalen met: hij was op de vlucht, maar in de *aoristus* met: hij ontsnapte.

Bidden, zoeken, kloppen

Zo leert Jezus in de Bergrede: Bidt en u zal gegeven worden; zoekt en u zult vinden; klopt en u zal opengedaan worden (Mat 7:7). Omdat hier niet de *aoristus* wordt gebruikt, moeten we bidden, zoeken en kloppen hier opvatten als een continue actie, niet als een eenmalige handeling. Jezus vertelt hier niet dat een eenmalig gebed voldoende is om te krijgen wat je wil hebben, maar dat wie verhoord wil worden, voortdurend tot God moet smeken. Niet dat God anders niet zou luisteren, of niet de moeite zou willen nemen op zo'n verzoek in te gaan. Maar door voortdurend op de zaak terug te komen, toon je dat het je inderdaad ter harte gaat, en je leert je ook af te vragen of je zelf de zaak echt wel zo belangrijk vindt. Dat is ook de betekenis van zijn gelijkenis over de 'onrechtvaardige rechter' (Lucas 18:1-8). Ook daar gaat het om blijven volharden en dag en nacht tot God roepen. Evenzo is zoeken niet even rondkijken en dan teleurgesteld constateren: sorry hoor, maar ik zie het niet. Het betekent dat je net zolang *blijft* zoeken, tot je het gevonden hebt. Zoals de herder in de gelijkenis van het verloren schaap (Lucas 15). En dat kloppen is ook niet maar een bescheiden klopje op de deur, maar er net zolang op blijven bonzen tot er eindelijk iemand open doet. Zoals Petrus, toen hij voor de deur stond en de slaaf Rhode vergat hem binnen te laten (Handelingen 12:16), al gebruikt het Grieks hier juist een apart werkwoord om dat *bezig blijven* uit te drukken (maar daarvan dan weer wel die 'continue' vorm). Want wat op de ene plaats wordt aangeduid met die werkwoordsvorm wordt op de andere (zoals hier) soms aangeduid door een extra woord te gebruiken.

Blijven zondigen

Een plaats in de Bijbel waar die doorgaande actie moet worden afgeleid uit de gebruikte werkwoordsvorm, en waar de vertalers dat daarom toch hebben aan-

---

gegeven met behulp van. dat woord (bezig) ‘blijven’, vinden we in Paulus’ brief aan de Romeinen:

“Betekent dit nu dat we moeten blijven zondigen om de genade te laten toenemen?” (Rom 6:1)

En aan het begin van de volgende alinea, schijnbaar opnieuw: Betekent dit nu dat we vrijuit mogen zondigen omdat we niet onder de wet staan, maar onder de genade leven? (vs. 15). Oppervlakkig lijkt het alsof Paulus de vraag, in iets andere woorden, gewoon herhaalt, maar dat is niet zo. De eerste keer gebruikt hij de continue vorm en de tweede keer een *aoristus*. In vers 1 heeft hij het over doorgaan met het leiden van een zondig leven (die doorgetrokken lijn), en in vers 15 over van tijd tot tijd ongehoorzaam zijn (die stippellijn). En het is van belang dat te weten, wanneer je zijn argument wil begrijpen.

Gewoon doorgaan, of af en toe even doen als voeger

Paulus betoogt dat de Wet niet kan redden, en daar ook nooit voor bedoeld was. De Wet liet de Israëlieten zien dat ze tekortschoten. Redding is er alleen door het verlossingswerk van Christus. Maar de apostel is kennelijk voor de voeten geworpen dat zo’n standpunt er op neer komt dat het dan helemaal niet meer uit zou maken hoe we leven; wanneer we eenmaal verlost zijn, zouden we die hele Wet dan aan onze laars kunnen lappen, en alles doen wat God verboden heeft. Dat is uiteraard een drogreden, maar wel een verleidelijke, omdat de aard van de denkfout niet onmiddellijk duidelijk is. Paulus geeft het antwoord in twee ‘etappen’, en juist daarin dienen we dat onderscheid tussen de beide werkwoordsvormen goed voor ogen te hebben. Dat laatste proberen we hier nu duidelijk te maken door de vertaling wat vrijer, maar daarmee ook wat explicieter te maken.

Het argument van zijn tegenstanders was in feite dat je dan, door te zondigen, God de kans zou geven meer genade te tonen. Dat formuleert hij als volgt:

“Betekent dit nu dat we moeten *doorgaan met* zondigen om de genade te laten toenemen? Dat in geen geval. Hoe zouden wij, die dood zijn voor de zonde, nog *in zonde kunnen leven*?” (vzn 1 en 2)

Hij legt dan uit dat de doop een symbolisch sterven met Christus is, waar je als een volkomen nieuwe mens weer uit op dient te staan. Wie dan maar doorgaat met zijn oude leven, is geen nieuwe mens, en dus niet ‘in Christus’. En die oude mens was, en is, niet verlost. Maar vervolgens gaat hij in op een minder ver strekkende suggestie: Goed, we kunnen niet doorgaan met ons oude leven, zelfs niet met als argument dat we daarmee God de gelegenheid zouden geven meer genade te betonen. Maar we zouden toch in elk geval niet zo verschrikkelijk ons best hoeven te doen, want onze fouten worden ons toch wel vergeven omdat we nu recht hebben op Gods genade (vers 15):

“Betekent dit nu dat we (*zonder bezwaar*) kunnen zondigen omdat we (*toch*) niet onder de wet staan, maar onder de genade leven? Absoluut niet”.

Dat, eveneens valse, argument bestrijdt hij door erop te wijzen dat wij zijn als slaven die uit het eigendom van de ene meester (de zonde) zijn losgekocht, en zijn overgegaan in eigendom van een andere meester (gehoorzaamheid). En een slaaf is nu eenmaal verplicht zijn huidige heer met alle loyaliteit te dienen. Hij kan zich niet permitteren af en toe nog wat bij te klussen voor zijn vroegere meester: het is alles of niets! In hoofdstuk 8 zal hij dan uitleggen waar het *wel* op aankomt: op onze mentaliteit, die hij aanduidt als ‘de geest’ of ‘de gezindheid’ van Christus.

Bewust zondigen of falen

We moeten ons er echter goed van bewust zijn dat het hier gaat om *willens en wetens* zondigen. Paulus zegt niet dat Gods genade begrensd is, maar dat wij van onze kant wel de plicht hebben ons best te doen. Wij kunnen niet maar onze gang gaan en vervolgens een beroep doen op Gods genade. Dat was nu juist het argument van zijn tegenstanders, althans in die zin dat zij hem die opvatting in de schoenen schoven, om er dan vervolgens op te wijzen dat een dergelijke opvatting te zot voor woorden is, en dat die Paulus dus onzin verkondigde. Wat Paulus in werkelijkheid bestreed, was de opvatting dat je alleen behouden kon worden door stipt de Wet in acht te nemen — dus precies het tegenovergestelde. Maar zijn tegenstanders proberen zijn leer tot in het belachelijke door te trekken, om die dan als absurd ter zijde te kunnen schuiven. Paulus probeert hier niet de omvang van Gods genade in te perken, maar bestrijdt het valse argument dat je er dan zonder bezwaar op los zou kunnen leven.

Zoeken en vinden

Tot slot gaan we nog weer terug naar de Bergrede. Na zijn uitspraak over bidden, vinden en kloppen vermaant Jezus zijn gehoor (Mat 7:13,14, NBG'51):

“Gaat in door de enge poort, want wijd is de poort en breed de weg, die tot het verderf leidt, en velen zijn er, die daardoor ingaan; want eng is de poort, en smal de weg, die ten leven leidt, en weinigen zijn er, die hem vinden”.

Wanneer we, met bovenstaande taalles in ons achterhoofd, eens naar de werkwoordsvormen kijken, constateren we het volgende:

- ‘Gaaf in’ is een *aoristus*, en dus eenmalig. Het beschrijft het einde van hun levensweg, wanneer zij ingaan in hun uiteindelijke bestemming. En de gebiedende wijs is hier een dringende raadgeving: zorg ervoor dat het ook de *juiste* bestemming is.
- ‘Velen zijn er die daardoor ingaan’: *dit* ingaan is een continu proces, maar dat beschrijft niet de individu (die maar op één moment ingaat), het beschrijft de voortdurende stroom die bezig is naar binnen te gaan. En de nadruk ligt op ‘velen’, want letterlijk staat er: ‘de daardoor ingaanden zijn velen’; of in modern Nederlands: ze gaan daar ‘in drommen’ naar binnen.

- ‘Weinigen zijn er die hem vinden’: vinden is hier eveneens een continu proces. Het beschrijft niet het uiteindelijke ontdekken ervan, maar de speurtocht die daartoe leidt. Maar ook hier ligt de nadruk op het aantal: ‘de vindenden zijn weinig’. Of misschien dus beter: ‘de zoekenden zijn weinig’.

Even terug naar de eraan voorafgaande passage: Jezus had daar gezegd ‘zoekt en u zult vinden’. Wat Hij hier, een handvol verzen verderop, doet is nog even wat verder ingaan op dat zoeken: wees daar *continu*, je hele leven, mee bezig, dan zul je aan het eind daarvan voor de goede poort staan. En maak niet de fout achter de grote massa aan te lopen, want die gaat met zijn allen juist door de verkeerde poort naar binnen. De groep die bereid is serieus op zoek te gaan, zal maar uit weinigen bestaan, dus wees je daar van bewust. Het argument ‘zoveel miljoenen die zich gelovigen noemen kunnen het toch niet allemaal mis hebben’ is letterlijk levensgevaarlijk: het *kan* niet alleen, het *zal zelfs* met zekerheid zo zijn, want Jezus vertelt ons dat hier. Wij moeten voortdurend *blijven* zoeken. Maar dan *zullen* we ook vinden. Want ook dat heeft Hij ons met nadruk verzekerd!

De Taal van de *Bijbel*

---

15. Vrede of het zwaard

“Denk niet dat ik gekomen ben om op aarde vrede te brengen. Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard”. (Mat 10:34)

Deze uitspraak van Jezus is in de loop der tijden regelmatig gebruikt om geweld tegen andersdenkenden te rechtvaardigen. Evenals de uitspraak van Jezus in de bovenzaal:

“Wie er geen heeft moet zijn mantel verkopen en zich een zwaard aanschaffen”. (Luc 22:36)

Maar wanneer Petrus, later die avond, daadwerkelijk een zwaard trekt om zijn meester te verdedigen tegen de dreigende arrestatie, is Jezus' bevel: 'Steek je zwaard terug op zijn plaats. Want wie naar het zwaard grijpt, zal door het zwaard omkomen' (Mat 26:52). Hoe zit dat nu? Moet de christen nu wel strijden of juist niet? Laten we de zaken eens op een rij zetten.

Het gebruikte woord

Het Grieks van het NT gebruikt twee verschillende woorden voor zwaard. Het meest gebruikte (bijna dertig maal) is *machaira*, dat een kort zwaard aanduidt, maar ook een groot mes voor bijvoorbeeld het slachten van dieren. Ongetwijfeld was dat de bestemming van de twee 'zwaarden' die de discipelen in de bovenzaal in bezit bleken te hebben. In de Evangeliën vinden we dit woord bijna uitsluitend voor de zwaarden van de soldaten die Jezus kwamen arresteren in Getsemané, of dat mes van Petrus die de arrestatie daarmee wilde verhinderen. De enige uitzonderingen zijn (behalve Lucas 21:24) die twee passages bovenaan deze bladzijde. In de rest van het NT duidt het vrijwel steeds op de macht van de heersende (en meestal onderdrukkende) overheid; het drukt eigenlijk vooral de 'politiefunctie' van die overheid uit, zowel in regelende als in onderdrukkende betekenissen.

Het andere woord, *rhomphaia*, duidt op een veel groter, militair wapen. Dat komt maar zeven maal voor. Lucas gebruikt het eenmaal in figuurlijke zin in 2:35, waar de oude Simeon in de tempel tot Maria zegt: “Hij (Jezus) zal een teken zijn dat betwist wordt, en zelf zult u als door een zwaard doorstoken worden” (NBG'51: door uw eigen ziel zal een zwaard gaan). Verder vinden we het uitsluitend in Openbaring, voor het 'tweesnijdend scherp zwaard' van Gods Woord dat uit de mond van de opgestane Jezus komt.

Niet gekomen om vrede te brengen

Met deze basis willen we dan nu die passages hierboven bekijken. De eerste vinden we bij Matteüs in 10:34-36, met een parallel in Lucas 12:51-53.

Het verband is hier dat Jezus de twaalf uitzendt op een predikingmissie. Maar voordat Hij hen op weg stuurt, geeft Hij een reeks instructies hoe zij dat dienen aan te pakken. En het is kenmerkend voor de verhaaltrant van Matteüs, dat zijn woorden uiteindelijk veel verder gaan dan van toepassing kan worden geacht op de situatie van toen: aan het eind vinden we uitspraken die wel *moeten* slaan op de situatie na zijn hemelvaart, wanneer zijzelf, en anderen, uit moeten gaan in de wereld om het evangelie te prediken. Bij Matteüs lezen we:

“Denk niet dat ik gekomen ben om op aarde vrede te brengen. Ik ben niet gekomen om vrede te brengen, maar het zwaard. Want ik kom een wig drijven tussen een man en zijn vader, tussen een dochter en haar moeder en tussen een schoondochter en haar schoonmoeder; de vijanden van de mensen zijn hun eigen huisgenoten!” (Mat 10:34-36)

Hij waarschuwt zijn volgelingen hier dat zij voorbereid zullen moeten zijn op geloofsvervolging. En op het feit dat die geloofsvervolging niet (of niet uitsluitend) zal komen van de zijde van een intolerante overheid, maar dat hun eigen familie en huisgenoten daarbij betrokken zullen zijn. Wat Hij hier doet, is de profeet Micha citeren:

“Geloof je naaste niet, vertrouw je vriend niet, let op je woorden, ook bij wie er in je armen ligt. De zoon veracht zijn vader, de dochter verzet zich tegen haar moeder, de schoondochter tegen haar schoonmoeder, en huisgenoten blijken vijanden”. (Micha 7:5,6)

Waakzaamheid

Het is dus een waarschuwing om alert te zijn, waakzaam. Zelfs je meest naaste verwanten zullen niet altijd te vertrouwen zijn. Die gedachte vinden we weer regelmatig in de Psalmen: vertrouw op God en niet op mensen. Voor Jezus zelf zou (door Judas) zo'n psalmtekst op de meest letterlijke manier in vervulling gaan: “Zelfs mijn beste vriend, op wie ik vertrouwde, die at van mijn brood, heeft zich tegen mij gekeerd” (Ps 41:10). Lucas, die schrijft voor heidenen (niet-Joden), verwoordt het daarom zo: “Denken jullie dat ik gekomen ben om vrede te brengen op aarde? Geenszins, zeg ik jullie, ik kom verdeeldheid brengen” (Luc 12:51). Dus: verwacht geen ‘vrede op aarde’ wanneer je Mij volgt. Je zult vrede hebben met God, maar niet met je medemens. Die medemens zal het zwaard van de verdrukking tegen je opnemen. Maar uiteraard moet de gelovige niet zelf dat zwaard opnemen. Ook bij Matteüs vinden we dat: “Zalig de vredestichters (zij die ‘vrede maken’), want zij zullen kinderen Gods genoemd worden” (Mat 5:9). Uiteraard slaat dat in de allereerste plaats op het ‘vrede maken’ met God, maar ook dat laat zich toch niet combineren met vijandigheid tegen je medemens. Paulus schrijft daarom terecht: “Stel, voor zover het in uw macht ligt, alles in het werk om met alle mensen in vrede te leven” (Rom 12:18). Maar het ligt niet altijd in de macht van de gelovige; vaak genoeg zou hij moeten accepteren dat zijn omgeving er alles aan doet hem het leven onmogelijk te maken. En dan helpt alleen een onbegrensd vertrouwen op God,

van wie je dan de uiteindelijke goede afloop verwacht. Maar terugvechten met het zwaard, met geweld, laat staan onderdrukkend geweld, is zeker niet de weg van de Heer.

Hij kope een zwaard

In de bovenzaal komt Jezus daar dan op terug. We zeiden het al: zijn waarschuwingen in Matteüs 10 gingen verder dan de situatie van dat moment rechtvaardigde. Daar herinnert Hij hen nu aan:

“Daarna zei hij tegen hen: ‘Toen ik jullie uitzond zonder geldbuidel, reistas en sandalen, kwamen jullie toen iets tekort?’ ‘Niets!’ antwoordden ze”. (Luc 22:35)

In feite waren de mensen toen juist heel enthousiast en welwillend geweest, en waren de discipelen met open armen ontvangen. Maar dat zou in de toekomst heel anders zijn:

“Hij zei: ‘Maar wie nu een geldbuidel heeft, moet die meenemen, evenals zijn reistas, en wie er geen heeft moet zijn mantel verkopen en zich een zwaard aanschaffen’. (vs. 36)

Want Hijzelf zou nu verworpen worden:

“Want ik zeg jullie: wat geschreven staat, moet in mij tot vervulling komen, namelijk: “Hij werd gerekend tot de wettelozen.” Inderdaad, nu wordt voltrokken wat over mij gezegd is”. (vs. 37)

En dat zou vervolgens ook voor hen gaan gelden, want ‘een leerling staat niet boven zijn leermeester en een slaaf niet boven zijn heer’ (Mat 10:24). Maar ze begrepen de overdrachtelijke zin van zijn woorden niet en namen die letterlijk (ook in onze tijd nog altijd een veelgemaakte fout):

“Ze zeiden: ‘Kijk Heer, hier zijn twee zwaarden.’ Maar hij zei tegen hen: ‘Genoeg hierover!’” (vs. 38)

Niet dat soort zwaard

Blijkbaar heeft Petrus toch één van die beide slachtmessen meegenomen, want hij begint er mee te slaan wanneer Judas met zijn bende in de hof van Getsemané verschijnt. Maar dat was dus niet Jezus’ bedoeling geweest en Hij wijst hem daarom scherp terecht:

“Nu greep een van Jezus’ metgezellen naar zijn zwaard. Hij trok het, haalde uit en sloeg de dienaar van de hogepriester een oor af. Daarop zei Jezus tegen hem: ‘Steek je zwaard terug op zijn plaats. Want wie naar het zwaard grijpt, zal door het zwaard omkomen”. (Mat 26:51,52)

Wie zijn heil zoekt in wereldse verdediging zal Gods steun niet ontvangen, want het is óf-óf en niet én-én. En zonder Gods steun is een mens uiteindelijk ten dode opgeschreven. Dat cohort Romeinse soldaten (een tiende deel van een legioen) mag dan een gigantische overmacht lijken, maar wanneer het echt

nodig is, kan God daar zonedig een dozijn complete legioenen tegenover stellen (vers 53). En kennelijk om dat verder te onderstrepen, geneest Jezus allereerst weer dat oor dat Petrus zojuist heeft afgeslagen (Luc 22:51).

Nog een zwaard

En dan is er nog die uitspraak van Paulus, die ons vertelt dat de overheid ‘het zwaard niet tevergeefs draagt’ (Romeinen 13:4). Wat Paulus zijn lezers daarmee duidelijk probeert te maken, is dat elke overheid het recht heeft het openbare leven te regelen, en dat de christen niet het recht heeft zich daaraan te onttrekken met het argument dat *zijn* overheid Christus is; of zelfs maar om de redelijkheid van zo’n regeling ter discussie te stellen. Hij woont als een vreemdeling in het land waar hij verblijft, en heeft de plicht de wetten van zijn gastland te gehoorzamen. Alleen wanneer die overheid dingen van hem verlangt die strijdig zijn met zijn gehoorzaamheid aan God, mag hij dat weigeren. Moet hij dat zelfs weigeren, ongeacht de consequenties:

“Petrus en de andere apostelen antwoordden: ‘Men moet God meer gehoorzamen dan de mensen’”. (Hand 5:29)

Maar ook alleen dan. En dan nog heeft Paulus het over de christen als *onderdaan*. Over een christen als overheid, die anderen ‘met het zwaard’ dwingt hem te gehoorzamen, lezen we in de Schrift helemaal niets; nergens.

De Taal van de *Bijbel*

---

16. Het is geschied

“Jezus zei tot haar: Ik ben de opstanding en het leven; wie in Mij gelooft zal leven, ook al is hij gestorven, en een ieder, die leeft en in Mij gelooft, zal in eeuwigheid niet sterven; gelooft gij dat? Zij zei tot Hem: Ja, Here, ik heb geloofddat Gij zijt de Christus, de Zoon van God, die in de wereld komen zou”. (Joh 11:25-27, NBG’51)

Taal is vaak minder rechttoe rechtaan dan je zou verwachten, laat staan hopen, waardoor vertalingen in een andere taal, die oppervlakkig gezien precies lijken weer te geven wat de originele uitdrukking betekent, dat in de praktijk toch niet altijd helemaal doen, of zelfs helemaal niet. Dat geldt al voor overzettingen tussen moderne talen, maar des te meer wanneer er een taal bij betrokken is uit een totaal andere cultuur en/of een totaal andere tijd. Mijn Engelse kennissen hebben een hardnekkige neiging om van iemand te zeggen ‘hij had dat moeten doen’, wanneer ze bedoelen ‘hij moest dat doen’ (‘hij had geen andere keus’). Vanuit hun Engelse achtergrond is dat verklaarbaar, maar ze beseffen niet (en ik slaag er maar niet in dat duidelijk te maken) dat dit in het Nederlands betekent dat de betrokken persoon het in werkelijkheid dus *niet* heeft gedaan, en daarmee dus zijn plicht heeft verzuimd! Wanneer zulke dingen al gebeuren tussen twee redelijk verwante talen, dan *zouden* we (ook alweer zo’n zegswijze met een verborgen extra lading!) er op verdacht moeten zijn dat we daar ook mee te maken krijgen bij een vertaling uit Oud-Hebreeuws of Oudgrieks in een moderne taal als de onze. En bovenstaand citaat is daar een goed voorbeeld van. In onze taal wekt de zegswijze ‘ik *heb* dat geloofd’ automatisch de indruk dat we het over iets uit het verleden hebben, dat nu niet meer van toepassing is. Maar we zullen hopelijk beseffen dat Martha dat onmogelijk kan bedoelen.

Het Griekse perfectum

We hebben hier te maken met een ‘voltooid tegenwoordige tijd’, in de klassieke talen aangeduid als een *perfectum*. En het Griekse *perfectum* heeft ook zo’n verborgen lading. Het duidt niet zozeer een gebeurtenis uit het verleden aan, als wel het huidige resultaat daarvan. In hoofdstuk 14 hadden we het over de taalkundige vorm die *aoristus* heet, en ik heb er toen op gewezen dat we de verleden tijd van vluchten moeten opvatten als: hij was op de vlucht, maar de *aoristus* als: hij ontsnapte. In diezelfde zin moeten we het *perfectum* (hij is gevluht) opvatten als: hij is *ontsnapt*. Zoals ook bij ons de mededeling ‘hij is overleden’ in feite betekent: hij leeft niet meer, hij is dood. In bovenstaand citaat moeten we Martha’s woorden dus lezen als: ‘ik heb geloof gehecht aan’ uw claim dat u de Christus bent, de Zoon van God. En dat betekent dan dat dit nu

haar vaste overtuiging is. De vertalers van de NBV hebben in dit geval dus volkomen gelijk wanneer ze dit vertalen met ‘... ik geloof dat u de Messias bent ...’ als een vorm van geloofsbelijdenis.

Geloofd hebben

Wanneer we dit eenmaal weten, zal het ons opvallen dat we deze constructie (in de NBG’51) veel vaker tegenkomen. De oude Elisabet zegt over de jonge Maria:

‘zalig is zij, die geloofd heeft, want wat vanwege de Here tot haar gezegd is, zal volbracht worden’. (Luc 1:45)

de NBV vertaalt dat als:

‘Gelukkig is zij die geloofd heeft dat de woorden van de Heer in vervulling zullen gaan’.

Maar in beide gevallen moeten we ‘die geloofd heeft’ opvatten als ‘die geloofd heeft gehecht aan ...’ Wanneer Paulus en Barnabas, op hun eerste zendingsreis, van plan zijn weer naar huis te gaan, gaan zij eerst nog een keer langs alle gemeenten die zij in Galatië hebben gesticht:

“En nadat zij voor hen in elke gemeente oudsten hadden aangewezen, droegen zij hen onder bidden en vasten de Here op, in wie zij geloofd hadden”. (Hand 14:23)

De NBV vertaalt hier:

“... in wie ze hun vertrouwen hadden gesteld”.

Het opvallende daarvan is dat de NBV de teneur van de werkwoordstijd daarmee volkomen correct weergeeft, maar met ‘vertrouwen stellen in’ eigenlijk een te zwakke uitdrukking heeft gekozen. Het gaat in deze toepassingen duidelijk om een rotsvaste overtuiging. Dat zien we ook in de tegenstelling die Jezus schildert in de reactie op de prediking van Johannes de Doper:

‘Johannes heeft u de weg der gerechtigheid gewezen en gij hebt hem niet geloofd. De tollenaars en de hoeren echter hebben hem geloofd, doch hoewel gij dat zaagt, hebt gij later geen berouw gekregen en ook in hem geloofd’ (Mat 21:32, NBG’51).

De NBV vertaalt hier:

‘Want Johannes koos de weg van de gerechtigheid toen hij naar u toe kwam. U geloofde hem niet, de tollenaars en de hoeren wel. En ook al zag u dat, u hebt u niet willen bedenken en hem alsnog willen geloven’.

Dit vermijdt het risico dat ‘geloofd hebben’ wordt opgevat als iets dat intussen alweer achterhaald zou zijn, maar geeft toch onvoldoende aan dat het uiteindelijk niet gaat om de reactie van destijds, maar om de huidige situatie die daar het gevolg van is. Zij (zijn toehoorders) hebben met hun leven geen nieuwe

richting ingeslagen, en zitten daarom nu nog steeds op de oude verkeerde koers.

Liefgehad hebben

Naast ‘geloofd hebben’, komen we in deze zin ook veelvuldig de uitdrukking ‘liefgehad hebben’ tegen. Vooral bij de evangelist Johannes vinden we hem vaak. Maar ook Paulus gebruikt hem regelmatig. Paulus schrijft in zijn algemene rondschrijven dat wij kennen als de brief aan de Efeziërs:

“Volg dus het voorbeeld van God, als kinderen die hij liefheeft, en ga de weg van de liefde, zoals Christus, die ons *heeft liefgehad* en zich voor ons gegeven heeft als offer”. (Efez 5:1,2).

Christus ‘heeft ons liefgehad’, maar ook hier betekent dat niet dat deze liefde nu over is. Liefde is in de Schrift geen emotioneel gevoel, maar een praktisch bezig zijn. We hadden het daarover in hoofdstuk1. En wanneer Paulus hier schrijft dat Christus ons ‘heeft liefgehad’, heeft hij het dus ook niet over een *gevoelen* van liefde, maar over een *daad* van liefde, en die daad was eenmalig. Hij doelt uiteraard op het feit dat Jezus voor ons aan het kruis is gestorven, zoals hij in de daarop volgende woorden ook zelf aangeeft. Die daad was eenmalig, maar wat telt is het gevolg van die daad, dat blijvend is: het feit dat er nu verzoening is voor onze zonden. En het is in die zin dat wij die ‘weg van de liefde’ moeten gaan: niet alleen maar met een emotioneel gevoel, maar met praktische daden. Dat verklaart dan ook weer Paulus’ verzekering in zijn afscheidsbrief aan Timoteüs:

“Ik heb de goede strijd gestreden, ik heb mijn loop ten einde gebracht, ik heb het geloof behouden; voorts ligt voor mij gereed de krans der rechtvaardigheid, welke te dien dage de Here, de rechtvaardige rechter, mij zal geven, doch niet alleen mij maar ook allen, die zijn verschijning *hebben liefgehad*”. (2 Tim 4:7,8, NBG’51)

Wanneer je dit leest met een Nederlandse bril, zou je denken dat Paulus met die ‘verschijning’ wel iets uit het verleden moet bedoelen, dus Jezus’ eerste komst, omdat hij spreekt van ‘liefgehad *hebben*’. Maar hij heeft het over een *daad* uit het verleden, die te maken heeft met Jezus’ toekomstige verschijning bij zijn wederkomst. Die daad moet betrekking hebben op het accepteren van de consequenties van die wederkomst, en dat kan alleen maar een beschrijving zijn van de bekering van die ‘allen’ over wie hij het hier heeft. Die bekering was een gebeurtenis uit het verleden, maar het heeft hun hele verdere leven bepaald, en wat telt zijn die consequenties.

En alles wat Hij verder nog ‘heeft’ gedaan

Deze twee uitdrukkingen zijn echter niet de enige. Jezus ‘heeft’ onze zwakheden op zich genomen en onze kwalen gedragen (Matteüs 8:17), dus dat *is* ge-

beurd en daar komt Hij noch God nog op terug. En daarmee 'heeft' Hij ons gered uit de macht van de duisternis (Kolossenzen 1:13), dat is definitief. Tegelijkertijd moeten we bedenken dat God Hem het gezag 'heeft' toegekend om het oordeel uit te spreken over aangenomen of verworpen zijn van elk van zijn volgelingen, of hen die menen of beweren dat te zijn. Maar ook dan kunnen wij troost putten uit het feit, dat God rekening houdt met Zijn oprechte dienaren, die Hij 'heeft' uitverkoren, en die nu dus Zijn uitverkorenen *zijn* (Marcus 13:20). En we 'hebben' kostbare en zeer grote beloften ontvangen (2 Petrus 1:4), waar God niet meer op terugkomt; met andere woorden: we *bezitten* die. En tenslotte: Jezus 'heeft' ons tot een koninkrijk gemaakt en tot priesters voor zijn God en Vader (Openbaring 1:6).

Wanneer we dit alles in een wat groter verband bezien, moeten we constateren dat het ons vertelt dat God volledig werkt volgens een vooropgezet plan, dat Hij consequent uitvoert. Hij doet wat nodig is voor de verwezenlijking van dat plan, en hoeft dat ook niet voortdurend bij te sturen aan de hand van onvoorziene gebeurtenissen. Want Hij wordt bij de uitvoering ervan niet verrast door ontwikkelingen die Hij niet zou hebben verwacht: Hij heeft alles Zelf in de hand. En daarom spreekt de Schrift soms zelfs over dingen die nog moeten gebeuren, alsof ze al zijn gebeurd, en in termen die aangeven dat ook de consequenties daarvan al blijvende werkelijkheid zijn. Want op God kun je bouwen.

De Taal van de *Bijbel*

---

17. De zekere toekomst

“Voorwaar, voorwaar, Ik zeg u, wie mijn woord hoort en Hem gelooft, die Mij gezonden heeft, heeft eeuwig leven en komt niet in het oordeel, want hij is overgegaan uit de dood in het leven”. (Joh 5:24, NBG’51)

God vertelt de mens al in het begin dat Hij het leven ‘maar’ op proef heeft, en het weer verliest wanneer hij zich niet aan Gods gebod houdt (Genesis 2:15-17). Als de mens dat gebod toch overtreedt, start God een reddingsplan, dat we kennen als ‘de Verlossing’. Dat falen kwam echter niet onverwacht. God had de lat bewust heel hoog gelegd. Kennelijk om te voorkomen dat de mens zou vervallen in trots over zijn eigen voortreffelijkheid, want daar zie je later in de Schrift voorbeelden van. Dat ‘reddingsplan’ lag dus al klaar. En het was een lange termijn plan. Maar God is almachtig; wanneer Hij een plan heeft, wordt dat ook uitgevoerd; dat houdt niemand tegen. Daarom is ook het slagen van dat plan, en dus de uitkomst ervan, absoluut zeker. En dat leidt tot een opvallend Bijbels fenomeen: er wordt soms over het eindresultaat van dat verlossingsplan gesproken alsof dat al werkelijkheid is, in plaats van nog toekomst. Daar willen we nu eens naar gaan kijken.

Gods verlossingsplan

Dat plan begon niet meteen met Gods eigen oplossing. Het liep eerst via een aantal fasen die de mens moesten leren dat hij er zelf, zonder Gods hulp, niet uit zou komen. Want de oplossing die het uiteindelijk zou worden, zou zó onverwacht zijn dat de mens anders te weinig oog zou hebben voor de noodzaak daarvan. Hij moest er eerst van overtuigd worden dat er geen andere oplossing mogelijk was. Het hield namelijk in dat er een mens zou optreden die wel volledig Gods wil zou doen, maar die desondanks zou sterven, als was hij toch zelf zo’n overtreder. Zijn dood zou de verlossing brengen die de mens nodig had. Maar die dood moest de mens ook de ernst duidelijk maken van zijn eigen overtreding. Anders zou de mens maar denken dat zonde weliswaar niet hoort, maar dat het eigenlijk maar weinig uitmaakt, want de ‘prijs’ ervoor is toch al betaald. Die houding zie je ook zo al af en toe; dus dat die les nodig is, is wel duidelijk. Ook moest hij leren dat hijzelf geen deel van die prijs kon bijdragen, alsof dat verlossingswerk alleen maar aanvullend was. Alleen zó kon God de mens overtuigen dat het volledig uit genade zou zijn wanneer hij toch nog leven ontving.

De spil van het plan: de Verlosser

Meteen al in Genesis 3 kondigt God het optreden van die verlosser aan; en vervolgens worden gaandeweg de aspecten van zijn komende verlossingswerk

zichtbaar. Eerst lezen we dat hij een nakomeling van de vrouw zou zijn, dus een mens, en dat hij de slang (vanaf dan het beeld van opstand tegen God) zou vernietigen. Verderop lezen we dat hij zou heersen over zijn (en dus Gods) vijanden. Wanneer God aan Abraham opdraagt zijn beloofde zoon (door wie al die beloften in vervulling zouden gaan) te offeren, introduceert dat een nieuw aspect, dat we pas achteraf volledig begrijpen: een toekomstige zoon en verlosser die eerst moet sterven voor hij kan leven en heersen. Gods beloften aan David beschrijven hem als een koning die in eeuwigheid zal regeren en die Gods tempel op aarde zal 'bouwen', een ware Salomo (vredevorst) zonder diens tekortkomingen. Pas bij de profeten begint er echt licht te komen, en het is bij Jesaja dat de schijnwerpers op volle sterkte aangaan: die verlosser behaalt de grootste overwinning ooit, maar niet als machtig heerser: hij zal dat doen als een nederige knecht (slaaf) van de HEER. Maar het feit dat dit plan beetje bij beetje wordt onthuld, en tegelijkertijd al stap voor stap uitgevoerd, illustreert wat ik hiervoor zei: het lag al van het begin af gereed. Ook dat er al in de eerste mededelingen daarover elementen zitten die we pas achteraf kunnen herkennen als essentiële delen ervan, betekent dat het niet pas gaandeweg vorm heeft gekregen. De apostelen herinneren ons daaraan, wanneer wij lezen dat zij in hun gebed tot God zeggen:

“Want inderdaad, allen hebben samengespannen tegen Jezus, uw heilige dienaar (knecht): Herodes, Pontius Pilatus, alle volken en ook de stammen van Israël, om datgene te doen *waarvan u had bepaald en voorbestemd dat het moest gebeuren*”. (Hand 4:27,28)

En al eerder had Petrus tot de menigte in de tempel gezegd:

“Volksgenoten, ik weet dat u uit onwetendheid hebt gehandeld, evenals uw leiders. Zo heeft God echter in vervulling doen gaan wat hij *bij monde van alle profeten had aangekondigd*: dat zijn messias zou lijden en sterven ... Keer terug tot God om vergeving te krijgen voor uw zonden. Dan zal ... (Hij) de messias zenden die Hij voor u *bestemd heeft*; dat is Jezus”. (Hand 3:17-20)

Wanneer we de Bijbel willen begrijpen, moeten we het fenomeen van ‘de toekomst beschreven als werkelijkheid’ helder voor ogen hebben.

Van tevoren ‘gekend’

Al in het OT zien we dat God van Zijn boodschappers, die over zijn plan moeten profeteren, zegt dat Hij ze al van het begin af heeft gekend en voor die taak uitgekozen en bestemd. We lezen bijvoorbeeld dat God Abraham van te voren heeft ‘gekend’ en wist hoe die zou reageren op zijn handelen (Genesis 18:19). En tot de profeet Jeremia zegt Hij:

“Voordat ik je vormde in de moederschoot, had ik je al uitgekozen, [NBG'51: gekend] voordat je de moederschoot verliet, had ik je al aan mij gewijd, je een profeet voor alle volken gemaakt”. (Jer 1:5)..

En in diezelfde geest betoogt Paulus (bijna als terloops) dat ook het verbonds-volk van het Oude Verbond al van tevoren was uitgekozen (“God heeft zijn volk, *dat hij al van tevoren uitgekozen heeft*, niet verstoten”, Rom 11:2), zoals Hij ook de individuele leden van het volk van het Nieuwe Verbond van tevoren heeft uitgekozen ('gekend'):

“Wie hij al van tevoren heeft uitgekozen [NBG'51: gekend], heeft hij er ook van tevoren toe bestemd om het evenbeeld te worden van zijn Zoon”. (Rom 8:29, zie ook Efez 1:5 en 11)..

Het hoeft ons dus ook niet te verbazen dat Petrus in diezelfde geest spreekt van de Verlosser zelf, die immers de spil van het plan was:

“Hij was van tevoren gekend, vóór de grondlegging der wereld, doch is bij het einde der tijden geopenbaard”. (1 Pet 1:20, NBG'51)..

Petrus heeft het hier niet over een vroeger bestaan van Jezus, want dat is niet zijn onderwerp. Hij heeft het hier over Gods verlossingsplan (en de eisen die dat aan ons stelt). En in dat kader spreekt hij over de Verlosser zelf als iemand die al van tevoren was 'gekend', dus waarvan die daad van verlossing al vanaf het begin vast stond, (bekend was) maar die pas 'aan het eind van de tijd' werkelijk is verschenen en opgetreden. Hij spreekt niet over aspecten van Christus' bestaan, maar over het lange termijn karakter van Gods verlossingsplan! Want het verwezenlijken van dat plan is niet afhankelijk van een slaagkans: die is 100% en de verwezenlijking is dus zeker.

De toekomst beschreven als werkelijkheid

De consequentie hiervan is echter dat de Schrift die toekomst soms beschrijft als iets dat al werkelijkheid is. Want de verwezenlijking daarvan is even zeker alsof die al heeft plaatsgevonden; het hoeft alleen nog maar 'even' te gebeuren. En zo lezen we in het citaat boven dit artikel dat getrouwe gelovigen 'niet in het oordeel komen', hoewel de schrift ons op andere plaatsen verzekert dat *allen* geoordeeld zullen worden, want hun behoudenis staat in die zin (maar ook alleen in **die** zin) al vast. En in diezelfde zin vinden we juist bij Johannes ook een reeks uitspraken in de trant van “Wie in de Zoon gelooft *heeft* eeuwig leven, wie de Zoon niet wil gehoorzamen zal dat leven niet kennen” (hier Joh 3:36, maar zie ook 6:40, 47 en 54, en bijvoorbeeld 10:28). En ook hijzelf spreekt zo in bijvoorbeeld zijn eerste brief hoofdstuk 5:11-13:

“Dit getuigenis luidt: God *heeft* ons eeuwig leven geschonken en dat leven is in zijn Zoon. Wie de Zoon heeft, *heeft* het leven. Wie de Zoon van God niet heeft, heeft het leven niet. Dit alles schrijf ik u omdat u moet weten dat u eeuwig leven *hebt*, u die gelooft in de naam van de Zoon van God”.

Merk overigens ook op dat het 'heeft geschonken' van vers 11 dat *perfectum* is waar we het in het vorige hoofdstuk over hadden.

Het is echter niet toevallig dat we zulke uitspraken juist bij Johannes vinden. Johannes heeft meer dan de anderen de neiging allerlei provocerende uitspraken van Jezus te vermelden, als inleiding op een betoog dat ons de diepere aspecten van Gods verlossingsplan toont. Dat dwingt ons tot nadenken, maar helaas proberen teveel mensen die diepgang te ontlopen door er een of andere pragmatische draai aan te geven. Of ze gebruiken zo'n uitspraak juist als rechtvaardiging voor een eigen on-Bijbelse opvatting.

Een ander aspect van deze vaststaande toekomst zijn de visioenen die we af en toe vinden. Ezechiël liep door de toekomstige tempel in het Koninkrijk. Daniël zag en hoorde in visioenen van de verwoesting van Jeruzalem door de Romeinen, die een definitief einde zou maken aan de tempel van het Oude Verbond. Petrus, Jakobus en Johannes zagen op de berg Jezus in zijn toekomstige heerlijkheid. En Johannes zag in de visioenen, die hij in Openbaring beschrijft, de ondergang van de huidige wereld en de oprichting van Gods Koninkrijk. Want dat alles staat al sinds de schepping vast: zó zal het gebeuren.

En wat het voor ons betekent

Dit 'vaststaan' van de toekomst is iets dat we goed voor ogen moeten hebben bij het lezen van zulke uitspraken in de Bijbel, om niet in de fout te vervallen van hen die zulke uitspraken gebruiken als kapstok voor allerlei ongefundeerde opvattingen. Maar veel belangrijker is (of in elk geval: zou moeten zijn) de overweging dat dit betekent dat je op God kunt vertrouwen, omdat wat Hij heeft beloofd net zo zeker is alsof het al werkelijkheid is. De gelovigen van Hebreëën 11 zijn daar zo mee omgegaan. En het is aan ons om ze daarin na te volgen.

De Taal van de *Bijbel*

---

18. Het profetische woord

“Wij achten het profetische woord daarom des te vaster, en gij doet wel er acht op te geven als op een lamp, die schijnt in een duistere plaats”.
(2 Pet 1:19)

Een bekend begrip in de Bijbel is ‘profetie’. De woorden profeet, profeteren, profetie komen bijna 450 maal voor in het OT en zo’n 200 maal in het NT, en toch hebben maar weinig mensen er een goed begrip van. Profetie wordt in verband gebracht met toekomstvoorspelling, terwijl het daar feitelijk maar heel weinig mee te maken heeft. En bij profeet denkt men aan Daniël, of misschien Elia, maar niet aan Mozes, of de Here Jezus.

Wat is profetie?

Om te begrijpen wat de Bijbel bedoelt met profetie en profeet, moeten we bedenken dat de Joods-christelijke religie is gebaseerd op openbaring. Dat is een fundamenteel contrast met religies die zijn gebaseerd op, al dan niet mythologische, overlevering of op, al dan niet verborgen, inzichten van ingewijden. God vertelt zijn dienaren precies wat ze moeten weten, en dat is voor hen ook meteen de enige ter zake doende waarheid. Al de rest is speculatief.

Die leer en die waarheden zijn vanaf het eerste begin door God mondeling aan de mens gegeven, en pas na verloop van tijd op schrift gesteld door mensen die God daarvoor heeft aangewezen. In het verhaal over het eerste mensenpaar in de hof zijn aanwijzingen te vinden voor contacten tussen God (naar we aannemen: in feite door middel van engelen) en de mensen, die lijken te wijzen op mondelinge instructie. En de traditie wil dat Mozes degene is geweest die dat alles op schrift heeft gesteld. Details ontbreken ons, maar het proces moet er toch wel ongeveer zo hebben uitgezien. Maar Gods bemoeienis met de mens hield daar niet op, en op alle belangrijke keerpunten in de geschiedenis vinden we profetische activiteit, dat wil zeggen mondelinge begeleiding van de gelovigen door directe openbaring, afkomstig van God en overgebracht via door Hem aangewezen boodschappers, die we achtereenvolgens vinden aangeduid als ‘man Gods’, ‘ziener’ of ‘profeet’. Een profeet is dus iemand die mondeling aanvullende openbaring verschaft, bedoeld als leiding voor Gods volk. Veel daarvan is vervolgens voor latere generaties op schrift gesteld, en wij bezitten dat nu als ‘de Schrift’ of de Bijbel. Met andere woorden: *alle* Bijbeltekst is profetie!

Profeten in het OT

We zien dit op wat onverwachte wijze geïllustreerd, wanneer God Mozes opdraagt namens Hem naar de Farao te gaan, waarbij zijn broer Aäron dan zijn

woordvoerder zal zijn (omdat Mozes had geklaagd dat hijzelf zo'n slecht spreker was): "Maar de HEER zei: 'Ik zal ervoor zorgen dat jij als God [dus als vertegenwoordiger van God zelf] voor de Farao staat, en je broer Aäron zal je profeet [je woordvoerder] zijn" (Ex 7:1). Feitelijk is Abraham de eerste die een profeet wordt genoemd, wanneer hij Gods regels duidelijk moet maken aan Abimelek (Genesis 20:7). Maar de eerste die in het OT volledig zo'n woordvoerderfunctie heeft, is toch Mozes:

"Luister goed. Als er bij jullie een profeet van de HEER is, maak ik mij in visioenen aan hem bekend en spreek ik met hem in dromen. Maar met mijn dienaar Mozes ... ga ik anders om: met hem spreek ik rechtstreeks, duidelijk, niet in raadsels". (Num 12:6-8)

Maar Mozes had niet het eeuwige leven, en in zijn afscheidsrede kondigt hij aan dat God ooit een opvolger zou geven, iemand met wie Hij net zo zou omgaan:

"Een profeet uit uw midden, uit uw broederen, zoals ik ben, zal de HERE, uw God, u verwekken; naar hem zult gij luisteren ... Ik [God] zal mijn woorden in zijn mond leggen, en hij zal alles tot hen zeggen, wat Ik hem gebied". (Deut 18:15,18, NBG'51)

Dit slaat uiteraard op de Here Jezus, op wie Petrus deze woorden toepast in zijn toespraak in de tempel:

"Mozes heeft al gezegd: "De Heer, uw God, zal in uw midden een profeet zoals ik laten opstaan; luister naar hem en naar alles wat hij u zal zeggen. Wie niet naar deze profeet luistert, zal uit het volk gestoten worden". (Hand 3:22,23)

Maar tussen Mozes en Jezus lagen ruim veertien eeuwen. En in die tussentijd gaf God andere woordvoerders. Ook zij moesten Zijn woorden overbrengen aan het volk. En Mozes geeft het volk een 'toets', die zij kunnen toepassen om te kunnen weten of zij inderdaad te maken hebben met iemand die door God is gezonden:

"Misschien vraagt u zich af: Is er een manier om te bepalen of een profetie al dan niet van de HEER komt? Die is er inderdaad: als een profeet zegt te spreken in de naam van de HEER, maar zijn woorden komen niet uit en er gebeurt niets, dan is dat geen profetie van de HEER geweest". (Deut 18:21,22)..

In de praktijk betekent dit dat een profeet een 'korte termijn' teken aankondigt; als dat komt, is dat het bewijs dat hij inderdaad door God is gezonden. We zien dat aan de profeet die Gods oordeel uitspreekt over het altaar dat Jerobeam heeft opgericht in Betel. En we lezen dan:

“Hierop kondigde hij een wonder aan: ‘Dit is het teken dat het de HEER is die gesproken heeft: het altaar zal splijten en de as die erop ligt zal op de grond vallen’”. (1 Kon 13:3)

Als dat vervolgens gebeurt, is dat zijn legitimatie als profeet van God. De taak van deze profeten was gewoonlijk om het volk op te roepen zich te bekeren en terug te keren tot Gods wetten, of om het te waarschuwen voor Gods oordelen voor het geval zij dat niet zouden doen, of in het uiterste geval om Gods oordeel aan te kondigen wanneer de situatie onherstelbaar was geworden. En alleen in dat laatste geval hebben we te maken met de aankondiging van iets dat in de toekomst zal gaan gebeuren. De meeste van deze profeten worden ons met name genoemd, en van sommige (Jesaja, Jeremia, etc.) bezitten we zelfs de geschriften. Maar we vinden in de boeken van de koningen ook melding van groepen profeten, waarmee een soort kloostergemeenschappen lijken te worden aangeduid. Verdere details ontbreken echter.

Profeten in het Nieuwe Testament

In het NT ontmoeten we profetie als één van de ‘gaven van de Geest’. De achtergrond daarvan zou ons intussen duidelijk moeten zijn. Het optreden van de beloofde Messias (de Profeet zoals Mozes) had een geheel nieuwe situatie geschapen. Bovendien zou er op korte termijn een definitief einde komen aan het Oude Verbond. Er zouden zich onvermijdelijk allerlei situaties voordoen waar de bestaande schriftelijke vastlegging van eerdere openbaring (ons Oude Testament) niet in voorzag. Daar was dus directe leiding van God voor nodig. Veel van deze leiding kwam van de apostelen via hun brieven, waar wij er een aantal van bezitten. Maar er was ook meer rechtstreekse leiding via gemeenteleden die deze ‘gave van profetie’ hadden. Zij konden rechtstreeks Gods leiding doorgeven aan de gemeente. Ook nu was er natuurlijk de vraag of deze uitspraken ‘echt’ waren, of dat degene die zich uitgaf voor zo’n profeet in feite slechts op eigen gezag handelde. En daarom zien we naast die gave van profetie ook de gave van ‘onderscheiding’, dat wil zeggen de gave om te kunnen beoordelen of een bepaalde uitspraak inderdaad rechtstreeks van God kwam of niet:

“weer anderen (ontvangen) de kracht om ... te profeteren, om te onderscheiden wat wel en wat niet van de Geest afkomstig is, om ...”. (1 Kor 12:10)

Dit punt van echtheid was kennelijk toch een moeilijke kwestie, en we krijgen de indruk dat de gemeente te Tessalonika besloten had om maar liever alles te negeren dan risico’s te nemen met ‘valse’ profetie. Want Paulus moet ze vermanen door te gaan met alle profetie te toetsen, omdat dat per saldo toch door de Geest gegeven leiding is:

“Doof de Geest niet uit en veracht de profetieën niet die hij u ingeeft. Onderzoek alles, behoud het goede”. (1 Tes 5:19-21)

Maar de apostelen bedoelen in hun brieven met profetie meestal niet deze ‘dagelijkse leiding’ door de Geest, maar de boodschap van Verlossing uit het OT, dus het evangelie. Wanneer Petrus schrijft over de zekerheid van zijn geloof en van de boodschap die hij predikt, zegt hij:

“Toen wij u de glorierijke komst van onze Heer Jezus Christus verkondigden, baseerden wij ons niet op vernuftige verzinsels – integendeel ... (de stem van God) hebben wij zelf uit de hemel horen klinken toen wij met (Jezus) op de heilige berg waren”. (2 Pet 1:16-18)

En de conclusie die hij daar uit trekt is dan:

“En wij achten *het profetische woord* daarom des te vaster, en gij doet wel er acht op te geven”. (vs. 19, NBG’51)

Dat profetische woord is de boodschap van het evangelie, de boodschap van Verlossing. Dat gaat dus om de *totale leer van de Bijbel*, niet om een voorspelling van hoe de eindtijd er uit zal zien!

Valse profeten

Tot slot nog iets over valse profeten (Grieks: *pseudoprofeten*). Op de Olijfberg (Matteüs 24) waarschuwt Jezus daar dringend voor, en alle apostelen nemen die waarschuwing over in hun brieven. Nogmaals Petrus:

“Toch zijn er destijds onder het volk [van het Oude Verbond] ook valse profeten opgetreden, en zo zullen er ook onder u dwaalleraren verschijnen. Ze zullen met verderfelijke ketterijen komen en zelfs de meester die hen heeft vrijgekocht verloochenen”. (2 Pet 2:1)

Merk op dat hij die valse profeten gelijkstelt met dwaalleraren. Het gaat om valse *leer*, verkondigd door mensen die wel beweren namens God te spreken, maar toch niet Gods woord prediken. En Johannes vertelt ons dat we ook op die mensen de ‘toets’ moeten toepassen die we hebben:

“Geliefde broeders en zusters, vertrouw niet elke geest. Onderzoek altijd of een geest van God komt, want er zijn veel valse profeten in de wereld verschenen”. (1 Joh 4:1)

Niemand van ons heeft nu nog de ‘gave van onderscheiding’, maar die hebben we ook niet meer nodig. *Wij* hebben het geschreven woord, en kunnen elke leer daaraan toetsen. En we moeten daarom nooit verzuimen dat ook te doen.

De Taal van de *Bijbel*

---

19. De wijzen uit het Oosten

“Toen nu Jezus geboren was te Betlehem in Judea, in de dagen van koning Herodes, zie, er kwamen wijzen uit het Oosten te Jeruzalem en vroegen: Waar is de Koning der Joden, die geboren is? Want wij hebben zijn ster in het Oosten gezien en wij zijn gekomen om Hem hulde te bewijzen”. (Mat 2:1,2, NBG’51)

In het evangelie naar Matteüs lezen we over de wijzen uit het oosten, die naar Jeruzalem komen om de nieuwgeboren koning te aanbidden. Het grote publiek kent ze echter als ‘de drie koningen’, hoewel Matteüs in feite al evenmin een aantal noemt. Men neemt aan dat dit getal drie is afgeleid uit het feit dat ze drie soorten geschenken bij zich hebben (goud, wierook en mirre). En die transformatie van wijzen naar koningen berust op het feit dat de kerk hierin reeds vroeg een vervulling heeft menen te zien van Jesaja 60 en Psalm 72:

“Sta op en schitter, je licht is gekomen, over jou schijnt de luister van de HEER ... Volken laten zich leiden door jouw licht, koningen door de glans van je schijnsel ... Een vloed van kamelen zal je land overspoelen, jonge kamelen uit Midjan en Efa. Uit Seba komen ze in groten getale, beladen met wierook en goud”. (Jes 60:1,3,6)

“De koningen van Tarsis en de kustlanden, laten zij hem een geschenk brengen. De koningen van Seba en Saba, laten ook zij hem schatting afdragen. Laten alle koningen zich neerwerpen voor hem, alle volken hem dienstbaar zijn”. (Ps 72:10,11)

De genoemde streken zouden dan staan voor Europa, Azië en Afrika (al kan je — vanuit Judea gezien — toch eigenlijk alleen maar Azië opvatten als ‘het Oosten’) en de geschenken zouden daar dan karakteristiek voor zijn (goud uit Europa, wierook uit Azië en mirre uit Afrika).

De Rijmbijbel van de middeleeuwse dichter van Maerlant spreekt dan ook van (drie!) koningen. Maar al vanaf de eerste gedrukte Bijbels vinden we gewoon de echte Bijbeltekst met een niet nader genoemd aantal ‘wijzen’. Die heten in het oorspronkelijke Grieks van het NT *magoi*, en in het Latijn van de middeleeuwse Bijbel *magi*. Een moderne opvatting wil hierin dan ook de aanduiding zien van een stel priesters van het zoroastrisme (uit Perzië), die met deze benaming werden aangeduid. We kunnen de achtergrond toch beter in de Bijbel zelf zoeken.

God tegen de Farao van Egypte

In het Oude Testament komen we enkele malen een confrontatie tegen tussen de verzamelde wijsheid van een wereldheerser en iemand die door God is aan-

gesteld als *Zijn* vertegenwoordiger. De eerste keer vinden we dat in Genesis 41. De aartsvaders, die de kern zijn waaruit het volk Israël is ontstaan, hebben dan vooral te maken met de ‘wereldmacht’ Egypte. De Farao, de koning van Egypte, heeft in de nacht een tweetal dromen gehad die hij niet begrijpt, maar die hem zeer verontrusten. De Egyptische wijzen beschouwden zichzelf als grote droomuitleggers, en ze worden onmiddellijk door de Farao ontboden. We vinden ze aangeduid met *chartom* en *chakam*. Dat laatste woord duidt simpelweg op iets van wijsheid; de NBV vertaalt het met ‘wijzen’ en de NBG’51 als ‘geleerden’. Het eerste woord heeft veel meer de klank van paranormale be-gaafdheden en magie. Maar met deze dromen weten ze toch absoluut geen raad, en dat geeft God als het ware de gelegenheid om *Zijn* deskundige naar voren te schuiven: de jonge Jozef, uitgerust met Gods wijsheid. Waarmee het in één klap duidelijk wordt Wie de ware bron van wijsheid is.

Dit krijgt enkele generaties later nog een vervolg in Exodus 7 en 8, wanneer Mozes namens God moet optreden om Gods volk te bevrijden uit de macht van de Farao die er *dan* is. Ook dat resulteert in een confrontatie, maar nu een vijandige, met de Egyptische ‘*chartom*’, die de NBG’51 opnieuw vertaalt met ‘geleerden’, maar de NBV nu (meer correct) met ‘magiërs’. Dat andere woord, *chakam* (wijzen), vinden we hier niet, maar in plaats daarvan in Exodus 7:11 nog wel even het woord *kashaph*, wat iets als tovenaars betekent.

God tegen de koning van Babylon

Een andere serie confrontaties vindt (vanaf Mozes gerekend) ruim 800 jaar later plaats in Mesopotamië (het huidige Irak), waar de andere grootmacht van de oude wereld zetelde. Aanvankelijk was dat Assyrië geweest, maar nu was dat — bijna van de ene dag op de andere — het Nieuw-Babylonische rijk geworden, onder leiding van de machtige heerser Nebukadnezar. God zet nu de nog veel jongere Daniël in, want waar Jozef nog dertig jaar oud was geweest toen hij voor de Farao stond, moet Daniël bij de eerste confrontatie nog maar een tiener zijn geweest. Ook Nebukadnezar had een droom waar zijn geleerden geen raad mee wisten. Het boek Daniël somt ze op als ‘de magiërs, bezweerders, tovenaars en Chaldeeën’ (2:2). Dat woord *Chaldeeën* duidt later de hele groep aan, dus dat zullen we wel moeten zien als een algemene aanduiding van dit soort ‘deskundigen’. De andere woorden duiden ze aan als (opnieuw) de *chartom* en als de *ashaph* en *kashaph*, waarvan die laatste twee woorden wel mede zullen zijn gekozen vanwege hun klankgelijkheid. Alsof het wil zeggen: de hele reutemeteut. Maar die kan, zoals gezegd, de koning toch geen spat wijzer maken, en Gods piepjonge vertegenwoordiger moet het raadsel oplossen.

Verder in het boek volgen er nog drie andere confrontaties. Eerst de weigering van Daniëls drie vrienden om Nebukadnezars gouden beeld te aanbidden. En let ook hier op die veelzeggende opsommingen: ‘de satrapen, stadhouders, gouverneurs, staatsraden, schatbewaarders, rechters, magistraten en alle bestuurders van de provincies’ in 3:3 en vervolgens ‘de muziek van hoorn, panfluit, lier, luit, citer, dubbelfluit en andere instrumenten’ in 3:5,7,10 en 15; alles wordt zagezegd uit de kast gehaald. Vervolgens vinden we Nebukadnezars hoogmoed en vernedering in hoofdstuk 4. En tenslotte de hoogmoed van zijn nakomeling Belsassar in hoofdstuk 5 (met het schrift op de wand).

De lessen hiervan

Let echter op hoe Nebukadnezar geleidelijk tot erkenning komt van de macht van Daniëls God. Na de eerste confrontatie erkent hij dat God machtiger is dan zijn eigen goden:

“Het is waar, uw God is de God der goden [d.w.z. de allerhoogste God, hoger dan alle andere] en de heer der koningen” [d.w.z. machtiger dan menselijke koningen, inclusief zichzelf]. (2:47)

Na de tweede confrontatie verbiedt hij zijn onderdanen ook maar iets negatiefs te zeggen over die God van Daniël en zijn vrienden (geen ‘vrijheid van meningsuiting’ hier!):

“Daarom vaardig ik het bevel uit dat eenieder, van welk volk, welke natie of taal ook, die zich oneerbiedig uitlaat over de God van Sadrach, Mesach en Abednego, in stukken wordt gehakt en dat zijn huis in puin wordt gelegd, want er is geen god die kan redden als deze”. (3:29)

Na de derde belijdt hij tenslotte zijn erkenning van Gods almacht:

“Het heeft mij behaagd de tekenen die de hoogste God mij heeft gegeven ... bekend te maken. Hoe groots zijn zijn tekenen, hoe machtig zijn wonderen! Zijn koningschap is een eeuwig koningschap en zijn heerschappij duurt van generatie tot generatie voort!” (NBV 3:32,33)

“Ik, Nebukadnessar, roem, verhef en verheerlijk nu de koning van de hemel. Al zijn daden zijn juist en zijn paden recht. Wie hoogmoedig zijn, kan hij vernederen”. (4:34, nummering wijkt af van NBG'51 !)

En na de laatste verwijt Daniël aan Belsassar dat hij is ‘gewogen en te licht bevonden’, omdat hij dit *toch* niet ter harte heeft genomen:

“Hoewel u dit alles wist, bent u, zijn nakomeling Belsassar, niet nederig gebleven. U bent tegen de heer van de hemel opgestaan”. (5:22,23)

Wat hier speelt, is het feit dat God met deze confrontaties, in de aanloop naar de Babylonische ballingschap van zijn volk nu, en de toekomstige verstrooiing door de Romeinen over de wereld later, al is begonnen de niet-Joodse wereld te tonen wie Hij is, en dat *Hij* degene is die bepaalt wie koning wordt en wie niet (4:32 en 5:21).

Nog wat taal

Nog even terug naar het woordgebruik. De Septuaginta, de Griekse vertaling van het OT, vertaalde die *chartom* in Genesis met *exègètai*, uitleggers, van *exègèsis*, uitleg (we kennen dat als exegese, Bijbeluitleg). Want in Genesis ging het om de uitleg van een droom. In Exodus vinden we het vertaald als *epaidos*, bezweerder, afgeleid van *aidos*, zanger (en een voorzetsel *epi*). Want daar ging het om de macht om een wonder te verrichten. Het woord dat onze Nederlandse vertalingen feitelijk vertalen met 'bezweerder' is echter dat al genoemde woord *ashaph*. In de Babylonische wereld was dat eigenlijk de aanduiding voor een astroloog, iemand die wereldgebeurtenissen kon 'aflezen' uit de sterren. De Septuaginta geeft dat weer als *magos* (meervoud *magoi*). En dat was weer het woord voor die wijzen uit het Oosten, waar we mee begonnen.

De boodschap bij Matteüs

Wat vertelt ons dit? Dit vertelt ons dat de lessen die God de koningen van Babylon (maar daarmee ook die van alle andere wereldmachten) wilde leren, tenslotte toch zijn begrepen. En wanneer zes eeuwen later eindelijk Gods Koning wordt geboren, nemen de late nakomelingen van die Mesopotamische astrologen een verschijnsel waar aan de nachthemel, waarvan ze beseffen dat het (in de context hun belevingswereld) van belang moet zijn. Ze doen er dik een jaar over om uit te zoeken wat die betekenis dan moet zijn, en ze zullen terecht zijn gekomen bij de Arameese versie van het boek Daniël. En hoe on-Bijbels en afgodisch hun theorieën ook mogen zijn, God leidt ze daarmee naar de enig juiste conclusie. En zo verschijnen deze *magoi* in het Jeruzalem van Herodes, om hulde te brengen aan die nieuwe Wereldkoning, die de 'lichtgewicht' Herodes zelf vervolgens prompt probeert uit te roeien. En *dat* is de werkelijke boodschap van Matteüs hoofdstuk 2.

De Taal van de *Bijbel*

---

20. Strijd en wedstrijd

“Strijd de goede strijd van het geloof, *win het eeuwige leven waartoe je geroepen bent*”. (1 Tim 6:12)

De Schrift spreekt regelmatig over het leven van de gelovige als een ‘strijd’. Maar wat in de vertaling helaas verloren gaat, is dat het Grieks van het NT voor strijd vier verschillende uitdrukkingen kent, elk met hun eigen betekenis. Laten we die eens één voor één bekijken.

Oorlog

Allereerst zijn er *polemos* (oorlog) en *polemeō* (oorlog voeren). Oorlog is strijd op alle fronten. We komen dat af en toe tegen in de basisbetekenis, maar van geestelijke strijd vinden we het eigenlijk alleen in Openbaring. Daar wordt de oorlog beschreven tussen goed en kwaad, tussen God (of Jezus) en de mens die tegen Hem opstaat. Dat is de belangrijkste oorlog uit de geschiedenis. In de eindtijd zal de wereld zich verzamelen en op de ‘grote dag van God’ oorlog voeren tegen Jezus in de strijd bij Harmagedon, maar Jezus zal de Overwinnaar zijn. Vóór die tijd zal God de afvallige gelovigen echter, net als in het OT, ‘tuchtigen’ met menselijke legers die oorlog tegen hen voeren, om te zien of zij zich niet willen bekeren. Maar ook de individuele gelovige wordt door Jezus zo behandeld: wanneer hij zich niet bekeert zal Jezus oorlog tegen *hem* voeren. In zijn brief aan de gemeente te Efeze schrijft Hij over wie vasthouden aan valse leer:

“Breek toch met het leven dat u nu leidt, anders kom ik binnenkort naar u toe en zal ik hen met het zwaard uit mijn mond **bestrijden** [NBG’51: oorlog voeren].” (Op 2:16)

Veldtocht

Die oorlog wordt gevoerd door onze Heer, dat kan alleen Hij. Maar de gelovigen moeten daarin wel *hun deel* doen: als het ware veldslagen winnen. Het woord is hier *strateia* (veldtocht) of *strateuō* (soldaat zijn, in krijgsdienst zijn); vergelijk ons woord strategie. We vinden dat wanneer er soldaten (NBG’51: zij die in krijgsdienst waren) aan Johannes de Doper komen vragen wat zij moeten doen (Lucas 3:14). Maar van de geestelijke strijd vinden we deze woorden uitsluitend bij Paulus, en een keer bij Petrus. Zo moest Timoteüs leiding geven aan anderen. Hij was de veldheer die anderen in de strijd moest voorgaan. Paulus vermaant hem trouw te blijven aan zijn opdracht: “Laten (Gods woorden) je tot steun zijn **in de goede strijd** die je, toegerust met geloof en een goed geweten, moet voeren (NBG’51: die je moet ‘strijden’)” (1 Tim 1:18,19). Wie is geroepen om leiding te geven aan anderen, moet zelf een voorbeeld geven. Want in die

dagen ging een veldheer voorop in de strijd; hij was inderdaad een *aanvoerder*. In de toepassing betekent dat, dat zij moeten tonen wat een juiste ('goede') strijd is, die zich blijkbaar kenmerkt door geloof en een goed (zuiver) geweten. Dat woord 'goed' voor de goede strijd is *kalos*, dat betekent: juist, van waarde, geschikt om het doel te bereiken. Dat 'goed' van dat goede geweten is *agathos*, dat betekent: oprecht, eerbaar. Hij moet de strijd dus zo voeren dat het doel wordt bereikt, en hij moet dat doen zonder onzuivere bijbedoelingen.

Maar ook de soldaten van de veldheer moeten steeds het juiste doel voor ogen hebben, zich voortdurend afvragen hoe die strijd het best gestreden en gewonnen kan worden. Dan vraag je niet wat *moet* ik doen, maar wat *kan* ik doen, niet: is dat *nodig*? maar: is dat *nuttig*? Wie het in de gemeente niet meer zo nauw nam, waarschuwde Paulus daarom:

“We leven wel in deze wereld, maar vechten niet met de wapens van deze wereld. De wapens waarmee wij **ten strijde trekken** dienen niet ons eigen belang, maar zijn er ... voor God. We halen spitsvondigheden neer en iedere verschansing die wordt opgetrokken tegen de kennis van God, we maken iedere gedachte krijgsgevangene om haar aan Christus te onderwerpen”. (2 Kor 10:3-5).

Of, anders gezegd: uiteindelijk gaat het er niet om hoe je spreekt, maar hoe je leeft. Want een verkeerde wijze van leven zal zich uiteindelijk tegen je keren. Zoals ook Petrus schrijft (1 Petrus 2:11-12).

Het tweegevecht

Dan komen we aan de persoonlijke strijd; het man-tegen-man gevecht. De woorden zijn *machè* (tweegevecht, krachtmeting) en *machomai* (strijden, maar ook twisten). In het NT gaat dit niet over de *goede* strijd, gericht op het bereiken van het juiste doel, maar juist om de *verkeerde* strijd, die strijd met onzuivere bijbedoelingen. Zo vinden we het vrijwel uitsluitend in de brieven van Paulus aan Timoteüs en Titus. Omdat juist zij zelf het goede voorbeeld moeten geven, maar daarvoor ook duidelijk moeten inzien wat verkeerd is en wat zij dus moeten vermijden:

“Verwerp dwaze en onzinnige speculaties; je weet dat ze tot **ruzie** (*machè*) leiden. Een dienaar van de Heer moet geen ruzie maken (*machomai*), ... hij moet een goede leraar zijn en een verdraagzaam mens, en zijn tegenstanders zachtmoedig terechtwijzen”. (2 Tim 2:23-25).

“Houd je verre van dwaze speculaties en geslachtsregisters en dat geruzie (een ander woord: *eris*) en geredetwist (*machè*) over de wet, want dat is allemaal nutteloos en dwaas”. (Titus 3:9)

Zulke discussies zijn tweegevechten die alleen maar dienen om je eigen gelijk te halen, om te laten zien hoe knap je zelf wel bent. Ze komen voort uit ijdelheid, niet uit dienstbaarheid.

Jakobus trekt zelfs alle registers open, wanneer hij zijn lezers berispt om de meer dan schandalige, wereldse wijze waarop ze met elkaar omgaan, waarbij hij meerdere termen tegelijk gebruikt (hier wat vrijer vertaald, om dat beter weer te kunnen geven):

“Waar komt al die **oorlogszuchtigheid** (*polemos*), waar komen al die **nutteloze tweegevechten** (*machè*) bij u toch uit voort? ... U bent jaloers en moordlustig, maar bereikt uw doel niet. U wilt voortdurend **iemand te lijf** (*machomai*), ja **voert compleet oorlog** (*polemeō*) ... Trouwelozen! Beseft u dan niet dat vriendschap met de wereld vijandschap jegens God betekent?” (Jak. 4:1-4)

De wedstrijd

Dan komen we tenslotte bij die strijd die niet met wapens wordt uitgevochten: de *wed*-strijd, de strijd van de atleet. Dat gaat ook om een overwinning, maar van een totaal andere aard dan op het slagveld. Dit heeft alles te maken met je best doen, je ‘uiterste best’ doen. Want alleen de allerbesten winnen *die* strijd. Vooral Paulus heeft juist daar veel over te vertellen. De woorden zijn *agōn* (strijd) en *agōnizomai* (strijden). De basis vinden we in Paulus’ brief aan Korinte:

“Iedereen die aan een wedstrijd deelneemt beheerst zich in alles; atleten doen het voor een vergankelijke erekrans, wij echter voor een onvergankelijke”. (1 Kor 9:25)

En hij vertelt ook wat de consequenties zijn:

“Weet u niet dat van de atleten die in het stadion een wedloop houden er maar één de prijs kan winnen? Ren als de atleet die wint!” (vs. 24)

Uiteraard mag je daar niet uit afleiden dat er maar één tot het Koninkrijk zal worden toegelaten, maar wel dat je er niet komt met gewoon maar goed zijn. In de sport krijg je die overwinningskrans alleen wanneer je beter bent dan *alle* anderen. Je moet niet zomaar goed zijn, maar *vreselijk* goed. *Dat* is de bedoeling van Paulus’ beeld. Hij heeft het hier niet over winnen van een *tegenstander*, maar over de regel dat alleen het allerbeste goed genoeg is. Dat overwinnen van een tegenstander was nu juist dat werkwoord *machomai*, en dat gebruikt hij hier niet.

De ‘goede’ strijd

Dat beeld van een atleet vinden we ook in de brief aan de Hebreëën:

“Nu wij door zo’n menigte (voorgangers) omringd zijn, moeten ook wij ... vastberaden de **wedstrijd** lopen ... (en) *alleen* oog hebben voor Jezus, onze ‘voorganger’, die dit zelf volbracht heeft”. (Heb 12:1,2)

Hij beschrijft Jezus hier als de oud-kampioen, die nu hun 'trainer' is, en zegt dan: "Laat tot u doordringen hoe *Hij* standhield ... opdat u niet de moed verliest en het opgeeft" (vs. 3). Alleen zó kun je die overwinning behalen, die (als in elke wedstrijd) vóór alles een overwinning is op jezelf. In diezelfde geest kan Paulus aan het eind van zijn leven schrijven:

"Ik heb de goede strijd gestreden, de wedloop volbracht ... Nu wacht mij de winnaarskrans van de gerechtigheid die de Heer, de rechtvaardige scheidsrechter, mij zal geven op de grote dag". (2 Tim 4:7,8)

Ook dit beschrijft de strijd van de atleet, niet die van de soldaat. Zijn beloning is de krans van de winnaar in de renbaan, niet de kroon van de overwinnaar op het slagveld. In Jezus' woorden: "Wees getrouw tot de dood en Ik zal u geven de winnaarskrans van het leven" (Op 2:10).

Ons voorbeeld

We zagen hoe Paulus Timoteüs aanspoorde de 'goede strijd' te strijden door een voorbeeld te zijn voor anderen, als een veldheer die zijn soldaten voorgaat in de strijd. Maar de woorden aan het begin van dit hoofdstuk gaan over Timoteüs' eigen strijd. En *dat* is die strijd van de atleet, de strijd van iemand voor wie alleen 'je uiterste best doen' goed genoeg is. Paulus zelf streed zo. Aan de gemeente te Filippi scheef hij daarover:

"Leef zo dat ... u samen voor het geloof in het evangelie strijdt (*athleō!*) ... U voert dezelfde strijd (*agōn*) die u mij vroeger hebt zien voeren en die ik, zoals u hoort, nog steeds voer". (Flp 1:27-30)

Dat beeld van die atleet vertelt ze niet dat ze minder hun best hoeven te doen dan wanneer hij het beeld van de soldaat had gebruikt, maar juist meer. Veel meer zelfs. Want Lucas gebruikt dat woord *agonizomai* om Jezus' strijd in Getsemane te beschrijven. Die strijd van bloed, zweet en tranen was *Zijn* overwinning. Dat was de zwaarste strijd die ooit gestreden is, en dan past het de gelovige niet om het voor minder te willen doen. En daarop doelt Judas, wanneer hij zijn brief begint met:

"Geliefden, daar ik mij in alle opzichten beijver u te schrijven over ons gemeenschappelijk heil, zie ik mij genoodzaakt het te doen met de vermaning *tot het uiterste* te strijden (*ep-agonizomai*) voor het geloof, dat eenmaal de heiligen overgeleverd is". (Judas 3, NBG'51)

Ook wij weten dus wat ons te doen staat.

De Taal van de *Bijbel*

---

21. Balk en splinter

“Hoe kun je tegen je broeder of zuster zeggen: ‘Laat mij de splinter uit je oog verwijderen’ zolang je nog een balk in je eigen oog hebt?” (Mat 7:4)

Een stijfiguur die we regelmatig in de Bijbel tegenkomen, is die van de beeldtaal. Er is in de Bijbel veel minder dan bij ons sprake van abstracte betogen. In plaats daarvan wordt er erg veel gebruik gemaakt van beelden, meestal ontleend aan het normale dagelijks leven. De Hebreëer was daarmee vertrouwd, en had er dus ook geen moeite mee. Bij moderne lezers merk je toch van tijd tot tijd dat men de beelden voor een vorm van werkelijkheid houdt, en er dan ongerechtvaardigde conclusies uit gaat trekken. In dit hoofdstuk willen we daarom wat aandacht besteden aan een aantal verschijningsvormen van beeldtaal.

Gelijkenissen

De vorm die we allemaal kennen is die van de gelijkenis. We kennen die uit Jezus' prediking, maar ze komen ook in het OT al voor. In de Evangeliën vormen ze echter een wezenlijk deel van de prediking, en niet zelden hebben ze een onderling verband. Sommige gelijkenissen zijn heel bekend, en dan is er altijd het risico dat we ze teveel zien als het mooie zondagsschoolverhaal van vroeger en de feitelijke les daardoor missen. Daarom moet je je altijd afvragen wat nu precies de les is van juist deze gelijkenis. Soms komen ze afzonderlijk voor, maar vaak ook in reeksen, en dan doe je er goed aan niet alleen naar elk afzonderlijk te kijken, maar ook naar de onderlinge overeenkomsten en verschillen.

De gelijkenissen in Matteüs 13 vormen zo'n reeks; en wanneer je ze leest in hun onderlinge samenhang zie je een wisselende nadruk op steeds andere aspecten, maar ook een voortdurende herhaling van andere. Evenzo de reeks in Johannes 10, waar Jezus zichzelf afwisselend beschrijft (1) als de eigen herder van de schapen die zij, in tegenstelling tot de vreemde, herkennen wanneer hij binnenkomt door de deur van de schaapskooi, (2) als zelf die deur van de schaapskooi en dus de juiste ingang, in tegenstelling tot de dief die over de muur klimt, en (3) als de goede herder die voor zijn schapen zorgt, in tegenstelling tot de huurling die er alleen maar van wil profiteren (op zichzelf weer OT beelden). Dat zijn allemaal afzonderlijke beelden, en dan moet je bijvoorbeeld niet gaan vragen hoe Hij tegelijkertijd de deur van de schaapskooi kan zijn en de goede herder die daardoor binnenkomt.

Ook de gelijkenissen van het verloren schaap, de verloren penning en de verloren zoon, in Lucas 15, vormen zo'n reeks, die zelfs doorloopt tot in Lucas 16. Daar vinden we er nog twee (gescheiden door een stukje met directe uitspra-

ken). En let dan eens op de aanhef van beide: “Er was een rijk man, die een rentmeester had ...” (16:1) en “Er was een rijk man, die gekleed ging ...” (16:19). In het ene geval gaat het om de beheerder, en hoe die met anderenmans geld omgaat, en in het andere over zo’n man zelf, hoe die met zijn eigen geld omgaat. Maar let ook op de conclusie van de eerste (vers 9: maak u vrienden *met behulp van* de onrechtvaardige Mammon), en de opmerking in het tussenstukje (vers 13: u kunt niet God *dienen* èn Mammon). En zowel in deze beide gelijkenissen als in die van de verloren zoon (in Lucas 15), gaat het over mensen (de zoon en erfgenaam, de rentmeester, de rijke man zelf) die aanvankelijk over veel geld beschikken, maar in moeilijkheden komen wanneer ze dat kwijtraken. En één les is dus kennelijk dat ze eigenlijk alle drie dat geld alleen maar in beheer hebben, ook al ‘denken’ twee van de drie dat het van henzelf is (terwijl de derde zich zo gedraagt).

Overdrijving als lesmethode

Een opvallend kenmerk van sommige Bijbelse beelden is dat de spreker soms bewust overdrijft of een absurde voorstelling van zaken geeft. In de Bergrede zegt Jezus (in de NBG’51 bewoordingen):

“Waarom kijk je naar de splinter in het oog van je broeder, terwijl je de balk in je eigen oog niet opmerkt? ... Huichelaar, verwijder eerst de balk uit je eigen oog, pas dan zul je scherp genoeg zien om de splinter uit het oog van je broeder te verwijderen”. (Mat 7:3-5)

Dat voorbeeld over iemand die een houtsplintertje in zijn oog heeft gekregen, lijkt zó ontleend aan de timmermanswerkplaats van Jozef. Jezus zou dat dus wel uit eigen ervaring kennen. Maar hij gebruikt het hier overdrachtelijk, van iemand die niet een ander wil helpen, maar die hem wil corrigeren, iemand die voortdurend klaar staat om anderen terecht te wijzen. En Hij tekent die vervolgens als iemand wiens gezichtsvermogen nog veel beperkter is. Hij had kunnen zeggen dat die een nog veel grotere splinter in zijn oog heeft, maar trekt dat tot in het absurde, door te spreken van een balk. Zulke overdrijving werd door rabbi’s regelmatig gebruikt om ergens nadruk op te leggen.

Nog een voorbeeld vinden we bij Jakobus, wanneer hij de rijken ervan beschuldigt hun rijkdom te hebben verworven door uitbuiting van anderen en vervolgens niet te gebruiken zoals ze dat naar Gods maatstaven zouden moeten doen (feitelijk een echo van die rijke man in Lucas 16):

“Uw rijkdom is verrot en uw kleding is door de mot aangevreten. Uw goud en zilver is verroest, en die roest zal tegen u getuigen ... U hebt uw schatkamers gevuld ... U hebt op aarde in weelde gebaad en losbandig geleefd, u hebt uzelf vetgemest”. (Jak 5:2-5)

Wie rechtlijnig denkt, zal betogen dat edelmetalen als goud en zilver niet roesten; dat is nu juist hun waarde. Maar om des te nadrukkelijker aan te geven dat geld niet van blijvende waarde is, gebruikt Jakobus toch deze sterke taal. En wie zijn Bijbel kent zal die taal herkennen als afkomstig uit de Bergrede:

“Verzamel voor jezelf geen schatten op aarde: mot en roest vreten ze weg ...

Verzamel schatten in de hemel, daar vreten mot noch roest ze weg ... Waar je schat is, daar zal ook je hart zijn”. (Mat 6:19-21)

Met andere woorden: Jakobus citeert hier in twee opzichten Jezus’ prediking, zowel in taalgebruik als in het gepresenteerde beeld. En wanneer we in de Bergrede nog wat verder lezen zien we ook nog:

“Niemand kan twee heren dienen: hij zal de eerste haten en de tweede liefhebben, of hij zal juist toegewijd zijn aan de ene en de andere verachten.

Jullie kunnen niet God dienen én de Mammon”. (vs. 24)

Dus uiteindelijk gaat het hier om dezelfde lessen als in Lucas 15 en 16.

De les en de details van het verhaal

Zoals ik in het begin al zei, moet je je bij beeldtaal altijd afvragen: wat wil dit mij vertellen, wat is de les van dit verhaal. En dan moet je er vanuit gaan dat de rest van het verhaal in principe alleen maar ‘beeldvulling’ is waar je verder niets bijzonders achter moet zoeken. Het heeft geen zin om te vragen of een herder, waarvan één schaap is weggelopen, echt die andere negenennegentig zou achterlaten om dat ene te gaan zoeken, zoals in die gelijkenis in Lucas 15. De les van die gelijkenis is de zorg van de herder voor elk individueel schaap, waarbij hij niet uitgaat van de gedachte: ach ik heb nog negenennegentig andere. Bij de gelijkenis van de wijze en dwaze maagden gaat het om wel of niet *gereed zijn* wanneer de bruidegom eerst lang uitblijft en dan ineens daar is. Dan moet je niet gaan vragen naar de diepere betekenis van de olie in hun lampen; dat is niet meer dan een noodzakelijk detail van het verhaal. En je moet ook niet gaan klagen dat die meiden kennelijk zaten te slapen, terwijl we elders lezen dat we juist waakzaam moeten zijn; ook dat is een noodzakelijk onderdeel van dit verhaal. En je moet ook niet gaan zeuren dat die vijf die wel extra olie hadden meegenomen wel erg egoïstisch waren toen ze dat niet wilden delen. Dat zijn allemaal noodzakelijke details in de aanloop naar de les: toen het er op aan kwam waren er vijf gereed en de vijf andere niet. En toen die andere vijf tenslotte alles hadden geregeld, was de deur al dicht en waren ze te laat.

Ook de gelijkenis van de rijke man en de arme Lazarus gaat over het feit dat je je zaken op orde moet brengen in *dit* leven, nu je daar de gelegenheid toe hebt; na je dood ben je te laat. En ook daar zijn de details van het verhaal aangepast aan de noodzaak die les duidelijk te maken. Dan moet je niet de vergissing maken te menen dat we hier een beschrijving hebben van het leven na de dood.

Dit beschrijft geen mensen in de hemel boven en in de hel beneden, maar mensen die allen — a.h.w. op gelijk niveau — in de onderwereld zijn: wat hen scheidt is een ‘onoverkomelijke kloof’, geen peilloze hoogte of diepte. Elders in de Schrift vinden we voldoende redenen om je Gods Koninkrijk niet voor te stellen als een viploge met uitzicht op andermans martelingen. Wellicht vond men dat in de Middeleeuwen een aantrekkelijk vooruitzicht, maar erg Bijbels is dat niet. En dat ze over die kloof heen met elkaar kunnen praten is een detail dat het verhaal nu eenmaal nodig heeft om ons de les ervan te leren.

Verwijzingen

Tenslotte is er nog een categorie beelden die we moeten opvatten als verwijzingen, bijvoorbeeld naar Oudtestamentische ideeën. Wanneer Jezus aan de Fari-zeëen vraagt: “Hoe kan iemand het huis van de sterke binnengaan en zijn huis-raad roven, als hij niet eerst die sterke heeft gebonden?” (Mat 12:29, NBG’51), is dat een verwijzing naar Jesaja:

“Kan aan een sterke de buit ontnomen worden, of zullen de gevangenen van hem die in zijn recht is, ontkomen? Maar zo zegt de HERE: Toch worden de gevangenen aan een sterke ontnomen, en ontkomt de buit van een geweldige”. (Jes 49:24,25, NBG’51)

Hier bij Jesaja is die sterke de dood, die weliswaar in zijn recht staat, maar waaraan Jezus, als Verlosser, toch zijn buit zal ontnemen. Ook dat is een stukje beeldtaal, dat je in een paar woorden een heel verhaal kan vertellen, omdat de rest van dat verhaal elders staat. Maar dat moet je dan wel herkennen. Dat vereist Schriftkennis, die je alleen kunt verwerven door die Schrift regelmatig te lezen. Zoals je ook beeldtaal alleen maar leert herkennen en begrijpen door daar regelmatig mee in aanraking te komen. En ook dat vergt regelmatig Bijbel-lezen.

22. De tegenstander

“Terug, achter mij satan! Je zou me nog van de goede weg afbrengen. Je denkt niet aan wat God wil, maar alleen aan wat de mensen willen”. (Mat 16:23)

In dit hoofdstuk willen we eens kijken naar het begrip ‘tegenstander’ in de Schrift. De woorden die de Schrift daarvoor gebruikt zijn het Hebreeuwse *satan* en het Griekse *diabolos* (vaak vertaald als duivel). Het probleem daarbij is dat de meesten daar vastgevormde ideeën over hebben, en zich dan onvoldoende afvragen wat de Bijbel ons er nu eigenlijk mee wil vertellen. Hun (veronderstelde) begrip draait rond de ‘Grote verleider’, waar zijzelf geen vat op hebben, terwijl het Bijbelse begrip ‘tegenstander’ nu juist draait om Gods verlossingsplan en onze eigen verantwoordelijkheid daartegenover. Om werkelijk grip te krijgen op die Bijbelse opvatting, moeten we hier, nog meer dan elders, Hebreeuws denken, en daar heeft de moderne westerse mens grote moeite mee. We zullen daarom nu de Bijbelse toepassing van dat begrip nader bekijken: wie of wat is nu eigenlijk onze grote tegenstander?

Door God gezonden tegenstanders

Bijbelvertalers vertalen het woord *satan* in het OT gewoonlijk inderdaad met iets als tegenstander, waardoor de lezer geen zicht krijgt op het gebruik van dit begrip in dat deel van de Bijbel; hij leest het alleen als ‘satan’, wanneer de vertalers er niet uitkomen, en hij beseft al helemaal niet dat het woord op zichzelf beslist geen negatieve betekenis hoeft te hebben. We vinden dit woord in de Bijbel voor het eerst in Numeri 22, waar ‘de Engel des HEREN’ uitgaat om als een tegenstander (*satan*) Bileam tegen te houden op een verkeerde weg; dat is dus juist een goede actie, die uitgaat van God en niet van een macht van het kwaad! De diepere betekenis van *satan* is in feite echter ‘aanklager’. God zendt mensen die de verkeerde weg gaan ‘tegenstanders’ (*satans*) op hun weg, waarmee Hij hen ‘aanklaagt’ om hun verkeerde gedrag. Zo lezen we bijvoorbeeld in 2 Samuël: “De HEER ontstak in toorn tegen Israël. Hij zette David tegen het volk op: Ga in Israël en Juda een volkstelling houden” (2 Sam 24:1), maar in de paralleltekst in Kronieken: “Satan keerde zich tegen Israël en zette David aan, Israël te tellen” (1 Kron 21:1). Dat hoeft ons dus niet te verontrusten. Het vertelt ons alleen maar dat God David gebruikt om het volk zijn verkeerde wegen duidelijk te maken; en dat Hij daarvoor het (op zichzelf verkeerde) verlangen gebruikt van David, die wil weten hoe groot het leger was dat hij in geval van nood op de been zou kunnen brengen (wat een miskenning was van Gods belofte dat Hij hem zou beschermen). We leren hier dus en passant ook dat het feit dat

God iemand ‘gebruikt’ als zo’n tegenstander, op zichzelf nog geen rechtvaardiging is van diens eigen motieven, iets dat we in de Schrift eveneens regelmatig tegenkomen.

De aanklager bij Job

Weer een ander kenmerkend aspect van Bijbelse onderwijsmethoden vinden we in Job 1 en 2. Dit beschrijft geen fysieke werkelijkheid; er zouden dan teveel tegenstrijdigheden en onbeantwoordbare vragen zijn (sla de commentaren er maar op na). Dit is een ‘dramatische’ inleiding op het boek, die ons attent maakt op de werkelijke kwestie die de achtergrond vormt van wat volgt. De moderne westerse mens blijkt maar slecht met zo’n inleiding om te kunnen gaan; hij wil de dingen graag concreet. Toch vinden we zo’n dramatische voorstelling vaker in de Schrift, bijvoorbeeld in 1 Koningen 22:19-22, maar ook in Jesaja 6. De werkelijke ‘aanklager’ (*satan*) is hier kennelijk de publieke opinie, die meent dat Job alleen maar zo godvruchtig is omdat God hem zo rijkelijk heeft gezegend. Het verhaal stelt die ‘aanklager’ dan in het ongelijk. En wie moeite heeft met deze visie zou het volgende moeten bedenken:

- Deze ‘satan’ kan niets doen zonder Gods uitdrukkelijke toestemming.
- Job zelf schrijft wat hem overkomt niet toe aan een aparte bovennatuurlijke macht, maar uitsluitend aan God (bijv. Job 2:10; 19:6).
- Aan het eind troosten allen uit zijn omgeving hem “omdat de HEER zoveel rampspoed over hem had uitgestort” (Job 42:11).
- Aan het eind van het verhaal worden de drie vrienden door God zwaar bestript, maar we lezen niets over een bestraffing van de ‘satan’ uit de inleiding; die komt in deze vorm zelfs helemaal niet meer terug in het verhaal, ook niet in de slotconclusie.

Kennelijk vertegenwoordigen de drie vrienden hier de eerder genoemde publieke opinie. Bij analyse van de gesprekken blijkt er trouwens nog wel meer te mankeren aan hun opvattingen. Zij zijn ervan overtuigd dat God alleen zegent wie het goed doet en alleen straft wie verkeerd doet. En dat draaien zij vervolgens om, door vol te houden dat Job wel een onverbeterlijke zondaar *moet* zijn, wanneer dit alles hem overkomt. Een opinie die trouwens nog steeds populair is. Blijkbaar betreft Gods eigen ‘aanklacht’ juist dit soort valse opvattingen, en is *die* aanklacht dus feitelijk gericht tegen Jobs omgeving en niet tegen Job zelf.

De aanklacht niet ontvankelijk verklaard

Het visioen in Zacharia 3 betreft ook zo’n aanklacht, die feitelijk duidde op de tegenstand van de Samaritanen bij de herbouw van de tempel, terwijl de ware oorzaak was dat hun prioriteit lag bij de herbouw van hun eigen huizen en niet

die van de tempel (Haggai 1:4). De werkelijke boodschap van dat visioen was echter Gods verzekering, dat Hij desondanks het goede blijft zoeken voor Jeruzalem. Volgens de strikte bepalingen van de Wet waren zij wel degelijk schuldig, en stond de aanklager dus in zijn recht. Maar God had al door Jesaja verkondigd dat Hij de getrouwen onder het volk zou vrijspreken van die aanklacht:

“Kan aan een sterke de buit ontnomen worden, of zullen de gevangenen van hem die in zijn recht is, ontkomen? Maar zo zegt de Here: Toch worden de gevangenen aan een sterke ontnomen, en ontkomt de buit van een geweldige. Ik zelf zal strijden tegen uw bestrijders en Ik zelf zal uw zonen redden”.
(Jes 49:24,25, NG'51)

Daarom zou de dag komen dat de ‘wettige grond’ voor die aanklacht zou vervallen (Zacharia 3:9). Van die dag af zou de aanklacht een valse aanklacht zijn. Feitelijk was hun ‘aanklager’ de Mozaïsche Wet, die een volmaaktheid eiste waaraan zij door hun menselijke zwakheid niet konden voldoen. Alleen de Verlossing kon hen bevrijden. Jesaja drukt dat uit in dat beeld van gevangenen die worden bevrijd uit een gevangenis (ook in Jesaja 61:1), een beeld dat Jezus herhaalt in de synagoge in Nazaret (Lucas 4), en toepast op zichzelf. Zoals Hij ook die tekst over de sterke citeert in Matteüs 12:28 (let op hoe hij in vers 26 spreekt over de *satan*, de aanklager). Voor zonde en sterfelijkheid vinden we trouwens ook het beeld van een ziekte, en symbool *daarvoor* is de vrouw in Lucas 13:16 die de *satan* 18 jaar ‘gebonden’ had; hetzelfde woord ‘binden’ dat Jezus ook gebruikt in vers 29 in die uitspraak in Matteüs over die sterke.

De overwinning en de leugen

De Evangelieën beschrijven ons dan hoe God, door zijn Knecht (Jesaja 53), op één dag de ongerechtigheid heeft weggedaan, niet alleen voor zijn getrouwen uit Israël maar voor die uit alle volken. Die overwinning werd behaald door gehoorzaamheid en lijden. En ook deze strijd vinden we ingeleid met een ‘dramatische proloog’, in de verzoeking in de woestijn (Matteüs 4), al beschrijft deze proloog een reëlere gebeurtenis dan die in Job 1 en 2. Deze proloog zet het toneel voor Jezus’ strijd: de verzoeking om zijn nieuw verworven kracht te gebruiken voor een route die niet via het kruis loopt, komt voortdurend terug in de rest van het verhaal. Maar die weg via het kruis was nu juist zijn missie, en in dat verband is het van belang dat Jezus Petrus aanduidt als ‘*satan*’ wanneer die Hem — al is het met de beste bedoeling — van die weg wil afbrengen (Matteüs 16:22,23), nota bene meteen na zijn belijdenis dat Jezus de Christus is (althans door de evangelisten onmiddellijk daarna verteld).

De aanklacht die vroeger volledig terecht was, is nu ‘niet-ontvankelijk’ verklaard, en vanaf nu dus een leugen. En de aanklager is vanaf die dag een leugenaar en een lasteraar. Dat woord lasteraar (*diabolos*) gebruikt Paulus voor

mensen in de gemeente die anderen onterecht beschuldigen van onjuist gedrag (1 Timoteüs 3:11. 2 Timoteüs 3:3. Tititus 2:3), en hij spreekt in dat verband ook van een valstrik van de *diabolos* die hen gevangen hield (1 Timoteüs 3:7. 2 Timoteüs 2:26). Wie nu nog de aanklacht herhaalt en bevestigt, herhaalt en bevestigt daarmee een valse aanklacht en dus een leugen, hij is dan zelf zo'n lasteraar. In Jezus' eigen woorden:

“U hebt de duivel tot vader en wilt de begeerten van uw vader doen. Die ... staat niet in de waarheid, want er is in hem geen waarheid. Wanneer hij de leugen spreekt, spreekt hij naar zijn aard, want hij is een leugenaar en de vader der leugen”. (Joh 8:44, NBG'51)

Aanvankelijk betrof dat hen die volhielden dat behoudenis er alleen was via de Wet. Jezus duidt hen in de brieven van Openbaring aan als de 'synagoge (gemeente) van de satan' (Openbaring 2:9,13; 3:9). Later waren dat allen die een onjuiste leer verkondigden met betrekking tot Jezus en zijn verlossingswerk, welke dan ook. Zij waren het die het goede (Jezus' overwinning aan het kruis) kwaad noemden, en het kwade (hun menselijke opvattingen) goed. Een juist begrip van de ware aard van Jezus' verlossingswerk is de beslissende factor voor het al of niet ontvankelijk verklaren van de aanklacht. En dat bedoelde Jezus toen Hij in de bovenzaal zei dat de satan hen zal willen 'zeven als de tarwe', om het kaf te scheiden van het graan (Lucas 22:31). Dat spreekt dus van een verantwoordelijkheid die bij de gelovige zelf ligt. Het laatste boek van de Bijbel vertelt ons echter dat voor de getrouwen alles uiteindelijk goed zal komen:

“Nu zijn de redding, de macht en het koningschap van onze God werkelijkheid geworden, en de heerschappij van zijn messias. De aanklager van onze broeders en zusters, die hen dag en nacht bij onze God aanklaagde, is ten val gebracht. Zij hebben hem overwonnen dankzij het bloed van het lam en dankzij hun getuigenis”. (Op 12:10,11)

De Taal van de *Bijbel*

---

23. Gods Naam aanroepen

“Dan komt de dag van de HEER, groot en ontzagwekkend. Dan zal ieder die de naam van de HEER aanroept worden gered”. (Joël 2:31,32, Hand 2:20,21)

In Exodus 32 lezen we over de zonde van het volk met het gouden kalf. Nadat Mozes Gods toorn heeft afgewend, door voor het volk te pleiten, vraagt hij Gods heerlijkheid te mogen zien. In hoofdstuk 34 lezen we dan dat God hem op de berg voorbij gaat en Zijn ‘Naam’ uitroept:

“HERE, HERE, God, barmhartig en genadig, lankmoedig, groot van goedertierenheid en trouw, die goedertierenheid bestendigt aan duizenden, die ongerechtigheid, overtreding en zonde vergeeft; maar de schuldige houdt Hij zeker niet onschuldig ...”. (Ex 34:6,7, NBG’51)

Bij de berg Sinaï had het volk Gods Wet ontvangen, en wie die Wet volledig zou houden, niet slechts naar de letter maar vooral ook naar de geest die daaruit sprak, zou behouden worden. Maar nog vóór Mozes met de twee stenen tafelen de berg weer was afgedaald, was het volk al overgegaan tot een valse vorm van eredienst. De Wet stelt hoge eisen, waar in de praktijk, buiten Jezus, niemand ooit aan heeft voldaan. En deze geschiedenis illustreert dit. Maar meteen daarop hoort Mozes deze beschrijving door God van Zichzelf. We moeten hier bedenken dat een naam in de Bijbel ten diepste is bedoeld als een karakterbeschrijving. En God beschrijft Zichzelf hier als de God die vergeeft, al houdt Hij ‘de schuldige niet voor onschuldig’. Volgens de strikte letter van de Wet zou één enkele overtreding al fataal zijn. De mens zou daarmee zijn kans op eeuwig leven al hebben verspeeld, maar kennelijk is God bereid zo’n overtreding te vergeven. Al is het onder voorwaarden, want Hij houdt de schuldige niet zondermeer voor onschuldig: Hij laat de overtreding niet zomaar passeren, maar is blijkbaar wel bereid om een voorziening te treffen. En dat alles dienen we te zien samengevat in de naam HEER (Hebreeuws: JHWH), die hier — voor extra nadruk — tweevoudig wordt uitgeroepen. De conclusie hieruit is dus:

- Gods ‘heerlijkheid’ bestaat uit Zijn karakter,
- dat karakter houdt in dat Hij bereid is te vergeven,
- dat karakter moeten we uitgedrukt zien in die Naam JHWH.

Het beroep op Gods Naam

In 2 Samuël 11 lezen we over Davids zonde met Bathseba. Wanneer de profeet Nathan hem duidelijk maakt wat hij heeft gedaan, beseft hij dat hier onder de Wet geen verzoening voor mogelijk is, en doet hij een beroep op Gods geopenbaarde Naam. We lezen dat niet in 2 Samuël, maar wel in Psalm 51 (en ook in Psalm 32), die over deze zaak gaat:

“Wees mij genadig, o God, naar uw goedertierenheid, delg mijn overtredingen uit naar uw grote barmhartigheid; was mij geheel van mijn ongerechtigheid, reinig mij van mijn zonde. Want ik ken mijn overtredingen, mijn zonde staat bestendig voor mij”. (Ps 51:3-5, NBG’51)

In de hier geciteerde NBG’51, herkennen we duidelijk die termen genadig, barmhartig en goedertierenheid voor God, en ongerechtigheid, overtreding en zonde voor hemzelf, uit Exodus 34. Hij herinnert God er als het ware aan dat Hij Zichzelf aan Mozes heeft geopenbaard als de God die vergeeft. En om *die* vergiffenis vraagt hij. Ook in Salomo’s gebed, bij de inwijding van de tempel, komen we deze termen weer tegen:

“Wanneer zij [het volk] tegen U zondigen (er is immers geen mens die niet zondigt) en ... zich bekeren, en tot U smeken: wij hebben gezondigd, ongerechtigheid bedreven en goddeloos gehandeld ... hoor dan in de hemel ... naar hun smeking ... Vergeef uw volk hetgeen waarin zij tegen U gezondigd hebben, en al hun overtredingen die zij tegen U begaan hebben, en geef hun barmhartigheid”. (1 Kon 8:46-50)

Hij vraagt God, met verwijzing naar Zijn geopenbaarde karakter, bij voorbaat vergiffenis voor overtredingen waarvoor onder de Wet geen voorziening was, mits zij tot inkeer zijn gekomen en Hem daarom smeken.

De Verlosser

In de loop van het OT begint dan duidelijk te worden dat God daar een heel specifieke oplossing voor gaat treffen: het optreden van een Verlosser. Diens werk wordt vooral beschreven in Jesaja, maar de koppeling vinden we bij Daniël. In de profetie over de zeventig ‘weken’ (490 jaar) die zullen moeten verstrijken voordat Hij zal optreden, lezen we:

“Zeventig weken zijn bepaald over uw volk en uw heilige stad, om de overtreding te voleindigen, de zonde af te sluiten, de ongerechtigheid te verzoenen, en om eeuwige gerechtigheid te brengen gezicht en profeet te bezegelen en iets allerheiligst te zalven”. (Dan 9:24, NBG’51)

Dit spreekt van het werk van Christus en de verlossing die Hij tot stand zou brengen.

Het aanroepen van Gods Naam

In zijn inwijdingsgebed voor de tempel had Salomo al gezinspeeld op de straffen, die God over het volk zou brengen voor hun overtredingen, en zelfs op het feit dat zij uit het land zouden worden verdreven en in ballingschap gevoerd (1 Koningen 8:46-51). Die woorden zijn in het citaat hierboven even overgeslagen, maar ze staan er wel degelijk. Door de profeet Joël spreekt God daarom

over de dag dat Hij ze weer terug zal brengen, en tegelijkertijd de volken straffen voor *hun* goddeloosheid. Dat zal een dag van oordeel zijn, ook voor diegenen onder het volk die zich ook dan nog niet bekeerd zullen hebben. En dan lezen we:

“Ik zal mijn geest uitgieten over al wat leeft ... Dan zal ik tekenen geven aan de hemel en op aarde: bloed en vuur en zuilen van rook, de zon verandert in duisternis en de maan in bloed. Dan komt de dag van de HEER, groot en ontzagwekkend. Dan zal ieder die de naam van de HEER aanroept ontkomen: op de Sion, in Jeruzalem, is een toevlucht te vinden, zoals de HEER heeft beloofd; ieder die hij roept zal worden gered”. (Joël 3:1-5, NBG'51: 2:28-32)

Petrus haalt dit aan in zijn toespraak in de tempel op de Pinksterdag (Handelingen 2:20,21). Feitelijk zegt hij daarmee dat deze woorden nu in vervulling konden gaan door de dood en opstanding van Christus. Toch was dit nog niet de complete vervulling; het kon dat ook niet zijn. Dit was inderdaad een dag waarop het oordeel over het Joodse volk zou beginnen: zij moesten *nu* kiezen, en in het jaar 70 (de verwoesting van de tempel van het Oude Verbond door de Romeinen) was hun tijd om.

Feitelijk zou er in het jaar 70 daarom juist *geen* ontkoming zijn in Jeruzalem. Jezus waarschuwde zijn volgelingen zelfs om Jeruzalem dan te ontvluchten (Lucas 21:20-22). En die dag dat er tekenen zouden zijn aan zon en maan, zou pas later komen (vers 25). Hier gaat het mij nu echter om die woorden “Dan zal ieder die de naam van de HEER aanroept ontkomen”. Dat mag je niet zo uitleggen dat je alleen maar God hoeft aan te roepen om gespaard te worden. Het betekent dat je een beroep doet op Gods geopenbaarde Naam, zoals David en Salomo. Dus dat je tot inkeer bent gekomen, je tekortkomingen belijdt, en je beroept op Gods beloofde vergiffenis, die loopt via Jezus' offer van aan het kruis.

Het heil voor de volken

In zijn inwijdingsgebed voor de tempel had Salomo echter nog iets heel opmerkelijks gezegd:

“Ook wanneer een vreemdeling, die niet tot uw volk Israël behoort en die uit een ver land hierheen is gekomen om u te vereren ... een gebed richt naar deze tempel, aanhoor hem dan vanuit de hemel, uw woonplaats, en doe wat hij u vraagt. Dan zullen alle volken op aarde uw naam leren kennen en ontzag voor u tonen, zoals uw volk Israël dat doet, en zij zullen weten dat uw naam verbonden is aan deze tempel die ik heb gebouwd”. (1 Kon 8:41-43)

Salomo vraagt hier dus dat God Zijn naam, die Hij aan Mozes had geopenbaard - dat schenken van vergiffenis voor zonde en overtreding - ook zou waarmaken aan mensen die niet tot het volk Israël zouden behoren! En juist daarom kon

die profetie van Joël nog niet meteen in vervulling gaan: het evangelie, de ‘blijde boodschap’ van vergiffenis, moest eerst nog worden gepredikt aan de andere volken.

Zoals we weten was de apostel Paulus bij uitstek de prediker aan de heidenen, en het is in zijn brief aan de Romeinen dat hij zijn predikingsboodschap het duidelijkst uiteenzet. En daar lezen we dan:

“Er is geen onderscheid tussen Joden en andere volken, want ze hebben allen dezelfde Heer. Hij geeft zijn rijke gaven aan allen die hem aanroepen, want er staat: ‘Ieder die de naam van de Heer aanroept, zal worden gered’”. (Rom 10:12-13)

Ook hij citeert dus Joël, maar redeneert dan dat ‘ieder’ ook inderdaad betekent: *ieder*, niet alleen uit de Joden, maar ook uit de niet-Joden, dus de heidenen. Vervolgens vraagt hij echter:

“Maar hoe kunnen ze hem aanroepen als ze niet in hem geloven? En hoe kunnen ze in hem geloven als ze niet over hem hebben gehoord?” (vs. 14)

Gods Naam aanroepen vereist dus geloof, en geloof vereist kennis. Want Gods Naam aanroepen is meer dan alleen maar het uitspreken van een ‘reddende formule’. Het betekent dat je een beroep doet op zijn geopenbaarde karakter, en dat moet je dan kennen. En je moet de ‘voorwaarden’ kennen (inkeer, belijdenis van zonde, begrip van en geloof in de betekenis van Jezus’ offer), en die hebben aanvaard. Je moet als het ware je handtekening hebben gezet onder het contract. En dat moet je al hebben gedaan vóórdat die oordeelsdag er is, niet pas dan. In Bijbelse termen heet dat: gehoor geven:

“Toch hebben slechts weinigen aan het evangelie gehoor gegeven, want Jesaja vraagt: ‘Heer, heeft iemand geloofd wat wij hebben gezegd?’ Dus door te luisteren komt men tot geloof, en wat men hoort is de verkondiging van Christus”. (vzn 16 en 17)

Laten wij dan *nu* gehoor geven, nu er nog tijd is.

De Taal van de *Bijbel*

---

24. Stof bent u

“Toen maakte God, de HEER, de mens. Hij vormde hem uit stof, uit aarde, en blies hem levensadem in de neus. Zo werd de mens een levend wezen”. (Gen 2:7)

In Genesis 1 lezen we dat God de aarde — die in vers 2 alleen nog maar ‘woest (onbruikbaar) en leeg’ was — bewoonbaar maakt en vult met planten en dieren. En in de verzen 26-27 lezen we dan dat Hij als laatste de mens scheidt. We lezen daar *dat* Hij dat doet, maar niet *hoe*. Een stukje verderop lezen we echter dat Hij hem formeerde van ‘stof uit aarde’. Dat woord voor stof is in het Hebreeuws *afar*, dat een aantal betekenis-nuances heeft. De meest frequente daarvan is ‘aarde’; niet in de zin van onze planeet maar zoals de aarde in je tuin, en dan vooral droge of losse aarde. In extreme of afgeleide zin wordt het dan inderdaad stof zoals dat wegstuift in de wind, en in die zin ook puin, gruis of as, dat wat overblijft na een vernietigingsproces (afbraak of brand). Anderzijds kan het ook juist het materiaal aanduiden waarvan iets wordt gemaakt, dus de klei van de pottenbakker, of het leem waarmee een wand wordt bepleisterd.

Gelijk aan de dieren

In verband hiermee heeft men in de Middeleeuwen wel geloofd dat God de mens daadwerkelijk had gevormd uit klei, als een soort voodoo poppetje, en dat poppetje vervolgens tot leven had gewekt, door er zijn adem in te blazen. Maar dan neem je het beeld wel erg letterlijk. Wat de uitdrukking ons wil vertellen, is meer dat de mens fysiek gesproken slechts een stukje aardse materie is. Goed, hij leeft, hij is geen *dode* materie; maar zelfs die eigenschap is niet uniek. De uitdrukking “zo werd de mens een ‘levend wezen’ (*nefesh chayah*)” geeft dat aan, want kort daarvoor zijn ook alle waterdieren en landdieren zo aangeduid (verzen 21 en 24). Ook die levensadem geeft hem dus geen meerwaarde, want die deelt hij nog altijd met de dieren (zie bijv. ook Genesis 7:22). Die levensadem is als het ware het batterijtje waar zij op lopen. Wanneer God dat er weer uithaalt staat alles weer stil: “dan keren zij terug tot het stof (*afar*) dat zij waren” (Ps 104:29). Oude vertalingen vertalen *nefesh* gewoonlijk met ziel (‘levende ziel’), maar ons begrip van dat woord ziel is veel te veel beïnvloed door de ideeën van Plato en andere Griekse filosofen. We doen er daarom beter aan dat begrip ‘wezen’ te gebruiken; dat benadert de Bijbelse bedoeling veel beter. En het is in dat verband dat wij Gods vonnis over zijn overtreding van het gebod moeten lezen: “... totdat je terugkeert tot de aarde (*adamah*), waaruit je bent genomen: *afar* ben je, tot *afar* keer je terug” (Gen 3:19). In essentie was hij niet meer dan *afar*, en zelfs zijn naam Adam (van dat *adamah*) drukte dat al

uit. En het is de Prediker die de slotconclusie van dit alles formuleert, wanneer hij zegt dat God de mensen 'wil doen beseffen dat ze als dieren zijn':

“Niet meer dan de dieren zijn ze, want de mensen en de dieren treft hetzelfde lot. Zoals een dier sterft, zo sterft ook een mens; ze delen in dezelfde adem. Dat is hun beider lot. Een mens is niet beter af dan een dier, want alles is leegte. Alles gaat naar dezelfde plaats, alles is uit *afar* ontstaan en alles keert terug tot *afar*”. (Pred 3:18-20)

De werkelijke meerwaarde van de mens

Heeft de mens dan echt niets vóór, boven de dieren? Ja, toch wel; hij is in staat God te kennen, en er is geen dier dat daartoe in staat is. Neem bijvoorbeeld deze bespiegeling van David:

“Zie ik de hemel, het werk van uw vingers, de maan en de sterren door u daar bevestigd, wat is dan de sterveling dat u aan hem denkt, het mensenkind dat u naar hem omziet? U hebt hem bijna een god (of: goddelijk) gemaakt, hem gekroond met glans en glorie, hem toevertrouwd het werk van uw handen en alles aan zijn voeten gelegd”. (Ps 8:4-7)

Zoiets zou een dier niet denken. David beseft dat de mens in essentie slechts *afar* is, en toch heeft God hem een positie toegezegd als bestuurder van Zijn schepping. Maar dat betekent twee dingen. Allereerst zul je dit soort inzichten moeten ontwikkelen, bewust kennis en begrip van God moeten najagen, anders ben je uiteindelijk toch niet meer dan dat dier: “De mens, die met al zijn praal geen inzicht heeft, is gelijk aan de beesten, die vergaan” (Ps 49:21, NBG-51). En in de tweede plaats betekent het dat je vervolgens ook naar dat inzicht zult moeten handelen. Wanneer we de voorbeelden van ‘geloofshelden’ uit het OT bekijken, zien we dan ook dat zij inderdaad dat inzicht tonen en daar naar handelen.

Abraham benadrukt tegenover God nadrukkelijk de afstand tussen hen beiden door te zeggen: “Zie toch, ik heb mij verstout tot de HERE te spreken, hoewel ik stof en as (*afar en efer*) ben” (Gen 18:27, NBG'51). Job betoogt tegenover zijn vrienden Gods grootheid met de woorden “Wie heeft de aarde (deze planeet) aan hem (de mens) toevertrouwd, wie heeft de hele wereld onder zijn bevel gesteld? Als Hij ... zijn geest en adem voor Zichzelf zou bewaren (NBG'51: tot Zich terugnam), dan zou al wat leeft onmiddellijk ten onder gaan en de mens zou terugkeren tot *afar*” (Job 34:13-15). En David wijst er in een psalm op dat “zo liefdevol als een vader is voor zijn kinderen, zo liefdevol is de HEER voor wie hem vrezen. Want hij weet waarvan wij gemaakt zijn, hij vergeet niet dat wij uit *afar* zijn gevormd” (Ps 103:13-14). Want: “De mens – zijn dagen zijn als het gras, hij is als een bloem die bloeit op het veld en verdwijnt zodra de wind hem

verzengt” (vzn 15,16). De mens leeft alleen doordat God hem Zijn levensadem heeft geschonken, dat batterijtje dat hem aan de gang houdt. Terwijl Hijzelf daartegenover “trouw is aan wie hem vrezet, van eeuwigheid tot eeuwigheid. Hij doet recht aan de kinderen en kleinkinderen van wie zich houdt aan zijn verbond en naar zijn geboden leeft” (vzn 17,18). God heeft leven in Zichzelf (1 Timoteüs 6:16), maar de mens niet, die is in essentie slechts *afar*. Hij mag even van dat leven proeven, maar zal vroeg of laat weer *afar* worden. Zijn wezen (*nefesh*) is onlosmakelijk verbonden met dat *afar*, en slechts de kennis van God kan hem leven schenken (Ps 119:25). En de mensen die ons in de Schrift tot voorbeeld worden gesteld, geven allen blijk zich dat volledig bewust te zijn.

Niet op ‘stof’ vertrouwen

Het zou dan voor de hand liggen dat deze ‘stoffelijke’ mens zijn belangrijkste steun zou zien in die niet-stoffelijke macht die hem heeft gemaakt en die hem in leven houdt: God. Maar de mens blijkt niet alleen zelf van nature stof te zijn, maar hij blijkt zich ook het gemakkelijkst te voelen in een relatie met ander ‘stof’. Hij vertrouwt op vestingmuren, die door God echter evenzeer tot puin (*afar*) gemaakt worden (zie bijvoorbeeld Jesaja 25:12); de muren van Jericho zijn daarvan ons voorbeeld. Of hij zoekt zijn heil bij andere stoffelijke mensen, machthebbers waarvan hij hoopt dat ze hem tot steun kunnen zijn; maar ook die keren terug tot hun stof, wanneer zij uiteindelijk neerdalen in ‘het dodenrijk’ (Jesaja 26:13,14). Of hij verwacht zijn hulp van afgoden, die hij ‘zichtbaar’ maakt met behulp van beelden, waarvan Jesaja met bijtende spot aangeeft dat je ze moet vastspijkeren om te voorkomen dat ze omvallen (Jesaja 41:7). God had daarom ook uitdrukkelijk verboden dat het volk een zichtbaar beeld van Hemzelf zou maken, want juist *Hij* kan niet door *afar* worden voorgesteld. Mozes herinnerde het volk daar in zijn afscheidsrede nog eens nadrukkelijk aan:

Het kalf dat gij gemaakt hadt ... verbrandde ik met vuur, vergruizelde het en vermaalde het grondig, totdat het tot *afar* gestoten was; en dat *afar* wierp ik in de beek, die van de berg afvloeit”. (Deut 9:21, NBG’51)

Het thema in het NT

Wanneer we dan naar het NT gaan, blijkt het niet eenvoudig daar dit begrip *afar* als zodanig terug te vinden. De Septuaginta (de Griekse vertaling van het OT) gebruikt maar liefst zes verschillende Griekse woorden om *afar* te vertalen, zonder duidelijke voorkeur voor één daarvan. En geen daarvan komt in het NT erg frequent voor. Bij de apostel Paulus vinden we een van de weinige duidelijk aanwijsbare referenties, wanneer hij de mens beschrijft als Gods pottenbakkerswerk (Romeinen 9:21, een verwijzing naar Jesaja 29:16 en 45:9). Het thema dat de mens aards is, en ook aards denkt vinden we, zij het met gebruikma-

king van andere Griekse woorden, echter wel degelijk terug. Bijvoorbeeld wanneer Jezus Nicodemus verwijt:

“Wanneer jullie me niet geloven als ik over aardse dingen spreek, hoe zouden jullie me dan geloven als ik over hemelse dingen spreek?” (Joh 3:12)

Ook hier dus het verwijt dat wij mensen teveel geneigd zijn te denken in puur aardse termen, en dan ook de Schrift zo te lezen. Met als gevolg dat we de werkelijke lessen volledig missen. We bekvechten over de vraag hoeveel dagen God nodig had voor de in Genesis 1 beschreven werkzaamheden, in plaats van ons te verwonderen over de vraag dat God dat allemaal *voor ons* heeft gedaan. En dus ook zonder ons af te vragen *waarom* Hij dat deed, wat het *doel* van dat alles was, en wat voor consequenties dat dan weer heeft voor *ons*.

De apostel Paulus neemt dat thema over in zijn brief aan de gemeente te Rome. Hij behandelt het uitgebreid in hoofdstuk 8 waar hij deze tegenstelling aanduidt met de termen ‘vlees’ (voor het aardse denken) en ‘geest’ (voor de gezindheid van Christus). Maar misschien zien we het toch ook al in Jezus’ herhaalde waarschuwingen aan zijn discipelen, dat ze in steden en dorpen waar hun boodschap niet ontvangen zou worden, zelfs ‘het stof’ van hun voeten zouden moeten afschudden. De woorden voor dat ‘stof’ die daar gebruikt worden, zijn inderdaad woorden die de Septuaginta gebruikt als vertalingen voor *afar*. De symboliek moet blijkbaar uitdrukken dat zulke mensen inderdaad teveel ‘kleven’ aan dat *afar* (vergelijk Psalm 119:25), en onvoldoende bedacht zijn op het ‘hemelse’. Paulus waarschuwt in zijn brief aan de gemeente te Filippi daarom voor mensen die “leven als vijand van het kruis van Christus”, want die “gaan hun ondergang tegemoet. Hun god is hun buik (het ‘goede leven’, maar tegelijkertijd ook een verwijzing naar de slang van Genesis 3, die *afar* zou eten!), hun eer is schaamteloosheid en hun aandacht is alleen gericht op aardse zaken” (Flp 3:18,19). En die waarschuwing geldt nog onverminderd in onze tijd.

25. Naar Gods beeld

“En God zei: Laat ons mensen maken naar ons beeld, als onze gelijkenis ... En God schiep de mens naar zijn beeld; naar Gods beeld schiep Hij hem; man en vrouw schiep Hij hen”. (Gen 1:26,27, NBG’51)

Vrijwel elke lezer van de Bijbel zal de uitdrukking kennen dat de mens is (of zou zijn) geschapen ‘naar Gods beeld en gelijkenis’. Maar wat moeten we daar nu precies onder verstaan? Dat wij er net zo uitzien als God? Of misschien toch iets anders? En betekenen beeld en gelijkenis hetzelfde — is dit alleen maar zo’n typisch Hebreeuws parallellisme — of is er toch verschil? En als er verschil is, moeten we dan een betekenis zien in het feit dat God (in vers 26) *aankondigt* dat Hij de mens wil scheppen naar Zijn beeld en gelijkenis, maar dat we vervolgens (in vers 27) alleen maar lezen dat Hij dat *doet* naar Zijn beeld, zelfs tweemaal, maar juist niets van die gelijkenis? De NBV vertaalt beeld hier als ‘evenbeeld’, en gelijkenis met het werkwoord (op ons) ‘lijken’, en vat het dus kennelijk op als een parallellisme. Maar laten we toch eerst maar wat eigen onderzoek doen. Daarbij zullen we veel gebruik maken van de NBG’51, omdat die wat zuiverder en consequenter is in zijn woordgebruik, en daarom beter geschikt om de overeenkomsten en verschillen te zien.

Een stukje taalstudie

Inderdaad menen velen dat ‘beeld’ en ‘gelijkenis’ hier identieke termen zijn en dat dit dus een typisch Hebreeuws parallellisme is. Uit het gebruik hiervan elders blijkt dat hun betekenissen namelijk sterk overlappen. Nadere beschouwing van hun gebruik toont echter nuanceverschillen: Het Hebreeuws gebruikt hier de woorden *tselem* (voor beeld) en *demuth* (voor gelijkenis).

Tselem beperkt zich meer tot een oppervlakkige gelijkenis. Het is afgeleid van een stam die schaduw betekent. Een schaduw heeft weliswaar een directe relatie met datgene waarvan het de schaduw is, maar hij geeft toch alleen maar de uiterlijke vorm, een omtrek, en mist de details binnen die contour. In die zin wordt iets in het OT soms een *voorafschaduw* genoemd van een werkelijkheid die later zou komen. In de Schrift zelf is het trouwens alleen de schrijver van de Hebrëenbrief die dat doet in:

“(De priesters) verrichten hun dienst in wat de afspiegeling en de *voorafschaduw* is van het hemelse heiligdom, zoals dat aan Mozes geopenbaard werd”. (Heb 8:5)

“Omdat de wet slechts een *voorafschaduw* toont van al het goede dat nog komen moet en daarvan niet de gestalte zelf laat zien ...”. (10:1)

Hij gebruikt hier het normale woord voor schaduw (*skia*), maar blijkbaar heeft juist hij (de schriftgeleerde) dat in de Hebreeuwse tekst herkend.

Demuth lijkt echter verder te gaan. Dat duidt gewoonlijk toch op een grotere mate van overeenkomst, waarin ook de details *binnen* die contouren zijn ingevuld. Waar *tselem* alleen maar het silhouet is, is *demuth* veel meer het volledige portret. Dat beeld vinden we, al is het daar uitgedrukt in andere woorden, bijvoorbeeld ook in Jesaja:

“Een beeldsnijder spant een meetlint en geeft de ruwe omtrek aan met een beitel. Dan snijdt hij een figuur uit met een fijn mes en tekent de precieze vorm af met een passer. Hij maakt er een menselijke figuur van, een prachtig beeld”. (Jes 44:13)

Maar dan moeten we Genesis blijkbaar zo lezen, dat de mens in de eerste stap van het scheppingsproces nog maar een ‘contour’ is, die in de loop van zijn leven verder moet worden ingevuld, totdat er tot in detail een weerspiegeling is van het origineel. ‘Naar Gods beeld’ lijkt dan ook meer te betekenen: overeenkomst van karakter. Was de mens dat dan meteen na zijn schepping? Nee, maar dat was wel Gods uiteindelijke doel. En het is typisch de taal van de Bijbel om dat einddoel al te vermelden bij het begin. Zo lezen we ook: man en vrouw schiep hij hen”, hoewel in eerste instantie alleen Adam werd geschapen en Eva pas later kwam. ‘Naar Gods beeld’ zijn vergt een groeiproces, en dat is ook precies het beeld dat de rest van de Schrift ons geeft. Dus dat zal dan inderdaad wel de bedoeling zijn. Zo had God er ook aan toe gevoegd: “...zij moeten heerschappij voeren over de vissen van de zee en de vogels van de hemel, over het vee, over de hele aarde en over alles wat daarop rondkruipt” (Gen 1:26). Maar toch had Hij ook op dat punt de mens nog niet meteen al die macht geschonken. Hij had de mens eerst in een ‘hof’ gezet, een deeltje van die aarde, waar hij eerst in het klein moest oefenen, om te leren en om te tonen dat hij dat aankon. Dat zou pas volledig verwezenlijkt zijn wanneer hij zijn ‘opleiding’ met succes zou hebben afgerond. Dat was toen misgelopen, zodat er een verlossingsplan in werking moest worden gesteld. Maar het toont ons wel Gods werkwijze.

Wat dat betekent voor Genesis

Maar dan komen we aan Genesis 5:1, waar staat: “Ten dage, dat God Adam schiep, maakte Hij hem naar de *demuth* (dus niet *tselem*!) Gods”. Hoe moeten we dat dan zien? Het zou ons op moeten vallen dat 5:1 en 2 een vrijwel woordelijke herhaling is van Gods ‘intentieverklaring’ in 1:26. Uit hoofdstuk 3 (de zondeval) en 4 (de moord van Kaïn op Abel) weten we intussen echter dat die bedoeling met Adam en zijn eerste kinderen niet is vervuld. Wanneer we niet met moderne theologen van mening zijn dat de Bijbel vol staat met nodeloze

herhalingen, maar integendeel dat elke zin daarin een doel heeft, zullen we dáár dus de sleutel moeten zoeken. Het volgende vers vertelt ons: “Toen Adam honderd dertig jaar geleefd had, verwekte hij een zoon naar zijn *demuth*, als zijn *tselem*, en noemde hem Set” (5:3, NBG’51). Wat Adam voortbrengt is dus wel een volledige ‘afbeelding’ (‘weerspiegeling’) *van zichzelf*, maar daarmee dus niet van God; dat was alleen maar meer van hetzelfde. We zullen deze verzen (vrij weergegeven) dus moeten lezen als:

Toen God Adam schiep, beoogde Hij dat de mens (uiteindelijk) een weerspiegeling van Hemzelf zou worden – zie Zijn intentieverklaring in 1:26 [*maar we weten dat dat mislukte, zodat de mens wel een contour was, maar geen volledige afbeelding*]. Toen die Adam 130 jaar oud was verwekte hij een zoon die (slechts) een weerspiegeling was van hemzelf [*dus eveneens slechts een schaduw en geen afbeelding van God*].

En dat vinden we dan vervolgens onderstreept door het daarop volgende geslachtsregister, dat bij elke nakomeling eindigt met “... en hij stierf”. De dood was het vonnis over de zonde. Zij allen stierven, dus niemand van hen was blijkbaar volledig zondeloos. Paulus zegt hierover: “Daarom, gelijk door één mens de zonde de wereld is binnengekomen en door de zonde de dood, zo is ook de dood tot alle mensen doorgedaan, omdat allen gezondigd hebben” (Rom 5:12, NBG’51). Wat de wereld nodig had, was echter een ander soort mens, een mens die wèl bereid en in staat was op te groeien van een simpele *tselem* van God tot een volledige *demuth* van God. Dat is, zegt Paulus hier, de logische conclusie van Genesis 5.

Verderop in het OT vinden we *tselem* echter gebruikt voor de afgodsbeelden van de volken. Ook dat is een interessant gegeven. Zo’n afgodsbeeld is dus niet zomaar een afbeelding (*demuth*), maar het vertegenwoordigt ook een karakter, namelijk dat van de bijbehorende afgod. Alleen, dat karakter is dat van een ‘niets’. Evenzo: toen het volk Israël bij de Sinaï een gouden kalf maakte, riepen ze uit: “Israël, dit is je god, die je uit Egypte heeft geleid!” (Ex 32:4). Ze dichtten daar hun God het karakter toe van die gouden stier. En al wordt er hier geen woord voor ‘beeld’ gebruikt, de gedachte erachter is duidelijk. Anderzijds: wanneer Salomo de tempel bouwt komt daar een gigantisch waterbassin (de ‘zee’) van bronzen gietwerk, dat steunt op ‘afbeeldingen van runderen ... in één gietstel met haar gegoten’ (2 Kronieken 4:3, NBG’51), zonder dat God daar aanstoot aan neemt. ‘Afbeelding’ is hier echter niet *tselem* maar *demuth*, een uiterlijke gelijkenis. Deze runderen symboliseerden niet de God van deze tempel, ze waren daaraan ondergeschikt.

De profeet Ezechiël beschrijft aan het begin van zijn profetie een verschijning die hij zag in de streek van zijn ballingschap, en die wij zijn gaan aanduiden als ‘de cherubs’. Het gaat om een groep van vier ‘wezens’, die hij probeert te be-

schrijven. Keer op keer lezen we dat hun gedaante (*demuth*) was als ... dat het geleek op (*demuth*) ... dat het er uitzag (*demuth*) als ... Hij wringt zich in honderd bochten in een wanhopige poging uit te leggen wat hij had gezien. Maar dat gaat allemaal over het uiterlijk dat hij waarnam, hoe het er uit zag. Maar wat het was, de ware aard ervan, moeten we zelf afleiden. Boven de wezens zag hij iets dat er uitzag als een uitspansel, boven dat uitspansel iets dat leek op een troon en boven die troon een gedaante die er uitzag als een mens (Ezechiël 1:22-26, NBG'51). Het is echter overduidelijk dat het daar niet gaat om een mens, maar om een voorstelling van God Zelf, Die hem hiermee toont dat Zijn aanwezigheid niet beperkt is tot de tempel in Jeruzalem (vanwaar Hij in hoofdstuk 10 en 11 in een gelijk visioen zelfs vertrekt), maar dat Hij evenzeer bij Zijn volk in ballingschap is. De hele beschrijving spreekt in termen van uiterlijk voorkomen, maar ademt tegelijkertijd het karakter van iets dat dit uiterlijk voorkomen verre te boven gaat. Want God mag hier beschreven worden met een uiterlijke gelijkenis die globaal is gebaseerd op die van een mens (al voegt Ezechiël er onmiddellijk allerlei extra bijzonderheden aan toe), maar Zijn karakter gaat dat van een mens verre te boven: God is niet gelijk aan het beeld (*tselem*) van een mens, de mens was integendeel geschapen om op te groeien naar Gods beeld (*tselem*).

De taal van het NT

Ook het Grieks van de Septuaginta gebruikt voor dat beeld en die gelijkenis twee verschillende woorden, maar in het NT komt het tweede maar één maal voor.

Toen de Farizeeën naar Jezus kwamen met de vraag of het (naar de wet van Mozes) geoorloofd was aan de buitenlandse, heidense overheerser loyaal te zijn door het betalen van belasting, was zijn reactie: "Laat me de belastingmunt zien ... Van wie is dit een afbeelding (*eikon*) en van wie is het opschrift? (Mat 22:19,20). Als ze moeten toegeven dat die van de keizer zijn, zegt Hij: "Geef dan wat van de keizer is aan de keizer, en geef aan God wat God toebehoort" (vs. 21). Dat geld behoorde qua karakter tot de organisatie van het Romeinse Rijk, en kon dus ook in dat verband worden gebruikt zonder Gods principes te schenden. Maar zichzelf moesten een 'beeld' (*eikon*) van God zijn, en dus moesten ze *zichzelf* aan God geven. Hun vraag ging alleen over politieke loyaliteit, was dus politiek van aard. Maar hij had *moeten* gaan over hun loyaliteit aan God, over het karakter van God waartoe zij zich moesten ontwikkelen. Dat karakter werd hun getoond door Degene die zij hier uit de weg wilden ruimen, maar juist dat wilden zij niet aannemen.

Paulus gebruikt het woord, *eikon*, de vertaling van het Hebreeuwse *tselem*, regelmatig, en in zijn brief aan de Kolossenzen op een interessante manier:

“(God) heeft ons verlost uit de macht der duisternis en overgebracht in het koninkrijk van de zoon zijner liefde, in wie wij de verlossing hebben, de vergeving der zonden. Hij [Christus] is het beeld [*eikon*] van de onzichtbare God ...”. (Kol 1:13-15, NBG'51)

Met andere woorden: om te beginnen kunnen wij God niet aanschouwen, maar Jezus heeft Hem aan ons getoond. Niet, echter, in uiterlijke gelijkenis, maar door zijn gedrag, dus in zijn karakter (dat had hij overigens ook in 2 Korintiërs 4:4 al gezegd). En wij moeten Hem daarin navolgen, zoals Paulus twee hoofdstukken verderop zegt:

“Bedrieg elkaar niet, nu u de oude mens en zijn leefwijze afgelegd hebt en de nieuwe mens hebt aangetrokken, die steeds vernieuwd wordt naar het beeld [*eikon*] van zijn schepper en zo tot inzicht komt”. (3:10)

Uit deze woorden blijkt duidelijk dat *eikon* niet over ons uiterlijk gaat, maar over ons innerlijk, en ons innerlijk moet toegroeien naar dat van Christus en zo 'gelijk' worden aan dat van zijn Vader.

In zijn brief aan de gemeente in Rome schrijft Paulus over de heidenen:

“Terwijl ze beweren wijs te zijn, zijn ze dwaas en hebben ze de majesteit van de *onvergankelijke* God ingewisseld voor beelden (*eikon*) van *vergankelijke* mensen, vogels, lopende en kruipende dieren”. (Rom 1:22,23)

Met andere woorden: zij stellen hun goden gelijk met wat ze om zich heen zien in de natuur. Maar het proces zou omgekeerd moeten verlopen: de vergankelijke mens zou zichzelf moeten ontwikkelen tot het beeld van die ene, onvergankelijke God. Dat is echter alleen weggelegd voor degenen die dat beseffen en daarnaar leven. God weet echter al van tevoren wie dat zijn, en hen heeft Hij daarom uitgekozen voor die opleiding tot Zijn kinderen:

“Wij weten dat voor wie God liefhebben, voor wie volgens zijn voornemen geroepen zijn, alles bijdraagt aan het goede. Wie hij al van tevoren heeft uitgekozen, heeft hij er ook van tevoren toe bestemd om het evenbeeld (*eikon*) te worden van zijn Zoon, die de eerstgeborene moest zijn van talloze broeders en zusters”. (Rom 8:28,29)

Christus, zegt hij, is de 'eerstgeborene' maar het is de bedoeling dat er tallozen zullen zijn, die worden zoals Hij. Want alleen zó zou Gods voornemen worden vervuld om mensen te scheppen die uiteindelijk Zijn 'beeld' zouden dragen, dus Zijn karakter zouden hebben.

De nieuwe Adam en de nieuwe mens

Met Christus is die andere Mens, zoals God Hem bedoelde, er gekomen, en Paulus duidt Hem aan als een nieuwe Adam, degene die slaagde waar de eerste Adam faalde: “Zo staat er ook geschreven: ‘De eerste mens, Adam, werd een levend, aards wezen.’ Maar de laatste Adam werd een levendmakende

geest” (1 Kor 15:45). Wie goed leest, ziet echter dat hij ook dit thema beeld tegenover gelijkenis in gedachte heeft. Bijvoorbeeld wanneer hij in zijn tweede brief schrijft over ongelovigen, die “het licht van het evangelie niet kunnen zien, de luister van Christus, die het ‘beeld’ van God is” (2 Kor 4:4). Hier moeten we echter eerst weer even een taalkundig uitstapje maken. Met dat ‘beeld’ moet hij hier uiteraard die ‘gelijkenis’ van Genesis bedoelen, anders zou zijn uitspraak geen betekenis hebben. Toch gebruikt hij hier het Griekse woord *eikōn*, wat de Septuaginta (de Griekse vertaling van het OT) in Genesis gebruikt als vertaling van *tselem* en juist niet van *demuth*. Maar ook de schrijver aan de Hebreeën gebruikte het zo toen hij de ‘voorafschaduwing’ (*skia*) stelde tegenover ‘de gestalte (*eikōn*) zelf’ (Heb 10:1, zie boven). Paulus gebruikt in zijn brief aan Filippi voor *tselem* het woord *morphè*, dat in de Septuaginta eveneens enkele malen voorkomt, gewoonlijk ook vertaald als ‘gestalte’.

Het lijkt echter alsof de vertalers Paulus’ verwijzing in Filippenzen naar Adam in Genesis maar zelden herkennen, want ze worstelen bijna allemaal met de vertaling. Ik kies daarom de versie van de Leidse Vertaling:

“Laat dezelfde gezindheid onder u zijn als in Christus Jezus was, die, hoewel hij Gods gestalte (*morphè*) had, er niet aan dacht de gelijkheid met God door roof zich toe te eigenen”. (Flp 2:5,6, Leidse Vert)

We zien hier toch een duidelijke verwijzing naar de situatie in Genesis, waar de mens al wel de gestalte (*tselem*) van God had, maar nog niet de gelijkheid (*demuth*). Hij had moeten opgroeien naar Gods gelijkenis, maar greep, op suggestie van de slang, voortijdig naar het ‘als God zijn’ (Gen 3:5) — echter niet die *demuth* die zijn doel had moeten zijn, maar dat heersen over de wereld (Gen 1:26) — door te doen wat hem verboden was. In Paulus’ woorden: door het te (willen) roven, want hij spreekt duidelijk van *harpagmos*, roof. Jezus, zegt Paulus, heeft een andere weg gekozen, die van nederigheid en gehoorzaamheid, van de dienstknecht (slaaf), door zijn eigen wil volledig afhankelijk te maken van die van zijn Vader, omdat Hij: “Zichzelf ontledigd heeft (het ‘uitgegoten’ van Jes 53:12, NBG’51), en de gestalte (*morphè*) van een dienstknecht heeft aangenomen, en ... Hij heeft Zich vernederd en is gehoorzaam geworden tot de dood” (vzn 7,8, NBG’51). Daarin herkennen we de zogenaamde ‘Knechtprofetieën’ van Jesaja, en dan vooral de vierde (Jes 53). En juist daarom, om die gehoorzaamheid ontvangt *Hij* wel die heerschappij over de wereld:

“Daarom heeft God hem hoog verheven en hem de naam geschonken die elke naam te boven gaat, opdat in de naam van Jezus elke knie zich zal buigen, in de hemel, op de aarde en onder de aarde, en elke tong zal belijden: ‘Jezus Christus is Heer’, tot eer van God, de Vader”. (Flp 2:9-11)

In Zijn gehoorzaamheid slaagde Jezus waar Adam faalde, maar voor ons is dat nog niet voldoende. Wanneer wij verlost willen worden, moeten wij Hem daarin

navolgen. Wij moeten onze oude mens, met de contouren van Adam, laten sterven en overnieuw beginnen. Wij moeten opnieuw geboren worden, als een nieuwe mens, nu met de contouren van Christus; “Christus moet gestalte (*morphè*) in u krijgen”, schrijft hij aan de Galaten (Gal 4:19). En die contouren moeten we vervolgens laten invullen zoals Hij dat deed, door *zijn* gezindheid aan te nemen (Flp 2:5).

“Door Jezus wordt duidelijk dat u uw vroegere levenswandel moet opgeven en de oude mens, die te gronde gaat aan bedrieglijke begeerten [*nl. om ‘als God’ te willen zijn en over de wereld te willen heersen*], moet afleggen, ... en dat u de nieuwe mens moet aantrekken, die ‘naar God’ geschapen is”. (Efez 4:21-24)

Hij schrijft hier letterlijk dat de nieuwe mens ‘naar God’ is geschapen, wat gewoonlijk wordt vertaald als ‘naar Gods *wil*’, maar het zou nu duidelijk moeten zijn dat Paulus hier bedoelt: naar Gods **beeld**!

Beeld of gelijkenis?

We moeten dus beseffen dat Gods voornemen om mensen te scheppen ‘naar Zijn beeld’ bij de scheppingsdaad van Genesis 1 niet onmiddellijk is vervuld. Gods uitspraak vertelt ons Zijn einddoel, maar wat we in Genesis vervolgens vinden is slechts de eerste stap in het totale proces. Om het verklaarde einddoel te bereiken is er voor elk mens een lange opleiding nodig, en door de misstap van Adam en Eva is dat proces alleen maar langduriger geworden. De definitieve vervulling wacht — voor de eerste lichting — nog op de wederkomst van Christus. Tijdens dat proces, dus tijdens hun leven, hebben zij die dat einddoel willen bereiken, die deel willen uitmaken van die uiteindelijke selectie, de taak om hun leven voortdurend meer aan dat van Christus gelijk te maken. Maar daar loert een gevaar. In zijn afscheidsbrief aan Timoteüs, voor zover we weten kort voor zijn dood geschreven, waarschuwde Paulus hem dat er in de toekomst mensen zouden zijn die “de schijn van vroomheid ophouden, maar de kracht ervan miskennen” (2 Tim 3:5). Anders gezegd: zij zullen uitblinken in een *gelijkenis* met een kind van God, maar daar niet het *beeld* van zijn. Ook wij zijn dus gewaarschuwd.

De Taal van de *Bijbel*

---

26. Ik heb de sleutels

“Ik ben degene die leeft; ik was dood, maar ik leef ... Ik heb de sleutels van de dood en het dodenrijk”. (Op 1:18)

Sleutels komen we in de Bijbel weinig tegen. Je kon een deur van binnenuit met grendels beveiligen tegen openen van buitenaf, maar sloten die je dan van buitenaf weer kon openen waren in die tijd zeldzaam. En de bijbehorende sleutels waren groot en onhandig. In Richteren lezen we hoe de Richter Ehud de Moabitische koning Eglon doodt in zijn privévertrek. Ehud vlucht dan door een achterdeur, na de normale deur op de grendel te hebben gedaan. De dienaren van de koning vinden de deur gesloten en kunnen er niet in. Ze denken dat de koning dat zelf heeft gedaan, en “ze wachtten een hele tijd, maar de deuren van het vertrek werden niet geopend. Ten slotte haalden ze een sleutel en openden de deur van buitenaf” (Richt 3:25).

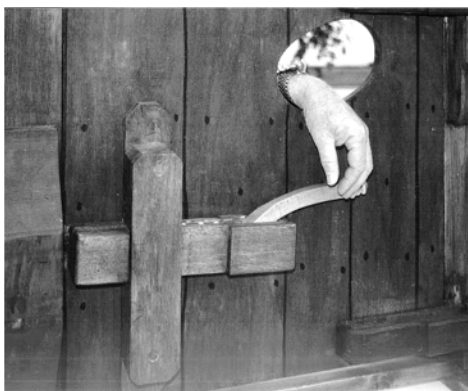
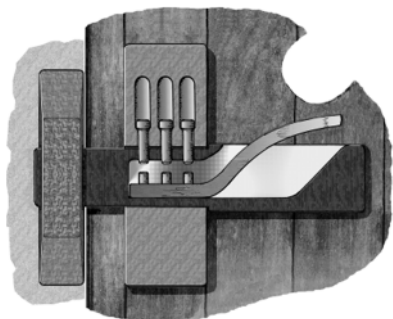
De illustratie toont zo'n slot: één of enkele rijen pennen verhinderen het verschuiven van de grendel, en moeten eerst met de sleutel worden 'gelicht'. Het gat in de deur, waardoor je er met die sleutel bij kon komen, vinden we trouwens genoemd in Hooglied 5:4.

Openen en sluiten

Het Hebreeuwse woord *maphteach* voor sleutel is afgeleid van *pathach*, openen, onder andere vaak gebruikt voor het openen van deuren. De Leviëten die de tempel bewaakten, moesten elke morgen de deuren 'openen' (1 Kronieken 9:27). Hier is echter niet *pathach* gebruikt maar *maphteach*, sleutel. Letterlijk staat hier dus: 'ontsleutelen'. Maar dikwijls betreft zulk openen niet het ingaan, maar het uitgaan: speciaal het openen van kerkerdeuren. In die zin vinden we het trouwens ook gebruikt voor het losmaken ('slaken') van boeien. De derde (en laatste) keer dat we *maphteach* tegenkomen, is in Jesaja. Daar wordt van de maarschalk Sebna, de 'beheerder van het paleis', gezegd dat God hem zijn positie zal ontnemen. In plaats daarvan zal God een zekere Eljakim aanstellen, van wie Hij zegt:

“Ik zal hem met uw gewaad bekleden en hem uw gordel ombinden en uw waardigheid zal Ik in zijn hand geven ... En Ik zal de sleutel van het huis van David op zijn schouder leggen; opent hij, niemand sluit; sluit hij, niemand opent”. (Jes 22:21-22, NBG'51)

Sebna wordt verweten dat hij zich teveel aanmatigte. Zijn naam betekent zoiets als 'God is machtig', maar in feite vindt hij vooral zichzelf machtig. Hij lijkt zichzelf te beschouwen als degene die het in het paleis voor het zeggen heeft, ter-

wijl hij toch slechts in dienst van de koning staat. En hij heeft voor zichzelf ook al een plaats 'in de hoogte' geregeld voor na zijn sterven. Maar God kondigt aan dat Hij hem zal wegwerpen, eerst uit zijn positie en dan uit het land; en waar hij na zijn sterven zal zijn, bepaalt hij niet zelf maar God. In zijn plaats wordt die Eljakim (= God stelt aan) aangesteld. Maar ook die is maar een mens en verderop blijkt dat hij niet in staat zal zijn de 'last' van zijn gehele familie te 'dragen'.

Twee sleutels

In het NT vinden we zesmaal een sleutel. Jezus verwijt de Farizeeën:

“Wee jullie, schriftgeleerden en Farizeeën, huichelaars, jullie versperren de mensen de toegang tot het koninkrijk van de hemel. Jullie gaan er zelf niet binnen, maar laten ook degenen die er willen binnengaan niet toe”. (Mat 23:13)

Bij Lucas vinden we dit als:

“Jullie hebben *de sleutel tot de kennis* weggenomen: zelf zijn jullie niet binnengegaan, en anderen die wel binnen wilden gaan hebben jullie tegengehouden”. (Luc 11:52)

Dit betreft dus weer het *ingaan* door een toegangsdeur.

In Openbaring vinden we die uitspraak van Jezus, boven dit artikel; en dat betreft juist dat *uitgaan* uit de gevangenis van de dood. Dit is duidelijk een echo van een aantal profetieën in Jesaja. Bijvoorbeeld:

“Zullen de gevangenen van hem die in zijn recht is, ontkomen? Maar zo zegt de HERE: Toch worden de gevangenen aan een sterke ontnomen, en ontkomt de buit van een geweldige. Ik zelf zal strijden tegen uw bestrijders en Ik zelf zal uw zonen redden”. (Jes 49:24,25, NBG'51)

Dit gaat over de letterlijke bevrijding van het volk uit Babel (en later uit hun wereldwijde verstrooiing), maar indirect over hun (en onze) bevrijding uit de gevangenis van zonde en dood, waar die uit Babel een beeld van is. Dat beeld komt bij Jesaja enkele malen terug. Bijvoorbeeld hier:

“De Geest des Heren HEREN is op mij, omdat de HERE mij gezalft heeft; Hij heeft mij gezonden om een blijde boodschap (*evangelie*) te brengen aan ootmoedigen, om te verbinden gebrokenen van hart, om voor gevangenen vrijlating uit te roepen en voor gebondenen opening der gevangenis; om uit te roepen een jaar van het welbehagen des HEREN”. (Jes 61:1,2, NBG’51)

Dat jaar van welbehagen is een jubeljaar, waarin alle nog openstaande schuldiende te worden kwijtgescholden en elk eigendom diende te worden teruggegeven aan de oorspronkelijke eigenaar. In de synagoge van Nazaret betreft Jezus deze woorden op Zichzelf (Lucas 4:18,19).

We moeten beseffen dat hier sprake is van twee verschillende beelden, en daarom van twee sleutels. Het ene beeld is dat van de toegang tot Gods Koninkrijk. De Farizeeën en schriftgeleerden bezaten daar de sleutel van, maar zij hadden, met hun verkeerde opvattingen, de deur juist op slot gedaan, zodat er niemand kon binnengaan. Weliswaar meenden ze dat zijzelf daar al binnen waren, maar dat — zei Jezus — was een misvatting. Het andere beeld is dat van de kerker van de dood. Jezus is degene die dáár de sleutel van bezit; en Hij zal die gebruiken bij de opstanding.

De deur van de prediking

In Zijn brief in Openbaring, aan een getrouwe gemeente, zegt Jezus:

“Dit zegt hij ... die *de sleutel van David* heeft – wanneer hij opendoet, kan niemand sluiten, wanneer hij sluit, kan niemand openen: Ik weet wat u doet. Ik heb ervoor gezorgd dat de deur voor u openstaat, zonder dat iemand hem kan sluiten”. (Op 3:7,8).

Die openstaande deur vinden we ook bij Paulus, als aanduiding van een gelegenheid om het evangelie te prediken (1 Korinte 16:9. 2 Korinte 2:12; Kolossenzen 4:3). In Handelingen 14 slaat het op een gelegenheid voor de heidenen (niet-Joden) om in te gaan in het Koninkrijk; dat was dus die deur die de Farizeeën en schriftgeleerden juist gesloten en vergrendeld hadden. Maar let in Jezus’ woorden op die ‘sleutel van (het huis van) David’ en die uitdrukking “wanneer hij opendoet, kan niemand sluiten, wanneer hij sluit, kan niemand openen”; Hij citeert hier dat vers in Jesaja 22:22. Het woord sleutel wordt in de Bijbel maar zelden gebruikt, dus dit kan niet toevallig zijn. De Farizeeën en schriftgeleerden vervulden de rol van Sebna. Zij ‘hadden zich gezet op de stoel van Mozes’ (MatteUs 23:1) en zij gedroegen zich alsof *zij* de baas waren in Gods huis, terwijl ze toch alleen maar in dienst van de ‘koning’ stonden. En zij

hadden voor zichzelf al een plaats gereserveerd in Gods Koninkrijk, maar zouden daar in werkelijkheid 'Abraham en Isaak en Jakob zien, maar zichzelf buitengeworpen' (Lucas 13:28, NBG'51). In hun plaats had God een nieuwe 'Eljakim' aangesteld, maar nu een die wel in staat zou zijn de hele 'last' van 'zijn familie' te dragen. En die de deur niet toesluit voor wie wil binnengaan.

Een sleutel voor Petrus

Maar Jezus werkt in de praktijk door de zijnen, en dat zien we ook hier in zijn opdracht aan Petrus. Na Petrus' grote belijdenis van zijn geloof in Jezus als de beloofde Messias, zegt Jezus hem:

"En Ik zeg u, dat gij Petrus (= rotsblok) zijt, en op deze petra (= rots) zal Ik mijn gemeente bouwen en de poorten van het dodenrijk zullen haar niet 'te sterk zijn". (Mat 16:18, NBG'51, aangepast)

Met die 'petra' bedoelt Hij niet 'de steen Petrus', maar de 'rots' van dat geloof. *Daarop* zal zijn gemeente gebouwd worden. En zelfs de poorten van de dood zullen die gemeente straks niet kunnen tegenhouden, want Jezus bezit de sleutel van die poorten. Maar dan zegt Hij:

"Ik zal u *de sleutels* geven van het Koninkrijk der hemelen, en wat gij op aarde 'zult boeien', zal 'geboeid zijn' in de hemelen, en waarvan gij op aarde 'de boeien zult losmaken', daarvan zullen zij 'losgemaakt' zijn in de hemelen". (vs. 19, aangepast)

Hiermee geeft Hij Petrus die andere sleutel: die welke toegang geeft tot het Koninkrijk. Petrus moet die gebruiken om het ook anderen mogelijk te maken daar binnen te gaan, uiteraard door prediking, maar nu van de juiste leer. Daarmee opent hij de toegangsdeur, waarmee hij ieder die *wil* ingaan (vgl Matteüs 23:13), daartoe in de gelegenheid stelt.

Uiteraard zijn dit twee kanten van hetzelfde: bevrijding uit de kerker van de dood betekent in de toepassing: ingaan in het Koninkrijk. Prediking van het evangelie maakt als het ware nu al 'de boeien los' van wie nu, in dit leven, al beseft dat hij anders uiteindelijk in die gevangenis terecht gaat komen. En niet prediken zou betekenen dat zij die bevrijding zouden mislopen. Dat schept grote verantwoordelijkheid voor de aangestelde prediker. Hij moet voor hen die kansen scheppen; of ze die kans ook grijpen, hangt echter alleen af van henzelf. Petrus wordt hier niet aangesteld als de rechter die mag beslissen over leven of dood; dat doet de sleuteldrager van de kerker. Petrus wordt hier aangesteld als de wachter die, als Ezechiël vóór hem (Ezechiël 3:17-19), op de hoorn moet blazen. Maar ook die taak is al belangrijk genoeg.

De Taal van de *Bijbel*

---

27. De dag van de HEER

“Want groot is de dag des HEREN en zeer geducht! Wie zal hem verdragen?”.
(Joël 2:11, NBG'51)

U zult de uitdrukking ‘de dag des Heren’ kennen als aanduiding van de zondag. Maar slechts weinigen beseffen dat die uitdrukking in de Bijbel iets heel anders aanduidt. We vinden hem daar in totaal 22 maal, en in slechts één enkel geval gaat dat over de sabbat. Hoe zit dat?

De ‘dag van de HEER’ in het Oude Testament

In het OT vinden we de uitdrukking uitsluitend bij de profeten. Ik begin bij de oudste: Joël. Zijn korte profetie spreekt eerst van een grote sprinkhanenplaag, beschreven als een inval door een vijandelijk leger. Hij berispt zijn volk voor hun verwaarlozing van de dienst in de tempel en zegt dan:

“Verzamel ... alle inwoners van het land in de tempel van de HEER, jullie God, en roep luid tot de HEER! O angstwekkende dag! Nabij is de dag van de HEER, de dag van ondergang!” (Joël 1:14,15)

Hier betreft die ‘dag’ nog die sprinkhanenplaag, nog eens herhaald in het volgende hoofdstuk. Dat oordeel kunnen ze nog afwenden wanneer ze zich bekeren (2:12). Maar vanaf 3:1 (NBG'51: 2:28) blijkt dit het patroon te zijn voor een heel andere ‘dag van de HEER’, een werkelijke militaire inval, die God over hen zal brengen. Dat is een oordeel, dat ze *niet* kunnen afwenden; dat kunnen zij die getrouw zijn alleen maar overleven:

“Dan zal ieder die de naam van de HEER aanroept ontkomen: ... zoals de HEER heeft beloofd; ieder die hij roept zal worden gered”. (3:5/2:32)

Maar in het daarop volgende hoofdstuk worden de rollen dan omgedraaid, en gaat het over een oordeel over die aanvallers, die zelf eveneens zullen worden vernietigd in de ‘vallei van het oordeel’ (vers 14). Want dat is de manier waarop de ware gelovigen zullen worden gered (vers 16).

Jesaja pakt dat beeld weer op, wanneer hij profeteert over de komende ondergang van Babel (Jesaja 13). We vinden daar dezelfde taal van hemellichten die verduisterd worden en een natuur die zich als het ware verbergt. Dit is een opmerkelijke profetie, want op dat moment moest het Nieuw-Babylonische rijk, dat Jesaja's volk uiteindelijk in ballingschap zou voeren, nog tot ontwikkeling komen; maar hier wordt haar ondergang al aangekondigd! Uit de rest van Jesaja blijkt echter dat ook dit in feite een waarschuwing is aan het volk: wanneer God zó afrekent met zijn vijanden, hebben ook diegenen van Zijn volk die Hem negeren niets beters te verwachten.

Bij oppervlakkig lezen lijkt het dus alleen te spreken van bevrijding, maar eigenlijk spreekt het meer van een oordeel, dat net zo hard zal gaan over zijn volk als over hun vijanden. Die waarschuwing had ook de profeet Amos al eerder laten horen aan het noordelijke rijk Israël:

“Wee degenen die verlangen naar de dag van de HEER! Wat zal hij jullie brengen, de dag van de HEER? ... (Die dag) zal duisternis zijn, en geen licht; aardedonker, zonder glans”. (Amos 5:18-20)

Tot slot kijken we dan nog even naar Maleachi, uit de tijd na de Babylonische ballingschap. Aan het eind van zijn korte profetie waarschuwt hij:

“Die dag zal zeker komen, brandend als een oven. Wie hoogmoedig zijn of wie zich goddeloos gedragen, zullen dan slechts stoppels zijn die door de hitte van die dag worden verschroeid ... Geen wortel of tak zal er van hen overblijven”. (NBV Mal 3:19/NBG’51 4:1)

En ook dit spreekt van een oproep tot bekering voordat het zover is:

“Voordat de dag van de HEER aanbreekt, die groot is en ontzagwekkend, stuur ik jullie de profeet Elia ... Anders zou ik het land volledig moeten vernietigen”. (3:23,24/4:5,6)

Later zou Jezus zijn discipelen vertellen dat dit slaat op Johannes de Doper, die zijn eigen komst aankondigde. Maar God had ook gezegd:

“Let op, ik zal mijn bode zenden; hij zal de weg voor mij effenen. Opeens zal hij naar zijn tempel komen, de Heer naar wie jullie uitzien, de engel [bode] van het verbond naar wie jullie verlangen. Komen zal hij — zegt de HEER van de hemelse machten”. (Mal 3:1)

En *dat* slaat op Jezus Zelf, zoals dan weer valt op te maken uit de woorden van Johannes. Maar wanneer dat hun laatste kans op bekering zou zijn, moet die bekering wel bestaan uit het aanvaarden van Jezus’ prediking. En dan moet die ‘dag van de HEER’ dus slaan op de ondergang van Jeruzalem en de verwoesting van de tempel in het jaar 70.

Op de dag van de HEER in Sefanja en Ezechiël ga ik verder niet in, omdat dat aan het bovenstaande geen nieuwe inzichten toevoegt.

De ‘dag van de HEER’ in het NT

De vermelding in Petrus’ toespraak op Pinksterdag sla ik ook over, want dat is een verwijzing naar Joël 2:20. De volgende vinden we dan in Paulus’ eerste brief aan Korinte, waar hij spreekt over iemand die zich op grove wijze misdraagt. Sprekend over een denkbeeldige rechtszitting, waarin de gemeente en hijzelf daarover oordelen, zegt hij:

“(Want zelf heb ik, als in de geest wel aanwezig) reeds ... vonnis geveld over hem ... (Wij) leveren in de naam van de Here Jezus die man aan de satan over tot verderf van zijn vlees, opdat zijn geest behouden worde in de dag des Heren”. (1 Kor 5:3-5, NBG'51)

Om redenen die buiten het bestek van dit artikel vallen, moet dit betekenen dat zij die man uit de gemeente moeten bannen totdat hij tot inkeer is gekomen; met de bedoeling dat hij in het oordeel juist behouden zal blijven. Maar dan bedoelt hij met die ‘dag van de HEER’ hier dus de tijd van Jezus’ wederkomst en het oordeel over ieders leven dat dan zal plaatsvinden. En zijn nadruk ligt hier op dat laatste en niet op Gods redding van Zijn volk of Zijn optreden tegen hun verdrukkers.

In zijn brieven aan de Tessalonicenzen ligt dat anders. In de eerste waarschuwt hij hen waakzaam te zijn:

“Ik hoef u niet te schrijven over het moment waarop dit zal gebeuren, want u weet zelf maar al te goed dat de dag van de Heer komt als een dief in de nacht. Als de mensen zeggen dat er vrede en veiligheid is, worden ze plotse-ling getroffen door de ondergang ... Maar u leeft niet in de duisternis, zodat de dag van de Heer u zou kunnen overvallen als een dief”. (1 Tes 5:1-4)

Hij verwijst hier naar Jezus’ waarschuwing in zijn rede op de Olijfberg (Matteüs 24:43), waarin Hij zijn discipelen waarschuwt voor het onverwachte van die dag, door die te vergelijken met de komst van een nachtelijke dief. Om dat beeld goed te begrijpen moeten we niet denken aan een inbraak die je pas de volgende ochtend ontdekt, maar aan een overval die wel onverwacht komt, maar absoluut niet ongemerkt. Jezus zelf herhaalt deze waarschuwing in Openbaring (3:3 en 16:15) in een verband dat spreekt van oordeel over wie niet tijdig ‘gereed’ is. Paulus herhaalt zijn eigen waarschuwing met meer nadruk in zijn tweede brief aan Tessalonica:

“Over de komst van onze Heer Jezus Christus ... zeggen we u: verlies niet meteen uw verstand en raak niet in paniek wanneer een profetie, een uitspraak of een brief die door ons zou zijn geschreven, het voorstelt alsof de dag van de Heer op het punt staat aan te breken. Laat u door niemand misleiden ... (Die dag) breekt niet aan voordat velen zich van het geloof hebben afgekeerd”. (2 Tes 2:1-4).

De apostelen hadden helder op hun netvlies dat de Here niet zou terugkeren voordat de in de Olijfbergrede aangekondigde ondergang van Jeruzalem een feit zou zijn. Zover was het echter nog niet, en dat klinkt hier door in zijn waarschuwing aan Tessalonica. Maar bedoelt hij met die dag van de Heer nu die ondergang of de wederkomst? Dat is eigenlijk toch niet goed duidelijk, maar waarschijnlijk verwachtte hij in elk geval geen lang tijdsverloop daartussen. Ook de apostel Petrus spreekt erover in zijn brieven, maar nu omdat het tijdstip van

Jeruzalems ondergang juist wel begint te naderen. Bij hem ligt er dus meer nadruk op die waakzaamheid, waarbij ook hij dat beeld van die dief in de nacht gebruikt (2 Petrus 3:10).

Het definitieve einde van het Oude Verbond

En dat brengt ons dan bij het boek Openbaring. Johannes begint zijn verhaal over de boodschap die hij ontving op het eiland Patmos met:

“Op de dag van de Heer raakte ik in vervoering. Ik hoorde een stem ... die tegen me zei: ‘Schrijf alles wat je ziet in een boek’. (Op 1:10,11)

Vrijwel elke commentator vertelt ons dat hij die openbaring op een zondag kreeg, maar gezien het consequente gebruik van de uitdrukking ‘dag van de Heer’ elders in de Schrift *kan* het dat gewoon niet betekenen. Uiteraard kan het evenmin over de dag van Jezus’ wederkomst gaan, dus dan blijft er maar één mogelijkheid over: dit spreekt over de ondergang van Jeruzalem, de dag van oordeel over diegenen uit het volk van het Oude Verbond die de boodschap van de door Maleachi aangekondigde ‘bode van het verbond’ — het evangelie — niet hadden aanvaard. Want ‘Wie zou die dag kunnen doorstaan?’ (Maleachi 3:2). Zijn komst zou oordeel betekenen, zoals door het hele OT heen al voorzegd. En die oordeelsdag was nu aangebroken. Wie de Schrift kent, weet dat de ondergang van Jeruzalem in de dagen van Nebukadnezar een patroon is geweest voor die in het jaar 70 door de Romeinen. Destijds had God tot Ezechiël gezegd:

“Mensenkind, schrijf op welke dag het is, de precieze datum, want vandaag is het de dag dat de koning van Babylonië het beleg voor Jeruzalem heeft geslagen”. (Ezech 24:2)

Nu ontvangt Johannes zijn visioen over hoe het zal gaan met het volk van het Nieuwe Verbond, op kennelijk de precieze datum waarop Titus het beleg begint in deze nieuwe ondergang voor het volk van het Oude Verbond. Maar voor dat volk van het Nieuwe Verbond is dat evenzeer een waarschuwing: ook *dat* volk zou dezelfde fouten opnieuw maken. En wanneer de Heer daadwerkelijk terugkomt zal de dag van *hun* oordeel zijn aangebroken. Laten we die les daarom nu ter harte nemen.

En die ene passage waarin de uitdrukking ‘de dag van de Heer slaat op de sabbat? Die vindt u in Jesaja 58:13, waar de nadruk niet ligt op het feit dat die dag zich daardoor onderscheidt van de andere dagen van de week, maar op het feit dat hij door God, de Heer, Zelf is ingesteld. Dat moet een dag zijn waarop zij zich bekommeren om hun naaste. Want op grond dáárvan zullen zij worden geoordeeld.

28. Dit is mijn lichaam

“Offers en gaven verlangt u niet, brand- en reinigingsoffers vraagt u niet. Nee, u hebt mijn oren voor u geopend en nu kan ik zeggen: ‘Hier ben ik’ ... Uw wil te doen, mijn God, verlang ik, diep in mij koester ik uw wet”.

In Psalm 40:7-9 schetst David zijn relatie met God, en wijst er daarbij op dat het God niet is te doen om offers, maar om gehoorzaamheid. Offers dienden slechts om verzoening te doen wanneer het mis was gegaan met het doen van Gods wil, maar de basis moest toch dat doen van Gods wil zijn, want zulk ‘herstel’ zou eigenlijk niet nodig moeten zijn. Dat ‘U hebt mijn oren voor u geopend’ beschrijft die gehoorzaamheid. Ook in onze eigen taal wordt ‘luisteren’ gebruikt voor gehoorzamen. En het resultaat daarvan is dan: “Uw wil te doen, mijn God, verlang ik, diep in mij koester ik uw wet”. Over het Bijbelse gebruik van dat woord ‘openen’ valt weinig te zeggen, want het wordt in de hele Schrift alleen hier gebruikt. De Septuaginta (de Griekse vertaling van het OT) vertaalt het echter met *katartizō*, dat de betekenis heeft van: iets met grote zorgvuldigheid vervaardigen (of herstellen wanneer het beschadigd is geraakt). Dus dan vat je het kennelijk zo op dat David hier zegt dat niet het herstel van *de relatie met God* (door een offer) het doel dient te zijn maar het herstel (of eigenlijk het al bij voorbaat in goede staat brengen) van dat *luisteren*.

Maar er zit meer in dat ‘openen’ van zijn oren. In de Mozaïsche wet vinden we de volgende bepaling:

“Wanneer je een Hebreeuwse slaaf koopt, moet hij je zes jaar lang dienen; in het zevende jaar mag hij als vrij man vertrekken ... Mocht hij echter te kennen geven dat hij zo aan zijn meester ... gehecht is dat hij niet als vrij man wil vertrekken, dan moet zijn meester hem naar het heiligdom brengen, hem tegen de deur of de deurpost zetten, en zijn oor met een priem doorboren. Hij blijft dan voorgoed zijn slaaf”. (Ex 21:2-6)

We moeten het waarschijnlijk achten dat David zijn woorden zodanig heeft gekozen dat ze een zinspeling vormen op deze bepaling uit de Wet. Dit voorschrift is het eerste in een reeks die we vinden, tussen enerzijds de samenvatting van de Wet die wij kennen als de tien geboden (Exodus 20) en anderzijds de feitelijke verbondssluiting (Exodus 24). Kennelijk zijn juist *deze* voorschriften bedoeld als een weergave van de essentie van dat verbond. Ze leggen bijvoorbeeld veel nadruk op de zorg voor de naaste. Maar het begint dus met een voorbeeld van *vrijwillige dienstbaarheid*, en in dat voorbeeld speelt dat ‘openen’ van de oren een duidelijke, symbolische rol. David heeft dat ongetwijfeld volledig begrepen en verwijst daar naar (met een duidelijke woordspeling) in zijn psalm.

De Knecht in Jesaja

Wanneer we dan met deze eerste conclusies naar Jesaja gaan, dan lezen we daar in de derde profetie over de komende Knecht:

“God, de HEER, gaf mij een vaardige tong, waarmee ik de moedeloze kan opbeuren. Elke ochtend wekt hij mijn oor, zodat het toegerust is om aandachtig te horen. God, de HEER, heeft mijn oren geopend en ik heb geen verzet geboden, ik ben niet teruggedeïnsd”. (Jes 50:4,5)

De NBG'51 heeft voor het eerste vers meer letterlijk: “De Here HERE heeft mij als een leerling leren spreken ... Hij wekt mij het oor, opdat ik hore zoals leerlingen doen” (vs. 4), want het Hebreeuws gebruikt hier inderdaad tweemaal een woord dat te maken heeft met onderwijs. Deze passage presenteert de Knecht nadrukkelijk als een gewillig leerling, die niet afwijkt van de weg die hem is geleerd. En *ook hem* wordt die uitdrukking ‘het oor geopend’ in de mond gelegd. En weliswaar wordt hier een ander woord voor openen gebruikt, maar *ook hij* bedoelt dat luisteren in de zin van gehoorzamen. Daarmee schetst de tekst ons dus een contrast tussen deze speciale Knecht en het volledige volk, dat eigenlijk Gods knecht had moeten zijn. Want van dat volk was al eerder gezegd:

“Wie is er blind dan mijn knecht en doof als de bode die Ik zend? Wie is er blind als de volmaakte en blind als de knecht des HEREN [hier dus: Gods volk]? Gij hebt wel veel gezien, maar gij hieldt het niet in gedachtenis; gij hebt de oren wel open gehad, maar gij hebt niet gehoord”. (Jes 42:19,20, NBG'51)

In dat verband is het interessant op te merken dat de rabbijnen die de Hebreeuwse tekst in het Grieks van de Septuaginta hebben vertaald, in hoofdstuk 50 dat woord ‘ik’ extra nadruk hebben gegeven: **ik** heb *geen* verzet geboden (50:5), kennelijk in tegenstelling tot dat volk.

De Knecht bij Hebreëen

De Schriftgeleerde (naar we aannemen) die de brief aan de Hebreëen schreef, citeert de psalm van David waar we mee begonnen, en past die uiteraard toe op Jezus; want *Hij* was tenslotte die gehoorzame Knecht. Aan de hand van diens betoog zullen we daarom nog eens wat verder naar die Psalm kijken. Hij schrijft in het Grieks en citeert daarom de Septuaginta. En die leest zo:

“Offers en gaven hebt u niet verlangd, maar u hebt mij een lichaam gegeven; brand- en reinigingsoffers behaagden u niet. Toen heb ik gezegd: ‘Hier ben ik ... Ik ben gekomen, God, om uw wil te doen’”. (Heb 10:5-7)

Hier valt op dat de woorden ‘u hebt mijn oren voor u geopend’ zijn vervangen door ‘u hebt mij een lichaam gegeven’. Dat is inderdaad een variant die in veel

<p>Psalm 40:7-9 (NBG'51)</p> <p>I. In slachtoffer en spijsoffer hebt Gij geen behagen - Gij hebt mij geopende oren gegeven -</p> <p>II. brandoffer en zondoffer hebt Gij niet gevraagd</p> <p>Toen zei ik: Zie, ik kom; in de boekrol is over mij geschreven; ik heb lust om uw wil te doen, mijn God.</p>	<p>Hebreeën 10:5-7 (NBG'51)</p> <p>I. Slachtoffer en offergave hebt Gij niet gewild maar Gij hebt Mij een lichaam bereid;</p> <p>II. in brandoffers en zondoffers hebt Gij geen welbehagen gehad.</p> <p>Toen zei Ik: zie, hier ben Ik - in de boekrol staat van Mij geschreven - om uw wil, o God, te doen.</p>
--	--

handschriften van de Septuaginta te vinden is, al zijn er ook die lezen 'u hebt mij *oren* gegeven'. Het Griekse woord dat hier is vertaald met 'geven' is eigenlijk dat woord *katartizō* (met grote zorgvuldigheid vervaardigen) waar we het aan het begin over hadden. Lichaam in plaats van oren zou kunnen berusten op fout lezen van een overschrijver van de Griekse tekst (*swma* in plaats van *wtia*). De Vulgaat (de Latijnse Bijbel van de kerk van de Middeleeuwen), die rond 400 is ontstaan, heeft die oren bijvoorbeeld wel. De schrijver aan de Hebreeën heeft dat 'lichaam' echter kennelijk niet onlogisch gevonden, want hij heeft niet de moeite genomen de tekst aan de hand van het Hebreeuws, dat hij gekend moet hebben, te corrigeren.

Maar terug naar die psalm. Die heeft de structuur van een typisch Hebreeuws parallelisme, een constructie waarbij de gedachte in het eerste deel (in de tabel die onder I) in het tweede deel (II in de tabel) wordt herhaald, maar dan met andere woorden. Dat is duidelijk het geval met:

- I. In slachtoffer en spijsoffer hebt Gij geen behagen
- II. brandoffer en zondoffer hebt Gij niet gevraagd

Maar dan mogen we ook zo'n parallel verwachten tussen de beide andere helften:

- I. (Hebr) Gij hebt mij geopende oren gegeven
- I. (Grieks) Gij hebt mij een lichaam bereid
- II. Toen zei ik: 'Zie hier ben ik ... om uw wil, o God, te doen'

De Nederlandse vertaling verschilt weliswaar ook in deel II enigszins, maar dat ligt aan de vertalers; het Grieks is vrijwel identiek. Maar dan moet dat 'geopende oren geven' van het Hebreeuws in elk geval parallel zijn aan 'zie, hier ben ik om uw wil te doen', en volgens de vertalers van de Septuaginta (of in elk geval volgens de schrijver aan de Hebreeën) ook aan dat lichaam dat hem is 'bereid' (zorgvuldig voor hem vervaardigd). En dat is zo, want beiden slaan uiter-

aard op het volledig gehoor geven van de leerling aan de leer en geboden van zijn meester.

Dit is mijn lichaam

Dat brengt ons dan tot de volgende conclusie:

Het doel van de Wet was de gelovige te leren wat God van hem verwachtte. En hoewel er voorzieningen waren voor het geval dat mensen tekort schoten, was gehoorzaamheid toch het primaire doel. De ware dienaar van God kenmerkt zich doordat hij 'luistert' naar het onderwijs van de Wet. En de ultieme Dienaar, die Knecht van Jesaja, zou *juist dat* aspect vertegenwoordigen. Hij zou zijn leven (zijn 'lichaam') vrijwillig in dienst van God stellen, zoals die slaaf in Exodus 21, die zich vrijwillig voor altijd aan zijn meester verbond. En dat brengt ons dan tot Jezus' woorden bij de instelling van het 'avondmaal', die ik hier citeer in de versie van Paulus: "Dit is mijn lichaam voor jullie. Doe dit, telkens opnieuw, om mij te gedenken" (1 Kor 11:24). Zijn offer voor hun zonden bestond uit zijn leven. Maar niet primair als het afleggen daarvan op het kruis, maar allereerst in het volledig toewijden daarvan aan God, voorafgaand aan dat kruis. En deelhebben aan het 'Avondmaal' is daarom niet in de eerste plaats het *gedenken* van dat offer, maar allereerst het daarmee tot uitdrukking brengen van *onze* bereidheid Hem daarin *na te volgen*. Zoals Hij zijn leven in dienst van God stelde, als de ware Knecht, zo moet ook ieder die zijn volgeling wil zijn, zijn eigen leven – volledig – in dienst van God stellen.

We moeten ons dus niet op een dwaalspoor laten brengen door platvloerse opvattingen, als zou het gebed van een priester dat brood veranderen in het 'echte' vlees van Christus, omdat het eten daarvan nodig zou zijn om ons op magische wijze te reinigen, als een soort ritueel kannibalisme. Voor wie de achtergronden beseft, vertegenwoordigt dat gedenken van zijn offer in het 'Avondmaal' een diepe symboliek, die ons wil inprenten dat er alleen verlossing is voor wie (1) zijn oren laat openen, (2) 'luistert' naar Gods geboden, en dan (3) zijn leven in dienst stelt van God op de wijze die Jezus ons heeft voorgeleefd. Weliswaar kunnen we die behoudenis daar niet mee *verdienen*, maar God heeft ons laten weten dat Hij ons die behoudenis *op die voorwaarden* wil

De Taal van de *Bijbel*

---

29. Voorbestemd

“Want die Hij tevoren gekend heeft, heeft Hij ook tevoren bestemd tot gelijkvormigheid aan het beeld zijns Zoons”. (Rom 8:29, NBG'51)

Voorbestemming is voor velen een beladen begrip, dat aanleiding kan geven tot sterke controverses. Toch is het taalkundig eigenlijk helemaal geen moeilijk woord. Er zijn in het NT enkele woorden die soms met bestemmen worden vertaald, maar het enige woord waar het in dit verband echt om gaat is het Griekse woord *pro-orizō*. In de betekenis die sommigen daar aan toekennen bestaat daar echter geen Hebreeuwse tegenhanger voor, en dat moet je altijd voorzichtig maken. Meestal betekent dat, dat je het nieuwtestamentische woord verkeerd interpreteert en dat er bij een andere interpretatie wel degelijk een Hebreeuwse oorsprong van te vinden is.

Hoe ver kun je kijken

We beginnen daarom toch maar in het NT. Het basiswoord is *horion*, van oorsprong een aanduiding van alles wat je, vanaf de plek waar je staat, kunt overzien. We herkennen daar ook ons woord horizon in. In het NT wordt *horion* gebruikt voor de grenzen van een gebied, of voor het zo afgebakende gebied zelf. Bijvoorbeeld: “... in Betlehem en de wijde omgeving ...” (Mat 2:16). Daarvan afgeleid is het werkwoord *horizō*, met de betekenis afbakenen (van grenzen), zowel letterlijk als in overdrachtelijke zin. Bijvoorbeeld Paulus tijdens zijn toespraak in Athene:

“Hij [God] heeft uit een enkele het gehele menselijke geslacht gemaakt om op de ganse oppervlakte der aarde te wonen en Hij heeft de hun toegemeten tijden en de grenzen van hun woonplaatsen bepaald”. (Hand 17:26, NBG'51) Vervolgens kan het dan betekenen: iets voor een bepaald doel bestemmen of het maken van een afspraak daarover. Opnieuw Paulus te Athene:

“God dan verkondigt ... heden aan de mensen, dat zij allen overal tot bekeering moeten komen; omdat Hij een dag heeft bepaald, waarop Hij de aardbodem rechtvaardig zal oordelen door een man, die Hij aangewezen heeft, waarvan Hij voor allen het bewijs geleverd heeft door Hem uit de doden op te wekken”. (vzn 30,31, NBG'51)

Wat Paulus hier betoogt, is dat God voortdurend handelt volgens een vooropgezet plan. Hij is geen uitvoerder die van dag tot dag de volgende stap bepaalt, maar heeft, als de Architect van een gebouw, Zijn complete plan al gereed voordat Hij aan de uitvoering daarvan begint. Zijn verlossingsplan, dat meteen na de zondeval in werking trad, voorzag in een Verlosser die de zonde zou overwinnen door zelf een zondeloos leven van volmaakte gehoorzaamheid aan God te lei-

den, en die dan vervolgens zichzelf tot schuldoffer zou stellen voor anderen. Alles ging zoals het moest gaan, omdat God in staat is de geschiedenis zo te leiden dat daarvoor de juiste omstandigheden ontstaan. Als dat niet zo was, hadden er geen profetische boeken kunnen bestaan. Ook Petrus verwijst daar naar, wanneer hij in zijn toespraak op de pinksterdag zijn gehoor voorhoudt:

“Deze Jezus, die overeenkomstig Gods bedoeling en voorkennis is uitgeleverd, hebt u door heidenen laten kruisigen en doden”. (Hand 2:23)

Het gebeurde zoals God het had gepland ('bedoeld'), maar we vinden hier ook het woord voorkennis (*prognosis*, van tevoren weten). Hij wist, als de Architect van dat plan, dat het zo zou gebeuren. Anders gezegd: Gods horizon ligt oneindig veel verder dan die van de mens.

Maar let op: dat Hij dat wist, en ook van tevoren de omstandigheden zo had geregeld, pleit nog niet de mensen vrij die *op grond van hun eigen motieven* handelden zoals ze deden. Dat principe gold al in het OT bijvoorbeeld voor de volken die God gebruikte om Zijn volk te straffen of in het nauw te brengen (zie bijvoorbeeld Jesaja 10:5-7,15, over Assyrië). En dat maakt ook Jezus Zelf duidelijk, wanneer Hij in de bovenzaal over Judas zegt:

“De Mensenzoon moet heengaan zoals het voor hem bepaald is, maar wee de mens die hem zal uitleveren”. (Luc 22:22)

Dat brengt ons tot de kern van het probleem. God heeft een plan dat Hij consequent uitvoert. Daartoe brengt Hij de juiste mensen samen op de juiste plaats op de juiste tijd, en Hij scheidt de omstandigheden waarop zij moeten reageren of waarin zij hun eigen houding moeten bepalen. Maar de mens blijft te allen tijde zelf verantwoordelijk voor zijn eigen beslissingen en zijn eigen daden. Dat was zo in de tijd van het OT, dat was zo in de tijd van het NT, en dat is nog steeds zo in onze eigen dagen.

Gods verlossingsplan

Dan nu het woord waar het feitelijk om gaat: pro-orizō, van tevoren bestemmen (in de samenstelling valt die 'h' weg). Dat voorzetsel *pro* (voor-) geeft er geen *andere* betekenis aan, het *versterkt* die alleen. Petrus verwijst, na het verhoor door de Joodse Raad, in zijn gebed naar Psalm 2 (“De koningen van de aarde komen in verzet, de wereldmachten spannen samen tegen de HEER en zijn gezalfde”) en zegt dan:

“Want inderdaad ... tegen Jezus, uw heilige dienaar, ... hebben samenge-spannen: Herodes, Pontius Pilatus, alle volken en ook de stammen van Israël, om datgene te doen waarvan u had bepaald en voorbested dat het moest gebeuren”. (Hand 4:27,28)

'Voorbestemmen' verwijst naar het feit dat God dit alles van tevoren had gepland en vervolgens aangekondigd door Zijn profeten (hier de schrijver van Psalm 2). En voor de uitvoering brengt Hij zowel Joden als Romeinen (die Hem niet eens kennen) samen in Jeruzalem. Over de behoudenis van wie het evangelie hebben aangenomen, schrijft Paulus aan de gemeente in Korinte, dat Hij niet tot hen is gekomen met typisch Griekse 'wijsheid', maar:

"Waar wij over spreken is Gods ... wijsheid, waarover God vóór alle tijden besloten heeft dat wij door haar zouden delen in zijn luister". (1 Kor 2:7)

Dat delen in Gods luister (NBG'51: heerlijkheid) is niet pas toen door Hem besloten; dat maakte al van het begin af deel uit van Zijn verlossingsplan, of beter: dat was zelfs het doel daarvan. Die 'wij' waar hij het over heeft zijn de gelovigen die het evangelie *hebben aanvaard*, en het plan hield in dat *voor zulke mensen* dat 'deel uitmaken' het doel van dat plan was.

Hoop en zekerheid

God weet wat de toekomst gaat brengen, Hij kent het hart van elk mens. Dus Hij wist ook al van tevoren wie er positief zou reageren op de oproep van het evangelie. Maar daarover spreekt Paulus hier niet. Laat staan dat je hieruit zou mogen afleiden dat zij deze eindbestemming deelachtig zouden worden *ongeacht* hun reactie op het evangelie! Het is de consequente leer van de Schrift dat de mens een vrije wil heeft en verantwoordelijk is voor zijn eigen daden, en overal in de Schrift wordt hem voorgehouden dat er ooit een oordeel zal zijn, waarin God beslist of hij wel of niet aanvaardbaar voor Hem heeft geleefd. In het NT wordt dat alleen nog maar eens bevestigd; bijvoorbeeld door Petrus:

"Want het is nu de tijd, dat het oordeel begint bij het huis Gods [de gelovigen]; als het bij ons begint, wat zal het einde zijn van hen, die *ongehoorzaam* blijven aan het evangelie Gods?" (1 Pet 4:17, NBG'51)

Gehoorzaamheid of niet: dat is de basis waarop dat oordeel zal zijn gebaseerd. Paulus schrijft aan de gemeente te Tessalonica over de tijd dat

"... Jezus, de Heer, vanuit de hemel verschijnt ... Dan straft hij hen die ... het evangelie van onze Heer Jezus niet *gehoorzamen*". (2 Tes 1:7,8)

Die voorwaarde van gehoorzaamheid was hun echter al bekend. Wat Paulus hier benadrukt, is iets anders, namelijk dat zij niet hoeven te twifelen aan Gods toezegging, wanneer zij die gehoorzaamheid inderdaad tonen. En ze hoeven evenmin te twifelen of God hen zonder reden had geroepen, en of Hij hen wel zou steunen in hun strijd tegen de zonde. Van hen wordt alleen gevraagd om dat positieve antwoord te geven, en dan

"(doet God) alle dingen medewerken ten goede voor hen, die God liefhebben ... Want die Hij *tevoren gekend* heeft, heeft Hij ook tevoren bestemd tot gelijkvormigheid aan het beeld zijns Zoons ... en ... dezen heeft Hij ook geroepen". (Rom 8:28-30, NBG'51)

Ook hier gaat het dus weer om Gods 'voorkennis'. Wanneer we de zes teksten bekijken waar dat *pro-orizō* voorkomt (Handelingen 4:28, Romeinen 8:29-30, 1 Korinte 2:7, Efeziërs 1:5,11), valt het dan ook op dat ze (op Handelingen 4 na) alle bedoeld zijn om de gelovige aan te sporen en hoop te geven in de moeilijke tijden die hen te wachten staan. Ze hoeven niet te wanhopen, want de heerlijkheid die voor hen is weggelegd, is zeker. God heeft dat al voor hen gereed liggen, voor hen bestemd. Zij hebben van hun kant gehoor gegeven aan de roep van het evangelie, en ze hoeven er niet aan te twifelen dat God van Zijn kant hen zal doen toekomen wat Hij hun heeft toegezegd. De 'uitbetaling' staat als het ware al bijgeschreven op hun rekening.

De pottenbakker en de 'alledaagse' potten

Er is slechts één tekst waarvan men soms meent dat die spreekt over het voorbestemd zijn van iemands *verwerping*, maar daar staat om te beginnen een ander woord. Paulus heeft het daar over de vraag of je God onrechtvaardigheid kunt verwijten in Zijn omgang met mensen (Romeinen 9:14-23). Maar, zegt hij, wat is de mens dat hij zich zo'n oordeel zou aanmatigen. En dan gebruikt hij het beeld van een pottenbakker, die immers ook de volle vrijheid heeft een voorwerp te 'bestemmen' (*katartizō*) voor eervol gebruik of voor alledaags gebruik. Dat *katartizō* betekent: vervaardigen 'voor een bepaald gebruiksdoel'. En het spreekt hier bovendien niet van God, maar van die pottenbakker; het is deel van dat beeld. Dat beeld heeft overigens dezelfde strekking als dat wat we lezen over Assur. Daaruit, en uit het voorbeeld dat hij hier kiest als illustratie (de Faraο van de uittocht), blijkt daarom dat hij met 'alledaags' doelt op mensen die de omgeving vormen van de gelovigen die God heeft uitgekozen voor Zijn plan. Bovendien is het toch een soort retorische vraag: zelfs al zou God bepaalde mensen alleen maar laten bestaan om een rol te spelen in Zijn handelen met de gelovigen, of ze zelfs alleen maar voor dat doel 'tot stand zou hebben gebracht', wat dan nog? Wie zou Hem daarop kunnen aanspreken? Maar hij heeft het daar in elk geval niet over gelovigen. Die behoren niet tot de omgeving, zij zijn juist de mensen tot wie de oproep van het evangelie is gekomen. Hun wacht een stralende toekomst, die al voor hen is weggelegd, *mits* ze aan dat evangelie gehoorzaam zijn.

30. Water en vuur

“De tegenwoordige hemel en aarde worden door (Gods) woord bewaard om te worden prijsgegeven aan het vuur op de dag van het oordeel, waarop de goddelozen ten onder zullen gaan”. (2 Pet 3:7)

Wanneer Noach, na de zondvloed, de ark verlaat, doet God een belofte: “Nooit weer zal alles wat leeft door het water van een vloed worden uitgeroeid, nooit weer zal er een zondvloed komen om de aarde te vernietigen” (Gen 9:11). Toch vertelt Petrus, op gezag van de profeet Jesaja, dat de huidige wereld ooit eens door vuur zal vergaan. Is dat met elkaar in tegenspraak? Laten we eens zien.

Water

De Bijbel begint met ons te vertellen dat God ooit de hemel en de aarde heeft geschapen, en vervolgens die aarde heeft ingericht voor bewoning door de mens. Vergeet die discussie over de vraag hoelang God daarover heeft gedaan, en kijk nu eens naar wat het verhaal ons eigenlijk wil vertellen. We zien dan dat die aarde aanvankelijk wordt beheerst door duisternis en water (“duisternis lag over de oervloed, maar Gods geest zweefde over het water”), symbolen van de dood. God begint dan met die aarde levensvatbaar te maken. Eerst schept Hij licht. Licht is in de Schrift altijd een voorwaarde voor leven. En het komt altijd van God. Maar dat is nu niet ons onderwerp; het gaat nu over water. De mens kan niet in water leven, daarom maakt God scheiding tussen nat en droog en schept, te midden van het water, een droge plaats waar de mens kan leven:

- “God scheidde het water onder het (hemel)gewelf van het water erboven ...” (Gen 1:7).
- “Het water onder de hemel moet naar één plaats stromen, zodat er droog land verschijnt” (Gen 1:9).

Dat droge land zijn wij normaal gaan vinden, maar dat is het niet. De laatste tijd beginnen we dat trouwens weer steeds beter te beseffen. Maar ook in normale omstandigheden is zo’n 70% van deze aarde bedekt met water. Wanneer de mensheid steeds verder van God afdwaalt, laat God het water terugkomen zodat de mensheid sterft. Alleen de rechtvaardige Noach en zijn gezin worden daar doorheen gered. Maar zodra de mens zich weer over de aarde begint te verspreiden, gaat het weer mis. Dat moet ons leren dat de oorzaak van de zonde niet lag in de fatale vergissing van één mens (Adam), maar in de mens als zodanig. Dus weer een nieuwe zondvloed zou niets oplossen. Kennelijk is dat wat we moeten lezen in die belofte van God aan Noach. Maar dat betekent nog niet dat de mens nu maar ongehindert zijn gang kan gaan.

Vuur

Wanneer we afzien van het gebruik van vuur in de offerdienst, zien we vuur in de Bijbel gebruikt in een aantal symbolische betekenissen. In de eerste plaats heeft vuur een duidelijk aspect van vernietiging. In een oorlog werden overwonnen steden vaak platgebrand. Bijvoorbeeld bij de ondergang van Jeruzalem:

“In het negentiende regeringsjaar van koning Nebukadnessar van Babyloënië, trok diens dienaar Nebuzaradan, de commandant van zijn lijfwacht, Jeruzalem binnen. Hij stak de tempel van de HEER in brand, en ook het koninklijk paleis en alle andere huizen van Jeruzalem; alle huizen van de welgestelden gingen in vlammen op”. (2 Kon 25:8,9)

Maar we weten dat dit feitelijk een oordeel was van God over Jeruzalem, vanwege de zonden van het volk. Dus vuur heeft ook een aspect van oordeel, in de zin van veroordeling; dat wat niet voldoet aan de door God gestelde criteria wordt getroffen door vernietigend vuur. Uiteindelijk zal dat betekenen dat Hij de vijanden van zijn volk zo zal treffen. Bijvoorbeeld:

“Dit zegt de HEER: Misdaad op misdaad heeft Damascus begaan: ... Ik zal het paleis van Hazaël in vlammen doen opgaan; vuur zal de burchten van Benhadad verteren”. (Amos 1:3,4)

Zo spreekt Hij achtereenvolgens over Aram (‘Damascus’), Filistea, Tyrus, Edom, Ammon en Moab (Amos 1 en 2). Maar ook Zijn volk zelf zal zo geoordeeld worden als zij zich niet bekeren. Daarom spreekt God vervolgens ook zo over Juda en over Israëel. Want van Zijn volk verwacht Hij nog grotere gehoorzaamheid dan van hun vijanden. Dat zien we bijvoorbeeld al in Numeri 11:1-2, wanneer het volk weer over Hem begint te klagen:

“Toen de HEER dat hoorde ontstak hij in woede, en het vuur van de HEER laaide op en greep om zich heen aan de rand van het kamp. Het volk riep Mozes luid om hulp en Mozes bad tot de HEER. Toen doofde het vuur”.

En we zien het wanneer koning Achazja van Israëel soldaten uitzendt om de profeet Elia te arresteren, en er tot tweemaal toe vuur uit de hemel valt dat de soldaten vernietigt (2 Koningen 1:9 en verder). ‘Vuur uit de hemel’ is een beeld van de vernietiging van alles dat niet voldoet aan Gods maatstaven, vanaf Sodom in Genesis tot aan de symboliek van Openbaring.

Zuiveren en scheiden

Vuur krijgt dan ook de betekenis van een ‘test’, die aangeeft of iemands geloof, of zijn inzet voor het werk van God, wel ‘vuurbestendig’ is. Paulus verwoordt dit het duidelijkst wanneer hij aan de Korintiërs schrijft:

“Ieders werk zal aan het licht komen. Want de dag zal het doen blijken, omdat hij met vuur verschijnt, en hoedanig ieders werk is, dat zal het vuur uitmaken”. (1 Kor 3:13, NBG'51)

Hier gaat dat om de kwaliteit van ieders *werk*, en wordt de persoon zelf nog behouden (vers 15). Maar als het gaat om de persoon zelf, loopt ook die gevaar door het vuur te worden vernietigd wanneer hij niet voldoende ‘vuurbestendig’ is, dat wil zeggen als hij niet voldoet aan Gods maatstaven. Uiteraard voldoet niemand daar echt volledig aan, en daarom geldt in principe “De HEER uw God is een verterend vuur” (Deut 4:24). Jesaja gebruikt dit beeld wanneer hij spreekt over Jeruzalems bevrijding:

“De zondaars in Sion sidderen, de goddelozen worden door angst bevangen: ‘Wie van ons kan wonen in (of: bij) verterend vuur? Wie kan wonen in (bij) vuur dat eeuwig brandt?’” (Jes 33:14)

Daar moet God dan in voorzien (zie bijvoorbeeld Jesaja 6:5,6). Toch kan ook voor de getrouwe gelovigen dat vuur niet zonder gevolg blijven. Wat verkeerd is zal erdoor verbranden en alleen het goede blijft over; als dat er is, anders blijft er niets over! Meestal gebruikt de Schrift in dat verband echter een iets ander beeld: dat van het zogenaamde ‘louteren’ van goud of zilver, dat wil zeggen het vergroten van de zuiverheid daarvan. Dat gebeurt in de praktijk door een smeltproces; de verontreinigingen worden daarbij niet verbrand, maar afgescheiden door een verschil in smeltpunt, of omdat ze in het gesmolten metaal komen bovendrijven en kunnen worden afgeschonken:

“Ik zal hen smelten, zoals men zilver smelt, ja hen louteren, zoals men goud loutert. Zij zullen mijn naam aanroepen en Ik zal hen verhoren. Ik zeg: Dat is mijn volk; en zij zullen zeggen: De HERE is mijn God”. (Zach 13:9, NBG'51)

Is er echter niets goeds meer aanwezig, dan helpt ook dat niet:

“De blaasbalg zucht, wat gereed uit het vuur komt, is lood; tevergeefs smelt men almaar door, de bozen zijn niet af te scheiden. Verworpen zilver noemt men hen, want de HERE heeft hen verworpen”. (Jer 6:29,30, NBG'51)

Maar ook daar komt toch vuur bij te pas, en Maleachi laat er de waarschuwing aan voorafgaan: “Doch wie kan de dag van zijn komst verdragen, en wie zal bestaan, als Hij verschijnt? Want Hij zal zijn als het vuur van de smelter en als het loog van de blekers” (Mal 3:2, NBG'51). Johannes de Doper verwijst daarnaar wanneer hij zijn gehoor waarschuwt:

“Ik doop u met water tot bekering, maar Hij, die na mij komt, is sterker dan ik ... die zal u dopen ... met vuur. De wan is in zijn hand en Hij zal zijn dorsvloer geheel zuiveren en zijn graan in de schuur bijeenbrengen, maar het kaf zal Hij verbranden met onuitblusbaar vuur”. (Mat 3:11,12, NBG'51)

Daarbij moeten we bedenken dat in het Grieks ‘dopen met’ letterlijk betekent: ‘onderdompelen in’. Dit is dus een gecombineerd beeld van (1) testen, (2) zui-

veren wat gezuiverd kan worden, en (3) vernietigen wat als onbruikbaar overblijft. Vuur betekent in de Schrift dus ook: scheiden tussen bruikbaar en onbruikbaar, waarbij de kwaliteit van het bruikbare verbetert en tegelijkertijd het onbruikbare wordt vernietigd (verbrand). En dat brengt ons weer terug bij oordeel, want het Griekse *krisis* (oordeel) betekent feitelijk: scheiding.

Het laatste oordeel

Terug nu naar die passage boven dit artikel. Petrus waarschuwt daar voor de opvatting van sommigen (hij noemt ze spotters) dat deze wereld voor altijd door zal gaan zoals nu (2 Petrus 3:4). In werkelijkheid — zegt hij — zal er ooit een dag van oordeel zijn, waarbij scheiding zal worden gemaakt tussen wat wel aanvaardbaar is voor God en wat niet. Die spotters beseffen niet dat de oorspronkelijke wereld is ontstaan doordat God scheiding maakte tussen het droge — de aarde — en het water, dat wil zeggen tussen bewoonbaar en onbewoonbaar, tussen levensvatbaar en dood. Maar die (‘eerste’) wereld is weer verzwolgen door het water, door universele dood, waarin iedereen (slechts enkelen in de ark uitgezonderd) stierf. *Dat* zal niet opnieuw gebeuren, maar wel zal de mens ooit worden geoordeeld, op de dag dat God opnieuw scheiding maakt; maar dan tussen wat verdient te leven en wat het leven niet waardig is gebleken. Dat zal een scheiding zijn door ‘vuur’: wat door vuur is gelouterd (gezuiverd) zal dat vuur doorstaan, wat niet vuurbestendig is geworden zal verbranden.

“Maar de tegenwoordige hemel en aarde worden door datzelfde woord bewaard om op de dag van het oordeel [*krisis*, scheiding], waarop de goddelozen ten onder zullen gaan, te worden prijsgegeven aan het vuur ... (Op die dag wordt) de aarde blootgelegd en alles wat daarop gedaan is komt aan het licht”. (vzn 7,10)

Anders dan bij de zondvloed zal er geen algehele vernietiging zijn, maar alles wat niet aanvaardbaar is voor God zal wel degelijk worden weggedaan en alleen het aanvaardbare blijft. En dan zal er, volgens Gods belofte door Jesaja, een nieuwe, definitieve, ‘hemel en aarde’ zijn, ‘waar gerechtigheid woont’ (2 Petrus 3:13).

31. Vurige kolen

“Indien uw vijand honger heeft, geef hem brood te eten, indien hij dorst heeft, geef hem water te drinken; want dan hoopt gij vurige kolen op zijn hoofd, en de HERE zal het u vergelden”. (Spr 25:21,22, NBG’51)

In het vorige hoofdstuk hadden we het over vuur; we zagen toen dat dit vaak te maken heeft met zuivering (‘loutering’), maar ook met oordeel en vernietiging. Nu willen we daar nog eens wat verder naar kijken, maar dan vanuit het perspectief van de brandstof: kolen. Als vertaling is dat woord eigenlijk wat misleidend; je denkt dan al snel aan steenkool. Maar eigenlijk kennen we twee soorten kool: steenkool en houtskool. En in de Bijbel zal in de meeste gevallen houtskool zijn bedoeld, misschien zelfs wel in alle gevallen. Houtskool geeft, net als steenkool, een intensere hitte dan gewoon brandhout. Het Hebreeuws kent twee woorden die hier van belang zijn: *gacheleth*, dat meestal duidt op *brandend* houtskool, en *pecham*, dat ook koud houtskool kan aanduiden. *Pecham* komt maar driemaal voor; het betekent eigenlijk iets dat zwart is:

“*Pecham* laat gloeien, hout doet vlammen, (zo laat) een ruziemaker een woordenstrijd ontbranden”. (Spr 26:21)

Die *pecham* (‘kolen’) staat hier dus in een direct parallellisme met hout. Wanneer je dat op het vuur gooit, vlamt dat op. In de beide andere gevallen heeft het te maken met een smidsvuur dat gewoonlijk ook met houtskool zou worden gestookt. De NBG’51 vertaalt dit vers als: “Zoals de kolen (*pecham*) de gloed (*gacheleth*) ... doen opvlammen ...”. Dat brengt ons meteen bij het andere woord. Zoals gezegd duidt dat gewoonlijk op brandende kolen en daarom wordt het soms ook vertaald met iets als vuurgloed. Ook dit woord komt in een huistuin-en-keuken betekenis voor. Bijvoorbeeld bij die man die de ene helft van een boomstam gebruikt als brandstof voor zijn vuur, en van de andere helft een ‘god’ maakt waarvoor hij zich neerbuigt:

“Het dringt niet tot hen door, ze missen de kennis en het inzicht om te bedenken: Met de ene helft heb ik een vuur gestookt, op de gloeiende houtskool (*gacheleth*) heb ik brood gebakken en vlees geroosterd om te eten. Van wat overbleef heb ik een gruwelijk beeld gemaakt. Ik buig me dus neer voor een blok hout”. (Jes 44:19)

Of in het beeld van Gods oordeel over Jeruzalem, dat Ezechiël zijn volk moet voorhouden:

“Zorg voor veel brandhout, steek het vuur aan, laat het vlees verbranden, het vocht verkoken en de botten verkolen. Laat de pot leeg op het *gacheleth* staan, zodat hij heet wordt en het koper gaat gloeien, om alle onreinheid in

de pot te laten wegsmelten en het vuil te laten verdwijnen”. (Ezech 24:10,11)

God als een verterend vuur

Maar de mens moet altijd voorzichtig zijn met vuur, om te voorkomen dat hij zich brandt. En daarom wordt Gods heiligheid vaak afgebeeld als een ‘verterend vuur’ (zie bijvoorbeeld Exodus 24:17). Vuur is hier het Hebreeuwse woord *esh*, dat honderden malen voorkomt in het NT. In Psalm 18 koppelt David dat *esh* echter met *gacheleth*, wanneer hij God – in uiterst beeldende taal – beschrijft als een machtig held die hem te hulp komt:

“In mijn nood riep ik tot de HEER, ik schreeuwde naar mijn God om hulp. In zijn paleis hoorde hij mijn stem ... hij vlamde van woede, rook steeg op uit zijn neus, verterend vuur (*gacheleth*) kwam uit zijn mond, hij spuwde hete as. Hij schoof de hemel open en daalde af”. (Ps 18:7-10)

Voor de volgende verzen moet ik uitwijken naar de NBG’51, om het woordgebruik wat duidelijker te laten zien:

“Van de glans voor Hem verdwenen zijn wolken, hagel en vurige kolen (*gacheleth*). De Here deed de donder in de hemel weerklinken, de Allerhoogste verhief zijn stem; hagel en vurige kolen”. (vzn 13,14)

Dat woord *gacheleth* probeert hier het felste vuur aan te duiden, dat de mens niet zou kunnen verdragen.

Soms vinden we in de Schrift het vuur van het altaar gebruikt als een beeld van dat ‘vurige’ aspect van God. Over de gang van zaken op de ‘grote verzoendag’ lezen we in de Wet:

“(De hogepriester moet) ... een vuurbak vullen met gloeiende houtskool (*gacheleth*) van het altaar dat bij de ingang van de ontmoetingstent staat. Hij moet twee handen fijngestampt geurig reukwerk nemen en dat alles naar de heilige ruimte achter het voorhangsel brengen. Daar moet hij het reukwerk ten overstaan van de HEER op het vuur leggen opdat de wolk van het reukwerk de verzoeningsplaat op de ark met de verbondstekst aan het oog onttrekt, anders sterft hij”. (Lev 16:12,13)

Dat reukwerk staat symbool voor de gebeden van de gelovigen (Openbaring 5:8, gebaseerd op Psalm 141:2). En die combinatie met het houtskool van het altaar symboliseert de enig mogelijke vorm van ontmoeting tussen de heilige God en de zondige mens: die via gebed. Elke andere wijze van ontmoeten zou resulteren in vernietiging door het vuur van Gods heiligheid (Exodus 33:20). De schrijver aan de Hebreeën zegt daarom: “Laten we daarom ... God zo dienen dat hij er behagen in schept, met eerbied en ontzag, (want) onze God is een verterend vuur!” (Heb 12:28,29). En in die zin wordt dat beeld van gloeiende

(‘vurige’) kolen ook een beeld van oordeel: vuur uit de hemel resulteert soms in de vernietiging van mensen die zich die heiligheid onvoldoende bewust waren (Leviticus 10:2). En in het verlengde daarvan vinden we het dus ook van oordeel. Wanneer David, een psalm eerder, opnieuw roept om Gods hulp tegen zijn vijanden, zegt hij:

“Ik roep tot de HEER: ‘U bent mijn God, luister, HEER, naar mijn smeekgebed. ... HEER, geef de schurken niet wat zij begeren, doorkruis hun plannen als zij opstaan tegen mij. Dat het hoofd van mijn belagers wordt getroffen door de vloek van hun lippen. Dat vurige kolen (*gacheleth*) op hen neerstorten, dat ze vallen in een kuil waaruit ze nooit meer opstaan”. (Ps 140:7-11)

Anthrax

De Septuaginta (de Griekse vertaling van het OT) gebruikt voor de vertaling van *gacheleth* het Griekse woord *anthrax*. Dat is eigenlijk een wat merkwaardig woord, want het duidt ook een van de edelstenen aan in het borstschild van de hogepriester (al weten we eigenlijk niet goed welke edelsteen dat dan precies is). Misschien vanwege de fonkelende glans ervan (de vakman spreekt van het ‘vuur’ van een steen). En in onze moderne taal is het de aanduiding van de ziekte miltvuur! Maar in elk geval moeten we bij het gebruik van *anthrax* in het NT wel meteen die oudtestamentische betekenis in gedachte hebben. Het woord komt in het NT echter maar één maal voor, en het verwante *anthrakia* nog eens tweemaal. Dat laatste is beide malen vertaald met vuur (NBV) of kolenvuur (NBG’51). De eerste keer is het de aanduiding van het vuur in de hof van Ananias, waar Petrus zich staat te warmen wanneer hij probeert het proces tegen Jezus te volgen (Johannes 18:18). En de tweede keer beschrijft het het vuur dat Jezus klaar heeft, wanneer Hij na zijn opstanding verschijnt aan zijn discipelen in Galilea (Johannes 21:9). We herkennen in dat woord overigens ons woord anthraciet (dat we vroeger stookten in onze kolenkachels).

Laat de ‘wraak’ aan God

Die ene keer dat we *anthrax* tegenkomen in het NT betreft een aanhaling van de Schriftgeleerde Paulus in zijn brief aan de Romeinen (Romeinen 12:20). En wat hij daar aanhaalt is die tekst boven dit artikel. David riep in Psalm 140 om Gods vergelding over zijn vijanden, maar hij was dan ook de door God aangeestelde gezalfde. Voor alle andere mensen geldt dat zij bereid moeten zijn om geduldig te verdragen wat God over hen brengt:

“Jullie hebben gehoord dat gezegd werd: “Je moet je naaste liefhebben en je vijand haten.” En (eigenlijk: maar) ik zeg jullie: heb je vijanden lief en bid voor wie jullie vervolgen, alleen dan zijn jullie werkelijk kinderen van je Vader in de hemel”. (Mat 5:43-45)

Wanneer Johannes en Jakobus Jezus vragen of ze ‘vuur uit de hemel’ moeten laten neerdalen voor de smaad die Hem is aangedaan, wijst Hij hen ‘streng terecht’ (Lucas 9:54,55). De ultieme wraak op je vijand die je moet willen hebben, is dat hij tot inzicht komt en zich bekeert. Maar dat was niet pas zo sinds Jezus’ Bergrede, dat was ook vroeger al zo. In Spreuken schrijft Salomo die vermaning die klinkt als een verwijzing naar Psalm 140. Wanneer je Gods oordeel wilt afroepen over je vijand, bidt dan niet om vuur uit de hemel. Nee de ‘vurige kolen’ die je op hen wilt doen neerstorten moeten worden uitgelokt door goed te doen, door je vijand te eten te geven wanneer hij honger heeft en hem te drinken te geven wanneer hij dorst heeft, want juist zó moet je die vurige kolen op zijn hoofd stapelen. En *de HEER* zal het je vergelden. En dat is dus ook de leer die Paulus zijn lezers aanreikt in zijn brief aan de gemeente in Rome:

“Vergeld geen kwaad met kwaad, maar probeer voor alle mensen het goede te doen. Stel, voorzover het in uw macht ligt, alles in het werk om met alle mensen in vrede te leven. Neem geen wraak, geliefde broeders en zusters, maar laat God uw wreker zijn, want er staat geschreven dat de Heer zegt: ‘Het is aan mij om wraak te nemen, ik zal vergelden.’ Maar ‘als uw vijand honger heeft, geef hem dan te eten, als hij dorst heeft, geef hem dan te drinken. Dan [zÓ] stapelt u gloeiende kolen op zijn hoofd’. Laat u niet overwinnen door het kwade, maar overwin het kwade door het goede”. (Rom 12:17-21)

Wanneer Jezus zegt dat je je vijand lief moet hebben, bedoelt Hij niet dat je hem aardig moet vinden. In de taal van de Bijbel is liefhebben niet een abstract gevoel, maar een praktische manier van doen. Iemand liefhebben is: bezig zijn voor hem, hem helpen waar dat nodig is. Wie zegt zijn broeder lief te hebben, zegt Jakobus, moet zorgen dat hij die te hulp komt wanneer hij hulp nodig heeft (Jakobus 2:15,16). Wie zijn vijand lief heeft, moet dus ook niet vragen om zijn uitroeiing maar alles wat in zijn vermogen ligt doen voor diens mogelijke behoudenis. En alleen als *dat* geen effect heeft zal God (maar ook alleen Hij) hem oordelen, dat is niet aan ons. Wij hebben dan onze plicht gedaan en *God* zal ons dat vergelden; dat hoeft niet van die vijand te komen.

32. Welzalig de man

“Welzalig de man die niet wandelt in de raad der goddelozen, die niet staat op de weg der zondaars, noch zit in de kring der spotters; maar aan des Heren wet zijn welgevallen heeft, en diens wet overpeinst bij dag en bij nacht”. (Ps 1:1,2, NBG’51)

Het woord ‘zalig’ (in de NBV gewoonlijk vertaald met gelukkig) is misschien wel het bekendste woord uit het christelijke woordenboek. Maar misschien ook wel het woord waar de gemiddelde christen het minst van af weet. Als een soort christelijk stopwoordje. Merkwaardigerwijs besteden ook auteurs die woordstudies publiceren, er vaak maar weinig aandacht aan. Het Hebreeuwse woord is *ashere* en het Griekse *makarios*.

Zalig in het Hebreeuws

Ashere is afgeleid van een werkwoord *ashar*, met als basisbetekenis: rechtuit gaan. Die beide woorden komen samen ongeveer zestig maal voor; bijna de helft in Psalmen en dan veel in Spreuken en Jesaja. Bijvoorbeeld:

“Ga (*ashar*) niet het pad van goddelozen, bewandel niet de weg van wie boosaardig zijn. Mijd hun weg, betreed hem niet, ga eraan voorbij, loop door”. (Spr 4:14,15)

Daartegenover roept ‘vrouw wijsheid’ in datzelfde boek Spreuken:

“Laat varen het onverstand, dan zult gij leven, en betreedt (*ashar*) de weg van het verstand”. (Spr 9:6, NBG’51)

Het gaat dus over het gaan, of niet gaan, van de juiste weg, uiteraard gezien vanuit Gods standpunt. Wie die juiste weg gaat is *ashere*, zalig. Vandaar Davids opening van zijn lofzang op de Wet en het houden daarvan:

“Welzalig (*ashere*) zij, die onberispelijk van wandel zijn, die in de wet des HEREN gaan”. (Ps 119:1, NBG’51)

Maar wandelen op de rechte weg heeft zijn consequenties. Allereerst is daar het feit dat goed voorbeeld goed doet volgen. Wie godvrezend is, zal ook zijn kinderen zo opvoeden. En dat zal ze ten goede komen:

“Wie rechtvaardig is bewandelt de juiste weg, zijn kinderen zullen gelukkig zijn”. (Spr 20:7)

Ashar gaat dan soms iemand aanduiden die leiding geeft, die anderen een bepaalde weg doet gaan. Of juist de mensen die zich zo de weg die zij gaan moeten, *laten* wijzen. In die betekenis vinden we het bij Jesaja:

“Mijn volk, uw leiders (zij die leiden, *ashar*) zijn verleiders en zij maken de weg die u tot pad moest zijn, tot een doolweg”. (Jes 3:12, NBG’51)

“De leiders (*ashar*) van dit volk waren verleiders en wie zich leiden lieten (*ashar*), werden op een doolweg gebracht”. (9:15, NBG’51)

Wie zo op de rechte weg wandelt, verdient het daarvoor geprezen te worden. Daarmee krijgt *ashere* dan ook de betekenis van prijzenswaardig. En dat is de achtergrond van die vertaling ‘welzalig’ of ‘gelukkig’:

“Zo zegt de Here: Onderhoudt het recht en doet gerechtigheid ... Welzalig (*ashere*) de sterveling die dit doet, en het mensenkind dat daaraan vasthoudt”. (Jes 56:1,2, NBG’51)

Van daaruit krijgt het dan de betekenis ‘gezegend zijn’. Wie het goed gaat, is kennelijk door God gezegend, en kan dus met recht zo worden aangeduid. Wanneer Jakobs vrouw Lea hem een groot aantal zonen heeft kunnen schenken, roept zij uit: “Ik gelukkige! (*osher*, een afgeleide vorm) Voorzeker zullen de jongedochters mij gelukkig prijzen (*asher*); en zij gaf hem de naam Aser” (eigenlijk dus: *Asher*). Het woord wordt dan gebruikt als aanduiding voor ieder die op een of andere manier in een bevoorrechte positie verkeert. Dat lijkt een wat afgezwakte betekenis, en soms is dat ook zo. Maar veelal vinden we het toch gebruikt voor mensen die hun voorrechten inderdaad aan God te danken hebben. En het wordt daarom — vertaald als zalig, gezegend of gelukkig — ook gebruikt van mensen die de juiste positie ten opzichte van God hebben: “Gelukkig het volk dat de HEER als zijn God heeft, de natie die hij verkoos als de zijne” (Ps 33:12). In het boek Job gaat Elifaz daarom zover de mens gelukkig te prijzen die door God wordt getuchtigd (corrigerend bestraft) omdat God hem er zo voor behoedt dat hij die bevoorrechte positie verliest: “Gelukkig de mens die door God wordt getuchtigd, wijs daarom de straf van de Ontzagwekkende niet af!” (Job 5:17). En David bezingt op die manier de mens die al was afgedwaald, maar die weer in die positie is hersteld (zoals hijzelf, na zijn zonde met Batseba): “Gelukkig de mens van wie de ontrouw wordt vergeven, van wie de zonden worden bedekt” (Ps 32:1).

Onwankelbaar vertrouwen op God

De volgende stap in dat proces is echter de meest karakteristieke, en daarmee de belangrijkste. God is betrouwbaar en Zijn beloften zijn waterdichte garanties. Dus mensen zijn ‘zalig’ wanneer hun door God iets is toegezegd, *ook wanneer zij dat nog moeten ontvangen!* Wanneer je dat door God is toegezegd, is dat even goed als wanneer je het al ontvangen had. Wie dat is toegezegd kan daarom evenzeer worden aangeduid als *ashar*. Sterker nog: hij is dat nog meer dan wie zijn ‘zegeningen’ nu al geniet. Want dat laatste hoeft niet blijvend te zijn, terwijl dat toegezegde dat gegarandeerd wel is! Bij wijze van voorbeeld kunnen we zien hoe dit alles bij elkaar komt in Jesaja. In hoofdstuk 30 moet de

profeet van God een ‘wee’ uitspreken over zijn volk dat voor zijn veiligheid vertrouwt op valse beloften en militaire verdragen, in plaats van op God. Zoals het opschrift in de NBG’51 ons vertelt, gaat het op dat moment over een militair verdrag met Egypte, als bescherming tegen de dreiging van de andere wereldmacht van die dagen: Assyrië. Wat hij moet opschrijven is dan:

“Onhandelbaar volk, kinderen vol bedrog, die niet willen luisteren naar het onderricht van de HEER. Tegen de zieners zeggen zij: ‘Voor ons geen visioenen!’ en tegen de schouwers: ‘Schouw niet naar waarheid. Spreek leugens tegen ons en valse profetieën. Verlaat de juiste weg, wijk af van het rechte spoor”. (Jes 30:9-11)

Uiteraard zeggen zij dat niet letterlijk zo, maar zij gedragen zich alsof ze dat wel doen. Daartegenover moet Jesaja hun voorhouden waar hun werkelijke veiligheid zou zijn gelegen:

“Dit zei God, de HEER, de Heilige van Israël: ‘In rust en inkeer ligt jullie redding, in geduld en vertrouwen ligt jullie kracht.’ Maar jullie wilden niet ... En toch wacht de HEER op het ogenblik dat hij jullie genadig kan zijn; toch zal hij zich oprichten om zich over jullie te ontfermen. Want de HEER is een God van recht. Gelukkig (*ashar*) de mens die op hem wacht”. (vzn 15,18)

Dit is iets om over na te denken en goed voor ogen te hebben: uiteindelijk gaat het er niet om of een mens het *nu* ‘goed’ heeft, een mens is pas echt — of beter: alleen maar — zalig wanneer hij wandelt met God en op Hem vertrouwt, want het gaat om de toekomst. Wie zo leeft en handelt, die zal het *straks* goed hebben, en in de eindafrekening is dat toch het enige dat werkelijk telt.

Zalig in het Nieuwe Testament

Dit alles moeten we goed voor ogen hebben wanneer we tenslotte kijken naar het gebruik van dit begrip ‘zalig’ in het Nieuwe Testament. Want het Nieuwe Testament is geen apart boek, het is de volgende aflevering in Gods openbaring. En de leer van Christus is geen nieuwe godsdienst, dat is de volgende fase in Gods verlossingsplan. Dus je wordt altijd verondersteld het voorafgaande te hebben gelezen en daarvan op de hoogte te zijn. Dat woord *makarios* is alleen maar de Griekse vertaling van dat Hebreeuwse begrip *ashar*. Wel vinden we een duidelijke verschuiving in nadruk, maar ook die zou voor de ervaren Bijbellezer niet uit de lucht komen vallen. Die verschuiving in nadruk vestigt alleen maar onze aandacht op wat werkelijk van belang is.

Eerst een kleine inventarisatie. Het woord komt in totaal in het NT zo’n vijftig maal voor, waarvan ongeveer dertig maal in de Evangeliën. Daar vinden we het echter heel ongelijk verdeeld: dertien maal in Matteüs, nergens bij Marcus, vijftien maal bij Lucas en nog twee maal bij Johannes. Bij Matteüs vinden we het negen maal in de aanhef van de Bergrede (Matteüs 5) en slechts vier maal

daarbuiten. Bij Lucas vinden we het vier maal in zijn parallel van de Bergrede (Luc 6) en juist elf maal daarbuiten. Paulus gebruikt het in totaal negen maal, waarvan twee maal in toespraken in Handelingen. Petrus en Jakobus gebruiken het samen drie maal. En in Openbaring vinden we het nog zeven maal. Als we aannemen dat Lucas' Evangelie sterk zal zijn geïnspireerd door Paulus, zien we dus dat de schriftgeleerde Paulus daarmee (mede-)verantwoordelijk is voor bijna de helft van alle gebruik in het NT.

Als we het feitelijke gebruik nader bekijken, zien we dat er sterke nadruk ligt op het aspect dat alleen hij werkelijk zalig is die straks bij het oordeel zal worden aangenomen en dan het Koninkrijk zal 'beërven'. In de meeste gevallen zijn dat dan de mensen die het nu, in de huidige maatschappij, juist vanwege hun oriëntatie en vertrouwen op God, moeilijk hebben en allesbehalve gezegend lijken. Bij *makarios* in het NT ligt de nadruk dus vrijwel volledig op dat aspect waar we het gebruik van *ashar* in het OT mee afsloten. De zaligsprekingen in de Bergrede gaan uitsluitend over zulke mensen. En Jezus' gelijkenis over slaven die op hun heer wachten in Matteüs en Lucas benadrukt hun toewijding en trouw in de verwachting van de terugkomst van hun heer (Matteüs 24:46. Lucas 12:37,38,43). Ook bij Jakobus (1:12,25) en Petrus (1 Petrus 3:14 en 4:14) ligt de nadruk op volharding en de bereidheid daar zo nodig voor te moeten lijden. Er ligt nadruk op die volharding. Wanneer een Farizeeër — op zichzelf terecht — zegt dat diegene zalig is die zal worden toegelaten tot het Koninkrijk (Lucas 14:15), is Jezus' antwoord de gelijkenis waarin de genodigden zich met allerlei uitvluchten verontschuldigen; niet wie genodigd is zal dat Koninkrijk binnengaan, maar wie die uitnodiging serieus neemt en vervolgens ook aanneemt. Dat zal in de praktijk volharding vergen. En dat vinden we dan tenslotte uitgewerkt in Openbaring. Het boek begint en eindigt met een zaligspreking (1:3 en 22:7,14). Daartussen noemt het hen zalig die volharden in verdrukking, en het geloof bewaren, omdat ze ondanks alles blijven vertrouwen op de beloften van hun God.

33. Steden en tenten

“Door zijn geloof trok Abraham naar het land dat hem beloofd was ... Hij woonde daar in tenten omdat hij uitzag naar een stad met fundamenten, door God zelf ontworpen en gebouwd”. (Heb 11:9,10)

Dit vertelt ons niet dat Abraham zijn geloof toonde door er een oncomfortabel leven voor over te hebben. Dit gaat niet over comfort, maar over veiligheid, en daarmee over vertrouwen. Het Hebreeuwse woord voor stad is *ir*; dat is afgeleid van een woordstam die angst betekent. En een ‘*ir*’ is elke woonplaats, hoe groot of hoe klein ook, waar een muur omheen staat. Dat gaat dus niet over de omvang ervan, maar over de veiligheid. Abraham werd weggeroepen uit de steden van Sinear, om te gaan naar een land waar hij zou rondzwerven als een nomade, zijn vermogen geïnvesteerd in kudden. In de ogen van mensen zou hij daarmee buitengewoon kwetsbaar zijn. Maar hij moest leren te vertrouwen op God.

Vertrouwen op muren

Tegelijkertijd zien we Lot, die met hem meetrekt. Maar wanneer hun kudden te groot zijn geworden om nog samen verder te kunnen, stelt Abraham voor om elk een kant uit te gaan. En hij laat Lot kiezen (Genesis 13:8,9). Lot kiest dan de vruchtbare Jordaanvallei, en Abraham blijft in het Judeese bergland. Wat later blijkt echter dat Lot daar in een stad is gaan wonen. Vergeet even de reputatie van die stad (Sodom), want hier speelt iets anders. Toen de mensen zich na de vloed weer over de aarde verspreidden kwamen zij ook in de vlakte van Sinear, waar ze een nieuwe bouwtechniek ontwikkelden: bouwen met kunstmatige bouwstenen (een soort baksteen) die ze aan elkaar metselden met natuurlijk asphalt als metselspecie (Genesis 11:1-3). Daar konden ze enorme bouwwerken mee maken (zoals de befaamde toren!), maar ook zwaar verdedigde steden, als basis voor hun machtsrijken. En ze hadden God ‘niet meer nodig’ voor hun veiligheid. *Dat* was de wereld waar Abraham uit weggeroepen werd. Maar Lot gaat toch weer in zo’n ommuurde stad wonen, en het aspect veiligheid lijkt een belangrijke reden te zijn geweest. De muren van Sodom boden hem echter geen veiligheid, want toen de stad werd aangevallen, werd de bevolking van Sodom (waaronder Lot!) als krijgsgevangenen weggevoerd (Genesis 14:11,12). En het was aan de ‘kwetsbare’ Abraham te danken dat Lot weer werd bevrijd. Dat had een les voor hem moeten zijn, maar hij gaat toch weer achter die muur wonen!

Kiezen tussen muren en God

Uiteindelijk heeft God echter genoeg van de praktijken van ‘de steden van de vlakte’, en besluit ze Zelf te verwoesten, als afschrikwekkend voorbeeld voor de

resterende mensheid. Het wordt een ‘luchtaanval’ met een ‘regen’ van vuur en zwavel (Genesis 19:24). De les is uiteraard dat muren niet beschermen tegen een aanval ‘van boven’. Maar als de engelen Lot waarschuwen naar de bergen te vluchten, omdat het einde van de stad nabij is, aarzelt die. En uiteindelijk vraagt hij om te mogen schuilen in een andere stad, Soar, met als argument dat hij die bergen niet tijdig zal bereiken. Maar waarschijnlijk gaat het hem om die muur (Genesis 19:17-20). Hem wordt verzekerd dat het onheil niet zal komen voor hij in de bergen in veiligheid is, maar hij durft daar niet op te vertrouwen: die muur van Soar spreekt hem kennelijk meer aan dan de belofte van de engelen. Die houding hebben we in Genesis al eerder ontmoet — bij Kaïn. Wanneer God Kaïn zijn oordeel aanzegt, klaagt die dat hij vanaf nu vogelvrij zal zijn. God verzekert hem dan dat niemand hem zal doden, en geeft hem zelfs een ‘teken’ (in Bijbels verband: een ‘garantie’) dat dit niet zal gebeuren (Genesis 4:15). Maar Kaïn gaat toch liever een flink eind verderop wonen (vers 16). En daar bouwt hij een ‘*ir*’, waarbij we ons niet moeten laten misleiden door de vertaling ‘stad’. Het hoeft niet meer te zijn geweest dan een flinke palissade om zijn boerderij. Waar het om gaat is echter dat hij liever vertrouwt op zo’n menselijke vorm van verdediging dan op Gods garantie. En het is *dat* gedrag dat we hier bij Lot terugvinden. Toch was Lot, anders dan Kaïn, geen verstokte zondaar. Petrus beschrijft hem als iemand ‘die rechtvaardig was en zwaar leed onder de losbandige levenswandel van die wettelozen’ (2 Pet 2:7), wat ook blijkt uit het feit dat juist hij wordt gered. Maar toch belet hem dat niet om dezelfde fout te maken. En dat is een serieuze waarschuwing, ook voor ons!

Leren vertrouwen op God

Dat citaat uit Hebreeën, boven dit artikel, zegt eigenlijk ook dat Abraham in tenten woonde “samen met Isaak en Jakob, mede-erfgenamen van de belofte” (vs. 9). Maar van Isaak weten we dat hij geprobeerd heeft zich in de kustvlakte te vestigen als landbouwer. Hij was met die landbouw zelfs zo succesvol dat het de afgunst opwekte van de plaatselijke bevolking, en hij werd in feite daarom weer weggejaagd (Genesis 26:12-16). Iets dergelijks zien we bij Jakob, als die zich lijkt te willen vestigen bij (en op den duur wellicht in) de stad Sichem. Dat mislukt wanneer zijn zonen Simeon en Levi daar wraak nemen voor de verkrachting van hun zuster (Genesis 34). Maar wat hier, los van de morele aspecten, feitelijk in het geding is, is dat God had bepaald dat zij een zwervend bestaan zouden leiden, en zich niet ergens blijvend zouden vestigen, om zich vervolgens te vermengen met de plaatselijke bevolking. God heeft ze dat daarom belet. Vermenging met de Kanaänitische bevolking zou rampzalig zijn geweest voor hun relatie met God. Maar bovenal: ze moeten leren op Hem te ver-

trouwen en niet op menselijke middelen. Deze situatie wordt door Mozes samengevat in zijn afscheidsrede, kort voor de intocht in het land. Dan zal hun wel worden toegestaan zich te vestigen als landbouwers in vaste woonplaatsen. Maar hij draagt hen op om van jaar tot jaar de ‘eerstelingen’ van hun oogst naar Gods heiligdom te brengen, met de volgende woorden:

“Mijn vader was een zwervende Arameeër. Hij trok naar Egypte en woonde daar als vreemdeling met een handvol mensen ... En de HEER bevrijdde ons uit Egypte ... Hij bracht ons hierheen en gaf ons dit land, dat overvloedig van melk en honing”. (Deut 26:5-9)

Op de rechte weg blijven

Maar ook zij hadden, tussen hun uittocht uit Egypte en hun intocht in het land, in tenten gewoond. En dat zal niet toevallig zijn geweest. In Egypte hadden ze in huizen gewoond, en ze hadden hun eigen voedsel kunnen verbouwen. Ondanks hun uiteindelijke slavenbestaan daar, had ze dat toch een bepaalde mate van zekerheid en onafhankelijkheid gegeven. Nu moesten ze voor hun levensonderhoud volledig op God vertrouwen. In het begin raken ze onmiddellijk in paniek wanneer er niets meer te eten is. Of, nog erger, als er geen water is om te drinken. Want in de woestijn is water van levensbelang. Maar God zorgt steeds op tijd voor water en voedsel. Elke morgen is er het manna, en daar moeten ze op leren vertrouwen. Alleen op de sabbat is het er niet, maar dan is er een dubbele hoeveelheid op de dag ervoor. Ze moeten ook blind vertrouwen op Gods leiding. Ook het heiligdom van God in hun midden is een tent (de tabernakel), en de wolkkolom, die Gods aanwezigheid symboliseerde,

“... overdekte de tabernakel en was ‘s nachts te zien als een vuur. Telkens als de wolk zich van de tent verhief trokken de Israëlieten verder, en op de plaats waar de wolk stilhield sloegen ze hun kamp op. Op bevel van de HEER trokken de Israëlieten verder, en op bevel van de HEER sloegen ze hun kamp op”. (Num 9:16-18)

En dat veertig jaar lang! Het was een harde maar effectieve les in vertrouwen en Gods leiding volgen. Maar Mozes kent zijn volk en waarschuwt:

“Straks brengt de HEER, uw God, u naar het land dat hij u zal geven ... U krijgt daar grote, mooie steden, die u niet zelf hebt gebouwd, huizen vol voorraden, die u niet hebt aangelegd, regenputten, die u niet hebt uitgehouwen, en wijnstokken en olijfbomen, die u niet hebt geplant. Als u daar in overvloed leeft, zorg er dan voor dat u de HEER niet vergeet, die u uit de slavernij in Egypte heeft bevrijd”. (Deut 6:10-12)

Tegelijkertijd wist hij echter maar al te goed dat het onvermijdelijk wel die kant uit zou gaan, en leert ze dat in het lied van Deuteronomium 32.

De les voor ons

Zulke verhalen staan er echter niet om ons te vertellen hoe onvolmaakt *zij* waren (en hoeveel beter wij), maar om *ons* te waarschuwen niet zulke fouten te maken, want we *zijn* niet beter dan zij. Ook wij dienen in de wereld te leven als ‘vreemdelingen en bijwoners’, ondanks onze huizen:

“Geliefde broeders en zusters, u bent als vreemdelingen die ver van huis zijn [NBG’51: vreemdelingen en bijwoners]; ik vraag u dringend niet toe te geven aan zelfzuchtige verlangens, die uw ziel in gevaar brengen”. (1 Pet 2:11)

“Onze stad is immers niet blijvend, wij kijken juist verlangend uit naar de stad die komt”. (Heb 13:14)

Ook ons wordt gevraagd in alles op God te vertrouwen, en niet op menselijke ‘zekerheden’, zoals Jezus ons vertelt in de Bergrede:

“Vraag je dus niet bezorgd af: ‘Wat zullen we eten?’ of: ‘Wat zullen we drinken?’ of: ‘Waarmee zullen we ons kleden?’ ... Zoek liever eerst het koninkrijk van God en zijn gerechtigheid, dan zullen al die andere dingen je erbij gegeven worden”. (Mat 6:31-33)

Dit zijn duidelijke echo’s van de lessen die het volk in de woestijn had moeten leren. En ook wij moeten ons leven opvatten als het bestaan van een zwervende Arameeër, die in de huidige wereld geen blijvende stad heeft - naar het voorbeeld van Abraham, Isaak en Jakob. Of zoals Paulus het verwoordt in zijn brief aan de gemeente te Korinte:

“Wat ik bedoel, broeders en zusters, is dat er maar weinig tijd rest. Laat daarom ... ieder die bezit verwerft (zo leven) alsof het niet zijn eigendom is, ieder die in deze wereld leeft alsof ze voor hem niet meer van belang is. Want de wereld die wij kennen gaat ten onder”. (1 Kor 7:29-31)

En tenslotte: ook wij dienen onze ‘reisroute’, onze weg door het leven, te laten bepalen door de Heer, zoals Hij ons die aanwijst. Want laten we bedenken dat de leer die *wij* aanduiden als ‘christendom’ in het NT wordt aangeduid als ‘de weg’ (zie bijvoorbeeld Handelingen 19:9,23; 22:4; 24:22)!

De Taal van de *Bijbel*

---

34. Gemeen

“Ze bleven trouw aan het onderricht van de apostelen, vormden met elkaar een gemeenschap braken het brood en wijdden zich aan het gebed”. (Hand 2:42, NBV)

Het Nederlandse woord ‘gemeen’ is eigenlijk een heel interessant woord dat veel vertelt over onze cultuur in het verleden. Bij ‘gemeen’ denk je nu meteen aan negatieve aspecten als kwaadaardig, oneerlijk, of vals. Maar de oorsprong ligt in ‘gemeenschappelijk’, en dat kan juist heel positief zijn. We vinden dat ook terug in ‘algemeen’. Vroeger had ‘gemeen’ daarom vooral de betekenis van ‘gewoon’, iets waar niets bijzonders mee was. ‘Het gemene volk’ duidde het ‘gewone’ volk aan, in tegenstelling tot de adel, of tot een bepaalde elite. Die negatieve bijklank ontstaat dan echter uit een elitair denken dat alle kwade menselijke eigenschappen toedicht aan mensen van een lagere sociale status, waartegenover die elite juist zou uitblinken door het bezit van louter goede eigenschappen.

Samenvoegen

Met het Hebreeuwse *chabar* is net zoiets aan de hand. Het betekent verbinden of samenvoegen. In Exodus 26 beschrijft dit het door middel van koperen haken met elkaar verbinden van de beide groepen dekkleden van de tabernakel. En in 2 Kronieken 20 beschrijft het hoe de Judeese koning Josafat zich verbindt met Achazja van Israël door met hem een overeenkomst te sluiten. In Psalm 122 gebruikt David het, wanneer hij schrijft dat “Jeruzalem is gebouwd als een stad, die wel samengevoegd is” (NBG’51). In Psalm 94 lezen we: “Hebt Gij iets gemeen met de zetel van het verderf, die onder schijn van recht onheil sticht?” (NBG’51).

Van het werkwoord *chabar* komt dan weer het woord *chaber*, metgezel. Dit woord beschrijft een innige verbondenheid tussen mensen:

“Opnieuw zag ik iets vluchtigs onder de zon. Er is er één, en geen tweede ... Twee zijn beter dan één ... Want als zij vallen, helpt de één zijn metgezel (*chaber*) overeind. Maar wee die ene die valt, terwijl er geen tweede is om hem overeind te helpen. Ook als er twee bij elkaar liggen [hij zal hier aan man en vrouw denken], hebben zij warmte, maar hoe moet één alleen warm worden?” (Pred 4:7-11, HSV)

Maar we vinden het ook vaak van metgezellen in het kwaad:

“Wie zijn vader en zijn moeder iets ontrooft en denkt: het is geen zonde, die is een metgezel van de misdadiger”. (Spr 28:24, HSV)

Of van beeldenaanbidders:

“Wie vormt er nu een god en giet zo’n nutteloos beeld? Die ambachtslieden zijn maar mensen, en daarom zullen al hun *bewonderaars* (NBG’51: aanhangers) bedrogen uitkomen”. (Jes 44:10,11, NBV)

Dat verklaart dan weer waarom we dat werkwoord *chabar* soms vertaald vinden met ‘bezweren’. Bezweerders waren mensen die in duistere praktijken proberen onheil af te wenden (te bezweren) door zich te *verbinden* met duistere machten (bijvoorbeeld in Deuteronomium 18:11).

Er bestaan nog wat andere varianten van deze woordstam, waaronder *chabereth* (gezellin, wettige echtgenote), en *chebrah* (gezelschap). En in *chaber* herkennen we uiteraard ook het Jiddische woord *gabber* (maatje). Ook enkele bekende Hebreeuwse namen zijn er aan verwant, zoals Heber (eigenlijk Chaber: verbintenis), Habakuk (Chabakuk: omhelzen) en de nog steeds bestaande stadsnaam Hebron (verwantschap of broederschap), voor de stad waar de aartsvaders begraven werden.

Afscheiden

De woorden uit deze woordgroep komen in totaal enkele tientallen malen voor. In de Septuaginta (de Griekse vertaling van het OT) vinden we deze in bijna een kwart van de gevallen vertaald met Griekse woorden van de woordstam *koinos*, die de grondbetekenis heeft van gemeenschappelijk, dus ‘gemeen’ in zijn oorspronkelijke Nederlandse betekenis. Maar in de Evangeliën vinden we, vier eeuwen na het afsluiten van het OT, dat basiswoord *koinos* uitsluitend gebruikt in de latere negatieve betekenis. Dat komt echter niet helemaal uit de lucht vallen. Bij het in ballingschap gaan van de bevolking van het noordelijke rijk lezen we:

“Dit alles gebeurde omdat de Israëlieten zondigden tegen de HEER, ... (ze) volgden de levenswijze van de volken die de HEER voor hen verdreven had ... Overall waar ze woonden ... bouwden ze offerplaatsen ... en op al die offerhoogten ontstaken ze offers, naar het voorbeeld van de volken die de HEER van hen had weggevoerd. Met deze kwalijske praktijken tergden ze de HEER”. (2 Kon 17:7-12, NBV)

De Septuaginta vertaalt die ‘kwalijske praktijken’ met: dingen die *koinonos* waren, dus die ze *gemeen* hadden met die andere volken. En wat die andere volken deden was in alle opzichten in strijd met de Wet van Mozes. Dat gold echter ook voor Juda, en ruim twee eeuwen later werd daarom ook Juda in ballingschap gevoerd. Zij mochten weer terugkeren, maar ze vervallen weer in dezelfde fouten en God waarschuwt ze door Maleachi dat Hij op die basis niet met hen om wil gaan. En dan lezen we:

“En jullie vragen je af: Waarom toch? Omdat je de vrouw met wie je je leven deelde trouweloos behandeld hebt, de vrouw met wie je in je jeugd een verbintenis bent aangegaan [NBG'51: je *chabereth* - gezellin], waarvan de HEER getuige is geweest”. (Mal 2:14, NBV)

Hij zal dat laatste hier letterlijk bedoelen, maar Zijn verbond met hen wordt bij de profeten regelmatig vergeleken met een huwelijk, en hun afgoderij wordt beschreven als overspel en huwelijksontrouw (zie vooral Ezechiël 16). Dus er zit ook een diepere betekenis in deze woorden.

De weg van de wereld

In de eerste eeuw blijkt *koinos* een term te zijn geworden voor wat niet toegewijd was aan God, wat ‘de weg van de wereld’ volgt. Onze vertalers vertalen dat vaak met ‘onrein’ en voor de Joden stond het inderdaad daaraan gelijk. Toch is het niet het onrein van de Wet. Dat wordt aangeduid met *a-kathartos*. Op het eerste gezicht lijkt dit gebruik echter toch wel een goede oudtestamentische achtergrond te hebben. Pas als je dieper graaft zie je dat het toch teveel stoelde op een elitair denken van de streng wettische Jood tegenover de ‘vervloekte heiden’. *Koinos* was het ‘gemeen’ van *de ander*, tegenover het ‘uitverkorene’ van *ons* (een houding die trouwens ook in de christelijke wereld niet onbekend is). Kenmerkend is die gelegenheid waarbij Paulus de tempel uitgesleurd werd, omdat zijn tegenstanders meenden dat hij Grieken in de tempel had gebracht (Handelingen 21:27-30). Hun beschuldiging is dan dat hij ‘deze heilige plaats’ zou hebben ‘ontwijd’, letterlijk: *koinos* gemaakt.

Van apart naar samen

Maar wanneer we in het NT, na de Evangeliën, de stap maken van het Joodswettische naar het christelijke zien we iets opmerkelijks: dat oorspronkelijk neutrale maar later zo negatief geworden begrip *koinos* draait om en gaat de weg terug, zelfs nog verder dan neutraal. Het wordt een positieve eigenschap, die kenmerkend is voor de gelovige in Christus: *koinos* wordt *koinonia*, de gemeenschap van de gelovigen. Er bestaan de nodige boeken die de onderzoekende christen de betekenis uitleggen van Bijbelse woorden. Daar zullen er weinig van zijn die dat woord *koinonia* overslaan; dat is een basisbegrip van het NT. Maar het woord *koinos* (en het gebruik daarvan in de Joodswettische zin) zult u daar tevergeefs in zoeken. Dat is vreemd, want daarmee mist de lezer een belangrijk deel van de les die er zit in deze overgang. In het begin beschrijft dat *koinos* vooral het predikingswerk. Dat is een *gemeenschappelijke* verantwoordelijkheid, maar het heeft waarschijnlijk ook het aspect dat het goede nieuws van de verlossing in Christus wordt *gedeeld met anderen*. Wanneer Paulus met de oudsten te Jeruzalem overlegt over hun prediking aan Joden en niet-Joden, besluiten zij wie waarvoor verantwoordelijk is:

“Toen reikten Jakobus, Kefas en Johannes ... mij en Barnabas de broederhand [lett.: de rechterhand der gemeenschap]: wij zouden naar de heidenen gaan, zij naar de besnedenen. Onze enige verplichting was dat we de armen ondersteunden”. (Gal 2:9,10, NBV)

Die ‘rechterhand der *koinonia*’ symboliseert hier een volkomen eensgezindheid. En Paulus noemt die prediking zelf later ook een *koinonia* (Efeziërs 3:9). Op die ondersteuning van de armen komen we nog terug.

Deelgenoten

Al diegenen die de prediking hebben aangenomen en zich bekeerd hebben, hebben ook deel gekregen aan (letterlijk: zijn *metgezel* geworden in) de Verlossing in Christus (bijvoorbeeld 2 Korinte 1:7). Zij hebben een *koinonia* met Christus (1 Korinte 1:9) en wanneer zij daarvoor vervolging moeten verduren is dat slechts een *deelhebben aan* Zijn lijden (1 Petrus 4:13), om zo ook zelf deel te kunnen hebben aan de opstanding uit de doden (1 Petrus 5:1; 2 Petrus 1:4). En ook het gedenken van zijn lijden en dood in brood en wijn wordt daarom beschreven als een *koinonia*:

“Is niet de beker der dankzegging, waarover wij de dankzegging uitspreken, een *gemeenschap* met het bloed van Christus? Is niet het brood, dat wij breken, een *gemeenschap* met het lichaam van Christus?” (1 Kor 10:16, NBG-51)

Maar omdat zij allen zijn geroepen tot *koinonia* met Hem, zijn ze ook geroepen tot *koinonia* met elkaar; dus christen zijn doe je niet in je eentje, maar met elkaar (Handelingen 2:42). En daar zit weer een ander belangrijk aspect aan: zij zijn verantwoordelijk voor elkaar. Daarom organiseerde Paulus, toen hun broeders in Jeruzalem het moeilijk kregen, in de heidengemeenten die financiële ondersteuning die hij destijds in Jeruzalem beloofd had te zullen geven. Als een *koinonia* in hun noden:

“Want Macedonie en Achaje hebben goedgevonden een handreiking (*koinonia*) te doen aan de armen onder de heiligen te Jeruzalem ... maar (zij) zijn het ook jegens hen verplicht, want indien de heidenen aan hun geestelijke goederen deel hebben gekregen, behoren zij ook met hun stoffelijke goederen hen te dienen”. (Rom 15:26,27, NBG’51)

Deze *koinonia* kijkt dus niet elitair naar buiten, maar in onderlinge verbondenheid naar elkaar. En daarmee zijn we weer terug bij het Hebreeuwse *chabar* – dat met elkaar verbonden zijn.

De Taal van de *Bijbel*

---

35. Zien en inzien

“Tot een oordeel ben Ik in deze wereld gekomen, opdat wie niet zien, zien mogen, en wie zien, blind worden”. (Joh 9:39, NBG’51)

Onze taal kent verschillende woorden voor zien: zien, inzien, kijken, bekijken, waarnemen, beschouwen. Soms betekenen ze gewoon hetzelfde, maar een andere keer verschillen ze juist heel erg. Je kunt kijken zonder iets te zien, maar wanneer je iets bekijkt zie je het ook. Inzien gaat over begrip, niet over zien met de ogen, maar als we zeggen dat iemand iets ‘niet ziet’, hebben we het weer wel over begrip. Het Grieks kent ook zo’n reeks woorden die in hun betekenis aan de ene kant sterk overlappen, maar die op andere plaatsen toch een belangrijk onderscheid kunnen aangeven. Daar zijn geen harde regels voor. Maar wanneer een passage nadrukkelijk twee verschillende woorden gebruikt, kun je gewoonlijk wel aannemen dat daar een duidelijke bedoeling achter zit.

Zien in de Evangelien

In de Evangelien vinden we het begrip zien heel vaak gebruikt voor *inzien*: inzien wie Johannes de Doper is en wie Jezus is, inzien dat Jezus de beloofde Messias is en Johannes de heraut, inzien dat hun toehoorders ondanks al hun ijver niet voldoen aan Gods maatstaven en zich moeten bekeren, inzien dat bekering niet gericht moet zijn op je eigen belang (je een plaats verzekeren in het komende Koninkrijk), maar op een gezindheid die gericht is op de ander. En inzien dat dit een laatste oproep aan het volk is, voordat het oordeel komt waarbij wie zich dan nog niet bekeerd heeft zal omkomen. Maar wie ook maar enigszins bekend is met die Evangelien, weet ook dat Jezus tijdens zijn rondgang veel genezingen heeft verricht. En dat betrof ook veel blinden, die weer ziende werden. Die genezingen waren echter niet zijn hoofdtaak maar allereerst zijn legitimatie als Messias. Het was een vervulling van Jesaja, zoals bijvoorbeeld in deze woorden:

“De doven (zullen) Schriftwoorden horen, en van donkerheid en duisternis verlost, zullen de ogen der blinden zien”. (Jes 29:18, NBG’51)

Jezus verwijst hiernaar wanneer Johannes zijn discipelen Hem laat vragen of Hij werkelijk de komende Messias is:

“Boodschapt Johannes wat gij hoort en ziet: blinden worden ziende en lammen wandelen, melaatsen worden gereinigd en doven horen en doden worden opgewekt en armen ontvangen het evangelie”. (Mat 11:4,-5, NBG’51)

Doof en blind

Maar al uit de woorden van Jesaja is het duidelijk dat dit verder gaat dan een

simpelweg genezen van doven en blinden. Doven zullen niet alleen weer kunnen horen, ze zullen *Schriftwoorden* horen. En duisternis is in de Schrift regelmatig een beeld van onwetendheid omtrent Gods waarheid. Wanneer blinden worden verlost van donkerheid en duisternis, moet dat dus wel een beeld zijn van een volk dat weer tot *inzicht* komt. Had Jesaja immers over de bewoners van Galilea niet ook gezegd:

“Het volk dat in duisternis ronddoelt ziet een schitterend licht. Zij die in het donker wonen worden door een helder licht beschenen”. (Jes 9:1)

Daarmee zag hij duidelijk vooruit naar Jezus’ prediking, juist daar. De genezing van doven en blinden was dus een duidelijke vervulling van Jesaja, maar tegelijkertijd ook sterk symbolisch voor het tot inzicht brengen van een volk dat doof en blind was geworden voor Gods Woord. Al vinden we dat in moderne vertalingen helaas onvoldoende terug. Na de beide wonderbare spijzigen geneest Jezus eerst een doofstomme (Marcus 7:31-37), en later een blinde (Marcus 8:22-26). En in beide gevallen beschrijft Marcus dat alsof Hem dat moeite kost. En wanneer de twaalf vervolgens blij geven Jezus’ beeldtaal niet te doorzien, verwijt Hij hen:

“Begrijpen jullie het dan nog niet, en ontbreekt het jullie aan inzicht? Zijn jullie dan zo hardleers? Jullie hebben ogen, maar zien niet? Jullie hebben oren, maar horen niet? ... Begrijpen jullie het dan nog niet?” (Mar 8:17-21)

Hij geeft dat symbolische karakter hier dus ook Zelf overduidelijk aan.

Het teken van de Messias zien

Johannes wijdt daar een heel hoofdstuk aan. Daarin beschrijft hij de genezing van iemand die blind was vanaf zijn geboorte. Dat was uiterst bijzonder, want “dat de ogen van iemand die blind geboren is, geopend worden — dat is nog nooit vertoond!” (Joh 9:32). Hij raakt dan echter in conflict met de Farizeeën. Die moeten daar een oordeel over vellen, want zij waakten over de zuiverheid van de leer. En de complicerende factor was dat Jezus de man had genezen op een sabbat:

“Sommige Farizeeën meenden: ‘Zo iemand komt niet van God, want hij houdt zich niet aan de sabbat, ‘maar anderen zeiden: ‘Hoe zou een zondig mens zulke wondertekene kunnen doen?’ Er ontstond verdeeldheid”. (Joh 9:16)

Hun eerste ‘oplossing’ is dan om aan te nemen dat de man helemaal niet blind was geweest, en dus ook niet was genezen. Maar zijn ouders bevestigen dat hij wel degelijk blind was geboren. Dat werkt dus niet. Vervolgens besluiten ze de man onder druk te zetten om ‘de waarheid’ te spreken: hij zou wel genezen zijn, maar zonder tussenkomst van Jezus.

“Geef Góð de eer ... die man is een zondaar, dat weten we toch”. (vs. 24)

De man zelf benadert de zaak echter juist van de andere kant:

“Of hij een zondaar is weet ik niet, maar één ding weet ik wel: ik was blind en nu kan ik zien”. (vs. 25)

Dit tekent de situatie. Jezus verricht een genezing die niemand ooit had kunnen doen. De man concludeert daaruit terecht dat Hij iemand moet zijn die bij God bijzonder in de gunst staat:

“We weten dat God niet naar zondaars luistert, maar wel naar iemand die vroom is en zijn wil doet. Dat de ogen van iemand die blind geboren is geopend worden – dat is nog nooit vertoond! Als die man niet van God kwam, zou hij dit toch niet hebben kunnen doen?” (vzn 31-33)

Maar de ongelovigen houden star vast aan hun principes: op de sabbat mag je niets doen, dus ook geen weldaad verrichten; die Jezus heeft zich daar niet aan gehouden, dus hij deugt niet. Jezus vat dit aan het eind van het hoofdstuk tenslotte als volgt samen:

“Ik ben in de wereld gekomen om het oordeel te vellen. Dan zullen zij die niet zien, zien en zij die zien, zullen blind worden”. (vs. 39)

Hij is gekomen om mensen op de proef te stellen: geloof je het teken, of houd je je vast aan je eigen regels en overtuiging. De man was lichamenlijk blind maar zag geestelijk scherp, en de ‘hoeders van de Wet’ waren lichamenlijk ziende maar geestelijk blind.

Nog een korte tijd ...

Een ander voorbeeld waar ik uw aandacht op wil vestigen vinden we in de bovenzaal (Johannes 16:16-19). Dat is zo’n passage waar nadrukkelijk twee verschillende woorden voor ‘zien’ worden gebruikt (in het citaat aangegeven met ¹ en ²) Ik citeer hier de NBG’51, anders ziet u het niet:

- *Jezus*: Nog een korte tijd en gij ziet¹ Mij niet meer, en nogmaals een korte tijd en gij zult Mij zien² (de SV en HSV hebben hier ook nog: ‘... want Ik ga heen tot den Vader’)
- *De discipelen onder elkaar*: Wat betekent dit, dat Hij tot ons zegt: Nog een korte tijd en gij ziet¹ Mij niet en nogmaals een korte tijd en gij zult Mij zien²? En: Ik ga heen tot de Vader?
- *Jezus*: Redeneert gij hierover met elkander, dat Ik zei: Nog een korte tijd en gij ziet¹ Mij niet en nogmaals een korte tijd en gij zult Mij zien²?

Driemaal deze uitspraak. Niet: “wat bedoelt Hij *hiermee*” en “..dat ik *dit* zei”. Nee, driemaal de complete zin. Dat kan alleen maar betekenen dat deze woorden van het grootste belang zijn. Maar wat is dan dat belang?

Wat u in de vertaling niet kunt zien is dat Johannes steeds voor het eerste zien een ander werkwoord (*theoreō*) gebruikt dan voor het tweede (*optomai*). Velen

(ook onder de vertalers!) vatten dit op als een verwijzing naar zijn dagen in het graf, die weldra zullen beginnen, maar die na 'nogmaals een korte tijd' weer voorbij zullen zijn. Maar dat kan niet juist zijn, want de tekst maakt duidelijk dat het over zijn hemelvaart gaat. Bovendien zou ook dan dat 'opnieuw zien' zich beperken tot de veertig dagen tussen zijn opstanding en zijn hemelvaart. We zullen de uitleg dus moeten zoeken in dat telkens terugkerende verschil tussen *theoreō* en *optomai*. We mogen ervan uitgaan dat *theoreō* slaat op letterlijk zien, meemaken. Ook in Johannes 9 werd het zo gebruikt: "De burens dan en zij, die hem vroeger als bedelaar gekend hadden (*theoreō*, meegemaakt; overal elders in dat hoofdstuk wordt een ander woord voor zien gebruikt) ...". Dus Jezus zegt hier dat zeer binnenkort aan dat persoonlijk 'meemaken' een einde komt (op zijn laatst bij zijn hemelvaart). Maar daar zal een *ander soort* 'zien' voor in de plaats komen — namelijk *inzien*, begrijpen. Want die uitdrukking die hier vertaald is met 'nogmaals', kun je beter lezen als: 'ook', dus: 'Ik kan het ook zo zeggen' (zie bijv. Mat 4:7: Er staat ook geschreven, of Mat 5:33: Jullie hebben ook gehoord dat ...).

- Enerzijds: nog een korte tijd en jullie zullen Mij niet meer zien (meemaken).
- Maar anderzijds: nog een korte tijd en jullie zullen Mij pas *echt* zien (namelijk: *inzien* wie Ik werkelijk ben, wat mijn werkelijke taak is).

Twee hoofdstukken eerder had Hij daarom al gezegd:

"Nog een korte tijd en de wereld zal mij niet meer zien, maar jullie zullen mij wel zien, want ik leef en ook jullie zullen leven". (Joh 14:19)

Daar had Johannes nog beide malen *theoreō* gebruikt, want dáár lag de nadruk op het verschil tussen de wereld en henzelf. Maar hier ligt de nadruk op het verschil tussen hun letterlijk 'met Jezus zijn' nu, en de andere wijze waarop Jezus 'met hen zou zijn' straks, wanneer zij zouden uitgaan om Hem te prediken. Dat zal de periode zijn waarover Lucas een boek heeft geschreven dat aanvangt met de woorden:

"Mijn eerste boek heb ik gemaakt ... over al wat Jezus *begonnen* is te doen en te leren". (Hand 1:1, NBG'51)

Waarmee hij aangeeft dat dat werk hier wel gewoon verder gaat, alleen nu op een andere wijze.

36. Bekering en doop

“U hebt mij gebroken, laat mij ook juichen ... Schep, o God, een zuiver hart in mij, vernieuw mijn geest, maak mij standvastig, verban mij niet uit uw nabijheid ... neem uw heilige geest niet van mij weg. Red mij, geef mij de vreugde van vroeger”. (Ps 51: 10-14, NBG’51 afwijkende nummering)

In het paradijs had de mens oorspronkelijk ‘gewandeld met God’. Maar de mens verstoorde die relatie, omdat hij zelf als God wilde zijn (Genesis 3: 5). Hij overtrad, met dat doel, Gods gebod, at van de boom waarvan hij niet mocht eten, werd daarop verdreven uit de hof, en had voortaan alleen nog maar indirect contact met God. Uit Genesis 4 blijkt dat er voortaan een voorgeschreven offerritueel nodig was om God nog te kunnen benaderen. Als Kaïn ook dat voorschrift overtreedt, en daarvoor terechtgewezen wordt, waarbij er nadruk op ligt dat zijn jongere broer dat kennelijk wel correct doet, besluit hij zich door moord van deze ‘concurrent’ te ontdoen. Dat blijkt vervolgens het begin van een tweedeling tussen de velen die hun eigen weg gaan en de weinigen die nog proberen volgens Gods maatstaven te leven.

Het tekort van de Wet

De rest van de Schrift gaat over ‘bekering’ (*metanoia*), dus de weg terug naar de oorsprong: die directe relatie met God. De psalmen vertellen ons hoezeer de getrouwe gelovige hunkerde naar die relatie. Als David zich heeft misgaan in de zaak met Batsaba, geldt zijn wanhoop vooral de breuk in die relatie. Die woorden “Tegen u, tegen u alleen heb ik gezondigd” (Ps 51:6), zijn geen ontkenning van zijn schuld tegenover Uria, Batsaba’s echtgenoot. Natuurlijk is hij zich ook dat bewust. Maar hij beseft dat het veel verder gaat dan dat. Uria’s lot — ook diens toekomstige lot (!) — lag niet in *zijn* handen, maar in die van God. Maar zijn relatie met God, die had in zijn handen gelegen en die lag nu aan scherven. En zoals blijkt uit het citaat boven dit artikel: het herstel daarvan is hem alles waard. En hij beseft ook terdege dat de Wet daar niet in voorzag. Dit laat zich niet oplossen met een offer op een altaar:

“U wilt van mij geen offerdieren, in brandoffers scheidt u geen behagen. Het offer voor God is een gebroken geest; een gebroken en verbrijzeld hart zult u, God, niet verachten”. (vzn 16,17)

Hij beroept zich daarom op Gods openbaring van Zijn ‘naam’ in Exodus 34:6,7, die spreekt van genade, barmhartigheid en goedertierenheid:

“Wees mij genadig, o God, naar uw goedertierenheid, delg mijn overtredingen uit naar uw grote barmhartigheid”. (vs. 1 NBG’51)

Toen had het volk, terwijl de klank van hun verzekering “Alles wat de HEER gezegd heeft zullen we ter harte nemen” (Ex 24:7) nog nauwelijks was verstorven, zich al misgaan met het gouden kalf. Ook toen bood de zojuist gegeven Wet geen oplossing. Maar toen Mozes bij God pleitte om deze overtreding toch te vergeven, desnoods ten koste van zijn eigen plaats in Gods heil (Exodus 32:31,32), was dit Gods antwoord geweest.

Vernieuwing van het oude helpt niet

Na ruim een halve eeuw verregaande afval van God, onder de lange en buitengewoon slechte regering van koning Manasse (en nog kort onder diens zoon Amon) is het volk volledig afgedwaald; het kent de Wet niet eens meer. Als de jonge koning Josia God weer begint te zoeken, komt het ‘Wetboek’ weer te voorschijn. En hoewel hij al allerlei verbeteringen had doorgevoerd, schrikt hij enorm wanneer het hem wordt voorgelezen. Hij begint daarop de grootste hervorming die er ooit in Juda heeft plaatsgevonden, die hij afsluit met een plechtige vernieuwing van het Verbond, gevolgd door een nieuw Pascha, waarbij het volk plechtig belooft vanaf nu de relatie met God weer te zullen onderhouden.

Maar na zijn dood is al heel snel weer ‘alles bij het oude’. In Jeremia 34 lezen we dat er onder Juda’s laatste koning Sedekia een kleine opleving in hun gedrag plaats vindt, wanneer zij volksgenoten, die hun tot slaven waren geworden, volgens de Wet hun vrijheid schenken (Exodus 21, dit was te Sinaï de allereerste bepaling geweest). Maar al na korte tijd hadden ze spijt gekregen van hun ‘vrijgevigheid’, en die weer ongedaan gemaakt. Kennelijk was het alleen een poging geweest Gods gunst te verkrijgen, maar kwam het niet echt voort uit innerlijke oprechtheid.

Wanneer God in Jeremia 31 spreekt over een nieuw verbond, zal dat daarom geen vernieuwing zijn van het oude, bestaande. Dat nieuwe verbond zal echt helemaal nieuw zijn, niet gebaseerd op wettelijke bepalingen, maar op een innerlijke overtuiging:

“De dag zal komen — spreekt de HEER — dat ik met het volk ... een nieuw verbond sluit, een ander verbond dan ik met hun voorouders sloot toen ik hen bij de hand nam om hen uit Egypte weg te leiden. Zij hebben dat verbond verbroken, hoewel ze mij toebehoorden — spreekt de HEER. Maar dit is het verbond dat ik in de toekomst met Israël zal sluiten — spreekt de HEER: Ik zal mijn wet in hun binnenste leggen en hem in hun hart schrijven. Dan zal ik hun God zijn en zij mijn volk”. (Jer 31:31-33)

Dat is uiteraard het Nieuwe Verbond ‘in Zijn bloed’, door Jezus ingesteld in de bovenzaal (1 Kor 11:25). Dat bestaat niet uit geboden ‘ingegrift op stenen pla-

ten', maar uit de gezindheid van mensen 'geschreven in hun harten' (2 Kor 3:3), dat wat Paulus 'de geest of de gezindheid van Christus' noemt (Rom 8:5-7, Flp 2:5, NBG'51).

De ware terugkeer

De boodschap van het NT begint — afgezien van wat aspecten rond Jezus' geboorte en kinderjaren in Matteüs en Lucas — met Johannes de Doper. Daarbij ligt de nadruk op zijn oproep: "Bekeert u, want het Koninkrijk der hemelen is nabijgekomen" (Mat 3:1, NBG'51). En dat zou eigenlijk onze aandacht moeten trekken: hij roept niet alleen 'afvalligen' op tot bekering maar allen, het hele volk zonder uitzondering. Dit gaat niet om boetedoening voor overtredingen van de Mozaïsche Wet, maar om de totale terugkeer tot de oorspronkelijke relatie met God. Dit kijkt veel verder terug dan de afval waarvoor zij ooit waren verdreven uit het beloofde land. Uit *die* ballingschap waren zij na vijftig jaar weer teruggekeerd. Maar dit gaat over het herstel dat zou moeten leiden tot de oorspronkelijke relatie met God, die al onder Adam verloren was gegaan, dus als het ware tot een terugkeer naar het paradijs waaruit de mens was verdreven.

De les van het Oude Verbond was geweest, dat de mens van nature niet in staat was te leven naar Gods maatstaven. Dat was keer op keer mislukt, en Josia's plechtige verbondsvernieuwing had dat nog eens overtuigend aangetoond. De ware oplossing had God door Jeremia laten weten: een volledig ander soort verbond. Maar daar was ook een volledig ander soort mens voor nodig: voor de oude mens moest een geheel nieuwe mens — een geheel nieuw soort mens — in de plaats komen. Die ommekeer wordt door Jezus Zelf aangeduid als 'een wedergeboorte': "Waarachtig, ik verzeker u: alleen wie opnieuw wordt geboren, kan het koninkrijk van God zien" (Joh 3:3). Dat Nieuwe Verbond werd niet gesloten met het bloed van een offerdier, maar met het bloed van de enige Mens die God ooit volmaakt gediend had: Jezus. De wedergeboren mens moest zich van de oude onderscheiden door de gezindheid van die ene te tonen, en het symbool van die wedergeboorte werd de doop, die niet — zoals onder de wet — "een afleggen (is) van lichamelijke onreinheid, maar een bede van een goed geweten tot God" (1 Pet 3:21, NBG'51). Die doop, zegt Petrus, redt hen 'door de opstanding van Jezus Christus', en hij is daarin een tegenbeeld van een vroegere behoudenis. De vertalers vatten die vroegere behoudenis gewoonlijk op als de kort daarvóór genoemde redding van Noach en de zijnen door het water van de zondvloed heen. Dat lijkt wellicht logisch, want God vernietigde met de vloed als het ware Zijn oude schepping, om die te vervangen door een nieuwe. Petrus ziet de doop hier echter als tegenbeeld van Christus' dood en opstanding (vs. 17 en verder), en daarmee in feite als die wedergeboorte. Zoals ook Paulus de doop beschrijft als een symbolisch sterven van de oude mens in het water van de doop en het daar weer uit opstaan van een nieuwe in Christus (Rom 6:1-5).

De relatie hersteld

De doop bevat dus een uiterst sterke symboliek: hij symboliseert een totale breuk met het oude leven, en het begin van een geheel nieuw leven met God. Het is niet zomaar een reiniging voor overtredingen van wetsbepalingen, maar het herstel van die oorspronkelijke relatie met God die verloren ging in het paradijs. De afwassing onder de wet konden de mens niet werkelijk rein maken voor God, maar die volledige verandering van gezindheid (in Christus), waar de doop het symbool van is, kan dat wel. De schrijver aan de Hebreeën doelt daarop wanneer hij schrijft:

“Laten wij daarom het eerste onderwijs aangaande Christus laten rusten en ons richten op het volkomene, zonder opnieuw het fundament [van de Wet] te leggen van bekering van dode werken ... van een leer van ‘dopen’ [die afwassing van de Wet] en van oplegging der handen [onder de Wet een symbolisch overdragen van de eigen schuld op het offerdier]”. (Heb 6:1,2, NBG’51)

De schrijver benadrukt dat de Wet geen blijvende oplossing kon bieden. De rituelen ervan waren daarom telkens opnieuw nodig. Maar de doop is eenmalig, het begin van een nieuw leven dat niet herhaald kan worden. Want het nieuwe verbond berust niet op een uiterlijke Wet, maar op een innerlijk verlangen naar die herstelde relatie met God. Je kunt uitglijden en struikelen, en daar zijn voorzieningen voor, maar dat verlangen zelf zou niet moeten uitdoven. Want wanneer dat toch zou zijn gedooft kan geen enkel uitwendig reinigingsritueel dat weer doen opvlammen:

“Want het is onmogelijk, degenen, die eens verlicht zijn geweest ... en daarna afgevallen zijn, weder opnieuw tot bekering (*metanoia*) te brengen, daar zij wat hen betreft de Zoon van God opnieuw kruisigen en tot een bespottung maken”. (Heb 6:4-6, NBG’51)

Het evangelie gaat niet slechts over eeuwig leven of het herstel van het paradijs, maar over wandelen met God, over de terugkeer tot die oorspronkelijke relatie. Dat is het werkelijke ‘goede nieuws’; maar het vraagt wel om volledige toewijding. Voor minder kan het niet.

37. Licht en duister

“In het begin was het Woord, het Woord was bij God en het Woord was God ... In het Woord was leven en het leven was het licht voor de mensen”. (Joh 1:1,4)

Als je het Evangelie van Johannes vergelijkt met de andere drie, zie je dat hij als het ware zegt: het verhaal ken je al, maar laten we er nog eens naar kijken vanuit een positie van dieper begrip. We zien in de passage hierboven meteen drie begrippen: woord, leven en licht. Die zijn dus kennelijk van belang voor het begrijpen van zijn boodschap, en dus voor dat diepere begrip. Maar met zijn opening — “In het begin ...” — vestigt hij duidelijk onze aandacht op de openingswoorden van het OT. Blijkbaar wil hij ons het Evangelie laten zien vanuit het standpunt van Gods oorspronkelijke plan. Dáár zullen we dus moeten beginnen.

De komst van het licht

Het volledige begin van het boek Genesis luidt:

“In het begin schiep God de hemel en de aarde. De aarde was nog woest en doods, en duisternis lag over de oervloed ... God zei: ‘Er moet licht komen, ’en er was licht’. (Gen 1:1-3)

Ook hier drie begrippen: God, de schepping en duisternis. Laten we daar eens over nadenken. Het begint met God. Hij schept een wereld. Maar dat is niet genoeg, want er ontbreekt licht. Dus dat is het volgende dat Hij schept: licht. God verdrijft de duisternis doordat Hij licht brengt. De Perzen geloofden later in twee machten: een van het goede en het licht, en een andere van het kwade en de duisternis. Die twee bestreden elkaar om de overwinning. Maar de Bijbel vertelt ons iets anders. Er is maar één macht: God. Duisternis heeft geen zelfstandig bestaan. Duisternis is de afwezigheid van licht. En zonder God is er geen licht; zonder Hem is er *automatisch* duisternis. Je kunt geen ruimte vullen met duisternis, zoals je ook geen doos kunt vullen met leegte. Leegte is simpelweg de afwezigheid van inhoud; evenzo is duisternis de afwezigheid van licht. Wij hebben een knopje waarmee we ‘het licht’ kunnen aandoen. Maar geen knopje waarmee we ‘het duister’ kunnen aandoen. Als het echt donker moet zijn, zul je alle licht moeten buitensluiten, want pas zonder licht is het duister.

Maar maakt het wat uit of je nu het licht uitdoet of de duisternis aan? Ja, dat maakt wel degelijk uit. Als je het duister zou kunnen aandoen, zou je het ook even gemakkelijk weer kunnen uitdoen. Maar dat kun je niet. Als je licht nodig hebt, zul je dat ergens vandaan moeten halen.

Kiezen tussen licht en duister

Waarom dit betoog? We weten dat het begrip licht ook wordt gebruikt voor inzicht in Gods waarheid. Je kunt dat inzicht gemakkelijk uitdoven. Maar je kunt het niet met een druk op de knop aandoen.

In Bijbelse tijden had men olielampen. Daarvan kun je de vlam uitblazen. En dan is het donker. Maar je kunt hem niet weer even aanblazen wanneer je bedenkt dat je nog iets vergeten bent. En dat geldt ook voor dat inzicht. Zonder God is het duister. Dat is wat Genesis 1 ons vertelt. Licht komt niet vanzelf. De natuurlijke toestand is duisternis. Licht zul je zelf moeten brengen, of het je laten geven. En als je het hebt ontvangen moet je er zuinig op zijn. Anders wordt het opnieuw duister. Maar de eerste mens maakte de verkeerde keuze en koos de duisternis, en velen na hem. Je zou denken dat het geen moeilijke keuze zou zijn, maar in de praktijk blijkt dat toch velen die duisternis kiezen. Johannes schrijft:

“Dit is het oordeel: het licht kwam in de wereld en de mensen hielden meer van de duisternis dan van het licht, want hun daden waren slecht”. (Joh 3:19)

Je ziet hier dat die duisternis daarmee zelfs tot een soort god wordt, die ze aanbidden — of in elk geval dienen. Daarom spreekt de Bijbel toch over die duisternis als een vijand die ze moeten bestrijden. Zoals de Bijbel de zonde ook voorstelt als een persoon — om het gevaar concreter te maken — zo wordt ook de duisternis soms voorgesteld als een concrete vijand. Maar uiteindelijk is en blijft duisternis toch de afwezigheid van licht. Door zijn overtreding is de mens dus van God weg gedwaald en weer in de duisternis terecht gekomen. En de rest van de Bijbel gaat over de weg terug. Vooral bij Jesaja vinden we daar veel over. En de aankondiging daarvan noemen we ‘het goede nieuws’ of — op basis van de Griekse tekst — het ‘evangelie’. Het Nieuwe Testament begint dan ook met de aankondiging daarvan door Johannes de Doper:

“Begin van het Evangelie van Jezus Christus. Gelijk geschreven staat bij de profeet Jesaja ... geschiedde het, dat Johannes doopte in de woestijn en de doop der bekering tot vergeving van zonden predikte”. (Mar 1:1-4, NBG’51)

De woorden zijn ons eigenlijk te vertrouwd. Want het zou ons toch moeten verbazen dat Johannes iedereen tot bekering roept. Het zal toch niet zo geweest zijn dat alle Joden in het land zware zondaars waren. Maar het gaat niet om boetedoening voor verkeerde daden, zoals onder de Wet. Het gaat hier om een totale ommekeer. Zolang die niet heeft plaatsgevonden, wandelen ze toch nog in duisternis. Deze oproep betreft een terugkeer tot het licht; die weg terug naar God.

Het woord van God

Maar nu weer terug naar het begin van Johannes.

“In het begin was het Woord ... en het Woord was God ...”.

Wie het OT kent, begrijpt waar hij het hier over heeft. Niemand heeft ooit God gezien, dus hoe kennen we God? Uiteraard door wat Hij — door Zijn profeten — over Zichzelf heeft geopenbaard, dus uit Zijn woorden. In het verleden was het woord als het ware de vertegenwoordiger van God. Als een koning in die tijd een besluit had genomen dat zijn onderdanen moesten weten, zette hij dat op schrift, en voorzag dat van een zegel met de afdruk van zijn zegelring. En dan ging dat naar alle streken van zijn rijk, waar de mensen aan dat zegel, met de afdruk van die zegelring, konden zien dat dit inderdaad van hem afkomstig was (zie bijvoorbeeld Ester 8:9-10). Genesis had ons verteld: God zei ... en het gebeurde. David zegt daarover:

“Juich, rechtvaardigen, voor de HEER ... Zing voor hem een nieuw lied ... Oprecht is het woord van de HEER ... Door het woord van de HEER is de hemel gemaakt, door de adem van zijn mond het leger der sterren ... want hij sprak en het was er, hij gebod en daar stond het”. (Ps 33:1-9)

Hun enige contact met God was via dat ‘woord’. Maar mensen als David hadden ook zó een heel nauwe relatie met Hem. En we kennen Davids wanhoop toen hij besepte dat hij die relatie op het spel had gezet door zijn zonde met Batseba, teruggeworpen in de duisternis (vgl Mat 22:13):

“Ik ken mijn wandaden, ik ben mij steeds van mijn zonden bewust, tegen u, tegen u alleen heb ik gezondigd ...”.

En zijn gebed is dan:

“Laat mij vreugde en blijdschap horen: u hebt mij gebroken, laat mij ook juichen. Sluit uw ogen voor mijn zonden en doe heel mijn schuld teniet”. (Ps 51:5-6, 10,11)

Dit gaat niet over reiniging volgens de Wet, maar over het herstel van die relatie, die terugkeer tot het licht. Maar in die relatie verliep de communicatie geheel via dat ‘woord’. Mensen als David besepten dat en hadden daar ook geen moeite mee. Dat ‘woord’ **was** voor hen God; zij hadden geen direct contact nodig om die relatie aan te gaan en te beleven.

Het Evangelie van Johannes

Maar op het tijdstip waarop Johannes zijn Evangelie begint is er een totaal nieuwe situatie begonnen:

“Het Woord is mens geworden en heeft bij ons gewoond”. (1:14)

Voor het eerst communiceerde God op een andere manier met de mens: via Zijn Zoon. De schrijver aan de Hebreeën zegt dat zo:

“Nadat God eertijds ... tot de vaderen gesproken had in de profeten, heeft Hij nu ... tot ons gesproken in de Zoon”. (Heb 1:1, NBG'51)

Niet 'door' Zijn Zoon, maar 'in' Zijn Zoon. Dit zegt niet dat vroeger de profeten Gods boodschap tot de mens spraken en nu Jezus. De profeten spraken inderdaad Gods boodschap, maar Jezus **was** Gods boodschap. In het verleden konden mensen als David in dat woord het leven vinden. Dat was voor hen het licht — Gods licht uiteraard, want ander licht bestaat er niet — dat hen het leven toonde:

“In het woord was leven en het leven was het licht voor de mensen”. (1:4)

Maar Jezus is dat licht en Hij toont het leven in zijn eigen leven. Eigenlijk toont Hij vooral wie God is, en roept ons op om die ommekeer te maken en de weg terug te gaan, die relatie met God weer aan te gaan, en zo het leven te vinden. Johannes drukt dat zo uit (en ik vertaal het Grieks nu wat letterlijke dan onze vertalers):

“God Zelf heeft niemand ooit gezien; (maar) de eniggeboren Zoon, die aan de boezem des Vaders is, die heeft ons Hem doen kennen”. (1:18)

Voor mensen als David was dat woord als het ware God Zelf, want het was voorzien van Zijn zegel. Maar Jezus was dat — in *die* zin — nog veel meer. Hij was dat zegel. Hebreeën doelt daarop wanneer het Jezus aanduidt als 'de afstraling van Gods heerlijkheid en de afdruk van Zijn wezen' (Heb 1:3). Ook dat horen we terug bij Johannes:

“Het Woord is mens geworden [dus nu niet meer alleen klank, maar een mens die ons God toont] en heeft bij ons gewoond”. (1:14)

Johannes noemt Hem ook het ware licht, en zegt dat in Hem 'het leven' is te vinden. Dat is weer een echo van Jezus' eigen woorden: Ik ben de weg, de waarheid en het leven; niemand komt tot de Vader dan door Mij (14:6). Die weg terug, dat herstel van die relatie, loopt dus via Hem. Die relatie berust niet op het leven volgens leefregels, en het wegdoen van overtredingen via rituelen, zoals onder de Wet. Het gaat om die weg terug, die terugkeer tot een directe relatie met God. En daarvoor moest je die nieuwe mens worden. Het gaat om wat Paulus noemt 'de gezindheid' — de gezindheid, of de geest, van Christus:

“Laat die gezindheid bij u zijn, welke ook in Christus Jezus was”. (Flp 2:5, NBG'51)

“Met Christus ben ik gekruisigd, en toch leef ik, dat is, niet meer mijn ik, maar Christus leeft in mij”. (Gal 2:20, NBG'51)

In plaats van die oude mens moet nu Christus in ons leven, in ons gestalte krijgen (Galaten 4:19), als een licht voor anderen.

De Taal van de *Bijbel*

---

38. De eerste steen

“Meester, deze vrouw is op heterdaad betrapt toen ze overspel pleegde. Mozes draagt ons in de wet op zulke vrouwen te stenigen. Wat vindt u daarvan? Wie van jullie zonder zonde is, laat die als eerste een steen naar haar werpen”. (Joh 8:4-5,7)

Het antwoord dat Jezus' hier geeft, wordt gewoonlijk zo uitgelegd dat een onvolmaakt mens niet het recht heeft om een ander te veroordelen. Maar was dat echt wat Jezus hier wilde zeggen? Ze vragen Hem naar een bepaling uit de Wet, die zegt dat wie op overspel is betrapt, moet worden gestenigd. Die Wet was door God gegeven. Zij zijn het dus niet die haar veroordelen, maar God. Dus zo kom je er niet.

De zaak

Het gaat hier niet om een keuze tussen twee *opvattingen*, die van Jezus en die van de aanklagers. Hun vraag is: “In de wet heeft Mozes ons bevolen ... Gij dan, wat zegt gij?” (vs. 5, NBG'51). In Leviticus staat:

“Wie overspel pleegt met een getrouwde vrouw, een vrouw die een ander toebehoort, moet ter dood gebracht worden. Beide echtbrekers moeten worden gedood”. (Lev 20:10)

Dit spreekt dus over een *man* die overspel pleegt met de vrouw van een ander; *die* moet gestenigd worden. Pas daarna lezen we dat dit ook geldt voor de vrouw; en waarschijnlijk alleen als haar betrokkenheid vrijwillig was, al staat dat *hier* niet zo uitdrukkelijk. Hoe zat dat hier?

Ze komen met een vrouw die 'op heterdaad' is betrapt. Maar dan was dus ook die man betrapt. Waar is *hij* dan? De Wet spreekt toch in de eerste plaats van hem? En waarom brengen ze die vrouw bij Jezus? Ze weten immers wat de Wet voorschrijft. Johannes geeft ons het antwoord daarop: “Dit zeiden ze om hem op de proef te stellen, om te zien of ze hem konden aanklagen” (vs. 6). Het is dus een val. Ze vragen Zijn mening over een vrouw die volgens de Wet moet worden gestenigd, en verwachten van Hem kennelijk een ander oordeel. Om Hem er dan van te kunnen beschuldigen dat Hij zich niet aan de Wet houdt, en Hem daarvoor dan te kunnen veroordelen. Maar is het toeval dat die vrouw op zo'n 'geschikt moment' in hun handen valt, of hebben ze dat zo geregeld? Hebben ze dat overspel misschien laten plegen door iemand uit hun eigen kring, bij een vrouw waarvan ze wisten dat die daar wel voor open stond? Voor Jezus zijn dat uiteraard geen vragen. Hij wist Zelf 'wat in er in een mens omgaat' (Johannes 2:25). Dus als deze veronderstellingen juist zijn, wist Hij dat.

Jezus' antwoord

Met de woordkeus van zijn antwoord verwijst Jezus naar Deuteronomium, waar dat 'werpen van de eerste steen' tweemaal wordt genoemd. In beide gevallen heeft het te maken met het overtreden van de eisen van het Verbond. Wie anderen daartoe verleidt, moet worden gestenigd. En wie daar getuige van is, is verplicht om dat aan te geven. Zelfs wanneer het om een direct familielid gaat (broer, zoon of dochter, je eigen vrouw) of om zijn beste vriend, moet hij dat aangeven. En dan staat er:

“Samen met uw volksgenoten moet u hem stenigen tot de dood erop volgt, en zelf moet u de eerste steen werpen. Dat is zijn straf, want hij heeft geprobeerd u te vervreemden van de HEER, uw God”. (Deut 13:9-11)

Ook wanneer zij horen dat er ergens iemand optreedt 'die doet wat slecht is in de ogen van de HEER door de regels van het verbond te overtreden', dan moeten zij onmiddellijk onderzoek doen. En 'als blijkt dat het waar is':

“Dan moet u de man of vrouw die zich zo misdragen heeft de stad uit brengen en buiten de poort stenigen tot de dood erop volgt ... De getuigen moeten, samen met de rest van het volk, de dader stenigen tot de dood erop volgt, en zelf moeten zij de eerste steen werpen. Zo moet u het kwaad dat zich bij u aandient in de kiem smoren”. (Deut 17:5-7)

Het gaat dus nadrukkelijk over het aanzetten tot geloofsafval, en over het overtreden 'van de regels van het verbond'. Elke poging om het verbondsvolk, of leden daarvan, te bewegen tot praktijken die neerkomen op overtreding van het verbond of de bepalingen daarvan, moet in de kiem worden gesmoord. Wie dat ter ore komt dient onmiddellijk actie te ondernemen en de getuigen dienen bij de steniging *zelf de eerste steen te werpen*. Omdat Jezus juist dat laatste aspect noemt, moet Hij deze beide passages wel in gedachte hebben. Want in het geval van overspel vinden we dat aspect niet.

Hij gaat dus niet in op het geval van die vrouw, maar stoot meteen door naar hun eigenlijke plan: Hem te kunnen beschuldigen van dergelijke praktijken. Wanneer zij daarbij zuiver in het geloof stonden, was het hun taak om in geval van een poging tot verleiding tot geloofsafval of wetsovertreding bij de voorgescreven steniging *zelf de eerste steen te werpen*. Maar als dit overspel een vooropgezet plan betrof, dan was hier juist in hun geval sprake van een bewust uitgelokte wetsovertreding. En dan waren zij geen getuigen, dan waren zij medeplichtigen; niet 'zonder zonde', maar integendeel zelf medeschuldig.

Jezus' schrijven in het stof

Dan de vraag waarom Jezus neerknielde en in het stof schreef:

“Jezus bukte zich en schreef met zijn vinger op de grond. Toen ze bleven aandringen, richtte hij zich op en zei: ‘Wie van jullie zonder zonde is, laat die als eerste een steen naar haar werpen.’ Hij bukte zich weer en schreef op de grond ... Jezus richtte zich op en vroeg haar: ‘Waar zijn ze? Heeft niemand u veroordeeld?’ (vzn 6-8,10)

In het Hebreeuwse van de Schrift, vinden we de woorden *shachah* (vereren, vooral van afgoden), en *qadad* dat meer wijst op pure onderdanigheid, en dat in de Septuaginta (de Griekse vertaling van het OT) is vertaald met het woord *kuptō* (bukken, neerknielen) dat Jezus hier gebruikt. Johannes de Doper gebruikte *kuptō* om aan te geven dat ‘hij die komt’ zoveel hoger staat dan hijzelf, dat hij niet eens waardig is om voor Hem ‘neer te bukken’ om zijn sandalen los te maken. De enige andere keer dat *kuptō* in het NT voorkomt is hier. Jezus toont hier dus volledige onderdanigheid (maar daarmee nog geen eerbetoon!), alsof Hij daarmee wil zeggen: de straf voor de zonde (elke zonde), mag op Mij komen. Hun vraag was: ‘De Wet beveelt haar te stenigen; wat zegt u?’ En dit is Zijn antwoord. Hij zet de Wet niet opzij, zoals zij hadden verwacht, maar biedt Zichzelf aan als degene die bereid is het oordeel van de Wet op zich te nemen.

Maar we lezen ook beide malen dat Hij ‘Zich oprichtte’. Zich oprichten is het tegenovergestelde woord *ana-kuptō* (a.h.w. ‘ont-bukken’). Dat vinden we elders in de hele Bijbel alleen nog tweemaal bij Lucas. De eerste keer van de verkromde vrouw, die zich niet kon oprichten (Lucas 13:10-17); Jezus geneest haar van die kwaal op een sabbat. Zij is daar een duidelijk beeld van de gemeente die gebukt gaat onder haar zondelast, waarvan Jezus haar komt bevrijden. De andere keer is in zijn rede op de Olijfberg, waar Hij spreekt over zijn wederkomst, en dan zegt: Wanneer dat alles staat te gebeuren, richt je dan op en hef je hoofd, want jullie verlossing is nabij!’ (Lucas 21:28). Dat is als het ware de *toepassing* van die bevrijding van zonde. Hij knielt dus voor de vertegenwoordigers van de Wet, en biedt zich aan haar straf te dragen, maar richt zich op, wanneer ze weg zijn, en vertelt de vrouw dat haar oordeel voor deze overtreding is weggenomen.

Vervolgens lezen we ook dat schrijven op de grond tweemaal, dus ook daar moet Johannes iets mee bedoelen. De enige plaats in de (Joodse) Schriften (ons OT) waar dit zinvol naar zou kunnen verwijzen is:

“HEER, wie u verlaten, zullen te schande staan, wie van u weggaan, zullen in het stof worden geschreven, want ze hebben de HEER ... verlaten”. (Jer 17:13)

“Wie u verlaten”. Dat sluit duidelijk aan bij dat thema van geloofsafval. “Zij zullen in het stof geschreven worden” zal bij Jeremia betekenen dat zij ‘stof zijn en tot hun stof zullen terugkeren’ (Genesis 3:19), zoals God tot Adam had gezegd.

Wie, als Adam, Gods voorschriften overtreedt, moet volgens Gods Wet sterven. Maar Jezus kwam daarvoor verlossing brengen. Echter: het verband van Jeremia 17 is de tegenstelling tussen wie 'op mensen vertrouwt' (vers 5) en wie 'op de HEER vertrouwt' (vers 7). En onmiddellijk voorafgaand aan de woorden die ik hiervoor citeerde, staat:

“Niets is zo onbetrouwbaar als het hart ... wie zal het kennen? Ik, de HEER, ben het die het hart doorgrondt, die nieren toetst, die ieder naar zijn levenswandel beloont, aan ieder geeft wat hij verdient”. (vzn 9,10)

Dat is ook wat Jezus hier doet: *Hij* kent hun harten en kan hun motieven toetsen en doorgronden. En ze zullen 'krijgen wat zij verdienen'.

Conclusie

Wat we hier vinden is dus het volgende:

De leiders van het volk regelen een wetsovertreding waarop de doodstraf staat. De daarbij betrokken vrouw brengen ze dan naar Jezus, en vragen Hem een uitspraak over de straf: steniging volgens de Wet, of niet. Ze verwachten een uitspraak waarop zij Hemzelf kunnen pakken als afvalprediker. In plaats daarvan biedt Hij, door zijn houding, zichzelf aan om die straf te ondergaan, het gaat hen immers in de eerste plaats om die aanzet tot het overtreden van de Wet. En vanwege dat laatste aspect moeten zij, de getuigen, de eerste steen werpen. Dan moeten zij zelf juist in deze zaak echter wel zonder zonde (schuld) zijn; maar dat zijn ze nu juist niet. Ze hebben dat overspel, die wetsovertreding, zelf gearrangeerd, en zijn daar dus medeschuldig aan. Dat antwoord wordt niet expliciet gegeven, maar aangeduid, en vraagt daarom wat nadenken. Het is daarom typerend dat de oudsten dat het eerst door hebben en verdwijnen (vers 9). Pas als allen verdwenen zijn en alleen de vrouw daar nog staat, richt Jezus zich op en vraagt: “Waar zijn ze? Heeft niemand u veroordeeld?” En pas dan geeft Hij zijn eigen oordeel: “Ik veroordeel u ook niet. Ga naar huis, en zondig vanaf nu niet meer” (vs. 11). Want: “Ik ben niet gekomen om de wereld te oordelen, doch om de wereld te behouden” (Joh 12:47, NBG'51).

39. Geesten in de gevangenis

“Hij, die gedood is naar het vlees, maar levend gemaakt naar de geest, in welke hij ook heengegaan is en gepredikt heeft aan de geesten in de gevangenis, die eertijds ongehoorzaam geweest waren, toen de lankmoedigheid Gods bleef afwachten, in de dagen van Noach”. (1 Pet 3:18-20, NBG’51)

Wie in een Bijbelcommentaar opzoekt wat Petrus hier nu eigenlijk wil zeggen, stuit op totale verwarring. Wat betekent ‘levend gemaakt naar de geest’? Wie zijn die ‘geesten in de gevangenis’? En wanneer heeft Jezus daar dan aan gepredikt? En waarom, met welk doel? En als de theologen daar al niet uitkomen, wat heeft het dan nog voor zin er zelf in te duiken? Laten we het toch maar eens doen.

Waar heeft Petrus het over

Allereerst: waar gaat het hier over? Het onderwerp van 1 Petrus 3:13 - 4:6 is het feit dat zijn lezers verdrukt worden vanwege hun geloof. Er wordt ook kwaad van ze gesproken, maar ze moeten trouw blijven. Dit hadden ze moeten verwachten, want ook Christus zelf had dat moeten ondergaan. En Hij had duidelijk gewaarschuwd dat ook zijn volgelingen dat zouden meemaken. Ze moeten, ook onder deze omstandigheden, opvallen door positief gedrag in een verdorven wereld. Uiteindelijk is niet het oordeel van deze wereld bepalend, maar Gods oordeel. En Petrus illustreert dat met voorbeelden uit de Schriften (ons OT). Dat is dus het verband, dat we niet uit het oog moeten verliezen! Wat hij ze vertelt, is (1 Petrus 3:14-16):

- Wees niet bang voor de mensen en laat u door niets in verwarring brengen;
- Erken Christus als Heer en eer Hem met heel uw hart.
- Vraagt iemand u waarop de hoop die in u leeft gebaseerd is, wees dan steeds bereid om u te verantwoorden.
- Doe dat dan vooral zachtmoedig en met respect, houd uw geweten zuiver.

En vervolgens wijst hij op Christus’ eigen voorbeeld om dit te onderbouwen: “Want ook Christus is eenmaal om de zonden gestorven als rechtvaardige voor onrechtvaardigen, opdat hij u tot God zou brengen: Hij, die gedood is naar het vlees, maar levend gemaakt naar de geest” (3:18, NBG’51). De van belang zijnde elementen hiervan zijn:

- Ook Christus is gestorven, hoewel Hij rechtvaardig was.
- Hij deed dat voor hen, hoewel *zij* onrechtvaardig waren; om *hen* weer terug te brengen tot God.
- Hij is (aan het kruis) gedood ‘naar het vlees’, maar juist ‘levend gemaakt naar de geest’.

De beide eerste punten zullen ieder van ons duidelijk zijn. Maar wat bedoelt hij met 'levend gemaakt naar de geest'? Dat is dus de eerste vraag.

Geest betekent adem of wind. En dan ook emotie (via versnelde ademhaling), zoals bijvoorbeeld ongeduld of woede, maar ook bezieling of kracht. Dat kan iemands eigen 'geest' zijn, die hem aanzet bepaalde dingen te doen, goed of slecht, dus de mentaliteit, de gezindheid die iemand heeft. Zoals bij de Israëlieten in de woestijn van wie we lezen dat 'ieder wiens geest hem drong' zijn bijdrage voor de bouw van de tabernakel kwam brengen (Exodus 35:21). Maar ook de 'geest' van een ander die iemand ergens toe aanspoort. Of van God zelf, 'de geest van God', die over iemand komt of hem aanzet om iets te doen. Toch maakt dat iemand niet tot een soort robot die wordt aangestuurd door de heilige Geest. We zullen dat moeten zien als het opwekken van een groot enthousiasme voor de zaak van God, waar de betrokken persoon dan toch al, van zichzelf uit, een sterke neiging toe moet hebben; anders werkt het niet.

Uitgaan in de geest van ...

Over 'geest' valt heel veel meer te vertellen, maar het gaat nu om dat aspect van *gezindheid*, want dat is hier van belang. Een kenmerkend voorbeeld daarvan vinden we in de aankondiging, door de engel, van de geboorte van Johannes de Doper, aan diens vader Zacharias:

“Als bode zal hij voor God uit gaan met de geest en de kracht van Elia om ... zondaars tot rechtvaardigheid te brengen, en zo zal hij het volk gereedmaken voor de Heer”. (Luc 1:17)

Elia leefde in een tijd van grote goddeloosheid in Israël, onder de regering van Achab. Hij probeerde met zijn prediking het volk weer terug te brengen tot God. Zo zou ook Johannes met zijn prediking het volk van *zijn* tijd oproepen terug te keren tot God. Wanneer de engel zegt dat hij dat zal doen met (of in) de geest van Elia, zegt hij dus dat ook Johannes met diezelfde vasthoudende ijver zijn prediking zal verrichten. Hij predikte bekering als voorbereiding op de komst van Jezus.

Toen Jezus Zelf optrad, predikte Hij de verlossing van zonden en behoudenis uit de dood. En toen Hij, na zijn opstanding, was opgevaren naar de Vader, moesten Zijn volgelingen dat vervolgens van Hem overnemen. Lucas wijst ons daar op, wanneer hij zijn verslag in Handelingen begint met: “Mijn eerste boek [zijn Evangelie] heb ik gemaakt ... over al wat Jezus begonnen is te doen en te leren, tot de dag dat hij werd opgenomen ...” Hiermee duidt hij aan dat zijn tweede boek (Handelingen) gaat over *de voortzetting* daarvan. Het is nog steeds Jezus die daar bezig is, maar het zijn nu de apostelen die dat — na-

mens Hem — uitvoeren: “... nadat hij aan de apostelen ... zijn bevelen had gegeven” (Hand 1:1,2, NBG’51). *Zij* zijn het die nu uitgaan, maar je ziet van tijd tot tijd dat Jezus hen leidt (bijvoorbeeld Handelingen 16:6-10). Toch zullen we dat uitgaan ‘in de geest van Jezus’ vooral moeten opvatten als ‘met Zijn gezindheid’. Die gezindheid die Paulus bedoelt wanneer hij schrijft: “Met Christus ben ik gekruisigd, en toch leef ik, dat is ... Christus leeft in mij” (Gal 2:20, NBG’51). Op grond van deze overwegingen moeten we daarom concluderen dat Petrus hier zegt, dat Christus Zelf weliswaar door zijn tegenstanders is gedood aan het kruis en — na zijn hemelvaart — niet meer lijfelijk op aarde aanwezig is, maar dat Hij als het ware juist tot leven is gekomen in zijn volgelingen, die *in zijn geest* (gezindheid) zijn uitgegaan om namens Hem te prediken. En *in die vorm* is Hij dus nog steeds aanwezig en wordt zijn werk onvermoeid voortgezet.

De geesten in de gevangenis

Maar wie zijn dan die ‘geesten in de gevangenis’? De formulering die Petrus hier gebruikt is een echo van de passage uit Jesaja die Jezus citeerde in de synagoge in Nazaret: “De Geest des Heren is op Mij ... om aan armen het evangelie te brengen; en Hij heeft Mij gezonden om aan gevangenen loslating te verkondigen” (Luc 4:18,19, NBG’51). Dat was zijn opdracht toen, en dat is de taak die de apostelen na zijn opstanding hebben voortgezet. Die gevangenis is uiteraard de gevangenis van de dood, waaruit menselijkerwijs geen ontsnapping mogelijk was; maar het evangelie (dat ‘blijde nieuws’) was de boodschap dat die mogelijkheid er in Christus toch is. Die geesten in de gevangenis zijn dus zij die vroeger de verkeerde gezindheid hadden, maar aan wie sindsdien dat evangelie is gepredikt, waaronder uiteraard Petrus’ lezers.

Maar wat hebben die mensen uit de tijd van Noach daar dan mee te maken? Welnu, dit: ook in Noach’s tijd was er een buitengewoon verdorven generatie. God had die in één keer kunnen uitroeien, maar Hij was geduldig (lankmoedig) en wachtte daar nog 120 jaar mee. Ook *die* generatie bestond uit ‘geesten in de gevangenis’ aan wie iemand (Noach), in dezelfde geest als Jezus’ volgelingen nu, diezelfde boodschap heeft gepredikt. Toch zijn er uiteindelijk maar acht mensen geweest die zich hebben bekeerd en dat oordeel hebben overleefd. Maar dat was geen reden om dan maar niet te prediken. Zo moeten ook Petrus’ lezers bereid zijn geduld te oefenen, en net als Christus lijdzaam te aanvaarden wat hen overkomt, ‘in Zijn geest’ bezig te blijven, en te prediken — meer nog door hun leven dan met woorden. Dat alles betekent dat we deze passage (vrij vertaald) moeten lezen als:

‘Want als God wil dat u lijdt, is het beter dat u lijdt omdat u goed doet dan omdat u kwaad doet. Want ook Christus is, hoewel Hij (Zelf) rechtvaardig was — eenmalig — gestorven voor onrechtvaardigen, om zo voor u de relatie met God tot stand te brengen. Hij die lichamelijk ter dood is gebracht, maar wiens

‘geest’ (= gezindheid) [hier op aarde] juist tot leven is gebracht [namelijk in zijn volgelingen]. In die zin is Hij nu uitgegaan naar hen die — in hun eigen geest — in de gevangenis [*van de dood*] zaten. Zoals *in diezelfde geest* destijds ook is gepredikt aan de mensen in de tijd van Noach, die weigerden te gehoorzamen [door tot bekering te komen] terwijl God geduldig wachtte met het brengen van de zondvloed [om ze de gelegenheid te geven zich te bekeren].

Die verwijzing naar de zondvloed gebruikt Petrus dan vervolgens weer om een verband te leggen met hun doop; maar dat slaan we nu over.

Wat betekent dit alles?

We vinden hier dus geen opwindende openbaring over occulte zaken als prediking aan wezens die God ‘tot het oordeel met onverbreekbare boeien in de onderwereld gevangen houdt’ (Judas 6). Zulke prediking zou immers volstrekt doelloos zijn geweest, maar — belangrijker — ook in geen enkel verband staan tot de situatie van Petrus’ lezers waar de brief toch over gaat. Zijn doel is om zijn lezers, in hun verdrukking, een hart onder de riem te steken. Hij vermaant ze dat zij het lijden dat hen overkomt, geduldig moeten aanvaarden, omdat het Christus Zelf immers niet anders is vergaan. Ook moeten zij daarin geen reden zien om dan maar niet te getuigen (omdat dat ‘veiliger’ zou zijn). Zij moeten ‘niet bang zijn’ en zich ‘niet in verwarring laten brengen’. Zij moeten Christus ‘erkennen’ door op Hem te vertrouwen en zich volledig ‘in zijn geest’ in te zetten, ‘steeds bereid tot verantwoording van de hoop die in hen is’. Want dat is al sinds mensenheugenis de taak van de gelovige geweest. En dat moeten zij doen door op hun beurt, ‘zachtmoedig en met respect’, te prediken aan ‘de geesten in de gevangenis’ rondom hen, al zal — net als destijds — slechts een minderheid daar gehoor aan geven.

40. Aan de satan overgeleverd

“Wanneer u en ik dus in de geest bij elkaar zijn, en de kracht van onze Heer Jezus bij ons is, moet u die persoon aan satan uitleveren. Dan gaat zijn huidige bestaan verloren, opdat hij zal worden gered op de dag van de Heer”. (1 Kor 5:3-5)

Op het eerste gezicht leest dit uiterst vreemd. In de opvatting van de meeste mensen betekent “in de handen van satan vallen” wellicht een aangenaam leven nu, maar een reddeloos voor eeuwig verloren gaan op de dag van Gods oordeel. Denk bijvoorbeeld aan het verhaal van Faust. Maar Paulus zegt hier precies het omgekeerde: “Dan gaat zijn *huidige bestaan* verloren”, maar met de bedoeling dat hij “zal worden *gered op de dag van de Heer*”, dat wil zeggen op de dag van het oordeel. En in zijn eerste brief aan Timoteüs zegt hij iets dergelijks nog een keer:

“Doordat sommigen hun geweten hebben verloochend, heeft hun geloof schipbreuk geleden. Onder hen bevinden zich Hymeneüs en Alexander, die ik aan satan heb overgeleverd om hun te leren dat ze God niet moeten lasteren”. (1 Tim 1:18-20)

Laten we daar eens wat dieper induiken.

God als opvoeder

De mens heeft van nature de neiging zijn eigen verlangens te volgen en niet die van God. Sommigen doen dat willens en wetens, zonder zich om God te bekommeren, maar anderen in onbedachtzaamheid, zich onvoldoende bewust dat zij afwijken van de rechte weg. Natuurlijk zou God dat elke keer direct kunnen corrigeren. Maar dan houden we op met nadenken; dan gaan we dingen blindelings doen, er op vertrouwend dat God wel ingrijpt wanneer we de verkeerde keuze dreigen te maken. Het is de bedoeling dat we zulke dingen *zelf* gaan zien, dat we leren de dingen te zien door Gods ogen. Anders worden we nooit volwassen in het geloof.

Maar de mens heeft ook een ingeboren neiging zijn handelen te willen goedpraten, vooral schijnbaar kleine afwijkingen van het rechte pad: “Ik was niet echt van plan daarvan af te wijken, ik deed alleen maar even een stap opzij”. Maar daar weet God een trucje op: iemand wat verder duwen op die zelfgekozen weg, tot op een punt waar hij het ook zelf niet meer kan ontkennen, en hem dan te confronteren met de gevolgen daarvan. Dat is niet bedoeld als straf voor wangedrag, maar als een — soms harde — les om te leren in het vervolg beter op te letten. Oudere vertalingen noemen dat ‘tuchtiging’. De drie voornaamste He-

breeuwse woorden voor tuchtigen hebben een grondbetekenis van corrigeren of terechtwijzen/onderwijzen, en pas daarna straffen. Maar ook dat straffen heeft duidelijk ten doel iemands gedrag te verbeteren. De twee Griekse woorden in het NT betekenen respectievelijk opvoeden en (vanuit de andere partij gezien) gehoorzamen. Laten we eens wat voorbeelden bekijken.

Salomo

Koning Salomo was buitengewoon gezegend door God. Maar als hij zich op den duur steeds wereldser begint te gedragen, lezen we dat God ‘tegenstanders’ tegen hem doet opstaan. Achtereenvolgens de Edomiet Hadad, uit het buurvolk Edom, dan een zekere Rezon, die de macht had gegrepen in Damascus en van daaruit het gebied van Aram (Syrië) weer aan Salomo’s rijk onttrok, en tenslotte Jerobeam de zoon van Nebat uit het gebied van Efraim, die als het ware van binnenuit tegen Salomo in opstand kwam, en die later — na Salomo’s dood — zelfs de splitsing van het rijk in twee delen zou veroorzaken. Dit had Salomo duidelijk moeten maken dat hij van het rechte pad af was geraakt. Maar die les heeft hij — als we af mogen gaan op het boek Prediker — pas aan het eind van zijn leven begrepen. Opvallend is in deze verzen echter dat het woord voor tegenstander (in de NBV soms vijand) dat hier gebruikt wordt, het Hebreeuwse woord ‘satan’ is. Want de grondbetekenis van het woord ‘satan’ is inderdaad tegenstander. Sterker nog: in veruit de meeste gevallen waar de Hebreeuwse tekst dit woord gebruikt, gaat het aantoonbaar om menselijke tegenstanders, en wordt het door de vertalers ook zo vertaald.

Petrus

Wanneer Petrus, na Jezus’ arrestatie in de hof van Getsemane, Hem op een afstandje volgt en op voorspraak van Johannes is toegelaten tot de binnenplaats van het paleis van Annas en Kajafas, probeert hij zich zo onopvallend mogelijk te mengen onder de daar aanwezige dienstknechten. Maar hij heeft pech en wordt herkend. Eerst door een slavin en later door een familielid van de slaaf Malchus, van wie hij in de hof een oor had afgeslagen. Wanneer hij dan ook nog door zijn accent wordt herkend als Galileeër, raakt hij steeds meer in paniek. De eerste keer reageert hij als het ware schouderophalend door te beweren dat hij ‘die Jezus’ niet kent.

Dat lijkt een onschuldig leugentje. En daar had het bij kunnen blijven, maar God laat hem daar niet mee weggemen, en er volgt een tweede keer, en een derde. Noodgedwongen gaat hij steeds verder in zijn ontkenning: hij ontkent het ‘met een eed’, en tenslotte begint hij ‘zich te vervloeken’. Dat is allemaal niet toevallig. God leidt de omstandigheden. En wanneer je eenmaal met dat

eerste, nog schijnbaar onschuldige, leugentje bent begonnen, kun je later niet meer zeggen, dat je Hem eigenlijk toch wel kent. Anders gezegd: God duwt hem steeds iets verder op zijn zelfgekozen weg, totdat het hem pijnlijk duidelijk wordt wat hij was begonnen. Conclusie: dat eerste leugentje was helemaal niet zo onschuldig, en dat was de les die hij moest leren (en die hij ook heeft geleerd).

De Babylonische ballingschap

Nog weer een stap verder gaat God met de Babylonische ballingschap. Wanneer de mensheid na de zondvloed weer uitzwermt over de aarde, bereiken ze de vlakte van Sinear, het land van de rivieren de Eufraat en de Tigris in het huidige Irak (Genesis 11:1). Daar begonnen zij rijken te stichten en afgoden te aanbidden. Dat was de cultuur waar Abraham uit werd weggeroepen, uit Ur der Chaldeeën. Abraham werd een nomade in Kanaän, waar hij zich afgezonderd hield van de plaatselijke bevolking. Maar zijn neef Lot ging wonen in de stad Sodom en werd als gevolg daarvan bijna teruggevoerd naar Sinear (Genesis 14). Alleen een snelle bevrijdingsactie van zijn oom Abraham kon dat voorkomen. Wanneer het volk Israël onder leiding van Jozua het land Kanaän in bezit heeft genomen en zich daar gevestigd heeft, zegt Jozua in zijn afscheidsrede:

“Nu dan, ‘eerbiedig de HEER, dien hem met onvoorwaardelijke trouw en doe de goden weg die uw voorouders ten oosten van de Eufraat en in Egypte hebben gediend. Dien alleen de HEER. Wanneer u daar niet toe bereid bent, kies dan nu wie u wel wilt dienen: de goden van uw voorouders ten oosten van de Eufraat of de goden van de Amorieten, van wie u nu het land bewoont”. (Joz 24:14,15)

Het volk belooft dan de HEER te dienen. Maar keer op keer gaat dat mis. De profeten verwijten hun daarom dat ze de cultuur van dat Sinear, dat land van de Chaldeeën, nog steeds in hun hart dragen, daar als het ware naar terugverlangen (zie bijvoorbeeld Ezechiël 23). En uiteindelijk besluit God om ze, bij wijze van ‘tuchtiging’, daar dan weer naar toe terug te brengen:

“De HEER leverde Jojakim, de koning van Juda, aan (Nebukadnezar) uit en gaf hem een deel van de voorwerpen van Gods tempel in handen. Hij nam ze mee naar Sinear”. (Dan 1:2)

En pas daar leren ze dan om zich te beperken tot het dienen van hun eigen God in plaats van die van de bevolking van Sinear.

En uiteindelijk vinden we bij Zacharia een visioen met een profetie over het herstelde koninkrijk (dan uiteraard onder ‘de Grote Koning’, Jezus), waarin de ‘godeloosheid’ — beschreven als een soort valse verbondsark — definitief uit het land wordt weggedaan en teruggevoerd naar Sinear, om nooit meer terug te keren naar het land van Gods volk:

“Ik [Zacharia] vroeg: Wat is dat? Hij [de engel] antwoordde: Dat is een efa, die daar naar voren komt ... En zie, het loden deksel werd opgelicht en daar zat een vrouw in de efa. En (de engel) zei: Dat is de goddeloosheid ... Toen ik mijn ogen opsloeg, zag ik en zie, twee vrouwen kwamen naar voren, met de wind in haar vleugels ... En zij droegen de efa weg tussen hemel en aarde. Toen vroeg ik de engel die met mij sprak: Waarheen brengen zij die efa? Hij antwoordde mij: Naar het land Sinear”. (Zach 5:6-11, NBG’51)

Conclusie

Wanneer we dit nu allemaal op een rijtje zetten, kunnen we het volgende constateren:

- God voedt zijn kinderen op. Hij onderwerpt ze aan situaties waarin ze hun trouw aan Hem moeten tonen en wanneer ze daarbij falen, ‘tuchtigt’ Hij ze. Dat wil zeggen: Hij brengt ze in een situatie die hen tot bezinning moet brengen.
- Dat kan verschillende vormen hebben. Soms maakt Hij hun leven moeilijk, om ze tot inzicht te brengen, zoals bij Salomo. Hij kan ze dan confronteren met tegenstanders, in de Schrift aangeduid met het Hebreeuwse woord ‘satan’. Soms betekent dit, dat Hij ze wat verder duwt op hun eigen gekozen weg, om ze te confronteren met de ware aard daarvan, en met de consequenties die dat brengt, zoals bij Petrus. En in het uiterste geval kan Hij ze ook tijdelijk terugbrengen in hun vroegere situatie, om ze te doen beseffen wat ze dreigen te verliezen.

Dan nu terug naar die twee uitspraken van Paulus. Wanneer we de situatie in de eerste eeuw bekijken, zien we heidengemeenten die bestaan uit mensen die weggeroepen zijn uit hun heidense omgeving om kinderen van God te worden, zoals Abraham was weggeroepen uit Sinear. Wat Paulus nu doet, of opdraagt, is iemand die zich misdraagt en niet handelt naar Gods geboden, terugsturen naar de omgeving waar hij uit afkomstig was, om hem daar tot bezinning te laten komen. Met andere woorden: tijdelijk uit de gemeente zetten. En om de oudtestamentische basis daarvan duidelijk te maken, verwijst de schriftgeleerde Paulus daarbij dan naar deze oudtestamentische principes met zijn gebruik van dat Hebreeuwse woord ‘satan’, tegenstander, dat we ook gebruikt vonden in het geval van Salomo.

Alle Bijbelcursussen en -studies van

Effectief Bijbellezen

Basiscursus De Bijbel

Taalgebruik

Schrift in tegenspraak

De taal van de Bijbel

Belangrijke woorden

Fundamentele begrippen

Hoe leest u, wat leest u?

De Evangelien